

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**GÜVENLİKLEŞTİRME BAĞLAMINDA BATI'DA İSLAMOFOBİ
SORUNU**

Oğuz Han ALPER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım TURAN

HAZİRAN - 2023

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**GÜVENLİKLEŞTİRME BAĞLAMINDA BATI'DA
İSLAMOFOBİ SORUNU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Oğuz Han ALPER

Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

“Bu tez 23/06/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Tuncay KARDAŞ	Başarılı
Doç. Dr. Mustafa YETİM	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım TURAN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Oğuz Han ALPER

23/06/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I: GÜVENLİKLEŞTİRME TEORİSİ VE İSLAMOFOBİ’NİN	
KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	6
1.1. Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Kavramının Ortaya Çıkışı.....	6
1.1.1. Güvenlikleştirme Teorisinin Kavramsal Çerçevesi.....	7
1.1.2. Güvenlikleştirmenin Analiz Birimleri.....	13
1.1.3. Sektörlere Göre Değişen Tehdit, Nesne ve Aktörler.....	16
1.1.4. Güvenlikleştirme Teorisine Eleştirel Yaklaşımlar	20
1.2. İslamofobi’nin Kavramsal Çerçevesi	26
1.2.1. 11 Eylül Öncesi Batı’da İslam’a ve Müslümanlara Yönelik Tehdit Algısı ..	34
BÖLÜM II: 11 EYLÜL SONRASI BATI’DA İSLAM’IN VE MÜSLÜMANLARIN	
GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ	42
2.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	44
2.2. Avrupa	59
2.3. Güvenlik Dışlaştırma Yöntemi Olarak İyi/İlımlı-Kötü/Radikal Müslüman Ayrımı	
.....	99
BÖLÜM III: BATI’DA İSLAMOFOBİ SORUNUNUN GÜVENLİKLEŞTİRME	
TEORİSİ BAĞLAMINDA ANALİZİ	114
SONUÇ	137
KAYNAKÇA.....	140
ÖZGEÇMİŞ	153

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFD	: Almanya için Alternatif Partisi
CDU	: Almanya Hristiyan Demokrat Birliği
CIA	: Merkezi İstihbarat Teşkilatı
CONTEST	: Terörle Mücadele Stratejisi
CSU	: Hristiyan Sosyal Birliği
CTSA	: Terörle Mücadele ve Güvenlik Yasası
CVE	: Şiddet İçeren Aşırılıkla Mücadele
DHS	: İç Güvenlik Bakanlığı
EDL	: İngiliz Savunma Birliği
ENAR	: Irkçılığa Karşı Avrupa Ağı
ECRI	: Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu
FBI	: Federal Soruşturma Bürosu
FETÖ	: Fetullahçı Terör Örgütü
FPÖ	: Avusturya Özgürlük Partisi
FVD	: Demokrasi için Forum
NCAPCJ	: Hollanda Cihatçılıkla Mücadele Kapsamlı Eylem Programı
NCTV	: Hollanda Ulusal Güvenlik ve Terörle Mücadele Koordinatörlüğü
NSEERS	: Ulusal Güvenlik Giriş-Çıkış Kayıt Sistemi
NYPD	: New York Polis Departmanı
ODIHR	: Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi
OIC	: İslam İşbirliği Teşkilatı
ÖVP	: Avusturya Halk Partisi
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
PVV	: Özgürlük Partisi
SPD	: Almanya Sosyal Demokrat Partisi
YPG	: Halk Savunma Birlikleri

ÖZET	
Başlık: Güvenikleştirme Bağlamında Batı’da İslamofobi Sorunu	
Yazar: Oğuz Han ALPER	
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım TURAN	
Kabul Tarihi: 23/06/2023	Sayfa Sayısı: iv (ön kısım) + 153 (ana kısım)
Bu çalışma, Batılı ülkelerdeki siyasi ve bürokratik elit ve kurumların İslam’ı ve Müslümanları niçin ve nasıl Batı’ya yönelik bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirdiklerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. İslamofobi temelinde ele alınan bu tehdit yaklaşımı güvenlikleştirme teorisinin teorik çerçevesinde analiz edilmektedir. Çalışma ayrıca teorisinin diğer soruları olan sorunun ne zaman ve hangi sonuçlarla güvenlikleştirildiğini de açıklamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda aktörlerin söylemleri, resmi hükümet açıklamaları, yürürlüğe konulan yasalar ve kurumsal uygulamalar öncelikle bir süreç dahilinde ele alınarak analiz edilecektir. Analiz Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa’da 11 Eylül 2001-Aralık 2022 tarihleri arasında yaşanan genel güvenlikleştirme vakalarını kapsamaktadır. Çalışmada güvenlikleştirici aktörlerin İslam’ı ve Müslümanları göç ve terör sorunları ile ilişkilendirerek askeri, siyasi ve toplumsal referans nesnelere yönelik bir tehdit oluşturdukları gerekçesiyle güvenlikleştirdikleri görülmüştür. Bu aktörler göç ve terör sorunlarını değerlendirirken İslam’ı ve Müslümanları hedef alan söylemler bulunmuşlar ve bunu ortaya koydukları politika ve yasal düzenlemelerle devam ettirmişlerdir. Müslümanları hedef alan bu güvenlikleştirme adımlarını izleyici olan Batı toplumu ya onaylanmış ya da tepkisiz kalarak sürecin devamına olanak sağlamıştır. Ayrıca güvenlikleştirici aktörlerin İslamofobik güvenlikleştirme yaklaşımını iktidar aracı olarak kullanmak, toplumsal birlikteliği sağlamak ve Müslümanları disipline/asimile etmek için tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Aktörlerin İslam ve Müslüman tehlikesine karşı çözüm olarak ılımlı İslam, Avrupa İslamı ya da her devletin kendine has İslam anlayışı ile bir güvenlik dışılaştırma yaklaşımı benimsedikleri görülmüştür. Bu güvenlikleştirme sürecinin en önemli sonucu ise ne asimile olan ne de İslam’ı kavrayan arada kalmış Müslümanların ortaya çıkmasıdır. Bu ise Müslümanların tamamen disipline/asimile edilmemesi durumunda sistemin daima kendi tehdidini kendisinin ürettiğini göstermektedir.	
Anahtar Kelimeler: Güvenikleştirme, İslamofobi, Terör, Göç	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Problem of Islamophobia in the West in the Context of Securitization	
Author of Thesis: Oğuz Han ALPER	
Supervisor: Assist. Prof. Yıldırım TURAN	
Accepted Date: 23/06/2023	Number of Pages: iv (pre text) + 153 (main body)
This study aims to reveal why and how the political and bureaucratic elites and institutions in Western countries consider Islam and Muslims as a security threat to the West. This threat approach, which is considered based on Islamophobia, is analyzed within the theoretical framework of the securitization theory. The study also tries to explain when and with what results the problem, which is the other questions of the theory, is securitized. In this context, the discourses of the actors, official government statements, enacted laws and institutional practices will be analyzed within a process. The analysis covers general securitization cases in the United States and Europe from September 11, 2001 to December, 2022. In the study, it has been seen that securitizing actors securitize Islam and Muslims on the grounds that they pose a threat to military, political and social reference objects by associating them with the problems of migration and terrorism. While these actors were evaluating immigration and terrorism problems, they found discourses targeting Islam and Muslims and continued this with the policies and legal regulations they put forward. The Western society, which audience these securitization steps targeting Muslims, either approved or remained unresponsive, allowing the process to continue. In addition, it was concluded that securitizing actors preferred the Islamophobic securitization approach as a tool of power, to ensure social cohesion and to discipline/assimilate Muslims. It has been observed that the actors have adopted a desecuritization approach with moderate Islam, European Islam or each state's unique understanding of Islam as a solution to the threat of Islam and Muslims. The most important result of this securitization process is the emergence of Muslims who have neither assimilated nor understood Islam. This shows that if Muslims are not fully disciplined/assimilated, the system always produces its own threat.	
Keywords: Securitization, Islamophobia, Terrorism, Immigration	

GİRİŞ

Batı’da İslam ve Müslümanların Batı dünyası için bir güvenlik tehdidi oluşturduğu fikri, köklü bir tarihsel süreklilik içinde değerlendirilebilir. Bu tehdit Orta Çağ Hristiyan dünyası için sapkın bir başkaldırı ve Batı medeniyetine karşı bir meydan okuma olarak değerlendirilmiştir. Bu algı, Orta Çağ Hristiyan dünyasına özellikle derin bir şekilde yerleşmiş ve dönemin siyasi elitleri, stratejik çıkarlarını korumak amacıyla bu tehdidi kullanmaktan çekinmemiştir. Yine bu dönemde, İslamofobi toplumsal bir araç olarak sıklıkla kullanılmış, hatta o dönemde bu terim kullanılmasa da, İslamofobi kavramı anlam kazanmaya başlamıştır.

İslam ve Müslümanların Batı için tehdit oluşturduğu düşüncesi, zaman içinde değişerek devam etmiştir. Rönesans ve reformasyon dönemlerinde, seküler ve modernist kimliklerin inşa süreci, İslam’ın “öteki” olarak tanımlanmasıyla şekillenmiştir. Bu dönemlerde, İslam ve Müslümanlar, Batı’nın ilerlemesine karşı bir engel veya geri kalmışlık sembolü olarak tasvir edilmiş ve bu düşünce kalıbı, Batı medeniyetinin kimlik ve üstünlük duygularını güçlendirmekte etkili olmuştur.

Tarihsel bir süreklilik içinde devam eden bu süreç özellikle Soğuk Savaş’ın ikinci yarısından itibaren Avrupa’ya yönelen yoğun Müslüman işçi göçü ile İslamofobi’nin günümüzde anlaşıldığı şekliyle ortaya çıktığı bir noktaya ulaşmıştır. Yani dışarıdaki tehdit artık içeri ulaşmıştır. Soğuk Savaş’ın sonuna kadar Müslüman coğrafyasında yaşanan iç savaşlar ve bu coğrafya kaynaklı terör olayları Batı kamuoyunda içerideki Müslüman’ın tehdit oluşturduğu algısını daha da pekiştirmiştir. Soğuk Savaş sonrası ise artık yeni tehdidin adı daha açık bir şekilde dillendirilmeye başlanmış ve Amerika Birleşik Devletleri merkezli bir yaklaşımla İslam’ın Batı medeniyetine tehdit oluşturduğuna dair birçok çalışma kaleme alınmıştır. Bir nevi 11 Eylül sonrası yaşanacakların zeminini hazırlayan bu durum en sonunda 11 Eylül 2001’e ulaşarak Batı’yı yok etmeye çalışan İslam ve Müslüman tehlikesine karşı ABD’nin “Haçlı Seferi” ne dönüşmüştür.

Bu tez, Batı’da İslam ve Müslümanların güvenlik tehdidi olarak algılanmasının kökenlerini ve evrimini anlamak amacıyla ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde ele alacaktır. Bu çalışma, İslamofobi’nin tarih boyunca nasıl şekillendiğini ve günümüzdeki etkilerini değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Araştırmanın Konusu

11 Eylül’le birlikte Müslümanların hem içerde hem de dışarıdaki tehdit olduğuna dair söylemler, politikalar, yasalar ve bunların eyleme dönüştüğü uygulamalar İslamofobik güvenlikleştirme sürecinin başlangıcını oluşturmaktadır. Günümüze kadar gelen süreçte ABD ve Avrupa’da yaşanan pek çok terör olayı bu güvenlikleştirme yaklaşımının toplumsal kabulünü önemli derece kolaylaştırmıştır. Bu güvenlikleştirme sürecinde Müslümanlar aşırılık tehdidinin İslam kaynaklı olduğu gerekçesiyle potansiyel teröristler olarak değerlendirilmektedir. Bu tehlikenin önüne geçmek isteyen pek çok Batılı ülke Müslümanları “ehlileştirmeye” yönelik ılımlı İslam, Avrupa İslamı vb. gibi projeler gündeme getirmiş, potansiyel teröristlere yönelik “önleme” programları geliştirmiş, tehdidin kontrolü için gözetleme ve fişleme gibi polislik faaliyetlerini uygulamaya koymuş, hatta potansiyel teröristlerin tespit sürecine toplumu da dahil ederek adeta bir seferberlik başlatmıştır. Ancak Müslümanlar sadece terör vakalarıyla güvenlikleştirilmemiştir. Özellikle Avrupa’nın bu süreçte, 2015 göç krizi gibi, Afrika ve Ortadoğu Merkezli Müslüman göçüne maruz kalması, hali hazırda içerde “paralel toplum” oluşturan Müslüman nüfusun artması endişelerini beraberinde getirmiş ve bu durum Avrupa kimliği, kültürü, liberal demokrasisi ve laikliği gibi birçok değerine ciddi bir tehdit olarak algılanmıştır. Sonuç olarak bu çalışma göç ve terörün Müslüman kaynaklı olduğu gerekçesiyle bir bütün olarak değerlendirildiği bu süreçte, Müslümanların askeri, siyasi ve toplumsal bir güvenlik tehdidi oldukları gerekçesiyle güvenlikleştirilmelerini konu edinmektedir.

Araştırmanın Önemi

Çalışmanın önemi Türkçe literatürde İslamofobi sorununu güvenlikleştirme çerçevesinde ele alan bir çalışmanın olmayışından ve İslamofobi temelinde güvenlikleştirmenin bir bütünsellik arz ettiği yaklaşımıyla Batı’nın tamamında karşılaşılan bir vaka olduğuna dair herhangi bir çalışmanın olmayışından hareketle, Batı genelinde Müslümanların nasıl bir güvenlik tehdidi olarak güvenlikleştirildiklerini gösteren önemli bir yaklaşım sergilemesidir. Ayrıca İslamofobi’nin Batılı liberal-demokratik devlet-toplum yapısı model alınarak geliştirilen güvenlikleştirme teorisi bağlamında ele alınması Batı’nın İslam ve Müslümanlara yönelik özellikle 11 Eylül sonrası temel bakış açısının anlaşılması açısından ayrı bir önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı 11 Eylül sonrası Batı’da İslam’ın ve Müslümanların İslamofobik söylem ve uygulamalarla niçin ve nasıl güvenlikleştirildiğini ve bunun ne zaman ve hangi sonuçlarla gerçekleştirildiğini ortaya koymaktır. Yukarıda da görüldüğü üzere Batı’da İslam’ın ve Müslümanların devlete, topluma ve siyasi düzene tehdit oluşturduğuna yönelik İslamofobik yaklaşımının tarihsel bir sürekliliği vardır. Günümüzde İslamofobi, Müslümanların Batı için önemli bir tehdit olduğu gerekçesiyle normal şartlarda herhangi bir Batılı vatandaşa uygulanması durumunda tepki ile karşılanacak söylemlerin, politik düzenlemelerin ve yasal süreçlerin Müslümanlara karşı uygulanmasının hem nedeni hem sonucudur. Yani İslamofobi, güvenlikleştirme sürecinin kendisidir. Bu çalışma bahse konu İslamofobik güvenlikleştirme sürecini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Yöntem olarak Kopenhag Okulu’nun uluslararası ilişkiler literatürüne kazandırdığı ve daha sonra Paris Okulu’ndan Didier Bigo gibi isimlerin eleştirilerde bulunarak gelişimine katkı sunduğu güvenlikleştirme teorisinin analiz çerçevesi kullanılacaktır. Güvenlikleştirmenin öncelikle bir süreç olduğundan hareketle aktörlerin güvenlikleştirme adımlarının bir süreç dahilinde gerçekleştirildiği vurgusu yapılacak ve bu durum özellikle otorite konumunda bulunan güvenlikleştirici aktörlerin söylemleriyle desteklenecektir. Ancak Bigo ve Balzacq gibi bazı isimlerin eleştirilerine yansıdığı şekliyle güvenlikleştirme için her zaman söz edimlerine ihtiyaç olmadığı, yasal düzenlemelerle ya da kurumların uygulamalarıyla da güvenlikleştirmenin başarıyla gerçekleşeceği İslamofobik güvenlikleştirme vakalarıyla gösterilecektir. Analiz için Batılı hükümetlerin terör ve göçe yönelik politikaları ya da yasal düzenlemeleri, Müslümanların potansiyel teröristliğinden hareketle uygulamaya alınan “önleme” programları, terörle mücadeleyle yönelik resmi hükümet bildirileri, aktörlerin İslam ve Müslüman tehdidine yönelik söylemleri ve Müslümanları hedef alan kurumsal uygulamaları araştırılmıştır. Bu araştırmaya yönelik olarak ilgili kitap, makale ve raporlar, hükümetlerin resmi web siteleri, terör, göç, aşırılık üzerinde hazırlanan resmi hükümet dokümanları, özellikle öne çıkan vakalara yönelik haber kaynakları incelenmiştir.

Çalışma Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkelerinde 11 Eylül 2001-Aralık 2022 tarihleri arasında meydana gelen İslamofobik güvenlikleştirme vakalarını kapsamaktadır. Konunun kapsamı göz önüne alınarak işlevsel bir aktör olarak değerlendirilebilecek medyanın İslamofobik yaklaşımı bu sürece dahil edilmemiştir. Ayrıca vakalar, ülke sayısı ve zaman faktörü göz önüne alınarak bütünsel bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Ancak bu, ülkelerin kendi özel vaka ve uygulamalarının göz ardı edildiği anlamına gelmemektedir. Örneğin ABD dışındaki “İslamcı teröristlerle” mücadelesini içerdeki “potansiyel teröristlerle” de sürdürmüş, Fransa cumhuriyet değerlerini tehlikeye atan “İslamcı ayrılıkçılarla” mücadele etmiş, İngiltere 11 Eylül’ün en başından beri teröre karşı savunmasız olan Müslümanların potansiyel teröristliğinin önüne geçmek için “Önleme” programı başlatmıştır. Yine de, 11 Eylül saldırıları, 2015 Paris saldırıları ya da 2015 göç krizi gibi olaylar tüm Batılı ülkelerde potansiyel terörist olan ve ayrı dini/kültürel uygulamalarıyla paralel toplumlar oluşturan Müslümanların güvenlikleştirilmesi için benzer adımların atıldığı bir süreci meydana getirmiştir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Teorik çerçevenin ele alındığı birinci bölümde güvenlikleştirme ve İslamofobi’nin kavramsal çerçevesi açıklanacaktır. Bu kapsamda güvenlikleştirme teorisi, teoriyi oluşturan Kopenhag Okulu’nun güvenlikleştirme ile ilişkilendirerek geliştirdiği diğer yaklaşımlar da (sektörel güvenlik ve bölgesel güvenlik kompleksi) tanıtılarak, eleştirel katkılarla birlikte ele alınacaktır. Daha sonra İslamofobi kavramı birçok araştırmacının tanımlarıyla birlikte açıklanacak ve kısaca Müslümanların nasıl tehdit olarak değerlendirildikleri ve bu tehdide yönelik nasıl bir çözüm üretilmeye çalışıldığına değinilecektir. Bunun ardından tarihsel olarak 11 Eylül öncesi Batı’da İslam’a ve Müslümanlara yönelik tehdit algısının nasıl ve hangi olaylar çerçevesinde şekillendiği gösterilecektir.

İkinci bölüm 11 Eylül sonrası ABD ve Avrupa’da meydana gelen İslamofobik söylem, politika ve yasal düzenlemelerin yer aldığı bölümdür. ABD ve Avrupa’nın iki ayrı alt başlıkta değerlendirildiği bu bölümde, Avrupa genel olarak Birlik düzeyindeki genel uygulamaların açıklanmasının ardından İslamofobik güvenlikleştirme konusunda öne çıkan devletlerin ulusal düzeydeki vakalarıyla ele alınacaktır. Ayrıca üçüncü bir alt başlık olarak iyi-kötü Müslüman ayrımının açık bir güvenlikleştirmeye işaret etse de aslında güvenlik dışılaştırma yöntemi olarak da kullanıldığı gösterilmeye çalışılacaktır.

Üçüncü bölüm ise güvenlikleştirme teorisi bağlamında Batı'da yaşanan İslamofobik söylem ve uygulamaların analiz edildiği bölümdür. Bu bölümde ilk olarak çalışma boyunca elde edilen güvenlikleştirici aktörlerin kimler olduğu, hangi unsurların referans nesnesi olarak ilan edildiği, genel olarak izleyicilerin kimlerden oluştuğu, işlevsel aktörlerin kimler olduğu ve bu sürece hangi koşulların kolaylık sağladığı açıklanacaktır. Daha sonrasında ise bu güvenlikleştirme sürecinin niçin, nasıl ve ne zaman gerçekleştirildiği ve bunun hangi sonuçlarla meydana geldiği açıklığa kavuşturulacaktır.

BÖLÜM I: GÜVENLİKLEŞTİRME TEORİSİ VE İSLAMOFOBİ’NİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Kavramının Ortaya Çıkışı

1985 yılında Kopenhag Üniversitesi bünyesinde “Barış ve Çatışma Araştırmaları Merkezi” olarak kurulan ve daha sonra “Çatışma ve Barış Araştırmaları Enstitüsü”ne dönüşen Kopenhag Okulu ‘Avrupa Güvenliğinin Askeri Olmayan Yönleri’ başlığı ile hayata geçirilmiştir (Huysmans, 1998: 479). Okulun güvenlik yaklaşımı, geleneksel devlet-temelli güvenlik çalışmaları ve post-yapısalcı güvenlik çalışmaları arasında orta bir konum olarak tanımlanmaktadır. Yani okul, bir taraftan kavramın devlet-temelli askerî güvenlik ile sınırlandırılmaması gerektiğini savunmakta; diğer taraftan kişilerin var oluşunu ve durumunu tehdit eden her şeyin bir güvenlik problemi olarak değerlendirilemeyeceği uyarısını yapmaktadır (Baysal ve Lüleci, 2015: 65). Bu yaklaşım çerçevesinde geliştirilen güvenlikleştirme kavramı ilk olarak Kopenhag Okulu yazarlarından Ole Waever’in 1995 yılında “Securitization and Desecuritization” isimli makalesiyle uluslararası ilişkiler literatürüne kazandırılmıştır. Kavram daha sonra Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde’nin 1998 yılında çıkardıkları Security: A New Framework for Analysis isimli kitapla kuramsallaştırılmıştır.

Güvenlikleştirme teorisine ek olarak okul temsilcilerinin uluslararası ilişkiler literatürüne diğer katkıları sektörel güvenlik analizi ve bölgesel güvenlik kompleks teorisi. Okul özellikle işlevsel açıdan, sektörel bir analiz çerçevesi oluşturarak, güvenliği askerî, ekonomik, çevresel, toplumsal ve siyasi sektörlerde ele almakta, bir başka deyişle güvenlikleştirme teorisini bu beş sektöre uyarlamaktadır (Akgül-Açıkmeşe, 2011: 59). Bu kapsamda askerî güvenlik; devletlerin silahlı saldırı ve savunma gücünün ve devletlerin diğerlerinin niyetleri konusundaki algılarının iki düzeyli etkileşimini konu edinir. Siyasi güvenlik; devletlerin örgütsel istikrarını, yönetim sistemini ve bunlara meşruiyet veren ideolojileri konu edinir. Ekonomik güvenlik; kaynaklara erişimi, refahın ve devletin gücünün makul seviyelerde sürdürülmesi için gerekli olan finans ve pazarları konu edinir. Toplumsal güvenlik; içerisinde evrim, geleneksel dil kalıpları, kültür ve dil, ulusal kimlik ve gelenekler için uygun koşullar olan sürdürülebilirliği içerir. Çevresel güvenlik; diğer tüm insani teşebbüslerin bağımlı olduğu temel destek sistemleri olan yerel ve gezegensel biyosferin

korunmasını içerir. Bu sektörler birbirlerinden soyutlanmış bir şekilde faaliyet göstermezler. Hepsi güçlü bir bağlantı ağı ile örülmüştür (Buzan, 2015: 38). Güvenlik kompleksleri kavramı ise, güvenlik analizinde bölgesel seviyenin önemine işaret eder ve güvenlik endişelerinin bölgesel bir oluşumda nasıl bir araya geldiğinin analizini inşa etmek için analitik bir şema önerir (Waever, 2003: 8).

1.1.1. Güvenlikleştirme Teorisinin Kavramsal Çerçevesi

Buzan ve Waever güvenlikleştirmeyi şu şekilde tanımlamaktadır: Bir şeyi değerli bir referans nesneye yönelik varoluşsal bir tehdit olarak ele alarak, bu tehditle başa çıkmak amacıyla acil ve istisnai önlemler çağrısına olanak sağlamak için bir siyasi topluluk içinde özneler arası bir anlayışın inşa edildiği söylemsel ve siyasi süreç (Buzan ve Waever, 2003: 491). Yani güvenlikleştirme yaklaşımı, dil kuramının yardımı ile siyaset teorisinin unsurlarından yararlanarak ve sosyal inşacılık perspektifini kullanarak, yeni ve kapsayıcı bir çerçeve oluşturmayı amaçlamıştır (Miş, 2012: 40). Bu kapsamda Kopenhag Okulu dil felsefesinin inceleme konularından birisi olan ve John L. Austin tarafından geliştirilen söz edimi teorisini ve Derida'nın "metnin dışında birşey yoktur" yani "metnin anlamı sadece cümlelerin içindedir, üzerinde ve ötesinde aranmamalıdır" anlayışını kullanır (Akgül-Açıkmeşe, 2011: 60).

Austin'e göre söz edimi durumunu oluşturan üç tür edim bulunmaktadır. "Düzsöz edimi" (locutionary act) - belirli bir anlam ve referans içeren bir ifadenin söylenişidir; "edimsöz edimi" (illocutionary act) - bir şeyi ifade ederken gerçekleştirilen eylemdir. Bu kategori, bir bakıma, ifadelerin açık performatif durumunu gösterir ve söz edimi kavramı, bu tür bir faillığe dayanır; ve "etkisöz edimi" (perlocutionary) - bir edim söz sonrası hedef kitlenin duygularını, inançlarını, düşüncelerini veya eylemlerini etkilemeyi amaçlayan edimdir (Balzacq, 2005: 175; Miş, 2012: 47). Edim türlerinin bu üçlü karakterizasyonunu Jurgen Habermas, "bir şey söylemek, bir şeyi söyleyerek eylemde bulunmak, bir şey söyleyerek eylemde bulunarak bir şey meydana getirmek" şeklinde ifade etmektedir (Balzacq, 2005: 175). Bununla bağlantılı olarak Waever (1995: 55) güvenliği bir edim söz olarak şu şekilde tanımlamaktadır:

"Dil kuramının yardımıyla güvenliği bir söz edimi olarak görebiliriz. Bu kullanımda güvenlik, kendinden daha gerçek bir şeye atıfta bulunan bir işaret değildir; sözün kendisi eylemdir. Söylemekle bir şey yapılmış olur (bahse girmek,

söz vermek, bir gemiye isim vermek gibi). Bir devlet temsilcisi, ‘güvenlik’ diyerek belirli bir gelişmeyi belirli bir alana taşır ve böylece onu engellemek için gerekli olan her türlü aracı kullanma konusunda özel bir hak talep eder.”

Güvenlikleştirme yaklaşımında bir güvenlik sorunu (güvenlikleştirici bir aktör tarafından), hayatta kalma hakkına sahip olduğu iddia edilen bazı referans nesnelerin (ulus, devlet, liberal uluslararası ekonomik düzen, yağmur ormanları vb.) hayatta kalmasına yönelik bir tehdit olarak öne sürülür. Bir hayatta kalma meselesi, zorunlu olarak, harekete geçmek için çok geç kalınacağı ve geri dönüşü olmayan bir noktayı içerdiğinden, bu meseleyi normal siyasete bırakmak savunulamaz. Bu nedenle güvenlikleştirici aktör, güvenlik gerekçesiyle olağanüstü araçlar kullanma veya normal kuralları çiğneme hakkı talep eder (Buzan ve Waever, 2003: 71-72). Buna izin verecek olansa izleyici (ya da alımlayıcı kitle)’dir. Buradan hareketle güvenlikleştirmenin anahtar kavramlarını Kopenhag Okulu yazarları referans nesnesi, güvenlikleştirici aktör, izleyici ve işlevsel aktör olarak ifade etmektedir. Referans nesnesi; varoluşsal olarak tehdit altında olduğu görülen ve meşru bir hayatta kalma iddiası olan şeylerdir. Güvenlikleştirici aktör; varoluşsal olarak tehdit altında olan bir şeyi (referans nesnesi) ilan ederek sorunları güvenlikleştiren aktördür. İzleyici; güvenlikleştirme hamlesinin başarılı olması için ikna edilmesi gereken kişilerdir. İşlevsel aktör; bir sektördeki güvenlikleştirmeye dahil olmayan ancak sektörün dinamiklerini büyük ölçüde etkileyen merkezi aktörlerdir (örneğin çevre sektöründe kirletici bir şirket) (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 35-36; Waever, 2003: 11-12).

Güvenlik söyleminde, bir konu, belirlenmiş bir referans nesneye (bu geleneksel olarak devlet olsa da mutlaka devlet olması gerekmez) varoluşsal bir tehdit olarak sunulur. Tehdidin varoluşsal olarak tanımlanması, onunla başa çıkmak için olağanüstü önlemlerin kullanılmasını haklı çıkarır. Güvenlik çağrısı, güç kullanımını meşrulaştırmanın ve daha genel olarak devletin harekete geçmesinin veya özel bir güç almasının yolunu açan bir anahtar olmuştur. Geleneksel olarak, bir devlet temsilcisi “güvenlik” diyerek acil bir durum ilan eder ve böylece tehdit edici bir gelişmeyi engellemek için gerekli olan her türlü aracı kullanma hakkı talep eder (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 21; Waever, 2003: 9). Bu tehditler ve güvenlik açıkları, askeri ve askeri olmayan birçok farklı alanda ortaya çıkabilir, ancak güvenlik sorunları olarak sayılmaları için, onları yalnızca siyasi olanın normal akışından ayıran kesin olarak

tanımlanmış kriterleri karşılamaları gerekir (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 5). Yani güvenlik, siyaseti oyunun yerleşik kurallarının ötesine taşıyan ve konuyu normal siyasetin üzerinde çerçeveleyen bir hareketin sonucudur. Dolayısıyla Kopenhag Okulu için güvenlikleştirme, siyasallaştırmanın daha aşırı bir versiyonudur. Bu kapsamda herhangi bir konu, siyasallaştırılmamıştan (devlet bununla uğraşmaz ve başka hiçbir şekilde kamuoyunda tartışma ve karar konusu yapılmaz) siyasallaştırılmışa (konunun kamu politikasının bir parçası olduğu, hükümet kararı ve kaynak tahsisi veya başka bir toplumsal yönetim biçimi gerektirdiği anlamına gelir) ve güvenlikleştirilmiş (sorunun varoluşsal bir tehdit olarak sunulduğu anlamına gelir) kadar uzanan bir spektrumda yer alabilir (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 23-24; Waever, 2003: 10). Uygulamada bir konunun bu spektrum üzerinde yer alması devletten devlete ve zamana göre değişir. Ayrıca siyasallaştırma ve güvenlikleştirme her zaman devlet düzeyinde gerçekleşmeyebilir. Diğer sosyal oluşumların da bir konuyu kendi aralarında aciliyet durumuna getirmeleri mümkündür. Böyle bir durumda ele alınan sorunun anlamı ön plana çıkmaktadır. Güvenlikleştirme yaklaşımında, bir kavramın anlamı ise onun kullanımında yatar. Yani anlam, insanların bilinçli olarak kavramın ne anlama geldiğini düşündüklerinde değil, onu bazı şekillerde ve dolaylı olarak nasıl kullandıklarında yatmaktadır. Burada varoluşsal tehdit yaklaşımıyla bir aktör, oyunun normal siyasi kurallarını çiğnemek için konuyu olağanüstü yollarla ele alma hakkı talep eder. Güvenlik bu nedenle kendine referans veren bir uygulamadır, çünkü bu uygulamada konu bir güvenlik sorunu haline gelir ve bu illaki gerçek bir varoluşsal tehdit olduğu için değil, sorun böyle bir tehdit olarak sunulduğu içindir (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 24).

Buzan ve arkadaşları başarılı bir güvenlikleştirmenin üç bileşeni olduğunu ifade etmektedir. Bunlar; varoluşsal tehditler, acil eylem ve kurallardan kurtulmanın birimler arası ilişkiler üzerindeki etkileri (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 26). Yani güvenlikleştirme, yalnızca kuralları çiğnemekle veya yalnızca varoluşsal tehditlerle değil, kuralların çiğnenmesini meşrulaştıran varoluşsal tehdit vakalarıyla yerine getirilir. Meşruluk elde edilecek bu durum ise, güvenlikleştirici aktör ile izleyici arasında müzakere edilmelidir, çünkü güvenlikleştirici aktör, aksi takdirde kendisini bağlayacak kurallardan kurtulmayı bu şekilde başarabilir. Bir şeyi referans nesnesine varoluşsal bir tehdit olarak sunma biçimini alan bir söylem, kendi başına güvenlikleştirme yaratmaz

bu bir güvenlikleştirme hareketidir, konu ancak izleyici onu bu şekilde kabul ettiğinde güvenlikleştirilir. Dolayısıyla Kopenhag Okulu için güvenlikleştirmenin tam tanımı ve kriterleri, önemli siyasi etkilere sahip olmaya yetecek kadar belirgin bir varoluşsal tehdidin özneler arası kurulmasıyla oluşturulur. Diğer bir deyişle, bir sorunun güvenlik sorunu olup olmadığı, bireylerin tek başına karar verdiği bir şey değildir. Güvenlikleştirme özneler arasındır ve sosyal olarak inşa edilir. (Buzan vd., 1998: 24-26, 31). Burada dikkat edilmesi gereken husus, izleyicinin illaki kamu ya da halk olması gerekmediğidir. İkna edilmesi gerekenler spesifik olarak belirli bir konunun ilgili grupları olabilir (Wæver, 2003: 26). Özneler arasındaki bu ilişki ise eşit veya simetrik değildir ve başarılı bir güvenlikleştirme, aktörün sahip olduğu pozisyona göre değişir. Güvenlik, bazı aktörlerin, güvenliğin genel kabul görmüş sesleri olmaları ve güvenliği tanımlama gücüne sahip olmaları nedeniyle güç konumlarına yerleştirilen inşa edilmiş bir alandır. Yine de bu güç mutlak değildir. Hiç kimseye gerekli güvenlik eylemi için bir talebi kabul ettirme yeteneği garanti edilmez ve hiç kimse güvenliğin alternatif yorumlarını ifade etme girişimlerinden dışlanmaz. Bu nedenle, analizin merkezi güvenlikleştirme aktörleri değil güvenlikleştirme pratiğidir. Ancak somut bir analizde, güvenliği ifade etmede kimin az ya da çok ayrıcalıklı olduğu tespit edilebilir. Güvenlikleştirmeyi incelemek, bir kavramın güç siyasetini incelemektir (Buzan, Wæver ve Wilde, 1998: 31-32).

Güvenlikleştirme teorisi için dikkat çekici bir başka husus, güvenlikleştirici aktörlerin bazı durumlarda “güvenlik” demeyeceği ve güvenlik terimini kullanmalarının da her zaman güvenlik eylemi oluşturmayaacağıdır (Buzan vd., 1998: 33). Bazı durumlarda ise güvenlikleştirme, geçici veya kurumsallaştırılmış olabilmektedir. Özellikle bir tehdit türü kalıcıysa veya tekrarlanıyorsa, yanıtın ve aciliyet duygusunun kurumsallaştığını görmek şaşırtıcı değildir. Burada güvenlikleştirme tesisi için drama ihtiyacı ortadan kalkar, çünkü bu konudan bahsettiğimizde tanımı gereği aciliyet alanında olduğumuz dolaylı olarak varsayılır. Örneğin “savunma” denildiğinde, örtülü olarak güvenlik ve öncelik de denilmektedir ve kelimenin çoğu kullanımında ima edilen bu özel anlama sahip bir uluslararası güvenlik kavramı vardır. Bu nedenle Buzan ve arkadaşlarına göre sıradan bürokratik argümanların arkasında, kesin olarak kabul edilecek kadar iyi kurulmuş bir güvenlik argümanının eninde sonunda bir tekrarı bulunur. Bazı güvenlik uygulamaları ise kamuoyunda güvenlik söylemi ile meşrulaştırılmamaktadır, çünkü

bunlar kamuoyunda hiç yer almamaktadır (örneğin, ABD’de bütçede sunulmayan “kara programlar”). Yine de bu güvenlik mantığının çok açık bir örneğidir. Ancak demokrasilerde, bir durumun neden güvenlik teşkil ettiği ve meşru olarak neden farklı şekilde ele alınabileceği kamusal alanda bir noktada tartışılmalıdır. Söz edimi, bu konuda halkın etkisini azaltır. Ancak bundan sonra ayrıntıların neden kamuya açıklanmayacağını (düşmana faydalı bilgi verme tehlikesi vb.) alenen meşrulaştırmak gerekir (Buzan vd., 1998: 27-28).

Yukarıda ele alınan tüm bu verileri rağmen Kopenhag Okulu güvenliği idealize etmemektedir. Kopenhag Okulu yazarlarına göre, uluslararası ilişkilerde güvenlik hali, güvensizlikten daha iyi olsa da, güvenli bir ilişki, bazı etkili karşı önlemlerin alınmış olmasına rağmen, yine de ciddi çatışmalar içerir (Buzan vd., 1998: 4). Bu nedenle Waever, güvenliğin açıkça idealize edilmemesi gerektiğini ve bunun genellikle anti-demokratik sonuçları olacağını ifade etmektedir. Ona göre, güvenliğin genişlemesi gerektiğini savunan ana akım yaklaşımın “ne kadar güvenlik o kadar iyi” varsayımı doğru bir yaklaşım değildir. Güvenlik, sorunların normal siyaset içinde ele alınmadığı bir başarısızlık, bir olumsuzluk olarak görülmelidir. Sorunlara karşı en uygun ve uzun vadeli seçenek güvenlik dışılaştırma (Waever, 2003: 12). Tanım olarak güvenlik dışılaştırma: siyasi bir topluluğun, bir şeyi değerli bir referans nesnesine yönelik varoluşsal bir tehdit olarak değerlendirmeyi bıraktığı veya bu tehditle başa çıkmak için acil ve istisnai önlemleri azalttığı veya bu tür tehditleri ortadan kaldırdığı bir süreçtir. Bu süreç, doğrudan söylemsel olabilir ancak daha sıklıkla dolaylıdır. Burada başka konulara doğru bir yönelim değişikliği önceden güvenlikleştirilmiş konuya olan görece dikkati azaltır (Buzan ve Waever, 2003: 489).

Buzan ve arkadaşları güvenlik dışılaştırma kavramını ele alırken, geleneksel bakış açısında, güvenlik ve güvensizlik kavramlarının, kapsamlı ve kutupsal seçenekler olarak görüldüğünü (yani daha fazla güvenlik-daha az güvensizlik ve tam tersi) ve güvenlikleştirme perspektifinden her ikisinin de güvenlik ve tehditler açısından sorulan bir sorunun yanıtı olduğu için güvenlik çerçevesince oluşturulduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle güvenlikleştirme perspektifinde, güvenlik-güvensizlik ikiliği bir üçlüye dönüşür: Güvensizlik (insecurity), bir tehdidin olduğu ve ona karşı hiçbir savunmanın olmadığı durumdur; güvenlik (security), tehdit ve buna karşı savunma içeren bir durumdur; ancak güvenliğin konusu olmama (a-security) (güvenlikten arındırılmış veya

hiç güvenlikleştirilmemiş bir durum) basitçe bu terimlerle ifade edilmez, yani mesele güvenli olup olmama meselesi değildir. Mevcut varoluşsal tehditlerin olduğuna dair bir algı yoktur. Burada dikkat çeken bir başka husus, güvenlikleştirmenin ilk başta yalnızca siyasallaştırmanın daha da yoğunlaştırılmış hali olarak görülse de, önemli bir anlamda siyasallaştırmaya karşı olduğudur. Siyasallaştırma, bir konuyu açık, bir seçim meselesi, kararlaştırılan bir şey gibi göstermek demektir ve bu nedenle, sorumluluk gerektirir. Güvenlikleştirme ise, bir konuyu siyasetin normal pazarlığına maruz bırakılmayacak kadar acil ve varoluşsal olarak sunar. (Waever, 2003: 12-13; Miş, 2012: 38).

Güvenlikleştirme çalışmalarında neyin bir tehdit olarak değerlendirileceği ve toplu olarak yanıt verileceği konusunda ortak bir anlayış inşa etme süreçleri anlamaya çalışılır (Waever, 2003: 10-11). Güvenlikleştirme çalışan araştırmacının görevi, bir konunun gerçek bir güvenlik sorunu olup olmadığını ortaya çıkarmak değil, güvenlikleştirme eyleminin nasıl ve ne zaman gerçekleştiğini, bunun öğelerinin (güvenlikleştirici, referans nesnesi, izleyiciler) neler ya da kimler olduğunu ve bunun sonuçlarının neler olduğunu ortaya koymaktır (Baysal ve Lüleci, 2015: 76-77). Yani güvenlikleştirme çalışmalarının amacı, kimin (güvenlikleştirici aktör), hangi konularda (tehditler), kimin için (referans nesneler), niçin, hangi sonuçlarla ve kısmen hangi koşullar altında güvenlikleştirdiğini açıklamaktır (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 32). Tehdidi bilimsel olarak araştırarak karar vermek mümkün değildir. Dolayısıyla güvenlik için nesnel bir önlem asla güvenlikleştirme çalışmasının yerini alamaz çünkü güvenlik niteliği siyaset tarafından sağlanır, ancak bu, tehdidin özelliklerinin incelenmesinin konunun dışında olduğu anlamına gelmez. Kopenhag Okulu yazarları bu noktada “kolaylaştırıcı koşullar” konusuna dikkat çekmekte ve tehdidin özelliklerinin güvenlik konuşma ediminin kolaylaştırıcı koşulları arasında önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmektedir. Güvenlikleştirmenin kolaylaştırıcı koşulları, söz ediminin başarılı olduğu koşullar olarak ifade edilir. Başarılı bir söz ediminin ise içsel ve dışsal olarak iki koşulu bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan içsel koşullar, dilbilimsel ve dilbilgisel edim kurallarına uyulması ya da edimin kabul edilmiş geleneksel prosedürlere göre yürütülmesidir. Bir söz ediminin içsel koşulları arasında en önemlisi güvenlik biçimini, güvenliğin gramerini takip etmek ve varoluşsal tehdit, dönüşü olmayan nokta ve olası bir çıkış yolunu içeren bir olay örgüsü inşa etmektir. Dışsal koşullar ise bağlamsal ve toplumsal olarak edimi gerçekleştirebilecek bir konumda olmaktır. Yani belirli bir

durumdaki kişiler ve koşullar, başvuru belirlı prosedürün başlatılması için uygun olmalıdır. Söz ediminin dışsal yönünün de iki ana koşulu vardır. İlki, resmi otorite olarak tanımlanmamakla birlikte, otorite konumunda olması gereken güvenlikleştirici aktörün yani edimi gerçekleştiren aktörün toplumsal kabulüdür. İkincisi ise tarihsel olarak bir tehditle ilişkilendirilen koşullardır. Tanklar, düşmanca duygular veya kirli sular gibi, genellikle tehdit edici olarak kabul edilen belirli nesnelere atıfta bulunulabiliyorsa, kişinin bir güvenlik tehdidi oluşturması daha olasıdır. Bu nesneler kendi içlerinde hiçbir zaman gerekli güvenlikleştirmeyi sağlamazlar, ancak kolaylaştırıcı koşullardır. Hiçbir koşul (sınırdaki herhangi bir sayıda tank) veya altta yatan neden (liderlerin motivasyonu), güvenlik sözcüsünün sağlam bir otorite konumu bile güvenlikleştirmeyi sağlayamaz. Sadece, bunun gerektirdiği tarihsel açıklıkla, bir siyaset alanındaki aktörler arasında nihai olarak yer alan bir siyasi etkileşimi etkileyebilirler (Buzan vd., 1998: 32-33; Waever, 2003: 14-15).

Son olarak Waever, güvenlikleştirmenin her zaman gelecekle ilgili olduğunu ifade etmektedir (Waever, 2003: 20). Yine Waever, güvenlikleştirmenin genellikle şiddetten önceki adım olduğuna ve aşırı eylemin genellikle varoluşsal tehditlerle meşrulaştırıldığına dikkat çekmekte ve bu nedenle güvenlikleştirmeye dikkat etmenin, gelecekte şiddetli çatışmaların ortaya çıkabileceği konusunda bizi uyurabileceğini belirtmektedir (Waever, 23).

1.1.2. Güvenlikleştirmenin Analiz Birimleri

Güvenlikleştirme teorisinin analiz birimleri referans nesnesi, güvenlikleştirici aktör ve işlevsel aktörden oluşmaktadır. Bu birimlerden ilki olan referans nesnesi, Kopenhag Okulu yazarlarına göre, geleneksel olarak devlet ve daha gizli bir şekilde ulus olmuştur. Bir devlet için beka, egemenlikle, bir ulus için ise kimlikle ilgilidir (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 36; Buzan ve Waever, 2009: 255) Ulusun bekasına atıfta bulunanlar genellikle devlet seçkinleridir, bu nedenle aktör ve amaç, bu seçkinler devlete veya ulusa atıfta bulunsalar da aynı olabilir. Ancak buradaki can alıcı faktör, bu referansların her birinin belirli bir dil oyunu içermesi ve her birinin kendine özgü mantığının olmasıdır. Örneğin ‘kimlik’ dedikten sonra, bazı hamleler diğerlerine göre daha kolay bir şekilde haklı çıkarılır (Waever, 2003: 18).

Prensip olarak, güvenlikleştirici aktörler herhangi bir şeyi bir referans nesnesi olarak inşa etmeye çalışabilirler. Ancak pratikte, kolaylaştırıcı koşulların kısıtlamaları, bazı referans nesnelerin diğerklerinden daha fazla başarılı olmasına yardımcı olur. Güvenlik eylemi genellikle bir topluluk adına ve ona atıfta bulunularak gerçekleştirilir. Boyut veya ölçek, başarılı bir referans nesnesi belirlemede önemli bir değışkendir. Bu kapsamda referans nesnesinin analiz seviyesi mikro, orta ve makro ölçekli bir spektrum olarak ele alınır. Spektrumun mikro ucunda yer alan bireyler veya küçük gruplar nadiren kendi başlarına daha geniş bir güvenlik meşruiyeti tesis edebilirler. Spektrumun makro ucundaki sistemsel bir güvenlik meşruiyetinin tesis edilmesinin de sorunları vardır ve şimdiye kadar, sistem düzeyi orta ölçekle nadiren rekabet edebilmiştir. Ancak bu, uluslararası koşullar değıştikçe makro seviyenin gelecekte daha çekici olmayacağı anlamına gelmemektedir. Yine de uygulamada, orta ölçekli “sınırlı topluluklar”, kalıcı referans nesneleri olarak güvenlikleştirmeye en uygundur. Bu başarının bir açıklaması, bu tür sınırlı toplulukların (devletler, uluslar ve Huntington'ın ifade ettiğı gibi medeniyetler) diğerk sınırlı toplulukların kendi kendini güçlendiren rekabetlere girmesi ve bu tür etkileşimlerin “biz” duygularını güçlendirmesidir. Çünkü “biz” referansı insanlar arasındaki etkileşimde işleyen sosyal bir yapıdır. Bu tür bir referansın ana kriteri, yorumlayıcı bir topluluk oluşturmasıdır: meşruiyet ve değerk biçme ilkelerinin dolaşıma girdiğı ve içinde bireyin olayları yorumladığı bağlamdır. Bu Foucault'un tabiriyle bir “yargı mevkii” itibarına sahip sosyal bir bağlamdır (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 36-37; Buzan ve Waever, 2009: 255).

Güvenlikleştirici aktör, güvenlik konuşma eylemini gerçekleştiren kişi veya gruptur. Bu roldeki ortak oyuncular siyasi liderler, bürokratlar, hükümetler, lobiciler ve baskı gruplarıdır. Bu aktörler genellikle güvenlik için referans nesneler değışdirler. Argümanları normalde devletin, ulusun, uygarlığın veya daha büyük bir topluluk, ilke veya sistemin güvenliğini savunmanın gerekli olduğı olacaktır. Aktörleri belirlemek, referans nesnelerini tanımlamaktan daha karmaşıktır. Aynı olay farklı düzeylere atfedilebilir (örneğin birey, bürokrasi veya devlet). Diğerk yandan referans nesnenin durumundan farklı olarak, bir konuşma edimi çoğı zaman kimin veya neyin konuştuğı açısından kendi kendini tanımlamaz ve bu nedenle “aktör” ataması bir anlamda keyfidir. Nihayetinde, bireylerin her zaman aktör oldukları söylenebilir, ancak güçlü rollere kilitlenmişlerse, bireylerin yetkili temsilciler olarak atandığı toplulukları (örneğin

partiler, devletler veya baskı grupları) “konuşmacı” olarak görmek genellikle daha uygundur. Güvenlikleştirici aktörün nasıl belirleneceği, son kertede konuşmayı kimin yaptığından çok, eylemi hangi mantığın şekillendirdiği sorusudur. Söz ediminin bireysel mantığından çok örgütsel mantığına odaklanmak, güvenlikleştirici aktörün kim veya ne olduğunu belirlemenin en iyi yoludur (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 40-41).

İşlevsel aktör, bir sektördeki güvenlikleştirmeye dahil olmayan (ne güvenlikleştirici aktör ne de referans nesnesidir) ancak sektörün dinamiklerini büyük ölçüde etkileyen merkezi aktörlerdir (örneğin çevre sektöründe kirlenici bir şirket) (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 35-36). İşlevsel aktör konusuna Kopenhag Okulu yazarları daha fazla açıklama getirmemiştir.

Aktörler ve referans nesneler arasındaki ayrımı yapmak önemlidir. Bazı güvenlik birimlerini, örneğin ulusları şekillendirmekten kaçınmak gerekir. Toplumsal güvenlik genellikle uluslar ve onların hayatta kalmasıyla ilgilidir ve burada “bir ulusun kendini savunmak için hareket ettiği” değil, birinin -bir grup, hareket, parti veya elit- ulusa atıfta bulunarak ulus adına konuştuğu veya hareket ettiği anlaşılmalıdır. Güvenlikleştirici aktör ve referans nesne arasındaki ayrım, devlet bağlamında daha az sorun teşkil eder. Devletin (genellikle) kendi adına kimin konuşabileceği konusunda açık kuralları vardır. Bu nedenle bir hükümet “ulusal güvenliğimizi savunmak zorundayız” dediğinde, devlet adına hareket etme hakkına sahiptir. Hükümet bu anlamda devlettir. Bir ulus adına neler yapılabileceğine ilişkin kurallar, bir devlet için olanlardan daha az katıdır; bu nedenle, bunu yapan ulustan ziyade devletten bahsetmek daha kolay olacaktır. Çoğu durumda, güvenlikleştirici aktörler referans nesnesinden farklıdır. Ancak diğerlerinde - en önemlisi devlet - referans nesnesi bir anlamda yetkili temsilcileri aracılığıyla kendisi için konuşur (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 41-42). Diğer yandan birçok güvenlikleştirmede referans nesnesi ile izleyiciler aynı grup olabilmektedir. Bu durum da güvenlikleştirme eylemini kolaylaştırmaktadır, çünkü kendileri tehdit altında olarak ilan edilen grubun olağanüstü tedbirlerin alınmasına ikna olması daha kolay olacaktır (Baysal ve Lüleci, 2015: 80). Kopenhag Okulu yazarları bu noktada sektörlere göre güvenlikleştirici aktörlerin ve referans nesnelere yönelen tehditlerin değiştiğini ifade ederek bunları ayrı başlık altında incelemişlerdir.

1.1.3. Sektörlere Göre Değişen Tehdit, Nesne ve Aktörler¹

Kopenhag Okuluna göre askeri sektör, güvenlikleştirme sürecinin yüksek oranda kurumsallaşma olasılığının en yüksek olduğu sektördür. Askeri sektörde, devlet tek olmasa da en önemli referans nesnedir ve benzer şekilde devletlerin yönetici elitleri de tek olmasa da en önemli güvenlikleştirici aktörlerdir. Pratikte, askeri güvenlik gündemi büyük ölçüde hükümetlerin iç ve dış askeri tehditlere karşı kendilerini koruma yetenekleri etrafında döner. Ancak devletleri veya hükümetleri göçmenler veya rakip ideolojiler gibi askeri olmayan tehditlere karşı savunmak için askeri gücün kullanılmasını da içerebilir. Askeri müdahalelerin etkili olabileceği tehditler devletin içinde, dışında ya da bazen, “beşinci kol” durumunda olduğu gibi, her ikisi de olabilir. Bu tür tehditlerin güvenlikleştirilmesi, gerçek bir saldırı korkusunu, yönetici elitlerin yerel ve uluslararası meşruiyetlerini pekiştirme arzusunu veya her ikisini yansıtabilir (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 49-50).

Yine okul yazarlarına göre din, tarihi olarak askeri güvenlikleştirme için bir referans nesne olmaya devam etse de, modern dünyada din genellikle devlet veya ulusla iç içedir. Modern dünyada din, küçük çaplı aşırılıkçı kültürler dışında askeri güvenlik için referans nesnesi olarak devleti henüz aşamamıştır. Ancak arka planda Batılıların İslam’a yönelik korkuları ve medeniyetler çatışması hakkındaki teoriler gibi durumlar da yer almaktadır. Ayrıca, yaygın bir toplumsal şiddet duygusu da, ulusal politikacıların klasik güvenlikleştirme hareketinde kullanabilecekleri bir platformdur. Diğer yandan devlet temsilcileri askeri güvenlik yöneticileri olarak devletleri adına konuşurlarken daha soyut ilkelere (güç dengesi) veya daha kolektif ilkelere (medeniyet, NATO, nükleer silahların yayılmasını önleme vb.) başvurmaları daha olasıdır. Birleşmiş Milletler veya NATO Genel Sekreterliği gibi hükümetler arası kuruluşların yetkililerinin de askeri güvenliğin referans nesneleri olarak daha soyut ve kolektif ilkelere başvurma yetkisi vardır (Buzan vd., 1998: 53-55).

Siyasi sektörde güvenlik, sosyal düzenin örgütsel istikrarı ile ilgilidir. Siyaset sektörünün kalbi, devlet egemenliğine yönelik askeri olmayan tehditlerden oluşur. Bunun dışında bu sektördeki siyasi güvenlik kaygılarının iki yönü vardır. Birincisi,

¹ Bu bölümde ekonomik ve çevresel sektörler yerine çalışma boyunca İslamofobi ile ilişkilendirilecek olan askeri, siyasi ve toplumsal sektörler ele alınacaktır.

devletler dışındaki siyasi birimlere yönelik askeri olmayan tehditler. İkincisi ise birimlerin ötesinde, siyasi güvenliği uluslararası toplum veya uluslararası hukuk gibi sistem düzeyindeki referanslara (insan hakları vb.) yönelik tehditlerdir. Buzan ve arkadaşlarına göre, siyasi sektör, askeri ve toplumsal sektörler arasında kolayca sıkıştığı için en kafa karıştırıcı sektördür. Siyasi sektörle ilgili sorun, paradoksal olarak onun en geniş sektör olması ve dolayısıyla artık bir kategori olmasıdır. Yani bir anlamda, tüm güvenlik siyasidir. Tüm tehditler ve savunmalar siyasi olarak oluşturulur ve tanımlanır. Siyasallaştırma tanımı gereği siyasidir ve bunun uzantısı olarak güvenlikleştirme de siyasi bir eylemdir. Dolayısıyla, bir anlamda toplumsal, ekonomik, çevresel ve askeri güvenlik, “siyasi-toplumsal güvenlik”, “siyasi-ekonomik güvenlik” vb. anlamına gelir. Tüm güvenlik siyasi olduğu için de siyasi güvenliğin özellikleri genellikle güvenliğin genel özellikleri olacaktır. Yine de, tehditlerin kendilerinin ağırlıklı olarak siyasi olduğu durumlardan oluşan ve sonuçta sektöre belirli bir tutarlılık kazandıran bir sektör mevcuttur (Buzan vd., 1998: 141-142).

Siyasi tehditler devletin örgütsel istikrarına yöneliktir. Amaçları, hükümeti belirli bir politika konusunda baskı altına almaktan, hükümeti devirmeye, ayrılıkçılığı teşvik etmeye ve askeri saldırıdan önce devletin siyasi dokusunu zayıflatmaya kadar uzanabilir. Devletin fikri, özellikle ulusal aidiyeti ve düzenleyici ideolojisi ve onu ifade eden kurumları, siyasi tehditlerin normal hedefidir. Devlet özünde siyasi bir varlık olduğundan, siyasi tehditlerden askeri tehditler kadar korkulabilir. Tipik olarak, siyasi tehditler, tanınma, destek veya meşruiyetle ilgilidir. Burada meşruiyet iç ve dış olarak ikiye ayrılmaktadır. İç meşruiyet ideolojiler ve devleti tanımlayan diğer kurucu fikirler ve meselelerle ilgilidir. Dış meşruiyet ise devletin harici olarak tanınması ile ilgilidir (Buzan vd., 1998: 142,144).

Siyasi sektörün ana referans nesnesi devlettir ancak bu sektördeki referans nesneler devlet benzeri veya devletle paralel siyasi örgütlenmeleri de (AB, azınlıklar, çeşitli ulusötesi hareketler vb. gibi) içerebilir (Buzan vd., 1998: 145-146). Siyasal sektörün çoğunu oluşturan egemen devletten yola çıkarak, tehditler ve kırılganlıklar konusunda bir devlet üç bileşenden oluşur: fikir, fiziksel temel ve kurumlar. Diğer sektörlerle giren konuları çıkardığımızda (doğrudan fiziksel tabana yapılan tehditlerin çoğu askeri, ekonomik veya çevresel olmalıdır), fikirler ve kurumlar kalır. Bütün mesele, siyasi kurumların üzerine inşa edildiği fikirler meselesidir. Bir devleti bir arada tutan fikirler

tipik olarak milliyetçilik ve siyasi ideolojidir. Bu fikirler tehdit edilerek, siyasi düzenin istikrarı tehdit edilebilir. Bu tür tehditler, hükümetin mevcut yapısına (onu meşrulaştıran ideolojiyi sorgulayarak), devletin toprak bütünlüğüne (devlet kimliğinden ayrılmayı teşvik ederek) veya devletin kendisinin varlığına yönelik (özerklik hakkını sorgulayarak) olabilir (Buzan vd., 1998: 150).

Toplumsal sektörde güvenlik, siyasi güvenlikle yakından ilişkilidir ancak yine de ondan farklıdır. Uluslararası güvenlik analizi için toplumun anahtarı, bireyleri bir sosyal grubun üyeleri olarak tanımlayan fikirler ve uygulamalardır. Toplum, kimlikle, toplulukların ve kendilerini bir topluluğun üyeleri olarak tanımlayan bireylerin benlik kavramıyla ilgilidir. Yani toplumsal sektörde örgütlenme kavramı kimliktir. Hangi türden olursa olsun topluluklar bir gelişmeyi veya potansiyeli topluluk olarak hayatta kalmalarına yönelik bir tehdit olarak tanımlandığında toplumsal güvensizlik ortaya çıkar (Buzan vd., 1998: 119-120). Bu topluluklar için hayatta kalması gereken en önemli referans nesneleri ise kabileler, klanlar, milletler, medeniyetler, dinler ve ırklar (Buzan vd., 123) gibi devletten bağımsız olarak işlev görebilen büyük ölçekli kolektif kimliklerdir. Kolektif kimlikler, doğal olarak iç ve dış gelişmelere yanıt olarak gelişir ve değişir. Bu tür değişiklikler istilacı veya sapkın olarak görülebilir ve kaynakları varoluşsal tehditler olarak gösterilebilir veya kimliğin evriminin bir parçası olarak kabul edilebilir. Kimliğin muhafazakar doğası göz önüne alındığında, zorlukları ve değişiklikleri kimliğe yönelik tehditler olarak resmetmek her zaman mümkündür. Bir dili, bir dizi davranış geleneğini veya bir etnik saflık anlayışını sürdürme ve yeniden üretme yeteneklerinin tümü, hayatta kalma terimleriyle ifade edilebilir (Buzan vd., 22-23).

Kimliğe yönelik tehditler, her zaman, bir “biz”i tehdit eden bir şeyin inşa edilmesi sorunudur ve bu nedenle, çoğu zaman fiilen “biz”in inşasına veya yeniden üretilmesine katkıda bulunur. Herhangi bir biz kimliği birçok farklı şekilde inşa edilebilir ve genellikle güvenlik çatışmalarının ortaya çıkıp çıkmayacağına karar veren ana konu, bir toplumda şu ya da bu kendi kendini tanımlamanın galip gelip gelmeyeceğidir. Kopenhag Okulu yazarları toplumsal güvenliğe tehdit olarak görülen en yaygın sorunları şu şekilde özetlemektedirler: Göç (X halkı, Y halkının göç akışı ile istila edilir veya nüfus homojenliği seyreltilir. X topluluğu Y’yi de içereceği için eskisi gibi olmayacaktır – Tibet’e Çinli göçü ya da Estonya’ya Rus göçü gibi). Yatay rekabet

(burada yaşayanlar hala X olsa da, komşu Y kültürünün ağır basan kültürel ve dilsel etkisi nedeniyle değişime uğrama endişesi yaşarlar - Quebec'ilerin İngilizce konuşan Kanada korkusu ve daha genel olarak Kanadalıların Amerikanlaştırma korkusu gibi). Dikey rekabet (insanlar kendilerini X olarak görmeyi bırakacaklar, çünkü onları daha geniş ya da daha dar kimliklere doğru çeken bir bütünleştirici projeye dahil olacaklardır – geniş olarak AB, dar olarak Quebec ve Katalonya gibi). Muhtemel bir dördüncü sorun, veba, savaş, kıtlık, doğal afet veya imha politikaları nedeniyle nüfusun azalmasıdır (Buzan vd., 1998: 120-121).

Devlete uygun ortak bir kültürü şekillendirmeye çalışan demokratik veya emperyal entegrasyon projeleri, kültürel yeniden üretim makinelerinin bazılarını veya tamamını (örneğin okullar, kiliseler, dil hakları vb.) kontrol etmeye çalışabilir. Daha baskıcı durumlarda, çoğunluk devleti eğitim, medya ve diğer sistemleri çoğunluk kültürünü tercih edecek şekilde yapılandırmak için kullandığından azınlıklar kültürlerini yeniden üretme yeteneklerini kaybedebilirler. Bu nedenle, bazı toplumsal güvenlik sorunları, bireylerin kalplerinde ve zihinlerinde mücadele edilirken, diğerleri kimliği etkileyen daha somut konularla ilgilidir. Toplum bu tür tehditlere iki şekilde tepki verebilir: bizzat topluluğun yürüttüğü faaliyetler yoluyla veya tehdidi devlet gündemine alarak konuyu siyasi (ve potansiyel olarak askeri) sektöre taşımaya çalışarak. Devlet odaklı tepkiler oldukça yaygındır, bu da toplumsal sektörü analiz etmeyi zorlaştırır çünkü genellikle siyasi sektörle kademeli olarak birleşir. Yine de bazı durumlarda toplumlar kimlik tehditleri olarak algıladıkları şeyleri devlet dışı yollarla ele almayı seçebilirler (Buzan vd., 122).

Ancak Waever, kimliğin paradoksal doğası nedeniyle, kimliği savunmanın karmaşık ve çoğu zaman kendi kendini yitiren süreçleri başlattığını ifade eder. Kimlik hiçbir zaman basitçe sahip olunan veya basit olan bir şey değildir; kimlik söylemi, kişinin ne olabileceği ya da olması gerektiği hakkındadır. Dolayısıyla kimlik, mevcut olmayan bir bütünlüğün hayalidir ve olmayan bir öznenin ve onun kimliğinin kurucusudur. Bu nedenle, kişinin kimliğine yönelik bir tehditle ilgili bir meseleyi gündeme getirmek, bir anlamda, bir tehdit, bir öteki ve dolayısıyla olmayan şeyin açıklamasını üreterek, kişinin kimliğini istikrara kavuşturmanın bir yoludur; ancak aynı zamanda kişinin kimliğinin sorunlu karakterine de işaret eder ve böylece daha fazla güvensizlik üretir. Bu nedenle, toplumsal sektörde (yani güvenliğin kimlik terimleriyle doğrudan ifade edildiği

yerlerde) ‘güvenliği savunma’ girişimleri kendi kendini yenilgiye uğratma, dolayısıyla kendi kendini yeniden üretme eğilimindedir (Waeber, 2003: 18).

1.1.4. Güvenlikleştirme Teorisine Eleştirel Yaklaşımlar

Kopenhag Okulu’nun güvenlikleştirme yaklaşımı Lene Hansen, Didier Bigo ve Thierry Balzacq gibi pek çok isim tarafından eleştiriye uğramıştır. Ancak bu eleştiriler güvenlikleştirme yaklaşımının genel çerçevesini kabul ederek teorinin gelişimine katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır. Zaten Waeber da bu eleştirilerin Kopenhag Okulu’nun kör noktalarıyla başa çıkabileceğini ve bu nedenle Kopenhag Okulu’nu tamamlayıcı nitelikte olabileceğini ifade etmektedir (Waeber, 2003: 23). Bu kapsamda;

Lenne Hansen, Pakistanlı kadınlara yönelik şiddet ve namus cinayetleri konularını “sessizlik olarak güvenlik” ve “kapsayıcı güvenlik” olarak iki kategoride ele almakta ve Kopenhag Okulu’nun güvenlikleştirme yaklaşımını bu sorunlar üzerinden eleştirmektedir. Hansen, Pakistanlı kadınların kendilerini ifade edemeyişini ya da başka güvenlikleştirici aktörlerce ifade edilmeyişini ‘sessizlik olarak güvenlik’ kapsamında değerlendirmekte ve güvensizlik dile getirilemediği için bir şeyi güvenlik sorunu olarak gündeme getirmenin imkansız olduğunu veya karşı karşıya kalınan tehdidin daha da ağırlaşabileceğini ifade etmektedir. Hansen ‘güvenliğin kapsanması’nda ise, cinsiyete dayalı güvenlik sorunlarının genellikle öznenin cinsiyetli kimliği ile kimliğinin ulusal ve dini gibi diğer yönleri arasında yakın bir karşılıklı bağlantı içermesi nedeniyle ortaya çıktığını ifade etmektedir. Sonuç olarak, “toplumsal cinsiyet”, Kopenhag Okulu’nun gerektirdiği türden kolektif, bağımsız referans nesneleri nadiren üretir. Toplumsal cinsiyet güvenliğe dahil edildiği ölçüde, çoğunlukla bireysel ve daha az önemli olan bir güvenlik sorunu olarak ortaya çıkar (Hansen, 2000: 286-287).

Kopenhag Okulu’nun güvenlikleştirme yaklaşımına diğer bir eleştiri Paris Okulu yazarlarından gelmiştir. Waeber, Paris Okulu’ndan Didier Bigo ve arkadaşlarının çalışmalarının birçok yönden Kopenhag Okulu’na yakın olduğunu ve bazı yönlerden Kopenhag Okulu’nu tamamlayıcı nitelik taşıdığını ifade etmektedir. Ancak iki yaklaşım arasında bazı farklılıklar bulunduğu da dikkat çekmektedir (Waeber, 2003: 30). Bigo’nun yaklaşımına göre Soğuk Savaş sonrası iç ve dış güvenlik alanları birleşmektedir. Artık dış güvenlik kurumları (ordu, gizli servis) dışarıdan bir düşman aramak için sınırların içine bakmaktadır. İç güvenlik kurumları da (ulusal polis

kuvvetleri, askeri statüye sahip polis, sınır muhafızları, gümrükler) sınırların ötesinde iç düşmanlarını bulmaya ve suç ağlarından (göçmenler, sığınmacılar, diasporalar, suçla bağlantılı olduğu varsayılan “İslamcılar”, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, ulusötesi organize suçlar) bahsetmeye başlamışlardır. Bigo’ya göre yeni tehditlere ve risklere yönelik bu sözde yakınsama, yeni yapılar ve kurumlar arasında (iç ve dış) daha fazla işbirliğinin yanı sıra güvenlik meseleleri için bir mali kriz döneminde kurumsal bütçelerinin rasyonelleştirilmesi için ana gerekçedir. Bu yeni güvenlikleştirmenin özü, ulusötesi akışlar ve sınırların (fiziksel, sosyal ve kimlik) gözetimi ile ilgilidir ve devlet sınırlarından farklı bir sınır olan içerisi ile dışarısı arasına yeniden bir sınır çizme girişimleri olarak görülebilir (Bigo, 2000: 320-321). Buradan hareketle Bigo, Kopenhag Okulu’nun aksine bazı sorunları konuşmadan güvenlikleştirmenin mümkün olduğunu ve ordu ve polisin bunu uzun zamandır bildiğini ifade etmektedir. Bu nedenle pratik çalışma, disiplin ve uzmanlık, tüm söylem biçimleri kadar önemlidir (Bigo, 2000: 347).

Yine Bigo’ya göre, güvenlik analizi prizması politikacılar, ulusal ve yerel polis teşkilatları, askeri polis, gümrük memurları, sınır devriyeleri, gizli servisler, ordular, hakimler, bazı sosyal hizmetler (sağlık hizmetleri, hastaneler, okullar), özel şirketler (banka analistleri, teknoloji gözetimi sağlayıcıları, özel polislik), birçok gazeteci (özellikle televizyondan ve daha sansasyonel gazetelerden), ve genel kamuoyunun önemli bir bölümü için özellikle önemlidir. Ancak bu güvenlik prizmasının popülaritesi, güvensizlik, suç, terörizm ve küreselleşmenin olumsuz etkilerindeki artışa verilen geleneksel tepkilerin bir ifadesi değildir; riskli ve tehlikeli bir toplum yaratma sürecinde birçok farklı aktörün korkularını ve inançlarını takas ettiği bir tehditler sürekliliğinin ve genel huzursuzluğun yaratılmasının sonucudur. Risk ve korku yönetiminden sorumlu profesyoneller, özellikle teröristlere, suçlulara ve casuslara karşı mücadeleden kazandıkları meşruiyeti diğer hedeflere, özellikle de ulusötesi siyasi aktivistlere, sınırları aşan insanlara veya ülkede doğmuş ancak ebeveynleri yabancı olan insanlara aktarırlar (Bigo, 2002: 63). Bu şekilde Bigo, güvenlikleştirmenin, siyasi aktörlerin veya medya aracılığıyla siyasi sahneye erişimi olan aktörlerin ulusal siyasi alanda ve ulusötesi düzeyde korkuyu yöneten güvenlik profesyonelleri ve kontrol ve gözetlemenin siyasi sınırlarını yeniden şekillendirme olasılıklarını etkileyen küresel toplumsal dönüşüm stratejileri arasındaki bir çatışma yoluyla üretildiğini ifade etmektedir. Bu durum bir güvenlik sürecidir ve bu süreç hiçbir aktörün oyunun ustası olamayacağı,

ancak herkesin bilgisinin ve teknolojik kaynaklarının bir tehdit hiyerarşisi ürettiği bir saha etkisinin sonucudur. Güvenlik süreci, çeşitli güvenlik kurumlarının pratik bilgi birikimi ve medyadaki hakim söylem tarafından iletilen ve desteklenen, kurumların ve “bağımsız uzmanların” bir “gerçeği” olarak anlaşılan güvenlikle ilgili bir iddianın dayatılmasını içerir (Bigo, 2002: 75-76).

Bigo’ya benzer şekilde Huysmans ve Buonfino da güvenlikleştirmenin huzursuzluk siyasetinin güvenlik pratiğine vurgu yapmaktadır. Onlara göre, varoluşsal tehditleri dile getiren ve böylece istisnai siyaset çağrılarını meşrulaştıran dramatik söz edimleri yerine, güvenlik pratiği, çeşitli huzursuzluk ve tehlike söylemlerini, korkuların ve inançların siyasi takasını ve güvenlik pratiğinin bir politika alanından diğerine transferini kolaylaştıran bir güvensizlik yamaları halinde örmekten oluşur (Huysmans ve Buonfino, 2008: 782). Ancak güvensizlik öncelikle devletin egemenliğine ve işlevsel bütünlüğüne yönelik radikal şiddet tehdidi olarak değil, devletin çeşitli yerlerinde yasal ve toplumsal düzeni koruma sorunu olarak tanımlanır. Huzursuzluk siyaseti, bir dizi sapkın ve yasa dışı uygulamayı kapsayan, huzursuz toplumsal ilişkilerden oluşan bir yamalı yapı oluşturur ve bunlara karşı çıkar (Huysmans ve Buonfino, 2008: 785). Bu nedenle Huysmans için güvenlikleştirme, sadece içeriği dışarıdan ayırmaya hizmet etmekle kalmaz, aynı zamanda bir düzenleyici ilkedir. Yani bir topluluğun adil ve iyi yaşam biçimini nasıl tanımladığı olarak hizmet eden bir yönetim tekniğidir (Huysmans, 1998: 570). Burada topluluk, suçlu, zihinsel olarak anormal ve istilacı düşman gibi toplumsal tehlike figürlerinin şeyleştirilmesi yoluyla iyi yaşam olarak gördüğü şeyi tanımlar. Başka bir deyişle, tehlike söylemleri ve güvenlik pratikleri, siyasi önemlerini, insanları siyasi bir topluluk içine girmeye ve tehlikeleri somutlaştırma temelinde siyasi otoriteye dayandırmaya - veya karşı çıkmaya - teşvik etme kapasitelerinden alır. Huysmans buna örnek olarak çokkültürlülüğü toplumsal parçalanmanın bir nedeni olarak tanımlayan muhafazakar yaklaşımı verir ve bunun en bilinen versiyonu Huntington’ın Medeniyetler Çatışması’dır. Yani güvenlik politikası içerdeki kültürün devamını tehlikeye atan diğer kültürleri belirleyerek onlar ve bizim aramızdaki farklılaşmaya aracılık eder (Huysmans, 2000: 757-758).

Balzacq ise, söz edimi güvenlik görüşünün gerçek durumlarda güvenlik uygulamalarını incelemek için yeterli olmadığını savunmaktadır. Ona göre, Kopenhag Okulu güvenliği, edimin gerçekleşmesi için mutluluk (başarı) koşullarının tamamen geçerli olması

gereken evlilik veya bahis gibi geleneksel bir prosedüre indirger. Ancak güvenlikleştirme bağlam, dinleyicinin psiko-kültürel eğilimi ve konuşmacının ve dinleyicinin etkileşime geçirdiği güç dahil olmak üzere, koşulların bir konfigürasyonu içinde ve bunun bir parçası olarak meydana gelen stratejik (pragmatik) bir uygulama olarak daha iyi anlaşılır. Balzacq, stratejik olanla söz edim arasındaki bu karşılıklı pragmatik ve evrensel pragmatik şeklinde ele alır. Pragmatik, bir amaca ulaşmak için renkli bir dil kullanımı da dahil olmak üzere dilin kullanımı ile ilgilidir. Evrensel pragmatik ise, öncelikle iletişimsel eylemin altında yatan temel ilkeler (veya kurallar) ile ilgilidir. Kurallara uyulmazsa, iletişimsel eylem bozulur ve bu nedenle Austin'in kelime dağarcığını kullanmak için başarılı veya uygun değildir. O, bu nedenle güvenlik beyanlarını, kuralların izleyiciler tarafından takip edildiği ölçüde başarılı olan söz edimleri olarak değil ancak güvenlikleştirici aktörün kamu zihninin kendi onayına sunulan teze bağlılığını teşvik etmesine veya artırmasına izin veren söylemsel teknikler olarak düşünmenin faydalı olduğunu öne sürer (Balzacq, 2005: 171-173). Bu nedenle Balzacq, güvenliğin söz edimi modelinin güvenlik sorunlarının dilsel inşası hakkında ortaya koyduğundan daha fazlasını gizlediğini ifade eder. Aslında her güvenlikleştirme, önceki etkili olaylar dizisi ile bunların sonraki olaylar üzerindeki etkisi arasında meydana gelen tarihsel bir süreçtir; bu, güvenlikleştirme için güçlendirici veya caydırıcı sonuçlar taşıyan eşzamanlı eylemleri içerir. Güvenlikleştirme, böylesine karmaşık bir nedenler dağarcığının ürünü olduğu için, benzersiz bir faktöre odaklanan bir araştırma, diğer unsurların süreç üzerinde önemli bir etkisi varsa başarısız olabilir. O halde bir güvenlik sorununun inşasını analiz etmek için, herhangi bir güvenlikleştirmenin yalnızca ilgilenilen belirli ikna parçaları değil, aynı zamanda bu retoriği deneyimlemekle ilgili tüm diğer başarılı ve başarısız girişimleri kapsadığı gerçeği dikkate alınmalıdır (Balzacq, 2005: 191-193).

Balzacq'ın Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisine yönelik bir diğer eleştirisi güvenlikleştirmenin tanımlanabilir bir hedef kitlenin onayı olmadan gerçekleşebileceği veya gelişebileceğidir. Bu kapsamda AB'nin terörle mücadele örneğinden hareket eden Balzacq, tehditlerin inşasını söylem düzeyinde araştırmak yerine, kamusal bir sorunu (örneğin terörizm) karşılamak için kullanılan politika araçlarının işlevlerine ve sonuçlarına odaklanılması gerektiğini ifade eder. Ona göre, AB'nin terörle mücadele stratejisi Kopenhag Okulu'nun standart güvenlikleştirme çerçevesine meydan

okumaktadır. Çünkü güvenlikleştirme bazen kendiliğinden ortaya çıkar ve izleyicinin açık rızası olmadan sosyal ve politik sonuçlar üretir. Herhangi bir söylemin olmadığı bazı durumlarda yeni bir tehdidin tanımlanması veya belirli bir tehdidin yoğunlaştırılması gibi güvenlikleştirme kapsam ve ölçek değiştirir. Balzacq, burada “politikanın ampirik referanslarına” (politika araçları veya enstrümanları) dikkat çeker ve politika araçlarının doğasına ve işlevlerine odaklanmanın, güvenlikleştirme anlayışımızı en az iki şekilde geliştirebileceğini ifade eder. Araç yaklaşımı, politika yapıcılarının niyetleri nasıl somut eylemlere dönüştürdüğünü ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda bir politika aracının ömrünün sosyal süreçlerden nasıl etkilendiğini de gösterir. Ayrıca, araçlar gizli gelişmeleri aktarır ve genellikle görünür hedeflerinden daha önemli etkiler üretir. Güvenlik araçlarının doğasını ve etkilerini anlamak, aksi halde söylem düzeyinde kolayca yüzeye çıkmayacak bazı unsurları gün yüzüne çıkararak güvenlikleştirme çalışmalarına yeni bir ivme kazandırır. Buna ek olarak, güvenlikleştirmenin politika araçları belirli bir tehdit imajını somutlaştırır ve bu konuda yapılması gerekenleri iletir. Yine de tehdit (ya da daha doğrusu algısı) gelişir (Balzacq, 2008: 75-76).

Balzacq’a göre, bir güvenlikleştirme enstrümanı veya aracı, bir güvenlik sorununu ele almak için kamu eyleminin yapılandırıldığı belirli bir tehdit görüntüsünü içeren, tanımlanabilir bir sosyal ve teknik dispoitif veya cihazdır. Güvenlikleştirme aracı, doğası veya işleyişi gereği, işlediği varlığı bir tehdide dönüştüren bir araçtır. Balzacq için bu, güvenlikleştirme araçlarının söylemsel güvenlikleştirme mantığının yerine geçtiği anlamına gelir. Ayrıca, güvenlikleştirme araçları genellikle herhangi bir sorumluluktan muaftır. Yani, operasyonları sorgulansa bile, varlıkları nadiren sorgulanır. Güvenlikleştirmenin bu politika araçları, bireyler ve örgütler arasındaki ilişkileri yapılandıran rutin kurallar ve prosedürlerdir. Güvenlikleştirme araçları, amacı tehdit olarak tanımlanan sorunları ele almak olan kamu eylemi olarak adlandırılan şeyi yeniden yapılandırır. Ayrıca tehdidin belirli bir görüntüsünü ve büyük ölçüde bu konuda ne yapılması gerektiğini somutlaştırır. Ancak güvenlikleştirme araçlarının hem seçimi ve kullanımı hem de etkileri siyasi faktörlere bağlıdır ve dolayısıyla siyasi mobilize gerektirir. Bu nedenle, güvenlikleştirme araçları teknik özelliklere sahip olsa da, seçilme nedenlerinin, nasıl çalıştıklarının, geliştiklerinin ve sonuçlarının ne olduğunun basitçe

araçların teknik özelliklerine indirgenemeyeceği akılda tutulmalıdır (Balzacq, 2008: 79-81).

Son olarak ifade etmek gerekirse Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme yaklaşımına yönelik eleştirisinde Vuori, güvenlikleştirme yaklaşımı için Batılı ve demokratik olmayan Çin örneğinden hareketle izleyicinin güvenlikleştirme uygulamasının gerektirdiği ritüellere bağlı kalması ve kendilerini onun disiplinine tabi kılmaları durumunda (yani ilgisizlik meşruiyete eşittir) güvenlikleştirme eyleminin bir dereceye kadar başarıya ulaşabileceğini ifade etmektedir (Vuori, 2008: 73).

Vuori bir diğer eleştirisinde, Waever'in "güvenlikleştirme gelecekteki eylemleri meşrulaştırmakla ilgilidir" görüşüne ek olarak dört amaç daha ekler. Vuori ilk olarak güvenlikleştirmenin bir konuyu gündeme getirmek için amaçlanabileceğini ifade etmektedir. Burada güvenlik, çeşitli siyasi amaçlara ulaşmak için kullanılabilir. Yani resmi otorite dışındaki kişiler, yeterli sosyal sermayeye sahip olmaları koşuluyla, belirli amaçlara ulaşmak için güvenlikleştirme konuşmasını kullanabilirler. Böylece bu aktörler kendi gündemlerindeki sorunları asıl karar vericilerin ya da izleyicilerin gündemine getirerek onları etkileyebilirler (Vuori, 2008: 75-77). İkinci olarak, güvenlikleştirme caydırıcılık içindir. Burada güvenlikleştirme, gelecekteki olası eylemler hakkında bir uyarı işlevi görür. Yukarıdaki durumun aksine buradaki aktörler resmi bir konuma sahip veya resmi konumların fiili kontrolü altında olmalıdır. Güvenlikleştirmedeki asıl hedef tehdidin kendisidir (örneğin başka bir devlet, ayrılıkçı gruplar veya protestocular). Amaç ise gelecekteki olası eylemlerin caydırıcı etkisiyle tehdidi püskürtmektir (Vuori, 2008: 81-82). Üçüncü olarak, güvenlikleştirme geçmiş eylemleri meşrulaştırmak veya bir konunun güvenlik statüsünü yeniden üretmek içindir. Güvenlikleştirici aktör, bir tehdidin püskürtülmesi nedeniyle izleyiciyi gündelik siyasetin kapsamını aşan geçmiş eylemlerinin meşru olduğuna ikna etmeye çalışır. Yani amaç, normalde gayrimeşru sayılan eylemlerin gerekçelendirilmesidir. Böylece güvenliği yeniden oluşturmaya, insanlara hatırlatmaya veya bir sorun için post hoc güvenlik durumu oluşturulmaya çalışılır (Vuori, 2008: 83,85). Son olarak, güvenlikleştirme kontrol içindir. Kontrol için güvenlikleştirme, güvenlikleştirici aktörün direktiflerine itaati amaçlar. Burada güvenlikleştirmenin izleyicileri, güvenlikleştirme aktörünün yetkisi altındaki kişilerdir (örneğin bir partinin üyeleri veya bir devletin vatandaşları). Güvenlikleştirici aktör ise resmi bir pozisyonda olan ve zorlayıcı

direktifler verebilecek kişidir. Amaç, izleyiciye aktörün gerektirdiği eylemleri yaptırmak veya belirli eylemleri yapmaktan alıkoymaktır. Aktörün talimatı, reddetme seçeneği sunmaz ve bu durum, istemekten ve söylemekten daha güçlü bir etkiye sahiptir. Bu nedenle aktör, resmi otoritenin yanında bir nedene (meşru bir referans nesnesine ilişkin bir tehdit) sahip olmalıdır (Vuori, 2008: 88-89).

1.2. İslamofobi'nin Kavramsal Çerçevesi

Terimsel olarak İslam ve Yunanca phobos kelimelerinin birleşmesiyle oluşan İslamofobi, İslam'a karşı önyargı ve Müslüman azınlığa karşı gösterilen ırkçılık (Karşlı, 2013: 80) anlamına gelmektedir. Buradaki fobi kelimesi normal koşullarda korkulmayacak belli bir durum ya da nesne karşısında olağan dışı korku halini anlatmakta ve ayrıca eklendiği kelime üzerindeki olgu, nesne veya duruma karşı bir tür kin ve nefret besleme (Aktaş, 2014: 35-36) anlamı yüklemektedir. Netice itibarıyla İslamofobi olarak ifade ettiğimiz kavram korkudan daha çok bahse konu kin ve nefretin Müslümanlara karşı bir tepki olarak yansıtılmasının adıdır.

İslamofobi kavramı üzerine yapılan ilk kapsamlı çalışma, daha sonraki birçok çalışmaya da öncülük eden İngiltere merkezli Runnymede Trust adlı kuruluşun 1997'de hazırladığı "İslamofobi: Hepimiz İçin Bir Meydan Okuma" (Islamophobia: A Challenge for Us All) başlıklı rapordur. 1997'deki bu rapora göre İslamofobi terimi, İslam'a karşı temelsiz düşmanlığı ifade eder. Aynı zamanda, bu tür bir düşmanlığın Müslüman bireylere ve topluluklara karşı haksız ayrımcılığa ve Müslümanların ana akım siyasi ve sosyal meselelerden dışlanmasına yönelik pratik sonuçlarına da atıfta bulunur. Rapor ayrıca İslam'a karşı görüşleri kapalı ve açık olarak ikiye ayırmakta ve İslamofobi'yi bu kapalı görüş çerçevesinde ele alarak İslamofobi'nin nedenlerini sekiz maddede² incelemektedir (Runnymede, 1997). Runnymede Trust'ın 2004'te yayınladığı ikinci raporunda ise kurumsal ırkçılığa ve buna bağlı olarak kurumsal İslamofobi'ye vurgu yapılmaktadır. Buna göre kurumsal İslamofobi, sistemli bir şekilde toplumda

² 1.İslam, durağan ve yeni gerçeklere tepkisiz, tek bir yekpare blok olarak görülmektedir. 2.İslam'ın ayrı ve başka olarak görülmesi - (a) diğer kültürlerle ortak amaç veya değerlerinin olmaması (b) onlardan etkilenmemesi (c) onları etkilememesi. 3. İslam'ın Batı'dan daha aşağı barbar, mantıksız, ilkel, cinsiyetçi olarak görülmesi. 4.İslam'ın, şiddet içeren, saldırgan, tehditkar, terörü destekleyen, bir "medeniyetler çatışması" ile meşgul olarak görülmesi. 5. İslam'ın, siyasi veya askeri avantaj için kullanılan siyasi bir ideoloji olarak görülmesi. 6.İslam'ın Batı'ya yönelik eleştirilerinin düşünmeden reddedilmesi. 7.İslam düşmanlığının, Müslümanlara yönelik ayrımcı uygulamaları haklı çıkarmak ve Müslümanları ana akım toplumdaki dışlamak için kullanılması. 8. Müslüman düşmanlığının doğal ve normal kabul edilmesi.

Müslümanlar ile Müslüman olmayanlar arasında eşitsizlikleri yansıtan ve üreten yerleşik yasalar, alışkanlıklar ve pratikler olarak tanımlanmaktadır (Canatan, 2007: 36). Runnymede Trust'ın 2018 yılında yayınlanan "İslamofobi Hepimiz İçin Hala Bir Meydan Okuma" (Islamophobia Still a Challenge for Us All) başlıklı raporunda ise İslamofobi Müslüman karşıtı ırkçılık çerçevesinde ele alınmış ve "Müslümanlara (ya da Müslüman olarak algılananlara) yönelik siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ya da diğer kamusal alanlarda insan haklarının ve temel özgürlüklerin eşit şartlarda tanınmasını, yararlanılmasını ve uygulanmasını geçersiz kılmayı ve zayıflatmayı amaçlayan herhangi bir ayrımcılık, dışlama ya da kısıtlama" şeklinde tanımlanmıştır (Elahi ve Khan, 2018: 7).

Türkiye'de ise Avrupa'daki İslamofobi'ye yönelik SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı)'nın Bayraklı ve Hafez editörlüğündeki yıllık olarak çıkarılan Avrupa İslamofobi raporları önemli veriler sunmaktadır. Bu raporlarda İslamofobi'yi Müslüman karşıtı ırkçılık olarak ele alan Bayraklı ve Hafez'e göre, ırkçılık sadece kasıtlı ırkçı tutumlarla ilgili olmayıp, ırkçı bir epistemik tarafından yapılmış bir toplumun ayrıcalıklarını ve güç yapılarını korumak, savunmak ve istikrara kavuşturmakla ilgilidir ki, bu Müslüman karşıtı ırkçılık için de geçerlidir. Dolayısıyla İslamofobi sadece Müslümanlara özgü bir sorun değildir. Daha çok bir toplumu karakterize eden yapısal ve sistemik ırkçılığın bir sonucudur. (Bayraklı ve Hafez, 2021: 10-11). Bu kapsamda İslamofobi, gerçek ya da uydurma bir günah keçisi tanımlayarak ve bu günah keçisini inşa edilmiş bir 'biz'in kaynaklarından/haklarından/tanımından dışlayarak güçlerini ele geçirmeyi, istikrarı sağlamayı ve genişletmeyi amaçlayan baskın bir grup insanla ilgilidir. İslamofobi, olumsuz terimlerle ifade edilen ve tüm Müslümanlar için genellenen statik bir "Müslüman" kimliği inşa ederek işler. Ancak İslamofobik imajlar akıcıdır ve farklı bağlamlara göre değişiklik gösterir. Çünkü İslamofobi bize Müslümanlar/İslam hakkında anlattığından çok İslamofobikler hakkında bilgi verir (Bayraklı ve Hafez, 2016: 7).

İslamofobi-İslam karşıtlığı ayrımına giden Canatan ise, İslamofobi'nin iki, İslam karşıtlığının üç boyutu olduğunu ifade etmektedir. İslamofobi daha çok sosyolojik bir kavramdır ve tutum, kanaat ve davranışlarla görünür hale gelen güncel boyutu ile bu güncel boyutu besleyen tarihsel ve kültürel boyutu vardır. İslam karşıtlığının ise daha çok aydınların ve siyasetçilerin açıklamalarında kendini bulan farklılık, eşdeğersizlik ve

çatışma³ tezlerinden meydana gelen üç boyutu bulunmaktadır (Canatan, 2020: 19). İslamofobi'yi kültürel ırkçılık olarak ele alan Hıdır ise, Batı'daki İslam ve Müslümanlara yönelik korkunun bilinçli bir cehalete dayandığını ve bunun giderek nefret ve şiddete dönüştüğünü ifade etmektedir. Bu kapsamda İslamofobi İslam karşıtlığına, bu karşıtlık düşmanlığa ve düşmanlıkta “ırkçılık ve kültürel ırkçılığa” veya “İslam/Müslüman nefreti”ne dönüşmektedir (Hıdır, 2022: 11). Kültürel ırkçılık olarak İslamofobi'de Müslümanlar, “etnik ve dini” bir grup gibi düşünülmekte ve onlara yönelik genellemeci bir tutumla kültürel ırkçı bir söylemle ötekileştirici etiketlemeler, ön yargılar, sınıflandırmalarla korku, nefret ve ayrımcılık ortaya konmaktadır. Bu meydana Müslümanlar “barbar”, “arkaik”, “irrasyonel”, “monolitik”, “teröre götüren şiddet yanlısı”, “politik ideoloji”, “Batı değerlerini tehdit eden” gibi etiketlemelerle nitelendirilmektedirler. Ayrıca bu söylem (dolayısıyla da ideoloji) homojen bir tutumla, hemen tüm Müslümanların dini fanatizme sahip kimseler oldukları, gayrimüslimlere yönelik şiddet kullanmaya eğilimli ve hazır oldukları, modern toplumun benimsediği eşitlik ve özgürlük gibi bazı değerleri reddettikleri yönündeki ön yargılar üzerine bina edilmektedir (Hıdır, 2022: 14-15).

Aslında İslam'ın ilk ortaya çıktığı yıllarla başlayan ve 1960'lı ve 70'li yıllarda Avrupa'ya yönelik Müslüman göçleriyle daha çok ön plana çıkan İslamofobi'yi, Batı'nın farklı ve başka, aşağı ve geri medeniyetle çatışması, biz-onlar ikiliği şeklindeki bir öteki inşa etmesi olarak değerlendirilebilir. Bahse konu bu “ötekine” yönelik Ataman, Batı'nın kendisini ötekiden farklı kılan ayırt edici özelliğini “stratejik ve kültürcü akıl” olarak iki kategoride ele almaktadır. Bu kapsamda stratejik akıl Greko-Romen (Roma-Yunan), kültürcü akıl ise Judeo-Hristiyan (Yahudi-Hristiyan) mirasıdır. Avrupa'nın istikrarlı zamanlarında stratejik akıl, sosyoekonomik ve siyasi kriz zamanlarında ise kültürcü akıl ön plana çıkmaktadır (Ataman, 2020: 66). Batı siyasi kültüründe genel itibarıyla liberal ve muhafazakar kanat olarak karşımıza çıkan bu stratejik ve kültürcü bakış açılarının, kendi aralarındaki çeşitli uyumsuzluk ve rekabetleri İslam ve Müslümanlar söz konusu olduğunda kullanılan yöntemler dışında büyük oranda kaybolmaktadır. Bahse konu mirasın günümüz dünyasında politik bir karşılığı

³ Farklılık tezi: Söz konusu gruplara göre İslam “farklı” ve “başka” bir dindir. Eşdeğersizlik tezi: İslami değerler, Batılı değerler karşısında “aşağı” ve “geri” konumdadır. Çatışma tezi: Eğer İslam “aşağı” ve “geri” bir din (kültür) ise o halde “ileri” ve “üstün” olan Batı ile bağdaşması mümkün değildir. Bu iki medeniyet arasında ancak bir çatışma olabilir.

olarak İslam'ın ve Müslümanların ötekileştirilmesine olanak sağlaması da güvenlikleştirilmenin sektörlere ayrılmasına rağmen siyasi bir çerçevede buluşmasına benzer şekilde bizleri İslamofobi'nin pek çok etkeninin birleştiği ortak nokta olan siyasi yöne muhatap kılmaktadır.

Hafez, İslamofobi'nin iktidarı kazanma, koruma ve genişletme arzusunda bir güç aracı, bir iktidar aracı olarak kullanıldığını ifade eder. Batı'nın Afganistan'da yürüttüğü savaşta olduğu gibi kadınları köktendincilerden kurtaracağını, ya da 11 Eylül sonrasında ve 2003'te Irak'ın işgalinde olduğu gibi, teröre karşı savaşın “radikal İslam”a karşı “kutsal bir hacı seferi” olarak çağrıştırıldığı ve (kısmen) tartışılarak meşrulaştırıldığı durum budur. Aynı şekilde yine teröre karşı savaş olarak 11 Eylül sonrası Müslümanların görünür ve şüpheli özneler olarak hedef alındığı ve onların genel olarak görüşlerine, milliyetlerine ve dini inançlarına göre ayrılarak sistematik ırksal profillemeye tabi tutuldukları durumda da böyle olmuştur. Benzer uygulamalar postkolonyal koşullar çerçevesinde göç ve güvenlik politikaları ile gençlerin taciz ve kriminalize edilerek büyük Müslüman nüfuslu banliyölerin militarize edildiği Fransa'da, Avrupa'nın genelinde ya da dünya üzerindeki birçok ülkede de mevcuttur (Hafez, 2016a: 26).

Hafez gibi İslamofobi'nin araçsallığına dikkat çeken Kaya'ya göre, İslamofobi gerçekte var olmayan bir korkudur ve bu korku söylem aracılığıyla üretilen ideolojik boyutlara sahip bir anlatının sonucudur. Yani İslamofobi, özellikle 11 Eylül sonrası Batılı ülkelerdeki korku tacirleri ve muhafazakâr iktidarlar ve siyasi partiler tarafından üretilmiş bir ideolojiyi ifade eder. Kaya, bu ideolojik boyuta dikkat çekmek için İslamofobi yerine “İslamofobizm” kavramını kullanır. İslamofobizmin temelinde Foucault'un siyasi iktidarın, kendi devamlılığı adına kullandığı metotlar bütünü veya güç kullanma sanatı olarak tanımlanan “yöneticilik” vardır. Günümüzün modern devletleri korkunun iktidarını yöneticilik bir aygıt olarak kullanmaktadır. Kaya, Huysmans'a atıfla bu korkunun güvenlik söylemiyle üretildiğini söyleyerek modern insana sürekli bir risk ile karşı karşıya olduğu hatırlatması yapıldığını ifade etmektedir. Dolayısıyla Avrupa'daki muhafazakâr ve neo-liberal iktidarlar İslam karşıtlığını, korkusunu ve Müslüman karşıtı ırkçılığı yakın zamana kadar bir tür yöneticilik formu olarak kullanmak suretiyle iktidarlarını sürdürmenin yollarını aramışlardır. Bu nedenle İslamofobizm, siyasetçilerin işsizlik, yoksulluk, eşitsizlik ve adaletsizlik gibi bütün

yapısal sorunların üstünü örtmekle ilgili kullandıkları bir taktiktir (Kaya, 2022: 2-4, 18). Kaya, Foucault'un yönetsellik/yönetimsellik kavramıyla ve korku yönetimi yaklaşımıyla Paris Okulu'nun güvenlikleştirme anlayışına yaklaşır. Ancak bu yönetimselliğin iktidar aracı ya da yönetim başarısızlıklarının üstünü örten bir taktik olmanın yanı sıra, analiz bölümünde ele alınacağı üzere, "biz"ın üretilmesi ve İslam'a bağlılıkları nedeniyle asimile olmayan Müslümanların disipline edilmesi boyutları da vardır.

Nitekim Sayyid, İslamofobi'nin ırksallaştırılmış bir yönetimsellik biçimi olduğunu ifade eder. Ona göre, bu önyargı veya cehaletten daha fazlasıdır; Müslüman olarak tanımlanan toplulukların refahını etkileyen bir dizi müdahale ve sınıflandırmadır. Bu, İslamofobi'nin dile getirilmesinde duygusal, kültürel veya dini ifadelerin olmadığı anlamına gelmez, aksine İslamofobi'nin Müslüman kimliğinin altını oymaya yönelik bir dil oyunu olduğu anlamına gelir. Başka bir deyişle, İslamofobi Müslümanların Batılılaştırılması amacıyla düzenlenmesi ve disipline edilmesi olarak anlaşılmalıdır ve bu ise Müslümanlara yönelik düşmanlığın ne zorunlu olarak duygusal ("nefret") ne de dini ("kafir olarak Müslümanlar") veya kültürel ("yabancılar olarak Müslümanlar") değil, daha çok siyasi olduğunu kabul etmek demektir (Sayyid, 2014: 19). Üstelik günümüzde İslamofobi'nin Batılı karar mercilerince üretilmiş (homegrown) bir nefret olarak kurumsallaştığı ve sadece belli bölgelere ve ülkelere has olmadığı görülmektedir. İslamofobi, Müslümanların hiç olmadığı, azınlıkta ve hatta çoğunlukta olduğu yerlerde de ortaya çıkabilmektedir (Hıdır, 2022: 11-12).

Bayraklı ve Hafez, Avrupa'da özellikle son yıllarda İslamofobi'nin yasallaştığını ve bazı Avrupa hükümetlerinin, Müslümanların haklarını doğrudan veya dolaylı olarak kısıtlayan yasalar çıkararak ve uygulayarak İslamofobik fikirleri onayladığını ifade etmektedir. Bu nedenle İslamofobi, yabancı düşmanlığına özgü bir fantezi değil, Avrupa siyasi yelpazesinin geniş bir kesimi tarafından paylaşılan bir ideolojidir (yukarıda ifade edilen Müslüman karşıtı ırkçılık) ve hem aşırı sağ hem de merkezi hükümetler İslamofobi'yi yasallaştırmaktadır (Bayraklı ve Hafez, 2019: 18). Dolayısıyla İslamofobi konusunda medyanın ön plana çıkarıldığı durumların aksine, İslamofobi'nin güvenlikleştirme konusunda konumları itibariyle avantajlı durumda olan hükümetler ve bürokrasiler eliyle ifa edildiği söylenebilir. İslamofobik yayınlar konusunda medyanın araçsallığına dikkat çeken Bazian, İslamofobi sorununun medyanın İslam'ı ve

Müslümanları olumsuz bir şekilde temsil etmesinden kaynaklanan bir sorun olduğu fikrinden vazgeçilmesi gerektiğini ifade eder. Bazian, Chomsky'e atıfta bulunarak basının rolünün yönetilenlerin rızasını üretmek olduğunu belirtir ve bu nedenle Müslüman bir öcü yaratmak medya için fazla karmaşık bir iştir. Burada ekonomik ve siyasi elitler, bireyleri ve grupları “toplumun düşmanı” olarak etiketleme gücüne ve yeteneğine sahiptir ve medya, hedeflenen bu kişi ve grupları kötüleme misyonunu yerine getirir. Aynı şekilde İslamofobi'nin İslam'dan ve Müslümanlardan habersiz insanlar tarafından yönlendirildiği fikrini de reddeden Bazian'a göre, İslamofobi, stratejik hedefleri olan ve hesaplanmış bir dizi planla hareket eden bir grup ve bireyler tarafından üretilir (Bazian, 2015: 160-161).

İslamofobi'yi ABD kapsamında değerlendiren Beydoun'a göre, İslamofobi, Müslümanları doğası gereği şüpheli varsayıp asimile olamaz şeklinde damgalayan ve İslam dinini Amerikan değerleri, toplumu ve ulusal kimliği ile çelişen rakip bir ideoloji olarak nitelendiren eski bir sistemin çağdaş bir uzantısı ve eklemlenmesidir. Şu an ki İslamofobi çağından yüzyıllar önce ve 11 Eylül ve terörizmle mücadeleden çok önce, ABD mahkemeleri İslam'ı sadece yabancı bir din olarak değil, rakip bir ideoloji ve “düşman ırk” olarak resmetmiştir. Bu nedenle İslamofobi'yi, bir yandan yasalar tarafından onaylanan ve teşvik edilen, öte yandan ise hükümet yetkililerince yürütülen bir bağınazlık sistemi içerisinde değerlendirmemek, tehdidinin boyutunu ve onun hasara yol açıp yaygın tutumları güçlendirdiği süreci büyük oranda hafife almaktır (Beydoun, 2021: 23-24). Beydoun İslamofobi'yi toplumsal, siyasi ve bu ikisini birbirine bağlayacak şekilde üç kategoride⁴ ele almaktadır. Bu kapsamda İslamofobi, Müstakil, yapısal ve müstakil İslamofobi'yle Bush, Obama ve Trump gibi Amerikan başkanları tarafından yürürlüğe konulan terörle mücadele politikalarını ilişkilendiren İslamofobi

⁴ Müstakil İslamofobi, bireylerin hissettiği korku, şüphe ve Müslümanları hedef alan şiddet eylemlerinden oluşur. Yapısal İslamofobi, hükümete bağlı kurumların ve aktörlerin Müslümanlara karşı duyduğu korku ve şüpheyi ifade etmektedir. Yapısal İslamofobi, geçmişten buyana İslam dinine ve Müslümanlara karşı yürütülen politikalar ve devlet tarafında atılan adımlarla, günümüzde ise en açık şekilde, yıllardır devam eden terörle mücadele sürecinde Müslümanları denetleyen çok sayıda yasa, politika ve programlar şeklinde zuhur etmektedir. Diyalektik İslamofobi, yapısal İslamofobinin Amerika sınırları içerisinde ve söz konusu sınırların dışında İslam ve Müslümanlara ilişkin görüş veya tutumları şekillendirdiği, yeniden biçimlendirdiği ve desteklediği süreçtir. Devletin attığı adımlar, yaygın bir şekilde karşılaştığımız İslam'a ilişkin yanlış anlamaları, yanlış temsilleri ve stereotipleri meşrulaştırır, ayrıca devlet destekli politikalar, programlama veya retorik yoluyla bir takım zararlı fikirleri dolaşıma sokar. Neticede, Müslümanlara (ve Müslüman olarak varsayılanlara) yönelik şiddet teşvik edilir.

türü, yani Diyalektik İslamofobi'den oluşur. En nihayetinde İslamofobi yasal düzen tarafından idame edilir (Beydoun, 37-38).

Gelinen süreçte ise yaşanan pek çok terör eylemi, mülteci krizleri, ekonomik ve sosyal tabanlı sorunlar sonucunda zaten psiko-sosyal olarak algı ve sınırları tahrip olmuş Batılı kamuoylarının Müslümanlar aleyhinde yönlendirilmeleri daha kolay bir hale gelmiştir (Dedeler, 2020: 60). İslamofobi ile alakalı son raporlara göre Batı'da İslamofobi çeşitli alanlarda, önceki yıllara göre ciddi artış göstermekte, üstelik sadece İslam ve Müslümanlar hakkında yanlış bilgilendirilen ve ekonomik durumu kötüye giden işçi sınıfı veya orta sınıf ile sınırlı olmayıp özellikle eğitimli ve seçkinler arasında da yükselmektedir. Buna göre Müslümanlar hem içerideki hem dışarıdaki düşman olarak görülmekte, ötekileştirilmekte ve Müslümanların kendileri ile eşit haklara sahip vatandaşlar olmadıkları kabulü yaygınlaşmaktadır (Hıdır, 2019: 21). Yine bu kapsamda toplumsal seviyede, Avrupa ve Amerika'da yaşayan Müslümanların siyasi sadakatleri sorgulanmakta ve onlar çift veya çoklu sadakatle suçlanmakta; dini bağlılıkları sebebiyle diğerlerine göre demokrasiye daha az adanmış kişiler olarak yansıtılmaktadırlar. Genel suçlama, Müslümanların kendilerini İngiliz, Fransız veya İspanyol olarak görmekten önce Müslüman olarak görmeleridir (Kalin, 2020: 46). Aslında bu yabancılaştırma ve içerideki ötekini, yabancı değilse bile, tabiatı icabı farklı olarak resmetme durumu Zebiri'nin Poole'e atıfla ifade ettiği gibi ötekini idare edilebilir hale getirmekte ve öteki pahasına milli kimlik duygusunu desteklemektedir. Bu ise dünya çapındaki Müslümanları idare etmek için sosyal ve saldırgan politikaları mazur göstermek için kullanılmaktadır. En nihayetinde “dini fanatik” veya “şiddet düşkünü terörist” olarak Müslüman post-modern çağın günah keçisine (Zebiri, 2020: 249) dönüşmektedir.

Sonuç olarak Müslümanlar bu nitelendirmelerden kurtulmak ve kendilerini temize çıkarmak için Batı'nın iyi ve kötü Müslüman kategorizasyonunun “iyi” kısmında yer almak zorundadır. Mamdani, özellikle iyi ve kötü insanlar ya da her ikisi de Müslüman olan suçlular ve sivil vatandaşlar arasında bir ayırmadan ziyade iyi Müslümanlar ve kötü Müslümanlar arasında bir ayırımı yapıldığını vurgulamaktadır (Mamdani, 2002: 776). Bu kapsamda Balcı ve Turan, Mamdani'ye atıfla bu iyi-kötü Müslüman ikiliğinin Batı'nın İslam dünyasındaki toplumları disipline etmesini, kontrol altına almasını, sağlayacak önemli bir anahtar olduğunu ifade etmektedir. Onlara göre bu durum

Foucault'nun "Hapishanenin Doğuşu" eserindeki iddialarını anımsattır. Toplumdaki "bağımsız" bireylerin hapishanedeki mahkumlar üzerinden disipline edilmesi gibi, şiddet eylemlerinde hiçbir rol oynamayan kalabalıkları oluşturan Müslüman çoğunluklar da şiddete başvuran Müslümanlar üzerine geliştirilen söylemler yoluyla disipline edilmektedir. Bu, "kötü Müslüman'ın" Batı'nın hükmettiği dünyada üslendiği ana işlevidir ve tamda bu noktada stratejinin ikinci aktörü yani "iyi Müslüman" devreye girer. "Şiddet yanlısı olmayan Müslümanların" aslında kim olduklarını tekrar tekrar dile getirmeden "onların" kim olmadığından bahsetmek, sıradan Müslümanların samimiyetlerini kanıtlayabileceği bir kimlik oluşturmamaktadır (Balcı ve Turan, 2017: 60-61).

ABD ve Avrupa ülkelerinde İslam'ın ve Müslümanların güvenlik dışına çıkarılması (yani "ılımlı/iyi Müslüman" yapılması) için sonraki bölümlerde görüleceği üzere, doğrudan Müslümanlara yönelik olarak ya da toplumun genelini ilgilendirse bile daha çok Müslümanlar üzerinde uygulanan önleme, terör, göç ya da dini sembol konularına ait politik ve yasal düzenlemeler mevcuttur. Barın (2016: 61-62), İslamofobi'yi DEAŞ kapsamında ele alırken Foucault'un yönetselliğinde yasaların nasıl kullanıldığına yönelik Foucault'un şu ifadelerine yer vermektedir:

"Modern yönetimin özelliği bir yönetim nesnesi olarak insanlarla ve şeyleştirilmiş nüfusla ilgilidir. Bir diğer ifadeyle hükümlanlıkta kısıtlayıcı olan yasaların önemli olduğu söylenebilirken, yeni yönetim anlayışında önemli olan, insanlara yasaları dayatmaktan çok onları yönlendirmek, yani yasalardan ziyade taktiklere başvurmak ve eğer gerekirse de yasalardan taktikler olarak yararlanmak olarak ortaya çıkmaktadır. Amaç; şeyleri (halkı) bir takım araçlarla şu ya da bu ereğe ulaşılabilir bir şekilde düzenlemektir. Anlaşılan modernitede yönetimin amacı değiştiği gibi araçları da değişmiştir; yönetim araçları artık 'yasalar' değil bir taktikler dizisidir."

Dolayısıyla Batılı hükümetlerin bu yönetsellik taktiğini sadece kendi toplumlarını düzenlemek için değil aynı zamanda Müslümanları disipline etmek için de kullandıkları söylenebilir. Disipline edilen Müslümanların "iyi"leştirilmesi ise "ılımlı" bir İslam'la sağlanmaya çalışılmaktadır. Nitekim Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un "Avrupa İslamı" nosyonunu hatırlatan Hıdır, bunun Batı'da siyasi ve teo-politik bir proje olarak "Almanya İslamı", "Fransa İslamı" vb. gibi farklı alt versiyonlar şeklinde

öne çık(arıl)makta olduğunu ifade etmektedir. Böylece revizyonist bir İslam anlayışıyla İslam'ın liberalleştirilmesi, Batı'daki Müslümanların bu İslam anlayışına entegre edilmesi, İslami kimlikleriyle/kişilikleriyle çelişse bile, Avrupa değerlerini içselleştirmeleri beklenmektedir. Bu ise kamusal alanda görünürlüğü en aza inmiş, hayata dair temel iddialarından mümkün olduğunca arınmış ve Avrupa'nın seküler-hümanist (ateist, agnostik, deist, nihilist, apataist) toplum yapısına uygun hale getirilmiş, “görünür olmayan” bir İslam anlayışını (Hıdır, 2022: 117) yani İslam'ın ve Müslümanların güvenlik dışına çıkarılmasını ifade etmektedir.

1.2.1. 11 Eylül Öncesi Batı'da İslam'a ve Müslümanlara Yönelik Tehdit Algısı

İslam'ın ve Müslümanların Batı dünyası için bir güvenlik tehdidi olduğu fikri İslam'ın ortaya çıktığı ilk yıllara kadar götürülebilir. Özellikle Orta Çağ Hristiyan dünyası için İslam'ın varlığı kilisenin doktrinlerine karşı heretik bir başkaldırı ve Batı medeniyetine karşı bir meydan okumadır (Hıdır, 2022: 45). Dolayısıyla bu tarihlerde İslam'a yönelik en öne çıkan nitelendirme Yuhanna ed-Dımeşki/John of Damascus'un kendisinden sonra da reformasyon ve oryantalistik dönemlerde farklı üslup ve argümanlarla devam ettirilecek olan, İslam'ın Hristiyanlığın “antitezi” ve “heretik” bir kolu ve Hz. Peygamber'in de “sapkın”, “sahtekar” ve “yalancı peygamber” olduğu görüşüdür. İslam coğrafyasının hızla genişlemeye başlaması ve Hristiyanların zamanla İslam'a girmeye başlamaları bu tarz görüşlerin artarak devam etmesine ve endişeye kapılan Hristiyan din adamlarının İslam ve Hz. Peygamber'e yönelik çeşitli karalama kampanyaları başlatmalarına neden olmuştur. Bu meyanda Hz. Peygamber'e yönelik savaş ve şiddet peygamberi, Müslümanlara yönelik ise işgalci ve barbarlar gibi ifadeler kullanılmaya başlanmıştır (Hıdır, 49-50,52). Hatta Orta Çağ Latin Hristiyan din adamları ve yazarları Hz. Peygamber'e dair “anti-christ/deccal”, “insan suretindeki bir canavar”, “boynuzlu şeytan”, “şeytanın oğlu” ve “bağlılarını büyü ile kendisine bağlayan sihirbaz” gibi nitelendirmelerde bulunmuşlardır (Hıdır, 67).

Tarihsel olarak İslam'ın ve Müslümanların Batı dünyası için bir güvenlik tehdidi olduğu fikrinin bir diğer mimarı ise Batı siyasi elitleridir. Siyasi elitler özellikle daha kapsamlı ajandalarını incelemek için, o dönem bu şekilde adlandırılıyor olmasa da, toplumsal İslamofobi'yi sürekli mobilize etmişlerdir. Bu kapsamda gerek Avrupa üzerinde üstünlük kurmak isteyen Papa, gerekse de Hristiyan yöneticilerin genişleme hırsları

İslam'ı hedef almış ve bu çok uzun bir süre güç siyasetinin kullanışlı aracı olmuştur (Kumar, 2016: 41). Özellikle Haçlı seferleri, günümüzdeki demokratik bir sisteminin güvenlikleştirme koşullarına tekabül etmese de, o dönem için İslam'a ve Müslümanlara yönelik açık bir güvenlikleştirme siyasetinin sonucudur. Tüm bu sürece ilerleyen dönemlerde Osmanlı'nın Avrupa içlerine doğru ilerleyişi ve ticaret yollarını elinde bulundurması gibi nedenler de eklendiğinde İslam'ın Batı için askeri, siyasi ve toplumsal bir güvenlik tehdidi olarak kabul edildiği söylenebilir. İslam'ın bu tehdit durumu ve öteki rolü Rönesans ve reformasyon ile birlikte gelen sekülerleşme döneminde de farklı şekillerde varlığını korumaya devam etmiştir. Nitekim Cesari, Batı'nın Aydınlanma Çağı'ndan bu yana, siyasi tahayyülünün Müslüman dünyaya muhalefet edecek şekilde biçimlendiğini ve Batı kimliğini oluşturan liberal modernist hikayenin, kendisini yaratmak için etkin bir şekilde İslam'ı kıyas olarak benimsediğini ifade etmektedir. Bunun ise Osmanlı'nın 18. yüzyılda Akdeniz toprakları üzerindeki siyasi hakimiyetine dayanan bir tarihi vardır (Cesari, 2012: 448-449). Pasha ise, yaşanan bu dönemi oryantalizmin yumuşak bir varyantta sürdürüldüğü dönem olarak isimlendirmektedir. Daha önce İslam'ın şeytanın inancı olarak ifade edildiği sert oryantalizmin ardından gelen bu dönemde İslam'a yönelik temel bakış açısı, çürüten bir düzen, raydan çıkmış bir medeniyet, dogmanın zaferi ve bilimsel gelişmenin önünde bir engeldir. Pasha ayrıca bu bakış açısının sadece oryantalist bir özellik değil, aynı zamanda modernist bir önyargı olduğunu ve İslam'ın modernistlerin elinde karikatürize edilerek ilerleme ve modernitenin ötekisi yapıldığını ifade etmektedir (Pasha, 2007: 182).

Yukarıda genel itibariyle Avrupa tarihi için ele aldığımız bu durumu ABD için kuruluş yıllarına kadar götürmek mümkündür. Beydoun, Amerika'yı inşa eden pek çok devlet adamının, İslam'ı hakiki inanç sayılan Hristiyanlığın Protestanlık mezhebinin antitezi olarak gördüğünü ifade etmektedir. Ona göre, bu bakış açısı Amerikan tarihinin ilk aşamalarında oldukça yaygındır ve Amerikan hükümetinin en üst mevkilerine kadar yerleşmiştir. O dönem Amerikan anayasasını yapanlar, federal iktidarın etki alanından eyaletlerin egemenliğine kadar birçok konuda görüş ayrılığına düşüp hararetli tartışmalara girerken, hem Matthew Lyon ve Thomas Jefferson gibi cumhuriyetçiler, hem de John Adams gibi federalistler, özgürlüğün ve insani gelişimin iyi şeyler, Müslüman aleminin ise dizginsiz despotluğunun önlemesi gereken kötü bir şey olduğu

konusunda hemfikirlerdir. Amerika'nın erken dönemlerinde devlet adamları tarafından devlet düzeyinde ve yerel düzeyde desteklenen bu görüşler, yasaya, politikaya ve kurumsal belleğe evrilecek, ayrıca devletin İslam algısıyla Müslümanları gözetim altında tutmasını yönlendirecektir (Beydoun, 2021: 71-72).

Bu tarihsel mirasa ek olarak 2.Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş'ın ilk yarısında verilen bir aranın ardından 11 Eylül'e kadar geçen sürede İslam'ın ve Müslümanların bir güvenlik tehdidi olduğu anlayışında, yani İslamofobi'nin modern dönemde yeniden canlanışında 20.yüzyıl sonlarında Müslümanların Batı'ya belirgin şekilde akın etmeleri, İran devrimi, uçak kaçırımlar, rehin almalar ve 1980'ler ve 1990'lardaki terörist eylemler (Kalın ve Esposito, 2020: 18) etkili olmuştur.

Özellikle Avrupa açısından bu dönemin en dikkat çeken etkeni yoğun Müslüman göçüdür. 1950'ler ve 1960'larda göçmenlerin çoğu Batı Avrupa ülkesinde öncelikli olarak fazladan bir işgücü olarak görülmüş ve bu nedenle Fransa, Almanya ve Hollanda gibi ülkeler, iş gücü ihtiyacından hareketle müsamahakâr ve hatta teşvik edici bir göç politikası uygulamışlardır. Bu dönemde, sonraki yıllarda gelecek düzenlemelerin aksine, göçmenlerin yasa dışı olmaları onları daha da esnek ve sömürülebilir kılmaya katkıda bulunmuştur (Huysmans, 2000: 753-754). Dolayısıyla Fransa'daki ve İngiltere'deki Müslüman toplumlar, 20.yüzyıl ortalarında çoğunlukla eski sömürgelerden gelmeye başlamışlardır ki, bu Fransa'da ağırlıklı olarak Kuzey Afrikalı ve İngiltere'de de Güney Asyalı etnik grubun oluşmasına sebep olmuştur. Almanya'da Müslüman toplum, savaş sonrası ekonomik canlanma esnasında çoğunlukla Türkiye'den gelen "misafir işçi" akını ile oluşmaya başlamış ve Hollanda'da misafir işçilerin göçü ağırlıklı olarak Türk ve Faslı nüfusun ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Cesari, 2020: 63-64). 1960'ların sonlarında ve 1970'lerde ise göç, giderek daha fazla kamuoyunu ilgilendiren bir konu haline gelmiş ve siyasi retorik, göçü giderek kamu düzeninin istikrarsızlaşmasıyla ilişkilendirmiştir. İşçi göçünü durdurma kararlarına rağmen, bu süreçte aile birleşimi temelinde göçe izin verilmesi nedeniyle göçmen nüfusu artmaya devam etmiştir. Sonuç olarak, geçici misafir işçiler, kalıcı yerleşimciler haline gelmişler ve göçmen nüfusa ilişkin kamuoyu farkındalığı artmıştır. 1980'lerin ortalarından itibaren göç konusu iltica sorunu yoluyla veya göçmenlik ve ilticanın karıştırılması/kaynaştırılması yoluyla giderek daha fazla politize edilmiştir (Huysmans, 2000: 754-755). Cesari, bu dönem İslam karşıtı söylemin yükselişinin, İslam'ın güvenlikleştirilmesinin en belirgin özelliği

olduğunu ve 1980’ler boyunca, İslam karşıtı söylemin genellikle göçmen karşıtı siyasi konumlarla ilişkilendirildiğini ve ağırlıklı olarak aşırı sağ partiler tarafından dile getirildiğini ifade etmektedir (Cesari, 2012: 434). Esasen bu dönem göç karşıtı aşırılıkçı partilerin bazı ülkelerdeki göreceli seçim başarıları, kamuoyunun büyük ölçüde güvenlik odaklı olduğu göstermektedir. Özellikle İran devrimiyle ve Orta Doğu ile bağlantılı olarak, Avrupa’nın odak noktası İslam ülkelerinden ya da iç savaş yaşanan ülkelere gelenlere çevrilmiş ve İslam, Avrupa için doğrudan bir tehdit olarak görülmüştür (Bigo, 2000: 333).

Boswell, Avrupa’da düzensiz göçün güvenlikleştirilmesine yönelik 11 Eylül’den önce öne çıkan ve sonrasında da sürdürülen üç farklı eğilim olduğunu ifade etmektedir. İlki, kontrolsüz girişle ilgili Avrupa ülkelerinin topraklarını işgal eden yasadışı göçmen kalabalıklarının olduğu fikridir. İkincisi, düzensiz kalış ve istihdamın sosyal ve ekonomik etkisine odaklanmıştır. Endişeler, sosyal hizmetlerin ve refah hükümlerinin kötüye kullanılması, iltica sistemlerinin maliyetleri ve düzensiz işçilerin yurt içi işgücünü azaltacağı korkusu etrafında dönmüştür. Üçüncüsü ise insan kaçakçılığı ve ticareti sorunu ve oldukça tehlikeli kaçakçılık yollarının kullanılması gibi uygulamalara odaklanmıştır. İlgili ağlar, genellikle uyuşturucu veya silah kaçakçılığıyla uğraşan karmaşık uluslararası suç yapıları olarak nitelendirilmektedir. Bu üç eğilimin ortak noktası, tercih edilen çözüm olarak dışlamanın vurgulanmasıdır. Önerilen çözüm ülkeye girişin engellenmesi veya istenmeyen göçmenlerin sınır dışı edilmesidir. Buna bağlı olarak, hem ulusal düzeyde hem de AB düzeyindeki retorik ve kamu politikası tartışması, ağırlıklı olarak göçmenleri dışlamayı amaçlayan bir dizi politika önlemine odaklanmıştır. Dolayısıyla 11 Eylül’den sonra değişen tek şey terörle mücadele faaliyetlerinde yer alan kurumların göç politikası araçlarını kullanmaya başlamalarıdır. Yani şüpheli veya potansiyel teröristlerin gözetimini artırmak için yabancı uyruklular hakkında bilgi sağlayan veritabanları, havayolu taşıyıcıları tarafından sağlanan yolcu bilgileri ve uluslararası sınırlarda kontroller gibi politika araçları kullanılmıştır (Boswell, 2007: 594-595,600-601). Yukarıda ifade ettiğimiz gibi bu yabancı uyrukluların/göçmenlerin büyük oranda Müslümanlar olduğu gerçeğini hatırd tutmak gerekir.

Göç dışında öne çıkan bir dizi olay da bu dönem Batı’da İslam’ın ve Müslümanların güvenlik tehdidi olduğu fikrine katkıda bulunmuştur. Bunlardan ilki, Eylül 1972’de

Münih Olimpiyat Oyunları sırasında Filistinli bir grubun 11 İsrailli sporcuyla öldürmesi hadisesidir. Olayın ardından ABD’de Nixon yönetimi “Operasyon Boulder” kod adı ile, Müslümanlar için vize sınırlamaları da dahil, bir takım önemleri içeren direktifler çıkarmıştır. “İslami terörizm” olarak tanımlanan bu olay sonrası ABD yönetimi, Ortadoğu kökenli Amerikan vatandaşı ve mukimi Müslümanların anayasal haklarını ihlal etmeyi meşrulaştıran kararlar çıkarmış ve FBI bazı Müslüman isimleri dinlemeye almıştır (Okumuş, 2007: 237). Diğer yandan 1982’de Lübnan’da aralarında eski asker ve CIA mensubu bir isimde bulunduğu 25 Amerikalının kaçırılıp çoğunun infaz edilmesi, Nisan 1983’te o zamana kadar Amerikan diplomatik görevlilerine yapılmış en ölümlü saldırı olan Beyrut’taki Amerikan elçiliği bombalanması ve aynı yıl bomba yüklü iki kamyonun Beyrut’taki Amerikan Deniz Kuvvetleri barakalarını havaya uçurması ve Haziran 1985’te iki Hizbullah militanının Roma’dan Atina’ya giden bir uçağı kaçırması (Lean, 2019: 79-80) gibi hadiseler bu dönemin dikkat çeken olaylarındandır. Ayrıca 1988’de Salman Rüşdi’nin “Şeytan Ayetleri” isimli kitabını yayınlamasının ardından Ayetullah Humeyni’nin, Rüşdi hakkında ölüm fetvası vermesi, İngiltere’de yaşayan Rüşdi için, İngiliz hükümetinin polis koruması çıkarmasına neden olmuş (Britannica, 2022), bu durum ise İngiltere bağlamında, ülke içinde bulunan Müslüman topluluğa karşı yoğun bir odaklanma getirmiştir (Bazian, 2018: 4).

Yaşanan tüm hadiselerle rağmen Bazian, Batı’da İslamofobi’ye asıl geçiş ve Müslüman öznenin tek küresel stratejik tehdit olarak kullanılmasının, Soğuk Savaş’ın sonlarına ve Sovyetler Birliği’nin çöküşüne doğru ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu tarih itibarıyla Müslümanlar ve İslam, bireylere ve gruplara uygulanan çok yönlü dışlama ve ırk ayrımcılığı biçimleriyle özellikle ABD’de ötekileştirilen bir kategori haline gelmiştir. Müslümanlara yönelik ötekileştirme süreci, Soğuk Savaş sonrası iktidara karşı muhalefet etmek ve iktidarı sürdürmek için bir strateji geliştirmek isteyen siyasi elitler tarafından serbest bırakılmıştır. Yani Soğuk Savaş’ın sonu itibarıyla siyaseti, kültürü, ekonomiyi, dini ve kimliği tanımlamanın yolu İslam’ı ve Müslümanları hedef almaktan geçmiştir. Böylece farklılıkları büyüterek ve sonra bunları ABD ve Batı kamuoyunun zihninde varoluşsal bir tehdide dönüştürerek, hayali bir vatansever birlik ve amaç duygusunun şekillendirilmeye çalışıldığı söylenebilir (Bazian, 2018: 4-6). Bu durumu kanıtlar nitelikte Erandaç, Temmuz 1990’daki NATO’nun İskoçya’da yapılan zirvesinde Margaret Thatcher’ın “Sovyetler Birliği yıkılmıştır, karşımızda düşman

kalmamıştır. Ama düşmansız bir ideoloji yaşayamaz. Yeni bir düşman bulmamız lazım. Düşman aramaya ise gerek yok; yeni düşmanımız İslam'dır" şeklinde bir konuşma yaptığını ifade etmektedir. Ayrıca bu toplantı sonrası NATO'nun özellikle Amerika'daki tatbikatlarında düşman şehirlerinin adı İslam şehirleri ile değiştirilmiş, düşman rengi olarak da komünizmi simgeleyen kırmızı yerine İslam'ı simgeleyen yeşil renk kullanılmaya başlanmıştır (Erandaç, 2020).

Ocak 1991'de Irak'ın Kuveyt'i işgaline karşı ABD ve İngiltere öncülüğünde Çöl Kalkanı Harekatı'nın başlatılmış ve Irak'taki korkunç tahribata rağmen bu durum kamuoyuna temiz bir savaş olarak sunulmuştur. Ayrıca savaş adeta bir haclı seferine dönüştürülerek iyinin (ABD ve Batı), kötüye (Irak) karşı ahlaki bir seferberliği olmuştur (Erler, 2004: 166-167). Diğer yandan ABD yönetiminin "terörizmle savaş" siyaseti, Irak'a ve liderine odaklansa da bu süreçte Müslümanlara çeşitli baskılar yapılmış, liderler, aktivistler, göstericiler vb. FBI tarafından sorgulanmıştır. Göçmenlik ve Vatandaşlığa Kabul Servisi, federal hükümetin Filistin Kurtuluş Örgütü'nün ABD'deki ofislerini kapatmasıyla eşzamanlı olarak Filistin kökenli olup ABD vatandaşı olmayan Müslümanları sınır dışı etmenin peşine düşmüştür (Okumuş, 2007: 238-239). Şubat 1993'te ise New York'ta Dünya Ticaret Merkezi'ni bombalama girişimi, özellikle ABD'nin Afgan savaşı vasıtasıyla mümkün kıldıklarının evde geri teptiği hususunu gündeme taşımıştır (Kumar, 2016: 115-116). Aynı yıl Nisan ayında görevinden ayrılmadan önce Alman Die Zeit dergisine konuşan NATO güçlerinin Komutanı General John Galvin, "Soğuk Savaşı kazandık. Yaklaşık 70 yıllık bu sapmalardan sonra, İslam ile aramızda 1300 yılı aşan eski çatışma durumuna geri döndük" ifadesini kullanmıştır (Aktaş, 2014: 48). Yaşanan gelişmeleri takiben yine aynı yıl içinde o dönem ABD Savunma Bakanlığı'nda danışman olarak da görev yapan Samuel Huntington daha sonra kitaplaştırılacak olan "Medeniyetler Çatışması mı?" (Clash of Civilization?) başlıklı makalesini yayınlamıştır.

Aslında 1990'lı yılların İslam'ın ve Müslümanların Batı için birer güvenlik tehdidi olduğuna dair pek çok metnin kaleme alındığı ve bu yöndeki retoriğin arttığı bir dönem olduğu söylenebilir. Bu yönüyle Huntington'un çalışması da tek değildir. 1994 yılında CIA Başkanı James Woolsey İslam'ın, komünizm'den sonra, Batı'nın başına musallat olan yeni tehlike olduğunu söylemiş, Bush'un danışmanı Thomas Friedman ise Müslümanlar hakkında "onlar, medeniyetimizi kıskanan barbarlardır" ifadelerini

kullanmıştır (Aktaş, 2018: 138). Yine 1994 yılında ABD Başkanı Clinton'ın, Brüksel'de Avrupa Birliği liderlerinin katıldığı bir toplantıda İran ve Libya'yı kastederek kullandığı "haydut devlet" terimi daha sonra ABD üst düzey yetkililerince de sıklıkla dile getirilmiştir (Güner, 2018: 132). Aynı yıl içinde dikkat çeken bir başka husus da Lind, Schmitt, ve Wilson'un dördüncü nesil savaşa dair Amerikan Deniz Piyadeleri Gazetesi'nde (Marine Corps Gazette) "Dördüncü Nesil Savaş: Başka Bir Bakış" (Fourth Generation Warfare: Another Look)⁵ başlığı ile bu konuda yayınladıkları ve İslam'ı ve Müslümanları hedef alan ikinci makaleleridir. Burada teknoloji odaklı ilk çalışmanın aksine fikir temelli bir dördüncü nesil modern savaş üzerinde durulmuştur. Çalışmanın dikkat çeken noktalardan biri Çin kültürünün zaman içinde Batı'nın en başarılı rakibi olsa da, Batı'yı ancak barışçıl bir meydan okumayla karşı karşıya bırakabileceğidir. Bu nedenle Lind ve arkadaşlarına göre, en yakın meydan okuma İslam'dan gelmektedir ve bu meydan okumanın barışçıl olması pek olası değildir. Ayrıca İslam geleneksel ana vatanından Afrika, Güneydoğu Asya ve Avrupa'ya doğru yayılmaktadır ve bu nedenle Batı'da en hızlı büyüyen din İslam'dır. Yine onlara göre, Müslümanların Avrupa'ya göçü İslam'ın kuzeye, Batı kültürünün kalbi olan Avrupa'ya doğru hamlesi olarak değerlendirilmektedir. Örneğin Fransa'ya yönelik İslami göçün büyüklüğü Tours savaşının hükümlerini tersine çevirmiştir ve Güney Fransa'da artık kiliseden çok cami bulunmaktadır. Benzer şekilde Kuzey Afrikalı göçmenler İspanya'ya akmaktadır (Lind, Schmitt, ve Wilson, 1994: 36). 1995 yılında bir Alman gazetesine açıklamalarda bulunan dönemin NATO Genel Sekreteri Willy Claes'in "İslam Fundamentalizmi Avrupa için en büyük tehdittir" (Canatan, 2007: 49) ifadeleri, Lind ve arkadaşlarının fikirlerinin Batı genelinde kabul gördüğünü kanıtlar niteliktedir.

Bu süreçte Amerikan askerlerine yönelik 1995 Riyad ve 1996 El-Huber saldırıları ABD'de terörizm başlığı altında yeni adımların atılmasına vesile olmuştur. Nisan 1996'da ABD Başkanı Clinton, ABD'deki Arap ve Müslüman unsurları denetlemeye odaklanan "Terörle Mücadele ve Etkili İdam Cezası Yasası"nın altına imza atmıştır. Bu yasa ile anavatanlarına geri dönen, ailelerini desteklemek için onlara döviz havale eden veya dini ya da siyasi örgütlere katılan Müslüman Amerikalılar, kendilerini fişlenir

⁵ Aslında 1989'da Lind ve bir grup Amerikan subayı Deniz Piyadeleri Gazetesi (Marine Corps Gazette)'nde "Savaşın Değişen Yüzü: Dördüncü Nesil Savaşa Doğru" (The Changing Face of War: Into the Fourth Generation) başlığı ile dördüncü nesil savaş doktrinini ortaya atmışlar ve bu savaşın İslam veya Asya gelenekleri gibi Batılı olmayan kültürel geleneklerden ortaya çıkabileceğini ifade etmişlerdi. Ancak ikinci çalışma doğrudan İslam ve Müslüman tehdidine yönelmiştir.

durumda ve “terörizme yataklık etmek” suçundan şüpheli durumda bulunurken, göçmenlere giderek daha fazla şüpheyile bakılmaya başlanmıştır (Beydoun, 2021: 121-122).

BÖLÜM II: 11 EYLÜL SONRASI BATI'DA İSLAM'IN VE MÜSLÜMANLARIN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ

İslam'ın ve Müslümanların Batı'nın askeri, siyasi ve toplumsal referans nesnelerine yönelik varoluşsal bir tehdit olarak güvenlikleştirilmesi, tarihsel bir süreklilik içinde var olan ve özellikle 1990'lı yıllarda artan İslam karşıtı söylemlerin 11 Eylül sonrasında fiili birer politikaya dönüşmesi ile başlamıştır. Çünkü güvenlikleştirme yalnızca sembolik veya dilsel bir eylem değildir, aynı zamanda belirli sorunların, açık pratik ve politik çıkarımlarına sahiptir (Abrahamsen, 2005: 60). Nitekim bazı sorunları konuşmadan güvenlikleştirmenin mümkün olduğunu ve ordu ve polisin bunu uzun zamandır bildiğini ifade eden Bigo, pratik çalışma, disiplin ve uzmanlığın tüm söylem biçimleri kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır (Bigo, 2000: 347). Diğer yandan Meralı, güvenlikleştirmeyi İngiltere özelinde ele alırken, mevcut çağda güvenlikleştirme ve profil oluşturma genellikle el ele gittiğini ve sözde İslamcı terörizm meselesi etrafında artan güvenlikleştirmenin, Müslüman profili oluşturma üzerinde bir etki oluşturduğunu ifade etmektedir. Ona göre, güvenlikleştirme söylemi, vatandaşlara etnik kökenlerine/dinlerine göre farklı muamele edilmesini haklı kılan politikaların ve yasaların uygulanmasının yanı sıra sokak düzeyinde bireysel saldırıları da meşrulaştırmaktadır (Meralı, 2016: 553-554). Cesari ise, İslam'ın güvenlikleştirilmesinin sadece bir söz edimi olmadığını, aynı zamanda göç yasalarının, çok kültürlü politikaların, ayrımcılığa karşı önlemlerin ve güvenlik politikalarının oluşturulmasını etkileyen bir politika oluşturma süreci olduğunu ifade etmektedir (Cesari, 2009). Dolayısıyla Batılı ülkelerde genel olarak İslam'ın ve Müslümanların güvenlikleştirilmesine yönelik söz edimlerinin yanında kurumları da ilgilendiren göç ve terör politikaları ile bu politikaları uygulamaya yönelik yasal düzenlemelerin ön plana çıktığı söylenebilir. Cesari'e göre, terör ve göçe yönelik düzenlemelerin üç ana etkisi olmuştur: İslami aktörler ve örgütler etrafında artan gözetim ve polis faaliyeti; İslami grupların yasaklanması ve "radikallerin" sınır dışı edilmesi; ve Müslümanların dini uygulamaları üzerinde daha fazla sınırlama (Cesari, 2012: 432). Aslında dördüncü bir etken de Müslümanların yaşadığı coğrafya üzerindeki dış politika stratejilerine yönelik meşruluğun kolaylaşmasıdır.

Bahse konu güvenlikleştirme özellikle Avrupa ve Amerika toplumlarında İslam'ın ve Müslümanların dışsallığını şiddetlendirmektedir. Bu dışsallık 11 Eylül'le birlikte Müslümanları hem içeride hem de dışarıdaki bir düşmana ve uluslararası tehdide dönüştürmüştür (Cesari, 2012: 433-434). Aslında çoğu güvenlik söylemi, “onlara karşı biz” ayrımı ve bir tehdit mantığıyla işlemektedir. Huysmans'ın öne sürdüğü gibi, güvenlikleştirme, bir topluluğu düşmanlık beklentileri temelinde tanımlayan bir siyaset biçimidir ve inandırıcı bir risk veya tehdide atıfta bulunarak bir toplumu siyasi olarak bütünleştiren bir hükümet tekniği olarak işlev görür (Abrahamsen, 2005: 60-61). Dolayısıyla 11 Eylül saldırıları sonrası ABD Başkanı George Walker Bush'un “ya bizimlesiniz ya da teröristlerin yanındasınız” ifadesini ve terörizmle savaşı haçlı seferlerine benzetmesini de bu yönde değerlendirmek gerekir. Hughes, Bush'un, olayları hedef kitlesine hızla bir “medeniyetler çatışması” olarak sunduğunu ve ABD'nin kısa süre sonra “Teröre Karşı Savaş” haline gelecek olan “kötüye karşı iyi” savaşında ahlaki açıdan üstün bir kurbana dönüştürüldüğünü ifade etmektedir. Böylece düşman, oryantalist anlatılar aracılığıyla herhangi bir inatçı Müslüman olarak tanımlanmıştır (Hughes, 2007: 98-99). Ancak güvenlikleştirmeye yönelik politikalar yalnızca varoluşsal tehditler veya dış düşmanlar açısından anlaşılmamalı, aynı zamanda riskleri yönetme ve sınırlamaya yönelik daha sıradan, günlük uygulamalarla da bağlantılı olmalıdır (Abrahamsen, 2005: 61). Beydoun'a göre, 11 Eylül sonrası Amerikan hükümeti için İslamofobi'yi vitrine çıkarmak büyük bir mesele olmuştur. Çünkü bu, bir yandan ülke dışındaki savaşları teşvik edip desteklemek, öte yandan içeride Müslümanları denetim altına alıp yargılamak için yürürlüğe konan resmi hukuk ile hükümet programlarına yönelik halk desteği için gerekli görülmüştür (Beydoun, 2021: 114). Benzer ve daha katı politikalar Fransa, İngiltere ve Avusturya gibi pek çok Avrupa ülkesinde de uygulamaya konulmuştur. Ancak buradaki asıl sorun sıradan ve günlük uygulamaların nasıl meşrulaştırılacağı, yani izleyici tarafından nasıl onaylanacağıdır.

Kaliber'e göre, sorunlar, kitlenin sessiz kalmasını temin eden yasal ve siyasi mekanizmaların harekete geçirilmesiyle de başarıyla güvenlikleştirilebilirler. Toplumun onayı her zaman özgür bir tartışma süreci sonunda elde edilmez. Kimi durumlarda apaçık bir muhalefetin olmayışı, bu onay için yeterli görülür (Kaliber, 2005: 38). Balzacq, AB'nin terörle mücadelede kullandığı politika araçlarından hareketle

güvenlikleştirmenin tanımlanabilir bir hedef kitlenin onayı olmadan gerçekleşebileceği veya gelişebileceği ifade etmektedir (Balzacq, 2008: 75-76). Vuori ise, güvenlikleştirme yaklaşımı için Batılı ve demokratik olmayan Çin örneğinden hareketle izleyicinin güvenlikleştirme uygulamasının gerektirdiği ritüellere bağlı kalması ve kendilerini onun disiplinine tabi kılmaları durumunda (yani ilgisizlik meşruiyete eşittir) güvenlikleştirme eyleminin bir dereceye kadar başarıya ulaşabileceğini ifade etmektedir (Vuori, 2008: 73). Aslında güvenlikleştirme eylemini onaylamanın dışında bu ilgisizlik ya da tepki göstermeme hali İslam ve Müslümanlar söz konusu olduğunda Batılı demokratik ülke toplumları için de geçerlidir ve bu durum ancak toplumsal seviyede var olan İslamofobi ile açıklanabilir. Bu durum, analiz bölümünde değineceğimiz üzere, Hughes’ın Kopenhag Okulu’nun kolaylaştırıcı koşullarına ek olarak sunduğu “izleyicinin sosyalleşmesi” yaklaşımını hatırlatmaktadır. Hughes göre, insanlar yaşam süreci boyunca bir dizi derinden içselleştirilmiş ana eğilimler biriktirirler ve bu “kültürel bilinçdışı”nı oluşturur. Böylece sosyalleşme, eylemlerin, olayların ve aktörlerin meşruiyetinin atfedildiği çerçeveleri kurar. Daha da önemlisi, bu içselleştirilmiş anlatılar aynı zamanda eylem üretir (Hughes, 2007: 86-87).

Yukarıdaki açıklamalar analiz bölümünde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır ve aşağıdaki güvenlikleştirme vakalarına da bu açıklamalardan hareketle yaklaşılmalıdır. Dolayısıyla aşağıdaki bölümde de görüleceği üzere Batılı güvenlikleştirici aktörler, spesifik bir olaydan ziyade bir süreç dahilinde yürüttükleri İslam’a ve Müslümanlara yönelik güvenlikleştirme adımlarında kendi toplumlarının ya da konuyla ilgili grupların onayına her zaman ihtiyaç duymazlar. Kamuoyunda var olan tehdit algısı ya da İslamofobi/İslam karşıtlığı, hem olağanüstü durumlar hem de sıradan ve günlük uygulamalar için normal şartlarda kabul edilemeyecek uygulamaların Müslümanlara uygulanması durumunda tepkisiz kalınmasına ve bu şeklide güvenlikleştirilmesine de olanak sağlamaktadır.

2.1. Amerika Birleşik Devletleri

ABD’de 11 Eylül sonrası bir güvenlikleştirme adımı olarak Bush’un “haçlı seferi” ve “biz-onlar” konuşmasının ardından ilk dikkat çeken husus, Amerikan kamuoyunun yüzde 86’lık bir oranla (Cumhuriyetçilerin yüzde 96’sı ve Demokratların yüzde 78’i) Bush’un başkan olarak görevini yürütme şeklini onaylamasıdır. 11 Eylül’ü takip eden

günlerde, Amerikalılar yüzde 77'lik bir oranla, ABD'nin binlerce zayıat verebileceği anlamına gelse bile, terörist saldırılardan sorumlu olanlara misilleme yapacak bir askeri harekatı desteklediklerini söylemişlerdir. Savaşın başlamasından birkaç ay sonra Amerikalılar yüzde 83'lük bir oranla Taliban ve El Kaide'ye karşı ABD önderliğindeki askeri harekatı onaylamışlardır (Pew Research Center, 2021a).

İçeriye yönelik atılan ilk güvenlikleştirme adımı ise Amerikan Parlamentosunca 26 Ekim 2001'de çıkarılan Vatanseverlik Kanunu (Patriot Act)'dur. ABD yönetimi, Vatanseverlik Kanunu ile büyük oranda Müslümanları hedef alacak şekilde gözaltında tutma sınırlamalarını azaltmış; yetkililerin çeşitli kişisel kayıtlara erişimini mümkün hale getirmiş; avukat-müşteri görüşmelerinin gizliliğini azaltmış ve tam olarak tanımlanmamış olan "maddi destek" kavramını da içerecek şekilde terörizm tanımını genişletmiştir. Kanunlarda yapılan bu değişiklikler yanında, Amerikan vatandaşları yargı soruşturmasına tabi tutulmaksızın hapse atılma; mahkeme kararı olmadan camilerde radyasyon araması yapılması; yine mahkeme onayı olmaksızın telefon görüşme ve kayıtlarının elde edilmesi ve kişilerin kaçırılıp zorba yöntemlerle sorgudan geçirildikleri gizli hapishanelere gönderilmesi (Cesari, 2020: 70-71) gibi faaliyetlere maruz kalmışlardır. Yine bu süreçte Amerikan kamuoyunun yurt içinde ve yurt dışında terörizmle mücadele etmek için askeri harekatın dışındaki çeşitli diğer geniş kapsamlı önlemleri de onayladıkları görülmektedir. Örneğin, saldırıyı takip eden günlerde çoğunluk, tüm vatandaşların ulusal kimlik kartları taşıması şartını desteklemiş; CIA'nın şüpheli teröristleri takip ederken suçlularla sözleşme yapmasını ve denizaşırı suikastlar düzenlemesini onaylamıştır. Eylül 2001 ve Ocak 2002'de, yüzde 55 çoğunluk ABD'de terörü durdurmak için ortalama bir vatandaşın bazı sivil özgürlüklerden vazgeçmesi gerektiğini söylemiştir. Hatta 11 Eylül'den 2021 yılına kadar geçen süredeki 20 yılda daha fazla Amerikalı, en büyük endişelerinin, hükümetin sivil özgürlükleri kısıtlamakta çok ileri gittiğini söylemek yerine, ülkeyi terörizmden korumada yeterince ileri gitmediğini söylemek olmuştur (Pew Research Center, 2021a).

Amerikan halkının o dönem ki İslamofobi'si o boyutlara ulaşmıştır ki, Müslümanlar Nazilerden daha kötü, İslam ise şeytani bir din (Okumuş, 2007: 246) olarak görülmüştür. Bundan faydalanmasını çok iyi bilen Bush hükümeti Vatanseverlik Kanunu'nun ardından öncelikle Müslüman göçmenlere odaklanan Ulusal Güvenlik Giriş-Çıkış Kayıt Sistemi (National Security Entry-Exit Registration System -

NSEERS)’ni devreye sokmuştur. New York Üniversitesi Hukuk Fakültesi İnsan Hakları ve Küresel Adalet Merkezi (Center For Human Rights and Global Justice - CHRGGJ) ve Asya Amerikan Hukuki Savunma ve Eğitim Fonu (Asian American Legal Defense and Education Fund - AALDEF) tarafından hazırlanan “Radarda: Asılsız Terörizm İthamlarıyla Sınırdışı Edilen, Tutuklanan ve Mahrum Bırakılan Müslümanlar” (Under the Radar: Muslims Deported, Detained and Denied on Unsubstantiated Terrorism Allegations) başlıklı rapora göre ABD hükümeti NSEERS aracılığıyla Müslüman toplulukları hedef alan beş temel strateji⁶ uygulamıştır. Bu stratejileri örnek davalarıyla birlikte ele alan rapor, bahse konu uygulamaları Müslümanların dini, kültürel ve siyasi bağlantılarının ve yasal faaliyetlerinin gözaltı, sınır dışı etme ve göçmenlik haklarının reddini haklı çıkarmak için terörizmle ilgili tehlikeli faktörler olarak kullanıldığı şeklinde yorumlamaktadır. Yine rapora göre Amerikan hükümeti, Müslüman göçmenleri belirli eylemler için değil, büyük ölçüde dini ve etnik kimliklerine, siyasi görüşlerine, istihdam geçmişlerine ve anavatanlarıyla olan bağlarına dayanan doğrulanmamış imalar temelinde hedef almıştır (CHRGJ ve AALDEF, 2011). Adli ve idari düzenlemeler ve bu kapsamda faaliyete geçirilen İslamofobik uygulamalar sonucu sadece Brooklyn’de 2000’lerin başında yaklaşık iki yüz elli bin Pakistanlının elli ila altmış bini 2003 yılına gelindiğinde ya hapse girmiş ya sınır dışı edilmiş ya da şehirde hüküm süren cadı avı zihniyetinden kaçmıştır (Kumar, 2016: 197).

2002 yılında, Kuzey Amerika’daki en yüksek Müslüman dini otorite olan Kuzey Amerika Fıkıh Konseyi’nin ve Müslüman din adamlarını eğitmek için önemli bir Müslüman yüksek öğrenim kurumu olan İslami ve Sosyal Bilimler Enstitüsü’nün ofislerine FBI tarafından baskın yapılmıştır. Baskınlar terörle mücadelede önemli bir operasyon olarak kamuoyuna duyurulsa da, bunların ve diğer Müslüman kurumlarının ofisleri aranıp yüzlerce belgeye el konulduktan sonra, Adalet ve İç Güvenlik Bakanlıkları tarafından herhangi bir suç duyurusu ya da özür açıklaması yapılmamıştır (Safi, 2007). Aslında Dördüncü Nesil Savaş’ın teorisyeni William S. Lind ve siyasi

⁶ 1- ABD hükümeti, olağan göçmenlik ihlallerini içeren davalarda resmi suçlamada bulunmadan terörle ilgili asılsız iddiaları kullanmaktadır. 2- ABD hükümeti, normalde gözaltına alınmayı gerektirmeyen küçük ihlalleri içeren davalarda, görünüşte ulusal güvenlik tehdidi oluşturdukları için Müslüman göçmenleri gözaltına almaktadır. 3- ABD hükümeti dayanıksız göçmenlik suçlamaları kullanmaktadır. 4- ABD hükümeti terörizmin aşırı geniş yasal dilini haksız bir şekilde uygulamaktadır. 5- FBI’nın önleyici terörle mücadele polisliği adı altında ABD Vatandaşlık ve Göçmenlik Hizmetleri ile Göçmenlik ve Gümrük Muhafaza faaliyetleri üzerinde aşırı etkisi bulunmaktadır.

aktivist Paul Weyrich için durum gayet açıktır: “Onlar (Müslümanlar) burayı terk etmeye teşvik edilmelidir. Onlar bu ülkedeki beşinci kolculardır” (Nimer, 2020: 128). Adli mekanizma ile dış politika mercilerini bir araya getiren ve terörist düşmanla hem yurtdışında hem yurtiçinde savaşılabacak (Kumar, 2016: 199) olan bu süreçte dönemin ABD Adalet Bakanı John Ashcroft için de “İslam, Tanrı’nın oğlunuzu kendisi için ölmeye göndermenizi istediği bir din, Hristiyanlık ise Tanrı’nın oğlunu sizin için ölmeye gönderdiği bir inanç”tır. Nitekim Adalet Bakanlığı terörle mücadele adına binlerce masum Müslüman göçmeni toplu bir şekilde gözaltına almış ve sınır dışı etmiştir. Gözaltına alınanların çoğunun, aile üyelerinin ziyaretine izin verilmemiştir ve avukatlar tarafından temsil edilmemişlerdir. ABD anayasasında yer alan yasal süreçten mahrum bırakılanlar sonunda küçük ihlaller nedeniyle sınır dışı edilmişlerdir (Safi, 2007).

ABD ayrıca Afganistan işgalinin ardından terörizm sorununu kitle imha silahlarının yayılması sorununa bağlayarak Irak tarafından bu tür silahların gizlice üretilmesinin terörist faaliyetlere denk olduğu fikrini de satmayı başarmıştır (Blin, 2016: 522). Bush hükümeti hem parlamentodan aldığı resmi destek hem de Amerikan halkının büyük çoğunluğundan aldığı manevi destekle (Ekim 2002’de Bush’a olan toplumsal destek yüzde 64’tü) Irak’ı güvenlikleştirmeyi başarmıştır (Hughes, 2007: 96). Hatta Nisan 2003’te, Irak Savaşı’nın ilk aylarında Saddam’ın 11 Eylül saldırılarına karışan teröristlere yardım ettiğini ve ABD’nin Irak’ta savaşa girmekle doğru bir karar verdiğini söyleyen Amerikalıların oranı yüzde 71’e ulaşmıştır (Pew Research Center, 2021a). Fakat işgal sonrası Irak’ta hiçbir kitle imha silahı bulunamamış, ABD ise işgalin meşruiyetini ahlaki haklılık gerekçesiyle bir diktatörün devrilmesine ve demokratik bir rejimin kurulmasına bağlamıştır. Bununla beraber, Bush yönetimi Irak’taki savaşı terörizme karşı savaşın köşe taşlarından biri olarak yorumlamaya – ve halka satmaya – devam etmiştir (Blin, 2016: 523). Amerikan siyasi ve bürokratik elitinin de bu süreçte terörü İslam’la bağdaştırarak İslam’ın güvenlikleştirilmesine dair söylemlerde bulunmaya devam ettiği görülmektedir. 2003 Haziran’ında Savunma İstihbaratı Müsteşar Vekili Korgeneral William G. Boykin’in “Biz, Hristiyan bir ulusuz çünkü kuruluşumuz ve köklerimiz Yahudi, Hristiyan’dır. Düşmanımızın adı ise şeytandır” (Lean, 2019: 190-191) ve “İslam’ın ‘dini özgürlük’ temelinde tüm tezahürleriyle kapsamlı bir şekilde korunmasının nihai sonucunun, bu ülkede medeni hukuk ve

hükümetin yanında veya bunun yerine İslam hukuku ve hükümeti veya şeriat kurulması olacaktır” (Cesari, 2012: 436) şeklindeki söylemlerini ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld konuşma özgürlüğü olarak yorumlamıştır (Safi, 2007). Diğer yandan Cumhuriyetçi Kongre üyesi Peter T. King ise Amerikan camilerinin büyük çoğunluğunun Amerikalılar arasında yaşayan bir düşman olan aşırılık yanlıları tarafından yönetildiğini ve hiçbir Amerikalı Müslüman liderin teröre karşı savaşta işbirliği yapmadığını söylemiştir. Ona göre Amerika’daki camilerin yüzde 80-85’i İslami köktencilik tarafından yönetilmektedir (World Net Daily, 2004). CIA’nın terörle mücadele biriminin kurucu üyelerinden olan ve 11 Eylül sonrası terör konusunda NYPD’de dahil birçok kolluk kuvveti ya da CIA mensubuna eğitim veren Bruce Tefft (Western Defense Studies Institute, 2009) terörün İslam’dan kaynaklandığını açık bir şekilde ifade eden şu ifadeleri kullanmıştır: “İslami terörizm Kuran aracılığıyla açıklandığı şekliyle İslam’a dayalıdır... İslam’ın 11 Eylül ile hiçbir ilişkisi yokmuş gibi davranmak, bilerek ve isteyerek bariz olanı görmezden gelmek ve olayları sonsuza kadar yanlış yorumlamak olacaktır... İslam ve totaliter bir yapı olan İslami köktencilik arasında hiçbir fark yoktur” (Nimer, 2020: 133-134).

2006 Ağustos’unda ABD Başkanı Bush teröristlerin cihatçı mesajlarını yaymaya çalıştıklarını ve bu mesajı İslami radikalizm, İslami faşizm olarak tanımladığını ayrıca İslami faşizmin gerçek ve derin bir ideoloji olduğunu söylemiştir. 10 Ağustos’ta İngiliz hükümetinin ABD’ye sefer düzenleyecek olan bir uçağa yönelik bir bombalama planını açığa çıkardığını iddia etmesinin ardından Bush, “bu ulus, özgürlüğü seven bizleri yok etmek, ulusumuza zarar vermek için her yolu kullanacak olan İslami faşistlerle savaş halindedir” ifadelerini kullanmıştır (Safi, 2007). Aslında bu ifadeler daha önce Patriot Act ve NSEERS ile birlikte başlatılan Müslümanların güvenlikleştirilme sürecinin Irak savaşı sonrası devamı niteliğindedir. Nitekim bu dönemde de Müslüman Amerikan haneleri, toplulukları ve camileri yakından izlenmiş; ayrıca dini organizasyonlar, siyasi gruplar, öğrenci dernekleri ve daha fazlası DHS, federal ajanlar ve muhbirler tarafından gözetim altına alınmıştır. Devlet tarafından hayata geçirilen yasalar ve programlar, Müslümanların şüpheli olduğu ve inançlarının ulusal güvenliği tehdit eden terörizmin kaynağı olduğu şeklindeki mesajı Amerikan halkına iletmiştir (Beydoun, 2021: 135-136).

ABD'nin, İslam'ı varoluşsal bir tehdit olarak gördüğünü kanıtlar nitelikteki bir başka husus Müslümanlara yönelik ajan provokatör kullanımıdır. Özellikle FBI ve yerel kolluk kuvvetlerinin ön plana çıktığı buradaki temel mantık Amerikan toplumuna terörizmin aslında İslam'dan kaynaklandığını ve Müslümanların da potansiyel teröristler olduğunu ispatlama çabasıdır. Bu konudaki bir örneğe Nathan Lean "İslamofobi Endüstrisi" isimli eserinde yer vermektedir. Lean, 2006 yılında Güney Kaliforniya camiinde 15 gün süreyle Müslüman rolü yapan eski mahkum Craig Monteilh'in FBI tarafından Orange County bölgesindeki bir Müslüman topluluğu olan Irvine İslam Merkezi'ne sızdırıldığını ve özellikle gençleri kışkırtmaya yönelik çeşitli konuşmalar yaparak FBI'a raporlar sunduğunu söylemektedir. Monteilh'in bir saldırı yapmak için silahları nereden bulabileceğini dair bir çıkışı sonrası Irvine İslam Merkezi'ndeki gençler tarafından FBI'a ihbar edilmiştir (Lean, 2019: 244-246). Böylece FBI'ın kendi ajanı FBI'a ihbar edilerek kurgulanan plan suya düşürülmüştür. Ancak birçok vakada Müslümanlar bu derece şanslı olmayıp bizzat hükümet tarafından kurgulanan ağa çekilmekten kurtulamamışlardır.

Kumar, ajan provokatör kullanımına dair CHRGI ve New York Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uluslararası İnsan Hakları Kliniği (The International Human Rights Clinic - IHRC) tarafından hazırlanan "Hedeflenen ve Tuzağa Düşürülen: Amerika Birleşik Devletleri'nde 'Yerli Tehdit' Üretmek" (Targeted and Entrapped: Manufacturing the "Homegrown Threat" in the United States) başlıklı rapora dikkat çekmektedir (Kumar, 2016: 212). Rapora göre, Amerikan hükümeti herhangi bir özel suç faaliyeti şüphesi olmaksızın Müslüman topluluklara veya ailelere muhbirler göndermektedir. Genellikle eski mahkum ya da göçmen olan bu muhbirler kolluk kuvvetlerine yararlı bilgiler sağlama karşılığında önceden var olan bir ceza hükmünde azalma veya göçmenlik statüsünde bir değişiklik gibi, devlet tarafından sağlanacak bir fayda için çalışmışlardır. Bu muhbirler kendilerini Müslüman olarak göstermişler ve diğer Müslümanları şiddet eylemlerine teşvik etmeye çalışmışlardır. Hatta cihadı şiddet içeren fikirler dahilinde tanıtarak sanıkları ABD'ye karşı harekete geçmenin görevleri olduğuna inanmaya teşvik etmişlerdir. Burada yararlanılan yöntem sanıkların yoksulluk ve gençlik duyguları gibi zayıflıklarının istismarı olmuştur. Bu ajan provokatörler aracılığıyla yaşanan ve sanıkları mahkum etmek için kullanılan silahlar veya şiddet içeren videolar da delil

olarak kullanılmak üzere FBI tarafından sağlanmıştır. Ayrıca FBI ve Amerikan polisi bu tuzağa düşürme faaliyetine yasal olarak izinlidir (CHRGJ ve IHRC, 2011).

Rapor, toplamda üç vakayı ele alsa da ülke çapında benzer endişeleri dile getiren çok sayıda dava bulunduğunu ve bu davalarda vurgulanan uygulamaların, ülke çapındaki Müslüman toplulukları hedef alan daha geniş kolluk kuvveti faaliyetlerine örnek teşkil ettiğini öne sürmektedir. Yine rapora göre, hükümet, bu raporda yer alan üç vakada daha sonra önlediği ve sanıkları suçladığı entrikanın kısıktılmasında ve tasarlanmasında önemli rol oynamıştır. Bu gerçeğe rağmen, bu davalardaki sanıkların tamamı hüküm giymiş ve 25 yıldan müebbet hapis cezasına çarptırılmışlardır. Muhbirlerin kötüye kullanılmasına dayanan bu ve benzeri kovuşturmalar, hükümetin “yerli bir terör tehdidi” ile karşı karşıya olduğu iddiasını doğrulamak için kullanılmıştır. Ayrıca hüküm giyen şahısların aile üyeleri bir teröristin ailesi oldukları gerekçesiyle kiraladıkları evlerden atılmışlar, tehdit telefonları almışlar, çalıştıkları işlerinden kovulmuşlardır. Hatta yakın akrabaları dahi benzer suçlamalarla karşılaşmamak için bu ailelerle iletişimini kesmiştir (CHRGJ ve IHRC, 2011). Kumar, bir kurgu olan “David Williams-The Newburgh Four”⁷ olayı esnasında, polis helikopterinin bir yandan olayı videoya alırken diğer yandan söz konusu vakanın gerçekleştiği caddenin zırhlı polis araçlarıyla dolduğunu ve hemen olay yerine gelen TV kameralarına, belediye başkanının tehlikeli suçluların yakalandığına ve aksi halde bunun şehir için korkunç bir olay olacağına dair söylemlerde bulunduğuna işaret etmekte ve “İslamcı terörizm” kuruntusunun bu şekilde canlı tutulduğunu ifade etmektedir (Kumar, 2016: 213-214).

İslam’ın ve Müslümanların ABD’ye yönelik varoluşsal bir güvenlik tehdidi olduğuna dair İslamofobik retorik 2007-2008 başkanlık seçimlerinin de temel sloganı haline gelmiştir. Bu kapsamda Cole (2020: 185-186), 2007 Mart ayında eski başkan yardımcısı Dick Cheney’nin Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (American Israel Public Affairs Committee - AIPAC)’nde yaptığı şu konuşmaya yer vermektedir:

“Bizler tabiatı icabıyla küresel olan ve evet, tutkuları açısından da küresel olan bir terör hareketinin öncelikli hedefleriyiz. Bu hareketin liderleri açıkça ve spesifik

⁷ David Williams’ın kanser hastası kardeşinin tedavisi için alacağı nakit para karşılığında sahte olduğundan habersiz bir sinagog saldırısına yönelik bir FBI muhbiri tarafından gözcü olmaya ikna edildiği vakaya dair bkz. <https://chrgj.org/wp-content/uploads/2016/09/targetedandentrapped.pdf>.

olarak Ortadoğu'yu kapsayan, Avrupa'ya ve ötede Endonezya adalarına uzanan totaliter bir rejim inşa etmekten bahsediyorlar... Onların inancı aşırı ve gerici... Gölgede hareket eden ve bütün dünyayı bir savaş alanı olarak gören bir düşman, bizim başka savaşlarda kullandığımız stratejilerle savaşabileceğimiz düşman değildir. Şehitlik hayalleri olan bir düşman, müzakereler yapmak için masaya oturmayacaktır... Güvenliğimiz ve hayatta kalmamız için tek seçenek, düşmanı doğrudan, sabırla ve sistematik olarak karşımıza alarak saldırıya geçmemizdir; ta ki düşman yok edilinceye kadar.”

Cole'e göre, Cheney El-Kaide ve diğer terörist grupları, bütün Müslüman dünyayı Amerika'nın kaygılarının esiri yapmak için öyle bir ayarlamıştır ki herhangi bir Müslüman devlet, Cheney'nin potansiyel olarak son derece güçlü olduğunu düşündüğü şüpheli terörist ağıları engellemek için Amerika'nın tek taraflı ve önleyici saldırısının riski altına girmiştir (Cole, 2020: 186). Yine bu süreçte Cumhuriyetçi Arizona senatörü John McCain, başkan adaylığının temel gerekçesini 21. yüzyılda ABD'nin en büyük problemi olarak gördüğü “radikal İslami aşırılıkla” ilişkilendirmiştir. McCain, Müslümanları şu şeklide hedef almıştır: “şiddet düşkünü, radikal cihat taraftarları, bütün mutedil İslami devletlerin hükümetlerini değiştirerek onların yerine halifelik getirmek istiyorlar. Ve bunu yapmak için Batı'yı, özellikle de bizi devirmek istiyorlar. Ve onlar Şia'sı, Sünni'si, HAMAS'ı, Hizbullah'ı, Müslüman Kardeşler'i ve El-Kaide'si, bu gayeyle bir araya geldiler.” Bir başka Cumhuriyetçi başkan aday ve Kongre üyesi Tom Tancredo, Amerika'daki “Müslüman teröristlerin” ABD içinde nükleer bomba patlatmak istediklerini söylemiş ve “bana kalsa, vatanımıza yapılacak buna benzer bir saldırının ardından kutsal Mekke ve Medine'ye bir saldırının geleceğini açıklarız. Çünkü bu, birisinin böyle uyarı olmadığı takdirde yapabileceği şeyden onu vazgeçirebileceğini düşünebildiğim tek şey” ifadelerini kullanmıştır (Cole, 2020: 189-190).

Başkanlık seçimlerini kazanan Obama'nın Müslüman akrabalarının bulunması ve bir süre Müslüman bir ülke olan Endonezya'da yaşaması dolayısıyla İslam'dan habersiz olamayacağı varsayımından hareket eden Kumar, o dönem ABD'de gerçekleşen bazı şiddet hadiselerini Obama'nın Afganistan politikası için kullandığına dikkat çekmektedir. Bu kapsamda Kumar (2016: 230-231), Obama'nın içerideki

Müslümanlara yönelik tehdit endişelerini artıran ve Afganistan’a 30 bin asker göndermeyi de haklı çıkaran şu ifadelerine yer vermektedir:

“Afganistan ve Pakistan’da güvenliğimizin tehlikede olduğundan eminim. Burası, El Kaide tarafından uygulamaya konulan vahşi ekstremizmin üssüdür... Ben burada konuşurken bile orada yeni saldırı planları yapılmakta. Bu ne boş bir tehlike, ne de farazi bir tehdit. Sadece son birkaç ay içinde bile Afganistan ve Pakistan’dan yeni terör eylemleri yapmak için gönderilen aşırılıkçı unsurları sınırlarımız dahilinde yakalayıp tutukladık.”

Yine Kumar’a göre, Obama, Bush’un ikinci dönem dış politika stratejisini uygulamaya devam etmiş ve bazı yönlerden Bush’u dahi aratacak uygulamalara yönelmiştir. Bu süreçte Irak’taki Amerikan askerlerinin yargılanmasının önüne geçecek çeşitli düzenlemelere giden Obama, iç politikada da homegrown terrorism söylemleriyle sağ kanat İslamofobiklere yol açmıştır. Ayrıca terörden şüphelenilenlere yönelik yargılanmadığı ve hatta kanıt bulunmadığı halde infaz yetkisi vermiştir (Kumar, 2016: 274-275). Dolayısıyla gerek Cumhuriyetçi gerekse Demokrat olsun gelen her başkan için stratejik farklılıklar dışında İslam’ın ve Müslümanların güvenlikleştirme süreci devam etmiştir.

Homegrown terrorism söylemlerinin iyiden iyiye dillendirildiği bu süreçte eski Temsilciler Meclisi Başkanı Newt Gingrich Amerika’nın risk altında olduğuna dikkat çekmiş ve “bu radikal İslamcıların hem militan hem de gizli formlarıyla yapılan bir mücadele” demiştir. Ona göre hedefleri aynı olan militan form askeri güç kullanırken, gizli form kültürel, entelektüel veya politik güç kullanmaktadır. Dolayısıyla şeriat ve camilerdeki nefret, fanatizm öğreten medreseler, içinden teröristlerin doğduğu düşman hareketinin kalbidir (Lean, 2019: 120). Şubat 2011’de ise Demokrat Parti’den Senatör Joe Lieberman’ın önderliğinde, Fort Hood saldırısı⁸ hakkında yapılan soruşturmanın raporu yayınladıktan sonra Lieberman, “İslamcı aşırılıkçı şiddete ve ülkede yetişen radikalleşmeye karşı kapsamlı bir ulusal yaklaşım geliştirme” çağrısında bulunmuş ve bunun ardından Temsilciler Meclisi İç Güvenlik Konseyi Başkanı Peter King, Amerikalı Müslümanların artan bir oranda “radikalleştiği” iddialarına dayanan bir oturum düzenlemiştir. Ona göre, daha önce de ifade ettiği gibi, Amerikalı Müslümanlar

⁸ Texas’ta bulunan Fort Hood askeri üssünde binbaşı Nidal Malik Hasan’ın silahla 13 kişiyi öldürdüğü saldırı.

radikalleşme eğilimine karşı yeterince çaba göstermemekte ve Amerikalı Müslüman topluluklar kolluk kuvvetleriyle yeterince işbirliği yapmamaktadır. King'in duruşmasında yer alan radikalleşme teorisini Obama, FBI, DHS ve Ulusal Terörle Mücadele Merkezi de benimsemişlerdir (CHRGJ ve IHRC, 2011). Pew araştırma merkezinin 2009 yılında yaptığı bir araştırmaya göre, özellikle Fort Hood saldırısından sonra Amerikan halkının yüzde 52'si ABD'de İslami aşırılığın olası yükselişinden çok endişe duyduğunu, yüzde 27'si ise biraz endişe duyduğunu söylemiştir (Pew Research Center, 2009).

Yine Pew araştırma merkezinin 2010 yılına dair yaptığı bir araştırmaya göre, İslam'la ilgili olaylar ve tartışmalar 2010 yılında ABD basınında din haberlerine hakim olmuştur. Haberlerin çoğu, New York City'de sıfır noktasının yakınında bir cami ve İslam merkezi inşa etme planını, Floridalı bir papazın Kuran'ın halka açık bir şekilde yakılmasını organize etme tehdidini ve 11 Eylül terör saldırılarının yıldönümü anma törenlerini içermektedir (Pew Research Center, 2011). Böylece Amerikan kamuoyunda içerideki Müslümanların radikalleştğine dair homegrown terrorism seslerinin yükselmesi, King'in oturumları ve yaşanan diğer gelişmeler ile İslam'a ve Müslümanlara dair endişelerin daha fazla medyatik hale gelmesi Obama'nın "Şiddet İçeren Aşırılıkla Mücadele" (Countering Violent Extremism - CVE) politikası için önemli bir fırsat sunmuştur. Obama CVE ile Bush'un NSEERS'nin kısıtlayıcı güvenlik politikalarını genişleterek terörle savaşın ikinci aşamasını başlatmıştır. CVE politikası yerli radikalleşmeyi takip etmek için yerel kolluk kuvvetlerine daha fazla yetki vererek Müslümanların devlet tarafından denetlenmesini yerelleştirmiştir (Beydoun; 2021: 50-51).

Bu süreçte yerel kolluk kuvvetleri ve FBI İslamofobik bilgilerle eğitime devam etmiştir. Virginia'daki FBI eğitim merkezinde üyeler, bir Müslümanın ne kadar dindar olursa şiddete o kadar yatkın olabileceği yönünde brifingler almışlardır. Diğer bir eğitimde Sünniliğin radikalliğin merkezi olduğunu belirten bilgiler yer almış ve bunun gibi malumatlar, sorumluluğu terörizmi durdurmak olan 5000 ajana ulaştırılmıştır (Lean, 2019: 251-252). Bu eğitimlerin sonucunda, İslami radikallere karşı NYPD azınlık toplumlarına araştırmacı veya casus göndermek için CIA ile işbirliği yapmış ve vaazları kaydetmek ve gözcülük yapmak için köstebekler kullanmıştır. Nüfus sayımı kayıtlarını inceleyerek belirli bir etnisitenin yoğun olduğu bölgelere aynı etnik

kökenden gelen devriye polisleri görevlendirilmiştir. Pakistan kökenli memurlar Pakistanlıların yaşadığı semtlere, Filistin kökenli memurlarsa Filistinlilerin yaşadığı semtlere sızmışlardır. Kitapevleri, yabancı gıda marketleri, kuaförler ve kütüphaneler kısa zamanda polislerin sık gittiği ve bu insan kameraların Müslüman nüfus üzerine odaklandığı yerler olmuştur (Lean, 248-249). Üstelik NYPD'nin casusluk faaliyetlerine Obama yönetimi bizzat federal fonlarla katkıda bulunmuştur. Tüm bunların anlamı 11 Eylül'den Obama'nın ilk döneminin sonuna kadar hemen hemen tüm camilerde nükleer bomba araması yapılması ve 700 binden fazla Müslüman'ın FBI tarafından mülakata tabi tutulmasıdır. Bu, o dönem için Müslüman ailelerin yaklaşık yüzde 50'sinin soruşturulduğu anlamına gelmektedir (Kumar, 2016: 278-279).

İslam'ın ve Müslümanların güvenlikleştirilmesine yönelik bir başka adımın, DEAŞ'ın ortaya çıkması sonrası, Obama yönetiminin ikinci dönemindeki Ortadoğu'ya yönelik dış politika stratejisi ile atıldığı söylenebilir. İlk etapta ABD'nin doğrudan askeri müdahalesi gündeme gelmiş ve bu durum Amerikan kamuoyundan önemli bir destek görmüştür. Pew Araştırma Merkezinin 2014 tarihli bir araştırmasına göre, Obama'nın Irak ve Suriye'deki İslamcı militanlara karşı askeri harekat planı, Cumhuriyetçilerin yüzde 64'ü ve Demokratların yüzde 60'ı ile halktan önemli bir destek almıştır (Pew Research Center, 2014). Ancak daha sonra stratejisini vekaleten savaş üzerine kurgulayan ve “radikal İslamcılarla” mücadeleye koyulacak olan ABD'nin, PKK'nın Suriye kolu YPG ile yerel müttefik olarak ilişki kurması da bu dönem başlamıştır. Amerikan toplumunun vergileriyle sağlanan ve Obama'nın başlattığı YPG'ye askeri eğitim ve teçhizat desteğine daha sonra Trump ve Biden hükümetleri devam etmiş ve bu durum DEAŞ'ın varlığı ile meşrulaştırılabilmektedir. Bu noktada Gürbüz, ABD'nin terör örgütü olarak görmediği YPG'nin Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Birleşmiş Milletler'in raporlarına yansıyan çeşitli insan hakları ihlallerine dikkat çekmektedir (Gürbüz, 2021) ki tüm bunlara kamuoyunun sessizliği ancak İslamofobi ile mümkün görünmektedir. Hatta bu sürecin en başında, 2015 yılında, Paris ve San Bernardino terör saldırıları, halkın terörizmle ilgili endişeleri artırmış ve DEAŞ'ı ABD'nin huzuruna yönelik büyük bir tehdit olarak görenlerin oranı yüzde 83'lere ulaşmıştır. Diğer yandan Amerikan kamuoyunda, İslami aşırılığın ülke içinde ve dışında yükselişiyle ilgili genel endişeler de yüksek seviyelere ulaştığı görülmüştür (Pew Research Center, 2015).

İç politikada ise Amerikan kamuoyundaki bu endişelerin bir yansıması olarak Obama yönetiminin CVE politikası, DHS'nin El Kaide'nin ve DEAŞ'ın “yerli radikalleşmeye” ilham kaynağı olduğu düşüncesine uygun olarak, terörle mücadelenin odağını yabancı terör örgütlerinden “yerli radikallere” kaydırmıştır. CVE politikası, ister dini bir eylem veya gözlem, ister fiziksel göstergeler, isterse de (Müslüman'la ilgili olduğu düşünülen) siyasi bir faaliyet yoluyla olsun, Müslüman kimliğin bir şekilde ifadeye dökülmesinin radikalleşme göstergesi olduğuna ayrıca şüphe ve soruşturmayı beraberinde getirmesi gerektiğine yönelik İslamofobik varsayımı ileri boyuta taşımıştır (Beydoun, 2021: 171-172). Bu kapsamda Obama, Müslüman Amerikalı gençlere yönelmiş ve Müslüman topluluklara, genç yaştaki İslam müritlerini arasına almaya çalışan militan gruplarla mücadele etmek üzere eyalet düzeyindeki ve federal düzeydeki kampanyalarda (CVE Politikası) ‘iştirakçi’ olmaları şeklinde doğrudan bir çağrıda bulunmuştur (Beydoun, 150). DHS ise, toplantıları ve toplulukları stratejik olarak haritalandırmış ve camilere, üniversite kampüslerindeki Müslüman öğrenci dernekleri gibi kuruluşlara, toplum merkezlerine ve diğer dini ve siyasi tartışma ve toplanma yerlerine muhbirler yerleştirmiştir. CVE politikası, FBI ve kolluk kuvvetlerini hem sahada hem de sanal alanlarda Müslüman Amerikalıların mahremiyetini delip, internet faaliyetlerini izlemek üzere görevlendirmiştir (Beydoun, 181-182). Bahse konu politikayı hayata geçirmek için belirli bir miktarda finansman karşılığında bazı Müslüman gruplarla anlaşılan DHS, finansmanın, müdahale, direnç geliştirme, anlatıya meydan okuma ve kapasite geliştirme gibi faaliyetler için kullanılacağını açıklamıştır. Beydoun'a göre, zararsız ve hatta iyi niyetli gibi görünen bu muğlak hedefler, öğrencileri radikalleşme tehdidi hakkında eğitebilecek, okullarda “bir şey gör, bir şey söyle” kültürünü gelişimini destekleyebilecek ve nihayetinde okul yöneticileri ve öğrencileri yerli radikalleri –bu radikaller en fazla on bir yaşındaki çocuklardır ve profilleri dini kimlikleri nedeniyle çıkartılmıştır – gözetlemek üzere gözlemci olarak tayin edecektir (Beydoun, 193-194).

Obama'nın İslam'a ve Müslümanlara yönelik güvenlik temelli bakış açısı, Balcı'nın oryantalizm çerçevesinde ele alarak dikkat çektiği, The Atlantic dergisinin Nisan 2016 sayısında Jeffrey Goldberg'in Obama ile yaptığı mülakat-yorum yazısında görülebilir (Balcı, 2018: 157-161). Goldberg, Obama'ya 2009 yılında Kahire'de Müslümanlara yönelik yaptığı olumlu konuşmasını hatırlatarak neyi başarmayı umduğunu sormuş, Obama ise Müslümanları mutsuzluklarının köklerini daha yakından incelemeye ikna

etmeye çalıştığını –ve başarısız olduğunu kabul ettiğini – ifade etmiştir. Ayrıca Obama Goldberg’e şu cevabı vermektedir: “Benim argümanım şuydu: ... konuşmamın bir tartışmayı tetikleyebileceğini, Müslümanların karşılaştıkları gerçek sorunlarını – yönetişim sorunları ve İslam’ın bazı öğretilerinin reformdan geçmemesi nedeniyle insanların kendilerini moderniteye adapte edememeleri – tartışacakları bir alan açacak...”. İslam’ın günümüz dünyası için ilkel kaldığını düşünen Obama, Ortadoğu’ya yönelik bir başka soruda, Ortadoğu’yu Latin Amerika, Afrika ve Güneydoğu Asya ile kıyaslayarak bu bölgelerde kendini geliştirmeye, modernliğe, eğitime ve maddi zenginliğe özlem duyan genç insanlar gördüğünü söylemiştir. Ayrıca Obama, Ortadoğu’nun aksine “Onlar Amerikalıları nasıl öldüreceklerini düşünmüyorlar. Düşündükleri şey, nasıl daha iyi bir eğitim alabilirim? Nasıl değerli bir şey yarattım?” demiştir. Aslında bu cevap, Güneydoğu Asyalı Müslümanlar göz önüne alındığında sadece Ortadoğu’ya yönelik bir söylem olarak görülebilir. Ancak Goldberg, Obama’nın diğer dünya liderleriyle özel görüşmelerinde, İslam’ın kendisini modernite ile uzlaştıran ve Hristiyanlığı değiştiren bazı reformlardan geçene kadar “İslamcı terörizme” kapsamlı bir çözüm olmayacağını savunduğunu ifade etmektedir. Terörizmi İslam’ın varlığına bağlayan Obama, Avustralya Başbakanı Malcolm Turnbull ile yaptığı bir toplantı sırasında ise, Endonezya’nın yavaş yavaş özgür, senkretik bir İslam’dan daha köktendinci bir yoruma geçişini ve çok sayıda Endonezyalı kadının artık başörtüsü taktığını gözlemlediğini anlatmıştır. Müslüman kadınların başörtüsü takmasını radikallik olarak yorumlayan Obama, Endonezya’daki bu durumu Suudilerin ve Körfezdeki diğer Arapların ülkeye para ve çok sayıda imam ve öğretmen akıtmasına bağlamıştır (Goldberg, 2016).

Obama’nın ardından son dönemde İslam’ın ve Müslümanların güvenlikleştirilmesi sürecinin bir diğer mimarı, seçim sürecindeki başkanlık kampanyası İslamofobik söylemlerle dolu olan ve 2016-2017 başkanlık seçimini kazanan Donald Trump’tır. Trump, seçim sürecinde 30 Eylül 2015’de New Hampshire’daki bir mitingde, çoğu Müslüman olan tüm Suriyeli mültecileri gizli bir ordu olabilecekleri için ülkeden kovma sözü vermiştir. Trump, “İŞİD olabilirler, bilmiyorum. Bu, tüm zamanların en büyük taktik oyunlarından biri olabilir. Belki 200 bin kişilik bir ordu” ifadelerini kullanmış ve daha sonra yayınlanan bir röportajda, “bu, Truva atını önemsiz gibi gösterebilir” demiştir. 21 Ekim 2015’te Fox Business’a konuşan Trump, ABD’deki camilerin

kapatılması fikrine “kesinlikle bakacağını” söylemiştir. 16 Kasım 2015’te MSNBC’e konuşan Trump, Paris’te meydana gelen terör saldırısının ardından camileri kapatmayı “şiddetle düşüneceğini” ve “bunu yapmaktan nefret ederdim, ama bu, şiddetle düşünmeniz gereken bir şey çünkü bazı fikirler ve nefretin bir kısmı - mutlak nefret - bu bölgelerden geliyor” ifadelerini kullanmıştır (Washington Post, 2017). Trump’ın 9 Aralık 2015’te Müslüman yasağı önerisini gündeme getirmesinden yalnızca birkaç gün sonra, Bloomberg’in seçim anketi Cumhuriyetçi seçmenlerin üçte ikisinden fazlasının bu fikri desteklediğini ortaya koymuştur. Muhtemel Cumhuriyetçi seçmenlerin yarısından fazlası yasağı “güçlü bir şekilde desteklediklerini” belirtirken, yüzde 14’ü söz konusu önlemin “pek güçlü olmadığını” söylemiştir. Öte yandan, olası Demokrat seçmenlerin yüzde 25’i yasağı desteklemiş ya da çekimser kaldıklarını ifade etmiştir, ki bu da Trump’ın açık İslamofobik çağrılarının yanı sıra, geniş çaplı bir Demokrat seçmen kesiminde yankı bulduğunu gözler önüne sermiştir (Beydoun, 2021: 248-249).

9 Mart 2016’da CNN’de, “İslam’ın bizden nefret ettiğini düşünüyorum” diyen Trump, savaşın radikal İslam’a karşı olduğunu savunmuş ve “fakat tanıyı yapmak ve ayırtırmak çok zor. Çünkü kimin kim olduğunu bilemiyorsun” ifadelerini kullanmıştır. Nefretin “İslam’ın kendisinde” olup olmadığı sorulduğunda ise Trump’ın sunucuya cevabı: “Bunu çözen gerekecek, tamam mı? Çok uyanık olmalıyız. Çok dikkatli olmalıyız. Ve Amerika Birleşik Devletleri’nden nefret eden insanların bu ülkeye gelmesine izin veremeyiz” olmuştur (CNN, 2016a). Yine Mart 2016’da, Brüksel’de meydana gelen üç intihar saldırısının ardından kısa bir süre sonra, Trump Fox Business’da şunları söylemiştir: “Müslümanlarla sorun yaşıyoruz ve Müslümanların ülkeye gelmesiyle sorun yaşıyoruz. Hoşumuza gitse de gitmese de camilerle uğraşmak zorundasın, yani bu saldırılar İsveçliler tarafından yapılmıyor.” NBC News’e yaptığı başka bir açıklamada Trump: “Açıkçası hiçbir asimilasyon olmadığı için tüm bunlar oldu. Asimile olmuyorlar... Şeriat kanunlarına göre gitmek istiyorlar. Şeriat kanunu istiyorlar. Sahip olduğumuz yasaları istemiyorlar. Şeriat kanunu istiyorlar” ifadelerini kullanmıştır (Washington Post, 2017). 29 Mart 2016’da CNN’de Amerika’daki Müslümanlara güveniyor musunuz? Sorusuna ise Trump şu cevabı vermiştir:

“...Bir sorunumuz var ve politik olarak çok doğru olmayı deneyebilir ve bir sorunumuz yokmuş gibi davranabiliriz ama çok büyük bir sorunumuz var. Bu bir bakıma bu bir savaş... Biliyorsunuz, kimse buna savaş demek istemiyor - kusura

bakmayın. Kimse buna savaş demek istemiyor. Bu bir savaş. Bir savaş var. Aradaki fark, onların üniforması olan Almanya veya Japonya ile savaşıyor olmanız değil, bizim üniformamız var, herkesin farklı üniforması var. Bu insanların nerede olduğunu bilmiyoruz (CNN, 2016b).”

Trump, başkan olduktan sonraki bir hafta içinde Suriyeli mültecileri engelleyen ve çoğunluğu Müslüman olan yedi ülkenin (Libya, Irak, İran, Somali, Sudan, Suriye ve Yemen) vatandaşlarının ABD’ye girişini yasaklayan bir yürütme emri imzalamış (Washington Post, 2017) ve bu karar ABD Yüksek Mahkemesi tarafından 2018 yılında onaylanmıştır (Anadolu Ajansı, 2018). Terörle mücadelenin üçüncü safhasını başlatan Trump, göçmenlere yönelik kararnameler çıkararak, Müslüman Kayıt Defterini uygulamaya sokma (ve NSEERS Sistemini yeniden canlandırma) vaadinde bulunarak, CVE stratejisini “İslami Şiddetle Mücadele” stratejisine dönüştürmek suretiyle daha da sertleştirerek ve Müslüman Kardeşleri bir terör örgütü olarak tanımlama çabasına girerek devletin terörle mücadeleye ilişkin hedeflerini hiç olmadığı kadar açık bir şekilde Müslüman karşıtı hale getirmiştir (Beydoun, 2021: 51).

Müslümanların Batı için bir güvenlik tehdidi olduğunu sosyal medya üzerinden de sıklıkla dile getiren Trump, bu konuda yaptığı paylaşımlarla Avrupa kamuoyunu da etkilemeye çalışmıştır. Örneği Şubat 2017’de İsveç’e atıf yapan bir paylaşımında, İsveç dahil Avrupa’daki bir dizi terör saldırısına değinerek Müslümanların yasaklanması çağrısını savunmuş ve aslında yaşanmayan bir olay üzerinden “radikal İslami teröre” dikkat çekmiştir: “Dün gece İsveç’te neler olduğuna bakın. İsveç, buna kim inanır? İsveç. Çok sayıda aldılar. Hiç ummadıkları gibi sorunlar yaşıyorlar.” (Gardell ve Muftee, 2018: 622). Bu paylaşım sonrası İsveç makamları İsveç’te bir terör olayının yaşanmadığına dair açıklama yapmış ve aslında Trump’ın bu paylaşımı İsveç’te yaşayan Müslümanlara yönelik İslamofobik bir belgeseli izledikten sonra attığı anlaşılmıştır. Ekim 2017’de ise İngiltere ve Galler’deki resmi suç istatistiklerinin yayınlanmasının ardından, suçtaki artışı “radikal İslami terörün yayılması” ile ilişkilendirerek kamuoyunu etkilemeye çalışan Trump, İngiltere Başbakanı Theresa May’in tepkisi ile karşılaşınca, kendisine odaklanmak yerine “Birleşik Krallık içinde meydana gelen yıkıcı radikal İslami Terörizm” ile başa çıkmasını tavsiye etmiştir. Ocak 2018’de Trump’a bir televizyon röportajında aşırı sağcı İslamofobik bir grup olan Britain First’ün başkan yardımcısı Jayda Fransen’in Twitter hesabından Müslüman karşıtı paylaşımları

retweetlediği için pişman olup olmadığı sorulmuş, “İslami terörün” İngiltere ve dünya için bir tehdit olmaya devam ettiğini ifade eden Trump, “Radikal İslami terör, bu konuda konuşmayı sevseniz de sevmeseniz de İngiltere’de olup bitenlere bakın, tüm dünyada neler olduğuna bakın. ... Bu yapıldı çünkü radikal İslami terörle mücadeleyle büyük bir inancım var” (Kallis, 2018: 675-676) şeklinde cevap vermiştir.

Donald Trump’ın başkanlık koltuğuna oturmasının ardından 2017’de yapılan bir Pew anketine göre, Amerikalı yetişkinlerin yarısından biraz fazlası “İslam’ın Amerikan toplumunun ana akımının bir parçası olmadığını” (Cumhuriyetçilerin yüzde 68’i, Demokratların yüzde 37’si) söylemiştir. Ağustos 2021’de diğer dinlere göre İslam’ın şiddeti teşvik etme olasılığının sorulduğu bir diğer ankette, Cumhuriyetçilerin yüzde 72’si, Demokratların ise yüzde 32’si İslam’ın şiddeti teşvik etme olasılığının diğer dinlerden daha yüksek olduğunu söylemiştir ki bu da Amerikalıların yüzde 50’sinden biraz daha fazlası anlamına gelmektedir (Pew Research Center, 2021a). Burada İslam’a ve Müslümanlara yönelik İslamofobik bir güvenlikleştirme hareketine karşı yüzde 50’ye yakın olan diğer kesimin büyük oranda tepkisiz kaldığı gerçeğine de dikkat edilmesi gerekir. Böylece olası bir güvenlikleştirme hareketi başarı ile sonuçlanabilmektedir ki, 11 Eylül’den günümüze gelen süreçte pek çok söylem ve politik uygulamada bu görülmektedir. Nitekim bu görüşü destekler nitelikte 2014, 2017, 2019 yıllarında yapılan ve 2021’de açıklanan bir başka Pew anketinde Amerikalılardan dini grupları 0 ile 100 arasında değişen bir ölçekte derecelendirmelerini istenmiş (0, olası en soğuk, en olumsuz görüşü ve 100 en sıcak, en olumlu görüşü temsil etmektedir), Müslümanlar, ateistlerle birlikte sürekli olarak en soğuk ve olumsuzlar arasında yer almıştır (Pew Research Center, 2021b).

2.2. Avrupa

ABD’den farklı olarak Avrupa’da göçmen ve Müslüman kategorilerinin daha çok birleşmesi 11 Eylül sonrası Avrupa’da göçmenlere yönelik çok daha fazla odaklanma getirmiştir. Bu kapsamda Avrupa’da, Birlik düzeyinde ilk olarak 2001 tarihli Laeken Zirvesi ile göçe ve göçmenlere yönelik kapsamlı politikalar oluşturulmasına karar verilmiştir. Böylece güvenlik tehdidi geçiş kontrol politikaları sorunuyla ilişkilendirilerek hem ulusal hem de Birlik düzeyinde kolluk kuvvetleri, terörle mücadele faaliyetlerine yönelik göç kontrol uygulamalarını kullanmaya çalışmışlar ve

özellikle göçmenleri izlemeye ve veri toplamaya yönelik sistemleri AB'nin terörle mücadele stratejisinin bir parçası haline getirmişlerdir (Boswell, 2007: 590). Uygulanacak yeni stratejinin ilk sinyallerini veren dönemin İngiltere İçişleri Bakanı David Blunkett, İngiltere'nin teröristlere konukseverlik sunmayacağını ifade ederek yabancı uyrukluların tutuklanmasını ve sınır dışı edilmesini kolaylaştıracak hükümler konusunda açıklamalarda bulunmuştur. Almanya İçişleri Bakanı Otto Schily ise, terör faaliyetlerinden şüphelenilen sığınmacı ve mültecilerin derhal sınır dışı edilmesi gerektiğine dair benzer ifadeler kullanmış ve üye devletlerin dış sınır kontrollerinin güçlendirildiğini ve Schengen ülkeleri arasındaki sınırlarda periyodik kontrollerin yeniden başlatıldığını duyurmuştur (Boswell, 596). Böylece dış sınırları korumaya yönelik tedbirlerle birlikte içerdeki yabancıların potansiyel terör tehdidine yönelen Birlik, Aralık 2001'de, terörle mücadeleye yönelik özel önlemlerin uygulanmasına ilişkin ortak duruş belgesini kabul etmiştir. Bu belgeyi iç hukuklarına dahil ederek uygulamaya alan üye devletler, istihbarat birimleri aracılığıyla içerideki düşman olarak gördükleri yabancıları, dini profil kullanarak fişlemeye başlamışlar ve İngiltere, Danimarka, Norveç ve Almanya gibi ülkelerdeki Müslüman işadamları, sivil toplum kuruluşları, dernekler, cami cemaati ve öğrenciler de dahil olmak üzere algılanan tüm potansiyel tehdit unsurlarını takibe almışlardır (Barın, 2016: 204-205).

Irkçılığa Karşı Avrupa Ağı (European Network Against Racism – ENAR), “Şüpheli, Ayrımcılık ve Gözetleme: Terörle Mücadele Yasası ve Politikasının Avrupa’da Irkçılık Riski Altındaki Irklaştırılan Gruplara Etkisi” başlıklı raporunda AB'nin terörle mücadeleye ilişkin izlemiş olduğu yol haritasına ve bunun Müslümanların güvenlikleştirilmesine nasıl katkıda bulunduğu dair önemli veriler sunmaktadır. ENAR, AB'nin 2001-2020 yılları arasında terörle mücadeleye ilişkin 200'den fazla önlem geliştirdiğini ancak bu konuda ilk olarak 2002 yılında “Terörle Mücadele Çerçeve Kararı”nı yayınladığını ifade etmektedir. Birlik, terörle mücadeleye ilişkin ilk kapsamlı stratejisini ise 2004 Madrid ve 2005 Londra saldırılarının ardından kabul etmiş ve buna ek olarak “Radikalleşme ve Terörizme Katılımla Mücadele Stratejisi”ni geliştirmiştir. Bu stratejinin içerisinde, amacı radikalleşmeye ve devşirilmeye yol açabilecek etmenler veya temel sebeplerle mücadele ederek insanların teröre yönelmesini önlemek olan ve aslında yeni yaklaşımın temelini oluşturan “Terörizmin Önlenmesine Dair Sözleşme”de kabul edilmiştir. Önleme sözleşmesi 2015 yılında

yapılan bir düzenleme ile 2018 Terörle Mücadele Stratejisi'ne dahil edilmiştir. Burada şiddetin bir nedeni olarak ideoloji ve teolojinin rolüne odaklanılmış ve bu yaklaşım, Avrupa Komisyonu'nun radikalleşme tanımına “insanların terör eylemlerine yol açabilecek görüş, bakış açısı ve fikirleri benimsemesi” şeklinde yansımıştır (ENAR, 2021: 6, 18).

Aslında 2007 Lizbon Antlaşması ile temel değerler olarak çoğulculuk, demokrasi ve eşitliğin öneminin altını çizen Birlik, etnik köken ve dine dayalı sosyal dışlanma ve ayrımcılıkla mücadele etme yükümlülüğünü dile getirmiştir (Balcı ve Cicioğlu, 2019: 5). Böylece El Kaide'nin eylemlerini İslam'ın çarpıtılmış bir versiyonu aracılığıyla meşrulaştırdığını vurgulayan 2005 tarihli Radikalleşme ve Terörizme Katılımla Mücadele stratejisi, 2008'de yapılan bir revize ile politikacıların bir dine değil de, siyasi bir ideolojiye odaklandıklarını iddia etmelerine olanak sağlayan İslam ve İslamcılık arasında bir ayrım yapmış ve hedef olarak Müslümanlar veya İslam'dan ziyade “radikal İslamcılar” tanımlamaya yönelmiştir. Müslüman ötekinin potansiyel bir terör tehdidi olarak algılanmasını inşa etme konusunda bir değişiklik yaratmayan bu düzenlemeyi, 2014 yılında Müslümanlar yerine “her türlü aşırılığı” kapsayacak şekilde yeni bir düzenleme takip etmiştir. Politika metninde artık Müslümanlardan bahsedilmese de, gerçekte AB'nin radikalleşmeyle mücadele çabaları ezici bir çoğunlukla Müslümanlara odaklanmaya ve Müslümanları ve Müslüman toplulukları, radikalleşmeyle mücadeleye yönelik önleme politikalarının ve dolayısıyla terörle mücadele polisliğinin doğal ve uygun özneleri olarak görmeye devam etmiştir. Diğer yandan AB'nin terörizm ve radikalleşmeye ilişkin stratejileri, iç güvenlik ve dış ilişkiler politikalarına entegre edilmiş ve Konsey 2009 yılında üye devletlere şu faaliyetleri gerçekleştirme çağrısında bulunmuştur: önleme mekanizmaları geliştirmek, özellikle radikalleşme belirtilerinin erken tespitini sağlamak, savunmasız tüm topluluklarda radikalleşmeye karşı girişimler geliştirmek, diğer üye devletlerle paylaşılacak en iyi uygulamaları ve belirli operasyonel araçları belirlemek (ENAR, 2021: 13-14, 21).

2010 yılında başlayan Arap Baharının ve bunun Suriye'de bir iç savaş dönüşmesinin Avrupa'yı daha fazla Müslüman göçü ile karşı karşıya bırakmasının ardından, AB teröre ve göçe yönelik yeni stratejiler geliştirmeye odaklanmıştır. Özellikle DEAS'ın ortaya çıkması ve 2015'te yaşanan göç krizi Avrupa içinde yaşayan yerli radikalleri/potansiyel teröristleri (Müslümanları) daha fazla gündeme getirirken, aynı yıl Ocak ve Kasım

aylarında yaşanan Paris saldırılarını Müslümanların güvenlikleştirilmesine yönelik yeni adımlar takip etmiştir. Tüm bu süreç boyunca Balcı ve Cicioğlu'na göre, Fransa, Avusturya ve Hollanda gibi ülkelerdeki aşırı sağcı siyasi partiler, seçimlerde ana akım partilerle rekabet edebilmek için Avrupa'da Müslümanların Avrupa kimliğine varoluşsal bir tehdit olarak temsil edilmesi ve milliyetçi kimliklerin yeniden üretilmesi gibi çok sayıda strateji kullanmışlardır. Bazı ülkelerdeki ana akım siyasi partiler de iktidarlarını korumak amacıyla bir seçim stratejisi olarak aşırı sağın dilini kullanmayı tercih etmişlerdir (Balcı ve Cicioğlu, 2019: 6,10). Bununla birlikte İslam İşbirliği Teşkilatı (Islamic Cooperation Organization – OIC) 2019 tarihli İslamofobi raporunda, İslamofobi'nin artık aşırı sağcı siyasi partilere özgü olmadığını ve birçok Avrupa ülkesinin sivil toplumun baskısı altında ya da siyasi fırsatçılıkla İslam'ı sorun olarak gösterdiğini ifade etmektedir (OIC, 2019: 19). Benzer şekilde Bayraklı ve Hafez, Avrupa'da İslamofobi'nin artık yabancı düşmanlarıyla sınırlı kalmayarak siyasi yelpazenin büyük bir çoğunluğu tarafından paylaşılan bir ideoloji olduğunu ve bu kapsamda pek çok Avrupalı hükümetin İslamofobi'yi yasallaştırdığını ifade etmektedir (Bayraklı ve Hafez, 2019: 18). Dolayısıyla nativistlere atfedilen “Büyük Yer Değiştirme⁹” gibi fikirler, artık ana akım olarak kabul edilen siyasi çevrelerce de kabul edilmekte ve bu fikirler Müslümanlara yönelik bir strateji olarak kullanılmaktadır. Stratejinin özü, Müslümanlara yönelik saldırıları ve siyasi ihlalleri doğal bir savunma, özgürlüğü ve sözde Batılı değerleri savunma eylemi olarak görmek (Bayraklı ve Hafez, 2020: 27) yani Müslümanları güvenlikleştirmektir. Üstelik siyasi elitlerce yürütülen bu faaliyetlerin toplumsal tabanda karşılık bulması, İslam'a ve Müslümanlara yönelik güvenlikleştirme adımlarının onaylandığını göstermektedir. Nitekim Avrupa toplumundaki pek çok kişi Müslüman ülkelerden gelen kitlesel göçle bağlantılı olduğunu düşündükleri hızlı kültürel değişim konusunda endişe duyduğunu ifade etmektedir ve bugün pek çok Avrupalı, Müslüman göçünü kadın haklarına ve düşünce özgürlüğüne yönelik bir tehdit olarak algılamaktadır (OIC, 2019: 23).

⁹ İlk olarak Fransız yazar Renaud Camus tarafından popüler hale getirilen bu yaklaşım, büyük ölçüde beyaz Hristiyan Avrupalı nüfusun sistematik olarak Avrupalı olmayan insanlarla, özellikle de kitlesel göç ve demografik büyüme yoluyla Orta Doğu, Kuzey ve Sahra Altı Afrikalılarla değiştirildiğini belirtir. Müslümanların Batı'daki varlığını, Batı kültür ve medeniyetinin potansiyel tehlikesi ve yıkımı ile ilişkilendirir (OIC, 2019: 22).

İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (European Commission against Racism and Intolerance – ECRI), 2015’ten itibaren Avrupa’da göç bağlamında, birçok politikacının, genel olarak Müslümanlara karşı önyargı ve nefreti körüklemeye yönelik göçmenlik karşıtı söylemler kullandığını, Avrupa’da Müslüman karşıtı söylemin artık ana akım siyasetçiler tarafından benimsendiğini ve artan yabancı düşmanı popülist söylemle güçlendiğini ifade etmektedir. Avrupa’da yaşayan Müslümanlara karşı yaygın bir güvensizliğe yol açan (ECRI, 2022: 15) ve ana akım siyasete sirayet eden Müslüman tehlikesine yönelik söylemler, aynı zamanda bu tehditle toplumsal seviyede mücadele etmeye yönelik uygulamaların hayata geçirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu kapsamda 2011 yılında Radikalleşme Farkındalık Ağı’nı kuran ve 2014 yılında bu ağı “Radikalleşme Farkındalık Ağı Mükemmeliyet Merkezi”ne dönüştüren Birlik, bu merkez aracılığıyla sosyal hizmet, sağlık, eğitim, hapisane ve denetimli serbestlik personeli ve polisin radikalleşme sürecindeki bireyleri tespit etmelerine yönelik eğitim vermeye başlamıştır (ENAR, 2021: 14).

Aralık 2020’de Avrupa Komisyonu’nun “AB Terörle Mücadele Gündemi” başlıklı bildirisinde, şiddet yanlısı sağcı ve solcu aşırılık yanlılarından gelen tehditlerin arttığı beyan edilsede daha açık bir şekilde DEAŞ, El Kaide ve bağlı örgütlerden gelen veya bunlardan ilham alan cihatçı tehdidin devam ettiği ifade edilmiştir. Terörün dışarıdan geldiği anlayışıyla “terör ağlarının ulusötesi doğası, AB düzeyinde çoğulcu toplumumuzu, ortak değerlerimizi ve Avrupa yaşam biçimimizi koruyan ve destekleyen güçlü bir kolektif yaklaşım gerektirir” ifadelerini kullanan bildiri, daha sonra “AB güçlü bir değerler dizisi üzerine kurulmuştur. Eğitim, sağlık ve refah sistemlerimiz doğası gereği kapsayıcıdır, ancak onları destekleyen değerlerin kabulüyle ayrılmaz bir bütündürler. Kapsayıcı ve hoşgörülü toplumların simgesi olan Avrupalı yaşam tarzımız isteğe bağlı değildir ve onu içeriden veya dışarıdan baltalamaya çalışanları engellemek için elimizden gelen her şeyi yapmalıyız” ifadelerine yer vermiştir. ENAR’ın da dikkat çektiği gibi Komisyon’un aslında kimi hedef aldığını gösterir nitelikteki bu yaklaşımını daha sonra “AB’nin dış sınırlarının yönetiminin, Frontex ve eu-LISA’nın güçlendirilmiş desteğiyle yeni ve iyileştirilmiş büyük ölçekli AB bilgi sistemleri aracılığıyla modernize edilmesi ve AB’nin dış sınırlarında sistematik kontrollerin sağlanması esastır. Bu, geri dönen yabancı terörist savaşçılar söz konusu olduğunda aksi takdirde bir güvenlik açığı olacak şeyi kapatmak için gereklidir” ifadeleri takip etmiştir. Böylece Avrupalı olarak

değil de çok daha önceden içerdeki yabancı bir tehdit olarak görülen bu insanların tekrar geri dönüşüne yönelik tedbirler alındığı görülmektedir (European Commission, 2020: 1-2,6).

Müslümanlar üzerine orantısız bir şekilde uygulamaya konulan terörle mücadele önlemlerinin Müslümanlara karşı bir şüphe ortamı oluşmasına katkıda bulunacağını söyleyen ve bu konuda Avrupalı devletlere uyarılarda bulunan ECRI, daha yerel seviyede Müslümanlara karşı dini kıyafet giyme, cami ve minare inşa etme, helal gıda üretimi ve vatandaşlığa erişim gibi konularda kısıtlamalara gidilen çeşitli yasal önlemler alındığını ifade etmektedir (ECRI, 2022: 15-17). Diğer yandan AB'nin, yaptığı düzenlemeler ile bireyin eylemlerinden kaynaklanan zararlardan ziyade, bireyin “varsayılan tehlikeliliğinin” suç sayılmasına yönelik muğlak bir terör tanımı yaptığı konusunda eleştirilerde bulunan ENAR, bu yaklaşımın aşırı gözetimi teşvik edeceğini ve kapsamlı veri toplanmayı haklı çıkaracağını ifade etmektedir. Esasen Avrupalı devletler, ulusal seviyede Birlik'in politikalarını ve eylem planlarını benimserken, geliştirirken ve uygularken Müslüman dini kimliğine ve uygulamalarına odaklanmayı artırmışlar ve güçlendirmişlerdir. Böylece Müslümanların güvenlikleştirilmesine katkıda bulunarak, onları bir korku ve endişe kaynağı haline getirmişler ve polis veya diğer devlet görevlileri tarafından daha fazla soruşturulmasına olanak sağlamışlardır (ENAR, 2021: 17-18, 37).

Müslüman kimliğinin göç ve terör ile birleştirilerek güvenlikleştirildiği bu süreçte yönelik OIC, 2022 tarihli İslamofobi raporunda, Avrupa'daki İslamofobi'nin son beş yıldan (2017-2022) beri siyasi dinamiklere hakim olan göçmenlik ve mülteci konusunun çok ötesine geçtiğini ve artık eğilimin bir şekilde Samuel Huntington'ın medeniyetler çatışması tezinin teorik inşasına yaklaşarak, İslami kimliği hedef alan hükümet politikaları ve kamu duyarlılığı tarafından yönetildiğini ifade etmektedir. Diğer yandan OIC bu tarz politikalarla Avrupa'da ön plana çıkan iki ülkenin İngiltere ve Fransa olduğuna dikkat çekse de (OIC, 2022: 3), aşağıda ele alınacağı üzere İslam'ın ve Müslümanların güvenlikleştirilmesi neredeyse tüm Avrupa ülkelerinde karşılaşılan bir vakadır.

İngiltere: 11 Eylül sonrası İngiltere'de parlamento ilk olarak, yabancı uyrukluların süresiz olarak gözaltına alınmasına ve hatta şiddet beklentisiyle gözaltında tutulmasına

izin veren “Terörle Mücadele, Suç ve Güvenlik Yasasını” kabul etmiştir (Cesari, 2012: 431). Yabancı uyrukluların sınır dışı edilmesini hedefleyen 2001 tarihli bu yasa, daha sonra muhafazakar Gölge İçişleri Bakanı David Davis’in, “uluslararası terörist olduğuna inandığımız insanları dünyayı dolaşmak için serbest bırakmak tuhaf bir politika gibi görünüyor” şeklindeki yorumu gibi çeşitli eleştirilere uğramış ve İngiltere, dönemin İçişleri Bakanı Charles Clarke’ın ifadesiyle yeni hedefini “bir bireyin terörle ilgili faaliyetler yürütmeye devam etmesini önlemek” olarak tanımlamıştır. Böylece parlamento faaliyetlerinin odak noktası, İngiliz vatandaşları da dahil olmak üzere şüpheliler hakkında giderek artan bir şekilde izleme ve istihbarat toplamaya doğru kaymıştır. Slogan ise, giriş kontrolü veya sınır dışı etme yoluyla dışlama yerine gözetim haline gelmiştir (Boswell, 2007: 599-600). İngiliz hükümetinin Terörle Mücadele Stratejisi (Counter-Terrorism Strategy – CONTEST) kapsamında kilit bir unsur olan Önleme stratejisi, daha en başından beri Müslüman toplulukları özel olarak hedef alarak, istihbarat toplamada bir araç olduğu gerekçesiyle şüpheyle karşılanmış ve başından beri ayrımcı ve zarar verici olarak Müslümanlarca eleştirilmiştir. Önleme aynı zamanda bireylerin terörist olmasını önlemek için okulların, üniversitelerin, hastanelerin, yerel meclislerin, cezaevlerinin vb. sorumluluk almasını sağlamaktadır (Cohen ve Tufail, 2018: 41).

2004 yılında Madrid ve 2005 yılında Londra’da yaşanan terör saldırıları, Müslümanların ve İslam dininin sadece yoğun bir kamusal ve siyasi inceleme altına girmesiyle sonuçlanmamış, aynı zamanda resmi Müslüman-hükümet ilişkilerinin odağını da önemli ölçüde değiştirmiştir. İşçi Partisi’nin Müslümanlar ve İslam hakkındaki düşünceleri neredeyse tamamen güvenlik, terörle mücadele ve aşırılık meseleleri etrafında gelişmiştir. Bu ise, halkın Müslümanlar ve İslam hakkındaki korku ve endişelerinin çoğunu pekiştirmiş ve aynı zamanda İslamofobi düşüncesini şekillendiren olumsuz klişelerin çoğunu da güçlendirmiştir. Müslümanların İslamofobi üzerine endişelerini dile getirmesi İngiliz hükümeti için terörle mücadele mevzuatının güçlendirilmesi veya Müslüman toplulukların aşırılığa meydan okumak için daha fazlasını yapması gerektiği şeklindeki cevabı olmuştur (Allen, 2018: 52). Diğer yandan İngiliz hükümeti, giderek artan bir şekilde, İngiliz dış politikasının yurtdışındaki eylemlerine karşı eleştirel tavır takınan Britanya Müslüman Konseyi ile ilişkilerine son vererek “siyasi olmayan” İslam’ı aramaya başlamış ve Müslümanlarca pek inandırıcılığı ve temsil yetkisi

olmayan çeşitli gruplara yönelmiştir (Archer, 2009: 341-342). 2006 yılında Avam Kamarası Başkanı Jack Straw'ın Müslüman kadınların yüzlerine örttüğü peçenin entegrasyonu engellediği gerekçesiyle başlattığı tartışmaya Başbakan Tony Blair, Başbakan Vekili John Prescott, Maliye Bakanı Gordon Brown, David Cameron ve David Davies gibi pek çok politikacı katılmış özellikle Irksal Eşitsizlik Komisyonu Başkanı Trevor Phillips'in Müslüman kadınların durumunun değişmemesi halinde sokaklarda kanın akacağını söylemesi konuyu daha da alevlendirmiştir. Abbas, bu sözlerin toplum içerisinde zaten var olan yaygın İslamofobi'yi daha da arttırmaya yardımcı olduğunu böylece siyasi figürlere Müslümanların uygulamalarının ayrı hayatları teşvik ettiği, çok kültürlülüğü tahrip ettiği, müsamahasızlığı beslediği ve potansiyel olarak “intihar bombacıları” yarattığını ileri sürmeleri için fırsat verdiğini ifade etmektedir (Abbas, 2020: 115-117).

İngiliz hükümetinin Önleme stratejisini halihazırda uygulamaya devam ettiği bu süreç içerisinde Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na bağlı Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (Office for Democratic Institutions and Human Rights – ODIHR), 2010 yılında Birmingham'ın büyük ölçüde Müslüman olan bölgelerine 218 kameranın kurulduğuna dair bir vakaya dikkat çekmektedir. Bir kısmı gizli olan kameralara, terörizmle mücadele için ayrılmış 3 milyon sterlinlik hükümet fonuyla ödeme yapıldığının ortaya çıkmasının ardından polis kaynakları, Proje Şampiyonu kod adlı bu girişimin, İngiltere'de “aşırılık riski altında görülen bir nüfusu” izlemeyi amaçlayan ilk örnek olduğunu açıklamıştır (ODIHR, 2020: 44). 2011 yılına gelindiğinde ise İngiliz hükümetinin Önleme'yi iyileştirmeye yönelik bazı düzenlemelere gittiği görülmektedir. Cohen ve Tufail, İngiltere'nin Önleme stratejisi ile başlangıçta, başlıca tehdidin “İslamcı teröristlerden” geldiği görülen şiddet içeren aşırılığı önlemekle ilgilendiğini ve genç Müslümanlara yönelik ırksal ve dini profil oluşturulmasına olanak sağlayan yerel programlarla, sorumluluğu Müslüman topluluklara yüklediğini ifade etmektedir. 2011 sonrası ise İngiliz hükümeti, hedefini şiddet içeren aşırılıktan daha geniş ve daha muğlak bir tanımlamayla sadece “aşırılığa” genişletmiştir. 2015 yılında önleme, “2015 Terörle Mücadele ve Güvenlik Yasası” (Counter-Terrorism and Security Act – CTSA 2015) kapsamında tüm kamu kurumlarının yasal bir görevi haline getirilmiştir (Cohen ve Tufail, 2018: 41,43). Yasanın ana hükmü, aşırılıkçı olduğundan şüphelendikleri kişileri bildirmeyen kamu çalışanlarına yasal olarak beş yıl hapis cezası verilmesidir ki

bu gereklilik, diğerlerinin yanı sıra doktorları, hemşireleri, sosyal hizmet uzmanlarını, öğretmenleri ve kreş çalışanlarını kapsamaktadır (Meralı, 2016: 557).

İngiliz hükümetinin terörle mücadele yönelik uyguladığı bir başka strateji, Önleme'nin bir parçası olarak çok daha önce uygulamaya konulan ancak 2015 CTSA ile resmileştirilen “Kanal (Channel) Programı”dır. Programda, terörizme sürüklenmeye karşı savunmasız olduğu belirlenen kişilere erken bir aşamada destek sağlanmaya çalışıldığı ifade edilmektedir. Aslında buradaki temel mantık özellikle Müslüman çocuklar/gençler başta olmak üzere her yaştan Müslüman'ın El-Kaide ve DEAŞ'ın eleman devşirmek adına temel hedefi olduğu anlayışı ile “radikalleşmeye karşı savunmasız” olan bu potansiyel terörist bireylerin (Müslümanların) terörist olmasının önüne geçilmesidir. Esasen İngiliz hükümeti de Önleme ve Kanal programının amacını açıkladığı kılavuzda muğlak bir aşırı sağ ifadesinin yanında en önemli tehditler olarak El-Kaide ve DEAŞ'ı zikretmektedir. Yine muğlak bir ifade ile şiddet içermeyen aşırılık yanlısı ideolojilerle de mücadele edileceğini vurgulayan kılavuz, eğitim, sosyal hizmetler, sağlık, çocuk ve gençlik hizmetleri, suçlu yönetimi hizmetleri vb. gibi sektörlerin terörizme sürüklenmeye açık olan kişileri belirlemek ve yönlendirmek için iyi bir konuma sahip olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bunlardan terörizm veya radikalleşme konusunda uzman olmaları beklenmemekte, sadece kendi alanlarında deneyimli uygulayıcılar olmaları istenmektedir (United Kingdom Government, 2020). Cohen ve Tufail, 2014-2016 arası iki yıllık dönem için, Kanal'a 18 yaş altı kişilerden Müslüman olarak kaydedilenlerin toplamının, diğer herhangi bir dine mensup olarak kaydedilenlerin toplamından yaklaşık altı kat daha fazla olduğunu ve nüfus büyüklüğü hesaba katıldığında, Müslüman çocukların başka herhangi bir dine mensup olanlara kıyasla 44 kat daha fazla sevk edilme olasılığının bulunduğunu ifade etmektedir. İngiliz hükümetinin bu durum için açıklaması; “İslam adına hareket ettiğini iddia eden” ve “İngiltere'ye en büyük tehdit oluşturan” teröristlerin “özellikle Müslümanları hedef alması” olmuştur ve bu nedenle Kanal aracılığıyla sunulan destek ağırlıklı olarak Müslüman topluluklara yönelmiştir (Cohen ve Tufail, 2018: 44).

İngiltere'de, 2015 yılında CTSA kapsamında dikkat çeken bir başka güvenlikleştirme vakası dönemin Eğitim Bakanı Nicky Morgan'ın, departmanının okullarda “aşırılıkla mücadele” rolünü genişleteceğini açıklaması olmuştur. “Aşırılık” üzerine artan odaklanma, Müslüman aşırılık yanlılarının Birmingham şehir içi (getto) okullarını ele

geçirmeye çalıştıkları şeklindeki bir komplo etrafında dönen sözde “Truva Atı” meselesine ilişkin çok sayıda soruşturmayı beraberinde getirmiştir. Yapılan soruşturmalarda herhangi bir kanıt bulunamasa da, hükümet bu iddiaları Müslümanlar tarafından yönetilen okulların incelenmesini artırmak için bir bahane olarak kullanmış veya İslami değerlerin herhangi bir işaretinin “aşırılığın” kanıtı olarak ele alınmasını sağlamıştır. Nitekim soruşturma altındaki Birmingham okullarından birinde öğretmenler tarafından, okulun diğer personeline ve velilere, yeni üniforma politikasında başörtüsünün hariç tutulup tutulmadığını sorgulamaları halinde, Önleme kapsamında polise ihbar edilecekleri söylenmiştir. Müslüman okullarına yönelik bir başka vakada ise, 9-11 yaş gurubundaki çocukları hedef alan ve sözde herhangi bir “aşırılıkçı” eğilimi ortaya çıkarmak için tasarlanan anket çalışmasıdır. Bu anketlerde çocuklardan “ölü bir kahraman olmak duygusuz yaşamaktan iyidir”, “bir öğrenci ırkımla veya dinimle dalga geçiyorsa, onlara zarar vermek pahasına da olsa onları durdurmaya çalışırdım” ve “Tanrı’nın benim için bir amacı var” gibi bir dizi ifadeye katılıp katılmadıkları sorulmuştur (Meralı, 2016: 559-561).

Eğitim’deki güvenlikleştirme adımlarına benzer bir yaklaşım aynı yıl, Yerel Yönetim, İnanç ve Topluluklar Bakanı Eric Pickles tarafından, İngiltere’deki binden fazla camiye, dini aşırılığa karşı daha fazlasını yapmaları gerektiğini talep eden bir mektupla gelmiştir. Geçmiş yıllarda da benzer ifadeleri kullanan İngiliz hükümetlerinin, en iyi ihtimalle Müslümanların sözde dini aşırılıkla mücadele etmeye sadık kalmadığı, en kötü ihtimalle faillere yardım ve yataklık ettiği şeklinde bir düşünce içerisinde olduğunu göstermektedir. Bu düşünceleri teyit eder nitelikte, “karşılaştığımız tehdidin temel nedeni, aşırılık yanlısı ideolojinin kendisidir” diyen Başbakan Cameron, İngiltere’deki Müslümanları hedef aldığı bir konuşmasında, DEAŞ militanlarının aşırılık yanlısı ideolojisine sessizce göz yumanların oluşturduğu sözde tehlikelere karşı uyarıda bulunmuş ve radikalleşmeyle kaynağında mücadele etmenin önemini vurgulamıştır. Aşırılık yanlısı saldırılardan sorumlu teröristleri tanımlarken “Müslüman” veya “İslami” kelimelerinin kullanılmasının reddedilmemesi gerektiğini belirten ve o dönem Londra Belediye Başkanı olan Boris Johnson ise, “bu sadece çok fazla insanın paçayı sıyrmasına izin veriyor” demiştir. Johnson ayrıca, “Terör ile din arasında herhangi bir bağlantı olduğunu inkar edersek, o zaman camilerin hiçbirinde sorun yok diyoruz; dini metinlerde çarpıtılabilecek veya yanlış anlaşılabilir hiçbir şey bulunmadığı; Batı

nefretini kamçılayan dini liderlerin, siyasi çıkarlar için dini inançları saptırmadıklarını söylüyoruz” ifadelerini kullanmıştır. Bu süreçte polis teşkilatının Müslümanlara yaklaşımını gösteren ifadelerse kıdemli bir Metropolitan polisi olan Mak Chisty’nin radikalleşme üzerine yaptığı yorumlarda görülebilir. Chisty, yetkililerin “Müslümanların özel alanına” yönelmesi gerektiğini söyleyerek, “(aşırılığın) ilk filizlendiği yer bu özel alanlardadır” ifadelerini kullanmıştır. Ona göre, bu Noel’i haram olarak gören Müslüman çocukları veya Marks and Spencer’ı eleştiren ve boykot eden bireyleri içermektedir (Meralı, 2016: 562-563, 565-568).

İngiltere’de Müslümanları güvenlikleştirme girişimleri 2016 yılında, Brexit sürecinde ayrılma taraftarlarının kampanyalarına da yansımıştır. Örneğin, UKIP (United Kingdom Independence Party – Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi) yayınladığı bir reklam filminde 2020 yılına kadar Türkiye’nin AB’ye üye olacağı ve üyeliğinin ilk 10 senesi içinde 15 milyon kişinin AB ülkelerine göç edeceğini iddia etmiştir. Böylece terörizm ve suç örgütlerinin Türkiye’den İngiltere’ye geleceği gibi iddialar, İslam karşıtlığı ile bocalanarak kamuoyuna yansıtılmıştır (Gürsoy, 2019: 24). Hatta hazırlanan bir afişte Türkiye (76 milyonluk bir ülke) AB’ye katılıyor: Ayrılmayı Onaylayın” ifadeleri yer almış ve buna şu yorumlar eşlik etmiştir: “Türkiye’deki doğum oranı çok yüksek olduğundan dolayı, sekiz yıl içinde yalnızca Türkiye’den Birleşik Krallık nüfusuna bir milyon kişinin daha eklenmesini bekleyebiliriz. Bu, yalnızca ülkenin kamu hizmetleri üzerindeki baskıyı artırmakla kalmayacak, aynı zamanda Birleşik Krallık güvenliğine yönelik bir takım tehditler de yaratacaktır. Türkiye’de suç Birleşik Krallık’tan çok daha yüksektir. Silah sahipliği de daha yaygındır. AB’nin serbest dolaşım yasaları nedeniyle hükümet, Türk suçluların Birleşik Krallık’a girişini engelleyemeyecektir.” Aşırı sağcı İngiliz Savunma Birliği (English Defence League – EDL)’nin kurucusu Tommy Robinson ise, İngiltere Müslümanlarının İngiltere’de bir İslam devleti kurmaya çalıştıklarını öne sürmüştür (Meralı, 2017: 593-594).

Tüm bu güvenlikleştirme sürecinin bir yansıması olarak Kallis, Önleme stratejisinin de etkisiyle, 2018 yılında Müslümanların İngiliz ceza evlerindeki nüfusun yaklaşık yüzde 15’ini, yüksek güvenlikli tesislerin ise yüzde 28’ini oluşturduğunu ifade etmektedir. Ona göre, İngiltere’deki Müslümanlara yönelik İslamofobik ön yargı kamusal alandan özel alana da yayılmıştır ve yapılan son araştırmalar, Müslüman hanelerinin şiddet öncesi bir alan olarak ele alınabileceğine dair temel varsayımlara işaret etmektedir

(Kallis, 2019: 817-818). Aynı yıl içinde dışişleri bakanlığı görevinden ayrılan ve İslamofobik ifadeleri ile tanınan Boris Johnson'ın 2019 yılında Başbakanlık görevine getirilmeden hemen önce peçe takan Müslüman kadınları banka soyguncularına ve posta kutusuna benzetmesi kamuoyunun dikkatini Müslümanlar üzerine çekmiştir. OIC'nin 2019 tarihli raporuna göre, Johnson'ın tesadüfi olmayan bu açıklamaları tam bu tarihte hapiste olan EDL'nin kurucusu Tommy Robinson'ın taraftarları tarafından başlatılan Free-Tommy hareketine destek mahiyeti taşımaktadır. Bu nedenle Johnson'ın bu açıklamaları doğrudan Müslüman karşıtı nefret suçu yaratmasa da ona bir meşruiyet duygusu ve güven vermiştir (OIC, 2019: 74). Rapor ayrıca 2019 yılında başbakanlık koltuğuna oturan Johnson'ın İslamofobik geçmişine dikkat çekmek için 2005 yılında Avam Kamarası üyesiyken sorunun İslam'da olduğuna dair şu yazıları içeren bir makale kaleme aldığını ifade etmektedir: “Kuran'ı okuyan herhangi bir gayrimüslim için İslamofobi doğal bir tepki gibi görünüyor... Sadece kutsal kitabına göre değerlendirildiğinde - camilerde vaaz edilenler bir yana - kafirlere karşı merhametsizliğiyle o tüm dinlerin en gaddar tutucusudur. Sorun İslam'dır.” 2005 Londra saldırılarının ardından da sorunun İslam'da olduğu konusunda ısrar eden Johnson, “... yabancılaşıma durumunda olan binlerce İngiliz Müslüman'ı kendimize çekmek ve inançlarının İngiliz değerleriyle ve İngiltere'ye sadakatle uyumlu olması gerektiğini onlara göstermek büyük bir cesaret ve beceri gerektirecektir. Bu, ilk tabuyu yıkmak, sorunun İslam olduğunu kabul etmek demektir. Sorun İslam'dır” ifadelerini kullanmıştır (OIC, 2019: 50).

OIC'nin İngiltere'de tıbbi bir hayır kurumuna dayandırdığı verilere göre, İngiltere'de son yıllarda terörle mücadelenin akıl sağlığıyla mücadeleye dönüşmesinde rahatsız edici bir eğilim görülmektedir. Terörle mücadele polisi artık savunmasız insanları akıl sağlığı birimlerine girmeye zorlamaktadır ve orantısız bir şekilde bu insanların büyük çoğunluğunun Müslüman olduğu tespit edilmiştir. Güvenlik Açığı Destek Merkezleri aracılığıyla polis, insanları marjinalleştirmek, kontrol altına almak ve damgalamak için ruh sağlığı hakkında sahte suçlamalar yapmaktadır. Merkezlerde değerlendirilen kişilerin zihinsel sıkıntı yaşadıklarına dair bir şüphe durumunda polis tarafından Önleme'ye sevk edilmektedir. Rapora göre, Müslümanların “İslamcılık” nedeniyle bir akıl sağlığı merkezine sevk edilme olasılığı, beyaz bir bireyin aşırı sağcılık nedeniyle sevk edilme olasılığından en az 23 kat daha fazladır ki, sevk edilenlerin çoğu, gençler ve

en küçüğü altı yaşında olan çocuklardan oluşmaktadır (OIC, 2022: 177). Sonuç olarak, İngiltere’de İslamofobi, devlet dairelerinden parlamentoya kadar her düzeyde tezahür ederek ve sokaklarda sık sık yaşanan olaylara kadar genişleyerek yükselmeye devam etmektedir (OIC, 2022: 22). Böylece aşırılıkla mücadele ve terörizm tarafından teşvik edilen Müslüman ötekiliğin güvenlikleştirilmesi, sokak polisliği ve havaalanı güvenlik kontrollerinden eğitim ve işyerine kadar, giderek daha fazla günlük yaşam ortamına yansımaktadır (Kallis, 2021: 873).

Fransa: 11 Eylül sonrası Fransa, ilk olarak 2001 Genel Güvenlik Yasası kapsamında polisin terörle mücadele soruşturmalarının bir parçası olarak araçları durdurmasına, binaları aramasına ve bildirimde bulunmaksızın elektronik işlemleri izlemesine veya kaydetmesine izin veren düzenlemeler getirmiştir. 2003’te yeni bir Fransız göçmenlik yasası, yasadışı göç için artırılmış cezalar, daha fazla geçici gözaltı merkezleri ve aile birleşimine ilişkin yeni sınırlamaların yanı sıra, “ceza yargılamasını haklı çıkaran eylemlerde bulunan” veya davranışları “kamu düzenini tehdit eden” kişilerin sınır dışı edilmesini önemli ölçüde kolaylaştırmıştır. Uygulamada bu yasalar ezici bir çoğunlukla Müslümanlara karşı kullanılmıştır (Cesari, 2012: 431). Mart 2004 Madrid ve Temmuz 2005 Londra saldırılarını takiben Ekim 2005’te Paris’te başlayarak diğer kentlere de sıçrayan Banliyö eylemlerini özellikle Müslüman göçmenlerin hedef alındığı yeni düzenlemeler takip etmiştir. Kaya’ya göre aslında bu eylemler Kuzey Afrikalı gençlerin neredeyse Fransız İhtilali’ndeki yoksul insanların yaptığına benzer şekilde bir hak arayışı girişimidir. Devlete ait pek çok mülke zarar verildiği bu banliyö isyanları dönemin İçişleri Bakanı Nicolas Sarkozy tarafından, daha sonra böyle olmadığı ortaya çıksa da, El Kaide ile ilişkilendirilmiştir (Kaya, 2022: 15). Daha sonra, Mayıs 2006’da, Sarkozy’nin mevcut düzenlemeleri revize etmeye yönelik daha seçici bir göç politikası çağrısı Fransız Parlamentosu tarafından da desteklenmiştir. Bu kapsamda Sarkozy, yeni göçmenlerin gazetelerde potansiyel olarak saldırgan veya hicivli karikatürlerin yayınlanmasını, kadınların başörtüsü olmadan kimlik fotoğrafları çekmelerini ve kadınların erkek doktorların tedavilerini kabul etmeleri gibi konuları kabul etmeleri gerektiğini belirtmiştir. Ekim 2007’de Fransız Parlamentosu, göçmenlere yönelik aile birleşmesinde akrabalığın kanıtlanmasına yönelik DNA testini onaylayan, hükümetin etnik istatistikleri toplamasına izin veren ve başvuru sahiplerinin Fransız değerleri ile ilgili sınavları geçmesini zorunlu kılan bir göçmenlik yasasını geçirerek daha da ileri

gitmiştir. Fransız Anayasa Mahkemesi, etnik istatistiklerin toplanmasına izin veren hükmü bozmasına rağmen, yasanın diğer yönlerini onaylamıştır (Cesari, 2009: 3).

Marine Le Pen'in 2010 yılında, Lyon'da Cuma namazının sokağa taşan görüntülerini Nazi işgaline benzetmesi, 2011 yılında Fransız hükümetinin sokakta namaz kılmayı yasaklayan kararı (Aktaş, 2018: 131) için yeterli görülmüştür. Bu aynı zamanda yükselen aşırı sağın iç politikada hükümet kararlarına etki edecek kadar güce kavuştuğuna ve toplumsal seviyede artan İslamofobi'ye işaret etmektedir. Yine aynı yıl kişisel kıyafet üzerine kısıtlama getirilmesinin ilk kez yasallaştığı anlamına gelen kamusal alanda peçe takma yasağı Fransız parlamentosunda sadece bir itiraz oyu ile karşılaşmıştır. Bu yasaktan yaklaşık üç ay önce yapılan bir araştırma Fransızların yüzde 68 oranla Müslümanların topluma iyi entegre olmadığını, yüzde 55'lik oranla İslam'ın görünürlüğünün çok yüksek olduğunu ve yüzde 60'lık oranla sorunun Müslümanların Fransız toplumuna entegre olmayı reddetmesinden kaynaklandığını düşündüklerini göstermiştir (Lean, 2019: 282). Fransa'nın özellikle Arap Baharı sonrası artan Müslüman göçü ve DEAŞ'ın terör, eleman devşirme vb. faaliyetleri sonucu İslam'ın ve Müslümanların güvenlikleştirilmesine yönelik artan bir faaliyeti söz konusudur. Tehlikenin İslam'dan kaynaklandığı düşüncesiyle hareket eden Fransız hükümeti, 2011 sonrası 2003'ten beri faaliyette olan "Fransız Müslüman İnanç Konseyi" aracılığıyla Müslümanlara yönelik bir kontrol mekanizması oluşturmaya çalışmıştır. Bu kapsamda Konsey'in temel görevi, imamları tasdik etmek ve yalnızca sertifikalı olanların "barışçıl, radikal olmayan vaazlar" vermesini sağlamaktır. Ayrıca dini yeterliliğine bakmaksızın sadece kendi onayladığı kişileri Konsey başkanlığına getiren Fransız hükümetinin, bir din alimi yerine büyük bir telekom şirketi için çalışan bir mühendisi Konsey başkanlığına getirdiği görülmektedir (Esteves, 2016: 173-175).

Fransa, 13 Kasım 2015 Paris saldırılarının ardından ilan ettiği Olağanüstü Hal (OHAL) ile terörle mücadelede yeni bir safhayı başlatarak devlet görevlilerine kanıt sunma zorunluluğu olmaksızın camileri kapatma, "davranışları kamu düzeni ve güvenliğine tehdit oluşturan" kişilerin evlerine baskın yapma, binalarını arama ve bu kişileri ev hapsine alma yetkisi vermiştir (ENAR, 2021: 30). OHAL süreci devam ederken Temmuz 2016'da Nice'de – daha sonra DEAŞ'ın üstlendiği – bir kamyon Bastille Günü kutlamalarına katılan kalabalığın içine dalarak 84 kişinin ölümüne yol açmış (BBC, 2022) ve bu durum Fransız kamuoyunda Müslümanlara ayrı bir odaklanma getirmiştir.

Ancak Müslümanlar sadece terör tehdidi ile değil aynı zamanda yaşam tarzlarının kamu düzenine, Fransız değerlerine ve laikliğe aykırı olduğu gerekçeleri ile de hedef alınmışlardır. Örneğin, OHAL sürecinde eğitim bakanlığı okulların müfredatını kontrol etmek ve laikliğe karşı saldırıları denetlemek için laiklik birimleri kurmuştur. 2015 ve 2016 yıllarında liselerde Müslüman kız öğrencilerin uzun etek giymesi bu saldırılar dahilinde değerlendirilerek okuldan atılmalarına neden olmuştur. Yine Müslüman kadınların plajlarda tesettür mayo giymesi terör kadar büyük bir sorun haline getirilmiş ve polis tesettür mayo giyenlere idari para cezası uygulamış, soyunmalarını veya plajlardan uzak durmalarını talep etmiştir. Dini kimliğini korumak isteyen Müslümanların özellikle hedef alındığını kanıtlar nitelikte ifadeler kullanan Loiret Valiliği Güvenlik Başkanı Frederic Clowez, “dini ibadetleri çok titiz olan, davranışlarını veya kılık kıyafetini değiştiren” Müslümanların hedef alındığını itiraf etmiştir. Ayrıca Müslümanlara yönelik baskınlar, komşuların ihbarı veya sadece şüphe üzerine önleyici olarak gerçekleştirilmiştir (Louati, 2017: 188, 196-197, 201). Kasım 2017’ye kadar süren OHAL, 24 caminin kapatılması, 700 kişinin ev hapsine alınması, 4 bin evin basılıp aranması ile sonuçlanmış ve bu vakaların sadece yüzde 0,3’ü terörizmle ilişkilendirilebilmiştir. Kasım 2017’de yürürlüğe giren ve OHAL’in önleyici idari tedbirlerini bünyesine katarak normalleştiren “İç Güvenliği Güçlendirme ve Terörle Mücadele Yasası”, ibadethaneleri altı aya kadar kapatma, ev hapsine alma, gözetleme, arama ve el koyma yetkisini yargıdan yürütmeye devretmiştir. Fransa ayrıca terör tehdidi olarak görülen yabancı uyrukluların sınır dışı edilmesine yönelik uygulamalarına, daha önce üzerinde çok fazla durmadığı önleme ve radikalleşmeye karşı koyma politikalarını da ekleyerek, yapılan çeşitli düzenlemelerle birlikte 2018 Radikalleşmeyi Önleme Ulusal Planı’nı ilan etmiştir (ENAR, 2021: 30-31).

Fransa’da, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de İslam ve Müslümanlar temel meselelerden biri olmuştur. Öyle ki, aşırı sağcı İslam karşıtı Marine Le Pen, siyasi yelpazenin tüm kesimlerinden kendisine İslamofobik rakipler bulmuştur. Zihinlerin “Lepenleşmesi” olarak ifade edilen bu durum seçimlerin kimlik ve güvenlik etrafında şekillenmesini sağlamış, sosyo-ekonomik politikalar vb. gibi konular “Müslümanlar ve terörizm” konusunun çok gerisinde kalmıştır. Örneğin, 2016’da görevinden ayrılan eski Başbakan Manuel Valls “Cumhuriyet ve İslam, meydan okumayla yüzleşelim” isimli bir forumda “İslam, 2017 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ana tema olacak” demiş

(Louati, 2018: 223) ve konuşmasında “İslamofaşizm”den bahsederek Fransa’nın “bir medeniyetler savaşı” ile karşı karşıya olduğunu ileri sürmüştür. Hatta ırkçı söylemleri ile tanınan Cumhuriyetçiler Partisi’nden Eric Ciotti, başbakanı bu söyleminden dolayı tebrik etmiştir (Aktaş, 2018: 136). Cumhurbaşkanı adaylarından François Fillon ise “İslami Totalitarizmin Üstesinden Gelmek” adlı kitabıyla seçim yarışına katılmıştır. Seçim sürecinin İslamofobik retoriğine ek olarak, Fransız kamuoyunun yüzde 60’ının OHAL’in devamından yana olması, terörün doğası gereği bir Müslüman sorunu olduğu ve buna bağlı olarak Müslümanların kendilerinin, ibadethanelerinin ve işletmelerinin ulusal güvenlik için bir tehdit olduğu fikrini başarılı bir şekilde normalleştirilmesine katkı sağlamıştır (Louati, 2018: 223-224, 227). Toplumsal seviyede Müslümanlara yönelik endişenin farkında olan ve toplumdaki herkesi tehlikeye dikkat etmeye çağıran Fransız hükümeti, 2018 Radikalleşmeyi Önleme Ulusal Planı ile tüm vatandaşları Müslümanların gözetimine dahil etmeye çalışarak şüphelileri bildirilmeleri için bir web sitesi ve telefon hattı dahi kurmuştur (ENAR, 2021: 38-39).

Ekim 2019’da, Paris Emniyet Müdürlüğü’nün Müslüman bir çalışanı tarafından düzenlenen ve 4 kişinin ölümüne neden olan saldırı, Müslümanları güvenlikleştirmeye yönelik yeni söylem ve uygulamalar getirmiştir. Olayın ardından Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, “yalnızca idari hizmetler ve devletin tüm birleşik hizmetleri tek başına ‘İslamcı Hidra’nın üstesinden gelemeyecek” ifadelerini kullanarak Fransa’yı bir “bekçi toplumu” olmaya davet etmiştir. Bu konuşmasında Macron, radikalleşme belirtilerine karşı toplumu okulda, eve yakın yerlerde, iş yerinde, ibadet yerlerinde gevşemelere, sapmalara, cumhuriyetin yasalarından ve değerlerinden uzaklaşmaya işaret eden küçük belirtilere karşı uyanık olmaya çağırmıştır. İçişleri Bakanı Christophe Castaner ise, ramazan ayındaki sıkı dini uygulamalara güvenlik servisleri tarafından soruşturma başlatılması gerektiğini öne sürerek polis soruşturması gerektiren potansiyel radikalleşme belirtilerini açıklamıştır: sakal bırakmak, bir kişiyi selamlarken yanağından öpmemek, helal gıda yemek, bir kadınla çalışırken takım olmayı reddetmek, namazı düzenli ve gösterişli bir şekilde kılmak ve kamusal alanda peçe takmak (ENAR, 2021: 53-54). Benzer bir uygulama Paris’in kuzeybatısında yer alan Cergy-Pontoise Üniversitesi tarafından hayata geçirilmiştir. Üniversite yönetimi tüm akademik personele e-posta ile “radikalleşmenin zayıf sinyallerini” gösteren öğrencileri ve meslektaşlarını listelemelerini isteyen bir form göndermiştir. Olası sinyaller şu şekilde

ifade edilmektedir: alkol almayı bırakmak, aniden domuz eti yemeyi bırakmak, son zamanlarda helal gıda tüketimi, kadınlara yönelik davranış değişiklikleri, üniversite binalarında namaz kılmak, ulusal siyasete ve uluslararası ilişkilere ani ilgi ve dine ani ilgi (Faytre, 2020: 290-291, 297).

Şubat 2020’de, Cumhurbaşkanı Macron, “İslamcı ayrılıkçılık”ı gündeme getirerek, “yabancı ülkelerin ‘ayrılıkçılık’ riski olarak adlandırdığı şeyin üzerine gitmek için Fransa’ya imam ve öğretmen gönderme uygulamasını engelleyeceğini” ifade etmiş, özellikle Cezayir, Fas ve Türkiye’nin camilerde vaaz vermeleri için Fransa’ya imam gönderme sistemine kademeli olarak son vereceğini söylemiştir. Konuşmasının devamında “İslam konsolosluk sisteminin bu şekilde sona erdirilmesi, yabancı nüfuzu dizginlemek ve herkesin cumhuriyet yasalarına saygı duymasını sağlamak için son derece önemlidir” diyen Macron, hükümetinin Fransız topraklarında imam yetiştirmek için çözümler bulmasını, imamların Fransızca konuşabilmelerini ve “İslamcı görüşleri yaymamalarını” istediğini ifade etmiştir. Konuşmasında eğitim konusuna da değinen Macron, Fransız öğrencilerin maaşları yabancı hükümetler tarafından ödenen öğretmenler tarafından eğitim görme uygulamasına da son vereceğini söyleyerek, özellikle Türkiye’ye atıfla “hiçbir ülkenin ayrılıkçılığı beslemesine izin vermeyeceğim. Fransız topraklarında Türk hukuku olamaz. Bu olamaz” demiştir (Reuters, 2020). Macron, daha sonra ayrılıkçılığa dair bir tanımlama yaparak “... işte bu yüzden düşmanımız ayrılıkçılıktır yani, on yıllardır tanık olduğumuz bu olgu, Cumhuriyet’ten ayrılma iradesi, artık onun kurallarına saygı duymama, inanç ve aidiyet nedeniyle Cumhuriyet alanını terk etmeyi amaçlayan bir geri çekilme hareketidir ve bu kabul edilemez” ifadelerini kullanmıştır (Attalai ve Moussi, 2021: 329).

Macron’un bu söylemlerinin ardından Fransa’da önce “İslamcı Ayrılıkçılıkla Mücadele” adıyla duyurulan bir yasal düzenleme gündeme gelmiş, ancak gelen tepkiler sonrası bu yasal düzenleme “Cumhuriyet Yasalarına Saygıyı Güçlendiren Prensipler” şeklindeki bir yasa tasarısı olarak Fransız Parlamentosuna getirilmiştir. Fransa İçişleri Bakanı Christophe Castaner’ın Macron’la aynı tarihlerde yaptığı bir açıklama Müslümanların güvenlikleştirilmesine olanak sağlayan başka bir stratejinin de olduğunu göstermiştir. Fransız hükümetinin terör eylemlerini ve radikalleşmenin yükselişini “önlemek” için uygulamaya koyduğu ve “Sistematik Engelleme” olarak ifade edilen bu strateji, 2018’den 2019’un sonlarına kadar halkın bilgisi dışında ve belirli alanlarla

sınırlandırılarak gayri resmi olarak yürütülmüştür. Hatta Fransız hükümeti, Kasım 2019’da, genel uygulamayı kolaylaştırmak, Sistemik Engelleme’yi denetlemek ve uygulamak için “İslamcılığa ve Sosyal Geri Çekilmeye Karşı Bakanlık Hücreleri”ni oluşturmuştur. Castaner, bu stratejiyi ilk kez Şubat 2020’de duyurarak, stratejinin tüm ulusal bölgeye genelleştirileceğini ifade etmiştir. Castaner ayrıca bu strateji kapsamında, son 23 ay içerisinde 15 cami, 4 özel Müslüman okulu, 12 dini dernek ve hatta 152 meyhanenin kapatıldığını bildirmiştir (Attalai ve Moussi, 2021: 313,325). Attalai ve Moussi Fransız hükümetinin, ayrılıkçılığı önlemek amacıyla Müslümanlara yönelik pek çok kuruluşun kapatılmasını ve hatta yenilerinin açılmasını engellemek için, muğlak bir “kamu düzeni” ifadesiyle, kamu düzeninin çıkarları temelinde özel bir kuruluşun açılmasına karşı çıkma imkanı veren Gatel Yasası’nı da kullandığını ifade etmektedir. Eğitim Bakanı Jean-Michel Blanquer, Şubat 2020’de yaptığı bir açıklamada bu yasa kapsamında 4 Müslüman okulunu kapattığını ve 27’sinin de açılmasını engellediğini ifade etmiştir. Kapatılan kuruluşların özellikle İslami yönlerine vurgu yapılarak yasal işlem yapıldığı görülmektedir. Örneğin, bu yasa kapsamında, çocuklara Kuran-ı Kerim öğreten bir dernek, “gizli okul” olduğu suçlamasıyla bir ay süreyle kapatılmış, bakanlık sözcüsü kapatmayı “kızlar başörtülüydü, öğretmenlerin hepsi dini giysiler içindeydi ve Kuran öğretiliyordu” ifadeleriyle gerekçelendirmiştir. Benzer şekilde kapatılan bir okulun kapatma tebliğinde “Müslüman etiği olan bir lise” olduğu ifade edilmiştir (Attalai ve Moussi, 2021: 314-315, 327).

Temmuz 2020’de Fransız hükümetinin kabinede yaptığı bir dizi değişiklik sonrası yeni İçişleri Bakanı olarak göreve başlayan Gerard Darmanin, siyasal İslam’ı Cumhuriyetin amansız düşmanı olarak ilan ettikten sonra Fransa’nın sekülerleşmiş bir İslam’ın teşvikini nasıl temsil ettiğini anlatmıştır. Vatandaşlıktan Sorumlu Devlet Bakanı olarak göreve başlayan Marlene Schiappa ise devletin bölücülüğe karşı mücadelesinin sadece hukuki bir mesele olmadığını, aynı zamanda bir “kültür mücadelesi” olduğunu ifade etmiştir (Attalai ve Moussi, 2021: 329-330). Bu söylemleri, 2 Ekim 2020’de Macron’un Müslüman toplulukların kontrolüne odaklanan ayrılıkçılığa karşı planını ilan ettiği bir açıklama takip etmiştir. Macron yaptığı açıklamada şu ifadeleri kullanmıştır:

“Mücadele etmemiz gereken İslamcı ayrılıkçılıktır. Bilinçli, teorize edilmiş, siyasi-dini bir proje, Cumhuriyet değerlerinden tekrarlanan sapmalarla hayata geçiyor... bu genellikle bir karşı-toplum oluşumuyla yansıtılıyor... Bu beyin yıkamadır ve bu

yolla ilkelerimizin, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve insan onurunun yadsınmasıdır. Sorun, kendi kanunlarının Cumhuriyet kanunlarından üstün olduğunu iddia eden bu ideolojidir. İslam, şu anda tüm dünyada kriz yaşayan bir dindir. Bunu sadece ülkemizde görmüyoruz, İslam'ın çoğunluk dini olduğu ülkeler de dahil olmak üzere dünyanın her bölgesinde gördüğümüz... derin bir kriz... Yani her yerde, bu radikal dışavurumların, bu radikal dürtülerin ve ötekinin yok edilmesi anlamına gelen yeniden icat edilmiş bir cihat arzusunun bulaştığı bir İslam krizi var... Yanıtımız daha geniş, güçlü olmalı ve sahada gözlemlenen somut sorunları ele almalıdır. Ve yanıt, kamu düzeni önlemlerini içermelidir (Elysee, 2020).”

Daha sonra Macron, hükümetin “radikal çevrelere” yakın yapılara, derneklere veya kişilere karşı önlemlerde daha da ileri gideceğine dair güvence veren şu önlemleri açıklamıştır: Kamu hizmetlerinde laikliği zorunlu kılmak, 3 yaşından itibaren zorunlu eğitim ve evde eğitimin sadece sağlık sorunlarıyla sınırlı olması, devlet finansmanı talep eden derneklerin zorunlu olarak Cumhuriyet değerlerine saygı göstermeleri yönünde laik bir sözleşme imzalamaları, Fransa'daki İslam'ı ve Müslümanları yabancı ülkelerin etkisinden kurtarmak amacıyla bir Fransa İslam Vakfı ve İslamoloji Enstitüsü'nün kurulmasına yönelik 10 milyon avroluk bütçe ve ayrıca Fransız Müslüman İnanç Konseyi'nin altı ay içinde imamların saygı göstermemeleri halinde görevden alınacağı bir tüzük hazırlaması (OIC, 2020: 15-16).

Macron'un açıklamalarından iki hafta sonra Samuel Paty isimli bir öğretmenin Hz. Peygambere hakaret etmesi ve bu gerekçeyle öldürülmesi sonrası aşırı sağcı Marine Le Pen, hükümeti yumuşak çizgi politikasıyla suçlamış ve Fransa'nın radikalleşmiş İslamcılarla örgütlü gücüyle savaşmak için artık “savaş zamanı mevzuatına” ihtiyacı olduğunu altını çizmiştir. Cumhurbaşkanı Macron, olayı “İslamcı terör saldırısı” olarak nitelendirerek ulusu buna karşı birleşmeye çağırarak ve Fransa'nın teröre karşı “varoluşsal” bir mücadele içinde olduğunu söylemiştir (OIC, 2020: 15). Böylece Macron daha önce açıkladığı ayrılıkçılık karşıtı planını terörizme ve radikal İslam'a karşı bir yanıt olarak sunma imkanı bulmuştur. Fransa İçişleri Bakanı da, radikal vaazlar vermek veya sosyal ağlarda nefret mesajları paylaşmak gibi radikalizm belirtileri gösteren kişi ve derneklere yönelik idari ve adli kontroller de dahil olmak üzere bir dizi önlemin alındığını bildirmiştir (OIC, 2022: 31-32). Tüm bu sürecin sonunda ayrılıkçılık karşıtı yasa bazı maddelerinin yenilenmesi ve Anayasa konseyinin bazı maddelerine

onay vermemesinin ardından, yukarıda ifade ettiğimiz “Cumhuriyet Yasalarına Saygıyı Güçlendiren Prensipler” yasası olarak 24 Ağustos 2021’de Fransız Parlamentosunca resmen yürürlüğe koyulmuştur. Fransız hükümetinin, İslamcı ayrılıkçılık olarak adlandırdığı ve Cumhuriyet düşmanı olarak tanımladığı bir ideolojiyle mücadele etmek için çıkardığı bu yasa genel olarak şu konuları içermektedir:

“Kamu desteği talep eden dernek veya vakıflar, ihlal edilmesi halinde fonun kaldırılmasıyla sonuçlanabilecek bir “Cumhuriyet taahhüt sözleşmesi” ile Cumhuriyetin laik karakterine ve ilkelerine saygı göstermeyi taahhüt edecek. Bölücülük için bir üreme alanı olarak görülen spor dernekleri ve tesislerinin onayını, ulusal federasyonlar yerine devlet yetkilileri verecek. Dini kuruluşlara gönderilen dış kaynaklı paraya daha sıkı mali denetimler getirilecek ve “darbe karşıtı” kurallar hükümetin dernekleri aşırılık yanlıları tarafından devralınmasını engelleyecek şekilde tasarlanacak. Dini yerlerin yabancı finansmanı için devlet onayı gerekecek ve bölge valisi “Cumhuriyet düşmanı” yabancı bir devletin desteklediği sözleşmesiz okulların açılmasına karşı çıkabilecek. Daha önce getirilen, kamu personelinin dini semboller takması ve siyasi görüşlerini dile getirmesi yasağının kamu hizmetlerinin tüm özel yüklenicilerine uygulanması sağlanacak. Çevrimiçi platformlarda özel, aile veya meslek hayatına ilişkin bilgileri yaymak suretiyle başkalarının hayatını tehlikeye atmak suç sayılacak. Evde eğitim sadece beyana tabi olmayıp izne tabi olacak. İbadet yerlerinde siyasi toplantıların yapılması daha ağır yaptırımlara tabi olacak. Hakim, polise karşı suç işlemiş bir kimsenin ibadet yerlerine girmesini yasaklayabilecek. Kin ve nefret uyandıran veya şiddeti tahrik eden fiiller halinde bölge valisi ibadethaneleri geçici olarak kapatabilecek (OIC, 2022: 60-63,65-67).”

Najib, bu yasanın, sadece kamusal alanda Müslümanlığın günlük belirtilerini azaltmakla kalmayıp, aynı zamanda Müslümanların kendi ibadetlerini kendileri yönetme ve İslamofobi ile mücadele etme yönündeki her türlü örgütlenme girişimini de suç sayma eğilimde olduğunu ifade etmektedir. Yine Najib’e göre, bu yasa 2004’te devlet okullarında başörtüsünü yasaklayan ilk yasadan 2021 yılında kadar uygulanan İslamofobik bir politikanın devamı niteliğindedir. Uygulanan yöntemse genellikle aynıdır: başlangıçta basit popülist tartışmalar daha sonra yasa tasarıları haline gelir ve sonunda resmi yasalar arasında yerini alır (Najib, 2022: 242-243). Bu yasanın da etkisiyle Ocak 2022’de Bakanlar Kurulu tarafından Sistemik Engelleme kapsamında

24.887 kontrolün, 718 kapatmanın (insan hakları dernekleri, camiler, okullar ve yayınevlerinin yanı sıra restoranlar, kebabçılar ve nargile kafeler de ayrılıkçı olarak kapatılmıştır) gerçekleştiğini ve 46 milyon avronun ele geçirildiği bildirilmiştir (Najib, 2022: 248-249).

Parlamentoda ayrılıkçılık yasası için çeşitli düzenlemeler yapılırken, 21 Nisan 2021’de, 20 emekli general ve farklı rütbelerden 1000’den fazla asker, polis ve jandarma mensubu Macron’a yönelik, ülkedeki artan sosyal sorunlara, dini aşırılığa ve nefret dolu fanatik partizanlara dikkat çeken, harekete geçilmemesi halinde Fransa’nın gelecekte bir iç savaşla karşı karşıya kalacağını bildiren muhtıra niteliğinde bir mektup yayınlamışlardır. “Tehlikeler artıyor, şiddet her geçen gün artıyor. (Samuel Paty olayına atıfla) On yıl önce bir profesörün üniversite çıkışında bir gün kafasının kesileceğini kim tahmin edebilirdi? Fransa’da İslamcılık, Cumhuriyet yasalarının uygulanmadığı mahalleler yaratma ve anayasamıza aykırı dogmalara tabi bölgelere dönüştürme girişimiyle sonuçlandı” şeklinde ifadelerin yer aldığı bu uyarı Marine Le Pen tarafından da desteklenmiştir (Anadolu Ajansı, 2021). Yine bu süreçte İçişleri Bakanı Gerald Darmanin’in farklı zamanlarda, camilerin denetleneceğini, “terör üreme alanı” olduğu tespit edilenlerin ve hali hazırda bölücülüğü teşvik etmekte olan altı cami ile çeşitli İslami derneklerin kapatılacağı yönündeki ifadelerini Fransa İslamofobi ile Mücadele Kolektifi (CCIF)’nin kapatılması izlemiştir. Fransa’da, İslamofobi’ye yönelik pek çok bilimsel çalışmaya önemli bilgi ve veriler sunan ve ayrıca ülkede yaşanan İslamofobik saldırıların kamuoyuna taşınmasına olanak sağlayan CCIF, Samuel Paty olayı ile ilişkilendirildikten sonra mahkeme tarafından Fransa’nın terörle mücadele şeklini kınadığı, sosyal medya gönderilerine yanıt olarak üçüncü şahısların antisemitik ve diğer düşmanca yorumlarını ılımlılaştırmadığı ve radikal İslamcılarla yakın ilişkiler sürdürdüğü gerekçeleriyle kapatılmıştır (OIC, 2022: 59, 68-69).

Son olarak, Emmanuel Macron’un iki İslam karşıtı Marine Le Pen ve Eric Zemmour ile yarıştığı 2022 seçimlerinden önce Fransız halkına Eric Zemmour tarafından lanse edilen, beyaz Hristiyanların Müslüman göçü nedeniyle yok olma tehdidi altında olduğu, “Büyük Yer Değiştirme” fikrine inanıp inanmadıkları yönünde bir anket düzenlenmiş ve Fransızların yüzde 61’i olayın Fransa’da gerçekleşebileceğine inandıkları yönünde fikir beyan etmiştir. Yine aynı ankette Fransız halkına Büyük Yer Değiştirme hakkında endişeli olup olmadıkları sorulduğunda Fransızların yüzde 67’si bu konuda

endişelendiğini ifade etmiştir (OIC, 2022: 172-173). Bu veriler Fransız elitlerince İslam’a ve Müslümanlara yönelik atılan güvenlikleştirme adımlarının toplumsal tabanda nasıl kabul gördüğünü de göstermektedir.

Avusturya: Avrupa’da İslamofobik güvenlikleştirme vakalarıyla ön plana çıkan bir başka ülke Avusturya’dır. DEAŞ’ın artan etkisi ile diğer pek çok Batılı devlet gibi Şiddet İçeren Aşırılıkla Mücadele programını başlatan Avusturya Hükümeti, 2014 yılında bu program kapsamında DEAŞ, El Kaide ve diğer terörist grupların sembollerini yasaklayan bir yasa çıkararak, buna İslam dininin ayrılmaz bir parçası olan (şehadet vb) ve normal vatandaşlar tarafından diğer sembollerden ayırt edilemeyecek olan sembolleri de dahil etmiştir. Kuran’ı radikalleşmenin kaynağı olarak gören Avusturya hükümeti, aynı yıl, herhangi bir yasal dayanağı olmaksızın düzenli bir şekilde Viyana’daki Müslüman özel anaokullarında, personele Kuran öğretilip öğretilmediği, din görevlilerinin Kuran öğretmek için okulu ziyaret edip etmediği, CD’de Kuran çalınıp çalınmadığı vb. gibi sorularla teftişlerde bulunmuştur. Yine aynı yıl Eğitim Bakanı tarafından tüm devlet okullarındaki öğretmenlere iletilen ve radikalleştiğine dair “göze çarpan öğrencilerin okul yönetimine bildirilmesini” söyleyen bir mektup yayınlamıştır. Radikalleşmenin içerdiği konusunda muğlak bir yaklaşım içeren bu uygulama ile başörtüsü takmaya başlayan ya da namaz kılmaya başlayan bir öğrenci radikalleşmeyle suçlanabilir duruma gelmektedir. Avusturya’daki bir başka İslamofobik vaka Parlamento’nun 2015 yılında, yeni “İslam Yasası¹⁰”nı onaylamasıdır. Bu yasa ile Kilise ve diğer dini toplulukların aksine, Müslümanlar artık dernek yasasının haklarından yararlanma konusunda kısıtlamalara ya da Müslüman din adamlarının ilgili İslam konseyi yerine Viyana Üniversitesi’nde eğitilmesi gibi bir takım özel düzenlemelere tabi tutulmuşlardır (Hafez, 2016b: 28, 43-44).

Avusturya’da, Aralık 2017’de kurulan ÖVP (Avusturya Halk Partisi) – FPÖ (Avusturya Özgürlük Partisi) koalisyon hükümeti ile aşırı sağ iktidarını ilan ederken, sözde siyasal İslam’a odaklanan bir hükümet programı açıklamıştır. Bu kapsamda Mart 2018’de, “Kamusal Alanda Yüzün Gizlenmesinin Yasaklanmasına İlişkin Federal Yasa”nın çıkarılmasını memnuniyetle karşılayan Avusturya Şansölyesi Sebastian Kurz, tamamen

¹⁰ Avusturya’da her din için ayrı bir yasa bulunmaktadır. 1912 yılında İmparatorluk döneminde düzenlenen ilk İslam Yasası’nın ardından yapılan bu yeni düzenleme diğer dinlere getirilmeyen kısıtlamalar içermektedir.

örtünmenin “düşmanlığın ve siyasal İslamcılığın bir sembolü olduğunu ve bununla kararlı bir şekilde mücadele edildiği” söylemiş ve “kadın erkek eşitliği gibi Avrupa değerlerimizin yanındayız. Onları yılmadan savunmaya devam edeceğiz” ifadelerini kullanmıştır (Hafez, 2018: 61-62). Avusturya hükümeti Haziran 2018’de, Müslüman göçmenlerin kendi ülkelerinden kaynaklanan “radikal İslam”ın etkisi altına girmelerini engellemek amacıyla, çocukların Çanakkale Savaşı ile ilgili bir oyun sahnelediği ve oyunun şiddet içerdiği gerekçesiyle bir Türk camisi de dahil olmak üzere toplam 7 camiye kapatmıştır. Yine bu kapsamda 40 imam yurt dışından mali destek aldıkları gerekçesiyle sınır dışı edilmiştir (OIC, 2019: 65-66).

Yaşanan gelişmeleri takiben, Aralık 2021’de Avusturya Şansölyeliği görevini üstlenecek olan dönemin ÖVP genel sekreteri Karl Nehammer, Viyana’nın sözde paralel toplumlara ev sahipliği yaptığını iddia eden Avusturya Entegrasyon Fonu’na ait bir rapora atıfla, “Siyasal İslam’ın zehri toplumumuzu tehlikeye atmamalı... Yöneticiler ve yargıçlara göre şiddetli çatışmalar, bölgesel çatışmalar ve paralel adalet gündemde” şeklinde bir açıklama yapmıştır. Aynı tarihlerde İçişleri Bakanı Herbert Kickl, Yahudilerin AB’deki güvenlik durumunu ele alan bir konferansta siyasal İslam’dan gelen yeni bir antisemitizm tehdidi olduğunu söylemiştir. İslam üzerine çalışmalar yapan ve konferansa uzman sıfatıyla katılan Susanne Schröter, “siyasal İslam, her zaman iktidarı ele geçirmeye çalıştığı için, özgürlük ve güvenliğe ve bir bütün olarak demokratik toplumlarımıza yönelik temel bir tehdittir” ifadelerini kullanmıştır. Tüm bu söylemlerin sonucu ise anaokulundaki çocuklar için başörtüsü yasağını uygulamaya konulması (Avusturya Anayasa Mahkemesi daha sonra bu kararı iptal etmiştir), sembol yasasının siyasal İslam ile mücadele için bir önlem olarak sunulması, bu kapsamda camilerin kapatılmaya çalışılması ve öğrenciler için okulda oruç tutmanın yasaklanmasının talep edilmesidir ki, bu önlem ve yasaların çoğu muhalefet partileri tarafından söylemsel olarak desteklenmiştir (Hafez, 2019: 104-106). Bu süreçte yaşanan Covid-19 salgınını dahi geri plana atan FPÖ genel sekreteri Norbert Hofer, “Koronadan korkmuyorum. Korona tehlikeli değil. Kuran bundan çok daha tehlikelidir” şeklinde bir ifadeyle hükümetinin yaklaşımını ortaya koymuştur (OIC, 2020: 31).

Ocak 2020’de ÖVP-Yeşiller koalisyonu ile kurulan yeni hükümet, önceki ÖVP-FPÖ hükümetinin siyasal İslam’a yönelik izlediği politikaları devam ettiren bir strateji izlemiş, hatta sembol yasası gibi bazı yasaların uygulanması söz konusu olduğunda

Müslümanlara yönelik çifte standartla hareket etmiştir. Örneğin 24 Haziran 2020’de, Avusturya’nın kendisinin de terör örgütü olarak kabul ettiği PKK’nın, Viyana’da Türklerin yoğun yaşadığı bir bölgede, yasa kapsamında yasak olmasına rağmen kendi sembol ve sloganlarıyla gösteri yapmasına izin verilirken, Türk gençlerinin terör örgütü yandaşlarına tepki göstermeleri ve Türk milliyetçiliğinin bir sembolü olan bozkurt işaretini göstermeleri hükümet tarafından siyasal İslam’la ilişkilendirilerek sembol yasasının ihlali olarak değerlendirilmiştir. Olayın ardından Entegrasyon Bakanı Susanne Raab, Avusturya’da paralel toplumların varlığından endişe ettiğini belirterek “Radikalleşmeye Karşı Faaliyet Planı” isimli bir plan açıklamış (Keskin, 2020), paralel toplumlara karşı harekete geçilmesi gerektiğini ve Avusturya’nın hala İngiltere ve Fransa gibi olmama şansının bulunduğunu ifade etmiştir. Aynı yıl içinde yaşanan bir diğer önemli gelişme “Siyasal İslam Dokümantasyon Merkezi” olarak isimlendirilen “Dini Saikli Siyasal Aşırılığa Yönelik Avusturya Dokümantasyon Merkezi”nin kurulmasıdır. 15 Temmuz 2020’de, “Siyasal İslam Dokümantasyon Merkezi”nin kurulduğunu ilan eden Raab şu ifadeleri kullanmıştır:

“Merkez, Avusturya’da ilk kez... tehlikeli siyasal İslam ideolojisiyle bağımsız ve bilimsel bir şekilde ilgilenmeye ve önceden gizlenmiş ağlara ilişkin içgörüler sunmaya izin veriyor... Siyasal İslam, toplumsal bir arada yaşamamız için bir zehirdir ve her türlü yöntemle mücadele edilmelidir... Merkez, Avusturya’da siyasal İslam’a yönelik sorunlu ağlar ve derneklerin genel bir haritasının oluşturulmasının yanı sıra aşırılık hakkında yıllık bir rapor çıkarmak istiyor. Amaç, bu tehlikeli ideolojinin temsilcilerinin yapılarını, aktörlerini ve hedeflerini görünür kılmaktır. Mali, örgütsel ve ideolojik bağlantılar (yurtdışı) da araştırılacak ve ifşa edilecek... (Hafez, 2021: 93-94).”

Avusturya’da Müslümanların güvenlikleştirilmesine yönelik bir başka adım, Kasım 2020’de gerçekleşen bir terör saldırısının ardından yeni bir terörle mücadele paketinin çıkarılarak uygulamaya konulmasıdır. Daha sonra yapılan bazı değişikliklerle birlikte terörle mücadele yasa paketi genel olarak şu önlemleri içermektedir: cezaevinden tahliye edilmesine rağmen “tehlikeli” olarak nitelendirilen kişilere elektronik izleme getirilmesi; dini aşırılıkla bağlantılı olarak demokratik anayasal düzene karşı savaşan ve onu din temelli bir toplum-devlet düzeniyle değiştirmek amacıyla dernek kuran, böyle bir derneğe liderlik eden veya katılım sağlayan/destekleyenlerin cezalandırılması; İslam

yasasında “radikal” camilerin kapatılmasına olanak sağlayan düzenlemelerin yapılması; ayrıca imamların ve görevde bulundukları camilerin bir listesinin hazırlanması; yine İslam yasasında yapılan bir değişiklik, cami ve derneklere tüm mali belgelerini sunma zorunluluğu getirilmesi ve buna uymayanlara yasal yaptırımlar uygulanması (Perspektif, 2020). Hazırlanan yeni düzenlemelere yönelik bir değerlendirmede bulunan ve o dönem İçişleri Bakanı olan Karl Nehammer, “Bazen çoğunluğun özgürlüğü için bir azınlığın özgürlüğünü engellemek gerekir” demiştir (Hafez, 2022: 86). Özellikle imam kaydı konusunda açıklamalar yapan Anayasa ve Avrupa Birliği Bakanı Karoline Edtstadler, “(imam kaydı) siyasal İslam’a karşı mücadele için kilit nokta... çoğu imam birçok AB ülkesinde dolaşıyor, bu nedenle güvenlik yetkililerinin herhangi bir zamanda kimin hangi camide vaaz verdiğini bilmesi gerekiyor... AB fonları gelecekte İslamcı ve Yahudi karşıtı görüşleri savunan örgütlere ve derneklere gitmeyecek kadar sıkı bir şekilde kontrol edilmelidir” ifadelerini kullanmıştır (OIC, 2022: 70).

27 Mayıs 2021’de Avusturya hükümeti, terörle mücadele paketinde ele aldığı maddeleri uygulamaya yönelik bir adım olarak 620’den fazla cami, dernek ve bunların yetkililerinin adları, adresleri ve bunların yurtdışındaki olası bağlantılarının yer aldığı “Ulusal İslam Haritası” adlı bir web sitesi kurmuştur (OIC, 2022: 71). Bu süreçte “göçmen İslamcılığı” hakkında bir açıklama yapan Şansölye Sebastian Kurz, “Avrupa’da bu hastalıklı ideolojiyi istemiyorum” demiş ve bir “Şeriat yasağı” uygulanmasını önermiştir. Bakan Raab ise İslam haritasının “Erdoğan tarafından kontrol edilen camileri... ve Yahudi düşmanlığının yayıldığı yerleri” göstereceğini söylemiştir (Hafez, 2022: 89, 91). Avusturya hükümetinin Müslümanları güvenlikleştirerek İslam karşıtı gruplara Müslümanlar “işte burada” diyecek şekilde hedef gösterdiği İslam haritasıda dahil olmak üzere uygulamaya koyduğu terörle mücadele paketi muhalefet partileri tarafından da desteklenmiştir.

İslam’ı ve Müslümanları güvenlikleştirme faaliyetleri ulusal düzeyle sınırlı kalmayan Avusturya hükümetinin, bu konunun Avrupa geneline yayılması için de çaba sarf ettiği görülmektedir. Aralık 2020’de Bakan Raab, bir video konferans sırasında Danimarka Göç ve Uyum Bakanı, Belçika İçişleri Bakanı, Fransa Vatandaşlık Bakanı, Almanya Dışişleri Bakanı ve Hollanda Sosyal İşler ve İstihdam Bakanı ile aşırılık ve siyasal İslam konulu bir Avrupa konferansı düzenleme konusunda anlaşmıştır. Daha sonra İsveç Adalet ve Göç Bakanı ile aşırılık ve siyasal İslam üzerine bir telefon görüşmesi

gerçekleştiren Raab, “Aşırılık ve İslamcılıkla mücadelede Avusturya ve İsveç arasında daha yakın işbirliği konusunda anlaşmaya vardık. Özellikle Avrupa çapında yükselen radikalleşme eğilimlerinin zemininde, tüm Avrupa’da radikalleşmeye ve siyasal İslam’a karşı güçlü bir dayanışmaya ihtiyaç var” ifadelerini kullanmıştır. 28 Ekim 2021’de düzenlenen “Viyana Entegrasyonda Ayrımcılık ve Aşırılıkla Mücadele Forumu”na Bakan Raab, Danimarka Göç ve Uyum Bakanı, Fransa Vatandaşlık Bakan Yardımcısı ve AB Terörle Mücadele Koordinatörü’nün yanı sıra 100 kadar İslamofobik akademisyen ve uzman katılmıştır. Raab, uzun vadede Viyana’yı siyasal İslam’a karşı bir yetki merkezi haline getirmeyi planlamaktadır. Her yıl düzenlenmesi planlanan konferansın bir diğer uzun vadeli hedefi de siyasal İslam’a karşı mücadelede daha fazla ittifak ve fikir alışverişi yaratmaktır (Bayraklı ve Hafez, 2022: 10-11).

Hollanda: 2017 seçimlerinden önce Başbakan Mark Rutte’nin Hollanda değerlerini entegre etmeyi ve benimsemeyi reddeden göçmenleri eleştirmesi (Balcı ve Cicioğlu, 2019: 10) gibi birkaç örneğin dışında ana akım siyasi figürler arasında Müslümanların varoluşsal bir tehdit oluşturduğuna dair retoriğin çok fazla yer almadığı Hollanda’da, Müslümanları güvenlikleştirme süreci hükümetin teröre yönelik yasal düzenlemeleri, güvenlik birimlerinin faaliyetleri, aşırı sağ ve popülist siyasi figürlerin söylemleri ve Hollanda toplumunun genel Müslüman algısı ile yürütülmektedir. Welten ve Abbas, 11 Eylül’ün ardından Hollanda’da toplumun çoğunun İslam’ın ve Müslümanların bir güvenlik tehdidi olduğunu düşünmesinin yanı sıra sosyal uyuma yönelik de en büyük tehditlerden birini oluşturduğuna inandıklarını ve bunun aşırı sağ ya da popülist siyasi figürlerin yükselişi ve normalleşmesiyle el ele gittiğini ifade etmektedir. Günümüzde ise Müslümanlar, ne pahasına olursa olsun korunması gereken laik bir liberal demokraside en illiberal ve antidemokratik olan kişiler olarak algılanmaktadır. Müslümanlara yönelik sürekli artan olumsuz odaklanmaya direnenler, yani İslamofobi karşıtı olanlar ise anti-modernlik yani laiklik ve liberalizm karşıtlığı ile suçlanmaktadır. Bu nedenle, Hollanda toplumunun değerlerini savunmak için Hollanda’daki Müslümanların illiberalizmine her zaman meydan okunmalıdır (Welten ve Abbas, 2022: 16-18).

Toplumsal İslamofobi’nin artmasına paralel olarak giderek güçlenen aşırı sağa dikkat çeken Damhuis, Özgürlük Partisi’nin (PVV) kurucusu Geert Wilders’in Hollanda’da göç ve İslam’ın siyasallaştırılmasının tek olmasa da kilit aktörü olduğunu ifade etmektedir. Siyasete tek girme nedeninin İslam’la savaşmak olduğunu ifade eden

Wilders, “ülkedeki en büyük sorunun İslamlaşma olduğuna” ve bu sürecin “Hollanda kimliğine ve özgürlüğüne varoluşsal bir tehdit oluşturduğuna” yönelik söylemleriyle, politikasının temelini “Hollanda’yı İslam’dan arındırmaya” oturtmakta ve Hollanda’da İslam’ın siyasallaştırılmasına önemli katkı sunmaktadır. Diğer yandan PVV gibi bir başka aşırı sağcı parti olan Demokrasi için Forum’a (FVD) da değinen Damhuis, FVD’nin kurucusu Thierry Baudet’e atıfla, kendisini ham olan PVV’den daha rafine gördüğünü ve bu nedenle doğrudan İslam yerine siyasal İslam’ı hedef aldığını ifade etmektedir. Partinin doğrudan İslam’ı hedef almamasının nedenini güvenlik gerekçeleriyle açıklayan FVD parlamento grup başkanı ve aynı zamanda bir hukuk profesörü olan Paul Cliteur, bu yaklaşımına şu şekilde açıklık getirmektedir:

“Wilders’in korunmasından, Van Gogh’un öldürülmesinden veya Charlie Hebdo karikatüristlerinin yargısız infazından çıkarabileceğimiz gibi, İslam hakkında daha eleştirel veya olumsuz bir görüşe sahip olmak tehlikelidir... Gerçekten güvenli olan tek şey, İslam’ın diğer tüm dinler gibi barışçıl bir din olduğunu söylemektir. Bu yüzden sık sık bu son görüşü duyarsınız (Damhuis, 2019).”

Hollanda hükümetinin Müslümanları güvenlikleştirmesi ise söylemsel olmaktan daha çok göç ve terörle mücadeleyle yönelik faaliyet ve düzenlemeler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Nitekim Londra merkezli bir danışmanlık şirketi, Hollanda Vergi ve Gümrük İdaresi’nin göçmenleri yıllarca “uyruk ve dış görünüm” temelinde – ki çoğu Müslümanlardır – “risk grubu” olarak fişlediğini ortaya çıkarmıştır. Fişleme nedeniyle maddi ve manevi zarara uğrayanlara ise hükümet “sus payı” niteliğinde çeşitli ödemeler yapmıştır. Ayrıca bir mahkeme, Hollanda havaalanlarındaki kontrollerde yolcuları ayırmak için etnik kökenin kullanılabileceğine dair karar vermiştir (Hıdır, 2022: 183). Diğer yandan DEAS’ın ortaya çıkması ile içerdeki yerli radikallere yönelen Hollanda hükümeti, ilk olarak 2014 yılında “Hollanda Cihatçılıkla Mücadele Kapsamlı Eylem Programı”nı (The Netherlands Comprehensive Action Programme to Combat Jihadism – NCAPCJ) ilan etmiş ve daha sonra “2016-2020 Ulusal Terörle Mücadele Stratejisi”ni yayınlamıştır. Hollanda hükümetinin resmi web sitesinin terörle mücadeleye yönelik bilgilendirme sayfasında yer alan bilgilere göre, “terörün çeşitli biçimleri olsa da Cihatçılık şu anda terörizmin ana kaynağıdır. Bu kapsamda polis, terör tehdidi oluşturabilecek potansiyel teröristleri izler, radikalleşebilecek kişileri derhal tespit eder ve risk altındaki kişilere ve binalara ek güvenlik sağlar”. Yine sayfada yer alan bilgilere

göre, “teröristler şiddete başvurmadan önce bir radikalleşme sürecinden geçerler. Öğretmenler ve gençlik çalışanları bunu fark etmeye çalışır ve şüphelerini gerekirse polise ve ceza adaleti yetkililerine bildirir. Bu sayede radikalleşmeyi zamanında durdurmak ve teröre dönüşmesinin önüne geçmek mümkündür”. Hollanda hükümeti ayrıca Hollanda için bir “Yolcu Bilgi Birimi” oluşturmayı planladığını ve bu birimin havayolları tarafından sağlanan rezervasyon verileri gibi bilgileri analiz ederek diğer ülkelerdeki benzer birimlerle birlikte çalışacağını ifade etmektedir (Government of the Netherlands, 2023).

NCAPCJ’de terörle ve radikalleşmeyle mücadelesine daha fazla açıklık getiren Hollanda hükümeti, Cihatçı mesajın radikal vaizler tarafından yayılmasına karşı koymak için Hollanda’daki camiler ve imamlarla yakın işbirliği içinde olduğunu belirtmektedir. Program’da ayrıca alternatif ve muhalif (uluslararası) İslami görüşler ve anlatılarla bağlantı kurmak için cihatçı harekete karşı çıkan (yabancı) yetkili alimlerin açıklamalarına erişimin teşvik edildiği ifade edilmektedir (Government of the Netherlands, 2014: 14, 20). Bu ifadelerle başlı başına Müslümanların güvenlikleştirilmesine olanak sağlayan Hollanda hükümetinin, program dahilinde Müslümanların hayatına pozitif etki etme konusunda da çok istekli olmadığı ve programın Müslümanları hedef göstermekten başka işe yaramadığı görülmektedir. Bu yönde bir örnek olarak, Hollanda-Türk toplumuna yönelik hükümet baskısı gösterilebilir. Çeşitli Hollanda güvenlik servislerinin 2021 raporlarına atıfla açıklamalarda bulunan Welten ve Abbas’a göre, Hollanda-Türk toplumunun kültürel bütünlüğü, Hollanda içinde anti-demokratik değerler getirecek olası bir tehdit olarak görülmektedir. Türk cami çatı kuruluşlarının, gençlerin radikalleşme eğilimini caydırmak için toplum içine katılımlarını artırmaya yönelik faaliyetleri Hollanda hükümeti tarafından, Hollanda normları ve değerleri için bir risk olarak değerlendirilmektedir. Yine Welten ve Abbas’ın ifade ettiğine göre, Hollanda güvenlik servisleri, Türkiye’nin Diyanet gibi yapılar aracılığıyla diaspora toplulukları üzerindeki etkisinin tek taraflı Hollanda karşıtı ve anti-demokratik değerler kazandırabileceğini düşünmektedir. Bunun ise Hollanda toplumuna sadakat konusunda şüphelere ve sosyal uyumun altını oymaya yol açabileceği ifade edilmektedir (Welten ve Abbas, 2022: 72).

NCAPCJ’de dikkat çeken diğer konular: Hollanda Ulusal Güvenlik ve Terörle Mücadele Koordinatörlüğü (NCTV) aracılığıyla belediyelerdeki sosyal mahalle

ekiplerinin hanelere yönelik kapsamlı yaklaşım çerçevesinde radikalleşmeyi tespit etme ve radikalleşmeye karşı koyma konusunda eğitilmesi; bu ekiplere polis ve istihbarat aracılığıyla bilgi paylaşımı; ilgili kuruluşlar bünyesinde cihatçılıkla mücadelede bilgi ve beceriye sahip uzman ekipler oluşturulması (bu tür ekipler, Denetimli Serbestlik Servisi ve Çocuk Bakımı ve Koruma Kurulu'nda zaten mevcuttur); ve jandarma, polis ve gümrük hizmetlerinde terörist davranış ve seyahatine ilişkin uzmanlığın güçlendirilmesidir (Government of the Netherlands, 2014: 19, 27). Welten ve Abbas'ın, Hollanda'da polisin cami ziyaretleri konusunda Müslümanlarla yaptığı mülakatlardaki katılımcı ifadelerine göre (bu ziyaretleri bazıları olumlu bazıları olumsuz bulmaktadır), yerel polisin cami faaliyetlerine dahil edilmesi, cami gezilerine katılımı, dini bayramlarda yardım sağlaması, Cuma namazları sırasında ekstra güvenlik alması, polisin cami içinde ve çevresinde dolaşması ve polis memurlarının camideki bazı kişilere Cihat'ın ne anlama geldiğine dair sorular sorması gibi örnekler söz konusudur (Welten ve Abbas, 2022: 54-55). Hollanda polisinin diğer herhangi bir dini grup ya da merkeze yapmadığı bu güvenlikleştirme faaliyetlerine ek olarak Ekim 2021'de, NCTV'nin özel bir şirket aracılığıyla Müslümanları fişlediği ortaya çıkmıştır. Hollandalı bir gazetenin ortaya çıkardığı ve Adalet ve Güvenlik Bakanı Ferd Grapperhaus'un itiraf ettiği bu vakada, özel ajanların topladığı veriler ile NCTV, uygulanan politikaların etkili olup olmadığını, Müslümanları değerlendirme yöntemlerinin eksik yönlerini ve Hollandalı Müslüman topluluklarla algılanan tek taraflı işbirliğini bir araya getirerek gizli bir "güç alanı analizi" yapmayı amaçlamıştır. Bu olay kapsamında, özel ajanlar bir camide neler olup bittiği hakkında daha fazla bilgi edinmek için cami cemaati, bir cami veya İslami örgütün yönetim kurulu üyeleri, din öğretmenleri, imamlar, bir belediyenin radikalleşme program yöneticileri ve hatta TV yapımcıları gibi davranmışlardır. Cami tarafından düzenlenen bir gençlik yaz kampındaki paintball ve okçuluk gibi etkinliklerin "şiddetli cihatçı mücadeleye hazırlık" olarak değerlendirildiği bu vakada, özel ajanlar, Müslüman bireylere yönelik isimleri, dini bağlılıkları, etnik kökenleri, sosyal temasları, kişisel anlaşmazlıkları ve özel konuşmalarını içeren veriler toplamışlardır. Ayrıca Müslümanları fişlemeye yönelik bu hizmetten memnun olan NCTV'nin, şirketi çeşitli belediyelere tavsiye edeceği ve belediyelerin güvenlik bütçesinin bir kısmını bu konuya tahsis edeceği açıklanmıştır (Welten ve Abbas, 2022: 61-63).

İspanya: 11 Eylül sonrası Müslümanlar, Katalan Özerk Hükümeti başkanı Jordi Pujol'un, "diğer herhangi bir Avrupa ülkesinde olduğu gibi Katalonya'da Polonyalıları, İtalyanları veya Almanları entegre etmek kolaydır; fakat bunu fundamentalist olmasalar bile Müslüman Araplarda gerçekleştirmek zordur" (Cesari, 2020: 73) şeklindeki ifadeleri gibi yerel düzeydeki söylemlerle hedef alınsa da, İspanya Müslümanları ciddi bir güvenlik tehdidi olarak ele aldığının ilk sinyallerini 2004 Madrid saldırıları ile birlikte vermiştir. Saldırıların ardından Müslümanların günlük dini pratiğinin hedefe konulduğu ve imamların radikal konuşmalarda bulundukları gerekçesiyle sınır dışı edildiği Avrupa'nın pek çok ülkesinde olduğu gibi İspanya İçişleri Bakanı da imamların hutbelerini kontrol etmeye yönelik kanun teklifi sunarak (Cesari, 2020: 80) Müslümanları kontrol altında tutmayı amaçlamıştır. Ancak ülkede hali hazırda var olan ayrılıkçı grup ETA'nın 2006-2010 yılları arasındaki aktif silahlı eylemleri dikkatlerin Müslümanlardan daha çok ETA'ya kaymasına sebep olmuştur. 2010 yılında ETA silahlı eylemlerine son vermiş ve aynı yıl Kuzey Afrika'da başlayan Arap Baharı ülkeyi önemli miktarda Müslüman göçü ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu tarih itibarıyla İspanyol hükümeti, Kuzey Afrika'daki İspanyol bölgeleri olan Melilla ve Septe'ye Müslüman göçünü önlemeye yönelik tedbirler almaya başlamış ve terörle ilgili tedbirlerini de Avrupa'daki diğer ülkelere yapılan saldırılar bağlamında düzenlemeye koymuştur.

İspanya, Bask ayrılıkçı gruplarından kaynaklanan teröre yanıt olarak geliştirdiği terörle mücadele önlemlerine rağmen 2014 yılında Şiddet İçeren Aşırılıkla Mücadele Ulusal Planı'nı geliştirerek terörden ilham alan kişilere (yalnız kurtlara) yönelmiştir. 2015 yılında yürürlüğe giren bu strateji radikalizmin "erken tespitini" vurgulayarak, "risk altındaki veya savunmasız topluluklara, gruplara ve bireylere" odaklanmayı amaçlamıştır. Ayrıca İngiltere ve Fransa'da olduğu gibi okul personelinin, yerel polis ve sosyal kuruluşlarının radikalleşmeye ilişkin erken uyarıları tespit edebilmeleri için çeşitli eğitimler planlanmıştır. İspanya'da bu ulusal politikaya ek olarak, farklı bölgesel ve yerel planlar ve protokoller bulunmaktadır. (ENAR, 2021: 34-35). ETA'yı dışarıda tutan yeni düzenlemenin cihat karşıtı bir anlaşma olduğunu ifade eden ve stratejinin önsözünde cihatçı uluslararası terörizm ile mücadele ihtiyacına vurgu yapan İspanyol hükümeti, aynı yıl "Radikalizmi Durdur" isimli bir platform hayata geçirmiştir. Bu platform aracılığıyla tüm vatandaşların kullanımına, nelere dikkat etmeleri gerektiğine

dair bir bilgi vermeksizin, radikalleştiğini düşündükleri bir kişiyi bildirmeleri için bir telefon numarası, bir web sitesi ve bir e-posta adresi sunulmuştur. Bu süreçte Sevilla Polisi'nin - gelen tepkiler sonrası uygulamadan kaldıracığı - kendi birimlerine Arap kaynaklı bir tehditle karşı karşıya kaldıklarında nasıl hareket edecekleri konusunda tavsiyeler içeren bir belge gönderdiği ortaya çıkmıştır. Belge, turistik olmayan yerlerde video kaydeden, nakit olarak 1.000 Avro'dan fazla parası olanların veya bir araç içinde dizüstü bilgisayar kullananların tespit edilmesini içermektedir (Herranz, 2016: 479-480).

2018 yılında İspanyol hükümeti tarafından öğretmenlere ve okul personeline radikalleşmeyi nasıl tespit edeceklerine dair verilen bir eğitimde olası radikalleşme belirtileri arasında şu maddeler yer almıştır: Müslüman çoğunluklu bir ülkeden gelen bir ailede doğmak, başörtüsü takmak, okulda helal yemek istemek, oturulan mahalle, coca cola içmemek, sakal bırakmak, radikal gösterilere katılmak, radikal müzik dinlemek, aşırılık yanlısı görüşlere sahip olmak, dövüş sporlarına veya hayatta kalma eğitimlerine katılmak, makyaj yapmamak, Noel ve Aziz George gününü kutlamamak, kına dövmesi yapmak ve piercing çıkarmak. Bu süreçte aldığı önlemlerle dikkat çeken Katalan Özerk Bölgesi ise, “Radikalleşme ve Şiddet İçeren Aşırılık Süreçlerinde Tespit, Önleme ve Müdahale” isimli bir strateji ile kamu personeline radikalleşme konusunda eğitim vermeye başlamıştır. Resmi verilere göre, 2016-2018 yılları arasında 5.500'den fazla kişi eğitim almış ve okullar 300'den fazla vakada radikalleşme karşıtı protokolü etkinleştirerek İçişleri Bakanlığı'na bilgi göndermişlerdir. Bu vakaların özellikleri ve adli işlemle sonuçlanıp sonuçlanmadığı hakkında ise bilgi verilmemiştir. Ayrıca ENAR'ın İspanya'da mülakat yaptığı Müslümanlardan elde ettiği bilgilere göre, İspanyol polisi zorunlu gönüllülük esasına dayalı olarak camilerde gayri resmi sorgulamalar yapmakta ve bu konuda polisle olası bir münakaşa resmi radikalleşme soruşturmasıyla sonuçlanabilmektedir (Ali, 2020: 749; ENAR, 2021: 42).

Almanya: Hollanda gibi ana akım siyasi figürler arasında Müslümanların varoluşsal bir tehdit oluşturduğuna dair retoriğin çok fazla yer almadığı Almanya'da, Müslümanları güvenlikleştirme süreci özellikle hükümetin teröre yönelik yasal düzenlemeleri, güvenlik birimlerinin faaliyetleri, aşırı sağ ve popülist siyasi figürlerin söylemleri ve toplumunun genel Müslüman algısı ile yürütülmektedir.

11 Eylül sonrası başlatılan teröre karşı savaşın Almanya'daki ilk karşılığı, beyaz olmayan Müslüman göçmenlerin devlet destekli eğitim programları kapsamında boyun eğdirilmesi ve geniş kapsamlı güvenlik ve siyasi önlemlerin getirilmesi olmuştur (Mustafa, 2021). Saldırıların ardından polis ve istihbarat teşkilatlarının uluslararası terörle mücadele etmesi amacıyla gözetleme ve veri toplama yetkilerini genişleten Almanya, bu mücadeleye yönelik iki güvenlik önlemi paketi geliştirmiştir. Yeni düzenlemeler çerçevesinde Almanya, Fransa'da polisin terörle mücadele kapsamındaki artırılan geniş yetkilerine ek olarak, demokratik düzeni tehdit eden dini grupların yasaklanmasına, polisin mali kayıtlara, elektronik ve posta iletişimine ve çoğu ulaşım kayıtlarına sınırsız erişimine izin vermiştir. Fransa'ya benzer şekilde bu düzenlemelerin ezici bir çoğunlukla Müslümanlara karşı kullanıldığı bu süreçte (Cesari, 2012: 431) binlerce Müslüman kişisel bilgileri ile alakalı taramadan geçerek ev aramaları, sorgulamalar ve tutuklamalara maruz bırakılmıştır (Kalın, 2020: 46). Cesari, Müslümanlara yönelik faaliyetlerin arttığı bu dönemde Federal İstihbarat Teşkilatı başkanı August Hanning'in İslami hareketlere karışan yaklaşık 700 Alman vatandaşı olduğunu söyleyerek Müslümanlara yönelik korkuyu daha da kötüleştirdiğini belirtmekte ve bir Avrupa kültürel alanına atıfta bulunan leitkultur (öncü kültür) teriminin yerel dile geri döndüğünü ifade etmektedir (Cesari, 2009: 4).

Müslümanların oluşturduğu güvenlik tehlikesine karşı özellikle DEAS'ın ortaya çıkışı ve artan göçle birlikte daha fazla odaklanan Almanya, aşırılığın önlenmesine yönelik demokratikleşme programları, genç Müslümanlara yönelik araştırmalar, gençlerin radikalleşmemesi ve Müslümanlar ile diğer göçmenlerin entegrasyonu için milyarlarca dolarlık fon tahsis etmiştir. Ayrıca federal iç istihbarat teşkilatı kendi düşünce kuruluşunu kurmuş ve burada yapılan analizler İslam'ın Avrupa/Batı toplumları ve çıkarları için bir tehdit oluşturduğu düşüncesine katkılar sunmuştur (Mustafa, 2021). Bunun toplumda nasıl kabul gördüğünü kanıtlar nitelikte bir Pew araştırması 2011 yılında Alman halkının yüzde 79'luk oranla İslam'ın en şiddet eğilimli din olduğunu düşündüğünü göstermiştir (Lean, 2019: 282). 2011 sonrası ise Almanya'nın ilk faaliyeti, Terörle Mücadele Merkezi'ne bağlı Radikalleşmeyi Önleme Çalışma Grubu'nun ve Federal İçişleri Bakanlığı'nın düzenlediği "Önleme" zirvesinin ardından geniş çaplı bir radikalleşme karşıtı program başlatılmasıdır. 2015 yılında aşırı sağcılığa ve İslamcılığa karşı federal, bölgesel ve yerel girişimleri finanse etmek amacıyla Yaşayan Demokrasi

programı oluşturulmuş, 2017 yılında ise “İslamcı Aşırılığı Önleme Ulusal Programı” ilan edilmiştir. Bu düzenlemeleri daha meşru hale getiren ve aşırılıkla ve iç siyasi düzene yönelik tehditlerle mücadelede önemli bir kurum olan Anayasayı Koruma Dairesi, potansiyel iç tehditler hakkında istihbarat ve bilgi toplayarak “İslamcı aşırılık” da dahil olmak üzere bir dizi kategoride aşırılık yanlısı hareketleri ve örgütleri listeleyen yıllık kamu raporları sunmaktadır. Özellikle kamu ve özel kuruluşlar tarafından kullanılan bu raporlar, aşırılık yanlısı olarak tanımlanan örgütlerin ve bireylerin önemli ölçüde damgalanmasına ve sözde Gefährder¹¹’in tespit edilmesine olanak sağlamaktadır. Mahkeme tarafından Gefährder olarak atanmak, kovuşturma için yeterli kanıt bulunmasa da polise kişileri gözetim altında tutma, elektronik kelepçe takma ve sosyal temas ve iletişimi yasaklama olanağı tanımaktadır ki “İslamcı Aşırılığı Önleme Ulusal Programı”nın yayınlandığı 2017 yılında 550 Müslüman Gefährder olarak tanımlanmıştır (ENAR, 2021: 31-32).

Almanya’nın 1992’den beri aşırılığı önlemek için programlar ve tedbirler geliştirdiğini ve bunun Yaşayan Demokrasi Programı da dahil olmak üzere daima aşırı sağa atıflar yaptığını ifade eden Mecklenburg ve Anthony, 2016 sonrası aşırı sağın öncelikli konumunu yitirdiğine dikkat çekmektedir. Almanya Federal İçişleri Bakanlığı’na göre, “İslamcı uluslararası terörizm şu anda ve öngörülebilir gelecekte Federal Almanya Cumhuriyeti ve Batı’nın güvenliğine yönelik en büyük tehdit ve güvenlik yetkilileri için en büyük zorluklardan biri olmaya devam edecektir.” Mecklenburg ve Anthony’e göre, bu tanımlama Alman hükümetinin 2016 tarihli aşırı sağa odaklanan strateji belgesi ile tutarsızlık oluşturmaktadır (Mecklenburg ve Anthony, 2020: 9-10). Benzer şekilde Anayasayı Koruma Dairesi de, İslamcılığı Almanya’nın liberal-demokratik anayasasını kısmen veya tamamen ortadan kaldırarak toplumsal yaşamı ve siyasi düzeni belirlemeye veya en azından düzenlemeye çalışan bir tür siyasi aşırılık olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamalar ülkedeki Müslümanların hedef gösterilmesini kolaylaştırırken, İslam’ın terörizmle olan ilişkisi de İslami eğitimi, imamların eğitimini ve camilerin idaresini düzenleyen devlet tedbirleriyle pekiştirilmektedir. 2019 yılında din adamlarının Almanca bilmelerinin zorunlu kılınmasına dair önerilerin sadece imamlara odaklandığı kamuya açık bir tartışmada, Merkel kabinesinin Sağlık Bakanı Jens Spahn, camilerdeki

¹¹ Mahkeme tarafından siyasi saikli suç işleyeceğine dair haklı gerçeklerin bulunduğu, kamu güvenliğine potansiyel tehdit oluşturan kişi.

vaazların Almanca olmasını talep ederek bir dizi açıklamada bulunmuştur. Müslümanlara yönelik gözetleme ihtiyacına vurgu yapan Spahn, yetkililerin camilerde neler olup bittiğini bilmesi için daha fazla devlet kontrolü ve düzenlemesi gerektiğini savunmuş ve yetkilileri Müslüman topluluklar ve camilere yönelik İslamcı Aşırılığı Önlenme Programıyla daha fazla ilgilenmeye çağırarak bunun yeterince yapılmadığını söylemiştir (ENAR, 2021: 40-43).

Haziran 2020’de Stuttgart’ta yaşanan kitlesel bir kargaşanın ardından polisin, zanlıların soy kütüğünü dedelerine kadar araştırdığı ortaya çıkmıştır. Hıdır, bu anlamda Alman pasaportuna (vatandaşlığı) sahip olmanın bu tür araştırmalardan Müslümanları kurtarmadığını ifade etmektedir (Hıdır, 2022: 182-183). 2021 yılında ise dönemin iktidar ittifakı Hristiyan Demokrat Birliği (CDU) ile Hristiyan Sosyal Birlik (CSU) Partileri, siyasal İslam’la savaşıma yönelik Avusturya’nın Siyasal İslam Dokümantasyon Merkezi’ne atıfta bulunan bir belge yayınlamışlardır. Belgenin siyasal İslam’ı “Müslümanların günlük hayatına helal ve haram kategorileriyle emirler veren ve düzenleyen yaygın bir ideoloji ve siyasallaştırılmış din” şeklinde tanımladığını vurgulayan Mustafa, bu şekilde bir Müslüman’ın domuz eti yememesinin dahi siyasal İslam’la ilişkilendirilebileceğini ifade etmektedir. Bu nedenle Almanya’da, siyasal İslam’a karşı mücadele, birçok durumda İslam’a ve Müslüman toplulukların kendilerine karşı bir mücadeledir. (Mustafa, 2021). Ahmad’a göre ise bu belge aşırı sağcı komplo teorilerini yeniden üreterek Almanya’daki Müslümanların artan gözetimine ve kısıtlamalarına katkıda bulunmaktadır (Ahmad, 2022: 279-280). Belgenin yayınlanmasından iki ay sonra “Siyasal İslamcılık Uzmanları Konseyi”nin kurulduğunu duyuran İçişleri Bakanlığı, Konsey’in “şiddeti desteklemeyen ancak ülkenin değerlerine yönelik bir tehdit olarak tanımlanan ideolojilere karşı bir eylem planı geliştirmekle görevli olduğunu ve bunun aşırılık ve terörizmle mücadeleye yönelik kapsayıcı yaklaşımın başka bir parçası olduğunu” açıklamıştır (Mustafa, 2021). ENAR, Almanya’da mülakat yaptığı Müslümanlardan elde ettiği bilgilere göre, Alman polisinin İspanyadaki gibi zorunlu gönüllülük esasına dayalı olarak camilerde gayri resmi sorgulamalar yaptığını ve bunun polisle münakaşaya dönüşmesi halinde resmi radikalleşme soruşturmasına dönüşebileceğini ifade etmektedir (ENAR, 2021: 42). Diğer yandan kendi İslam anlayışını kabul eden dernek vb. oluşumlarla önleme konusunda işbirliğine giden Almanya, bu durumu kabul etmeyenlerle işbirliğini

kesmekte ya da ciddi eleştiriler getirmektedir. Örneğin, Köln Belediyesi Eylül 2016'da, İslam'da şehitliği yücelten gündemden yeterince uzaklaşmadığı gerekçesiyle Diyanet İşleri Türk İslam Birliği ile işbirliğini durdurmuştur. Nisan 2018'de de, Diyanet İşleri Türk İslam Birliği'ne bağlı bir cami, Birinci Dünya Savaşı'nda şehit olan Türk askerlerini canlandıran çocukların yer aldığı bir tiyatro oyununa ait bir video yayınlamış ve video ile bağlantılı olarak Diyanet ile iş birliği yaptığı için ağır eleştirilere maruz kalmıştır (Said ve Fouad, 2018: 8).

Almanya'da siyasal İslam'a yönelik artan söylemlerle birlikte ön plana çıkan bir diğer konu, polis şiddetinin yanı sıra (belki de aşırı sağın önceliğini kaybetmesinin bir yansıması olarak) artan İslamofobik saldırılar ve bu saldırıların faillerinin yakalan(a)maması ya da savcılık tarafından adli soruşturmayı gerektirecek bir kanıt bulun(a)mamasıdır. 2017-2021 yılları arasında yıllık ortalama olarak 900 İslamofobik saldırının yaşandığı Almanya'da 2021 yılındaki faillerden sadece 3'ü tutuklanmıştır (Ahmad, 2022: 274-275). Diğer yandan İslam ve göçmen karşıtlığıyla kampanya yürüten Almanya için Alternatif Partisi'nin (Afd) yükselen oy oranları ile paralellik arz eden artan saldırılara Almanya'nın ana akım partilerinden CDU'nun çözümü yine göçmenlerde aradığı görülmektedir. Örneğin, 2021 yılında CDU liderliğini üstlenecek olan Friedrich Merz, Şubat 2020'de Hanau'da 4'ü Türk olmak üzere 10 kişinin ölümü ile sonuçlanan ırkçı terör saldırısının ardından yaptığı bir basın açıklamasında sağcı radikalizmle ilgili büyük bir sorun olduğunu söylemiş ancak daha sonra gettolardaki kanunsuz alanlar ve sınır kontrollerinin önemi değinmiştir. Bu cevabın ardından bir gazeteci, Merz'e sağcı radikalizm sorununa yanıtının klan suçları ve sınır kontrolleri mi olduğunu sormuş, Merz'in cevabı ise "evet" olmuştur (Syeda ve Molkenbur, 2023: 5). Sonuç itibarıyla gerek İçişleri Bakanlığı ve Anayasayı Koruma Dairesi'nin gerekse siyasi partilerin, siyasal İslam'ın varoluşsal tehdit oluşturduğu şeklinde yaklaşım ve söylemleri Müslümanların güvenlikleştirilmesine katkı sağlarken, aşırı sağın cezasız kalan İslamofobik eylemlerine de önemli gerekçe sunmakta ve cesaret vermektedir.

İtalya: 11 Eylül'ün hemen ardından Devlet Başkanı Silvio Berlusconi'nin "değer ve normlarımızla, refahımızla, insan haklarına ve din özgürlüğüne saygımızla Batı uygarlığının üstünlüğü konusunda bilinçli olmalıyız. Bu saygı İslam dünyasında kesinlikle bulunmamaktadır" (Canatan, 2007: 52) ifadelerini kullandığı İtalya'da, ülkedeki Müslümanları kontrol etmeye yönelik, 2004 Madrid ve 2005 Londra saldırıları

ile başlayan ve 2015 göç krizi ile artarak devam eden bir politika söz konusudur. Büyük ölçüde güvenlik ve terör konularını içeren bu politika, Müslümanları içerideki düşman olarak görme eğilimindedir (Faytre, 2018). İslam'ı resmi bir din olarak tanımayan ve diğer dini mezheplerin çoğunun aksine İslam ile hukuki bir anlaşması bulunmayan İtalya'da, şimdiye kadar resmi olarak tanınan tek Müslüman tüzel kişilik "İtalya İslam Kültür Merkezi", ülkedeki Müslümanlar tarafından çok fazla kabul görmemektedir (Altomonte, 2021: 28-29). Buradan hareketle Müslümanların bir güvenlik sorunu oluşturduğu gerekçesiyle kontrol altında tutulması yönelik bir hükümet politikasına atıf yapan Faytre, 2005 yılında İçişleri Bakanı Giuseppe Pisanu'nun proje olarak başlattığı, hükümetin Müslüman topluluklardan seçtiği 16 üyeden oluşan bir tavsiye kurulunun, aslında Müslümanları karar sürecine dahil etmeden, tepeden inme bir şekilde Müslüman toplulukları şekillendirme teşebbüsünde bulunan bir kamu politikası olduğunu ifade etmektedir. Aradan on yıldan fazla bir süre geçtikten sonra, 2017 yılında İtalyan hükümetinin dokuz Müslüman kuruluşla imzaladığı ve anayasal anlamda bir anlaşma olmayan "İtalyan İslam'ı için Ulusal Pakt", devletin imamaları yetiştirmesi, İslam merkezlerinin şeffaf bir şekilde yönetilmesi ve hutbelerin İtalyanca verilmesi gibi maddeleri içermektedir. Ayrıca hükümet tarafından bir İtalyan üniversitesinde "dinler ve kültürler arası entegrasyon politikalarına destek verme maksadıyla radikalleşme ve terörizmi engelleme" isimli bir yıllık bir yüksek lisans programı açılmış ve bu kapsamda polis, silahlı kuvvetler ve yargı mensupları başta olmak üzere araştırmacılara, ulusal güvenlik uzmanlarına, avukatlara, gazetecilere ve hukuk, ekonomi ve beşeri bilimler mezunlarına yönelik bir eğitim amaçlanmıştır (Faytre, 2018).

Avrupa'da göç sorunuyla en çok karşılaşan ülkelerden biri olan İtalya'da, bu sürecin sonunda aşırı sağın güç kazanarak iktidara gelmesi Müslüman tehlikesine yönelik yaklaşımın İtalyan toplumunda da karşılık bulduğunun göstergesi olmuştur. Dolayısıyla, daha önce güneylilere ve "hırsız Roma"ya karşı ayrılıkçı bir mücadele yürüten ancak daha sonra bir strateji değişikliği ile göçmenlere ve Müslümanlara karşı bir haçlı seferi başlatan Lega Nord'un lideri Matteo Salvini'nin 2018 genel seçimlerinde elde ettiği başarıyla İçişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olması (Altomonte, 2021: 27-28) sürpriz olmamıştır ki, bu süreci Ekim 2022'de aşırı sağcı Giorgia Meloni'nin Başbakanlığı takip etmiştir. Salvini'nin "İtalyan kültürü ve toplumu (göçmen istilasından) İslam tarafından yok edilme tehlikesiyle yüz yüzedir" şeklindeki sık sık

tekrarlanan söylemleri koalisyon ortağı, popülist bir parti olan Beş Yıldız Hareketi tarafından da desteklenmiştir. Müslümanlara karşı yerel düzeyde de önlemlerin alındığı İtalya’da, bazı bölgeler cami yapımını zorlaştıran ve İtalyancanın kullanılmasını mecburi hale getiren yasalar düzenlemişler ve bu sürece toplumu da dahil ederek yeni Müslüman ibadethanelerinin inşa edilmesini yerel düzeyde yapılacak halkoylamalarına tabi kılmışlardır (Faytre, 2018).

Diğer Avrupa Ülkeleri: Polonya ve Macaristan gibi çok az Müslüman nüfusa sahip ülkelerin “Müslümansız İslamofobi” yaşadığını vurgulayan ENAR, 2015 yılında artan Müslüman göçü ile birlikte özellikle bu ülkelerdeki önde gelen politikacıların İslam karşıtlığının kilit aktörleri olduğunu ifade etmektedir (ENAR, 2021: 44). Müslümanların güvenlikleştirilmesine yönelik özellikle göç konusuna dikkat çeken Macaristan Başbakanı Victor Orban, 2015 göç krizini “Macar ulusunun ulusal güvenliğini ve Hristiyan kimliğini tehdit eden bir Müslüman istilası” olarak tanımlamaktadır (OIC, 2020: 11). Orban ayrıca 2018 seçimlerinde Macaristan’ın Avrupa’nın İslamlaşmasına karşı mücadelede son kale olduğunu söyleyerek kendisini “Müslüman işgalcilere” karşı Macaristan ve Avrupa’nın savunucusu olarak sunmuş, AB’nin uygulamaya koyduğu mülteci yerleştirme programını ise “medeniyetler çatışması” olarak nitelendirmiştir. Daha sonraki açıklamalarında da göçmenleri Müslüman mülteciler olarak değil, Müslüman işgalciler olarak gördüğüne söyleyen Orban (OIC, 2019: 18-19), AB’nin yeni göç planını reddettiğini ifade ettiği bir konuşmasında “Müslüman ve Hristiyan toplumunun bir karışımının barışçıl olabileceğini ve insanlara güvenlik ve iyi bir yaşam sağlayabileceğini düşünmüyoruz... Macaristan’da paralel bir topluma, açık bir topluma veya karışık bir kültüre sahip olmak istemememiz konusunda çok katıyız” demiştir (OIC, 2020: 31).

Macaristan’a benzer şekilde Müslüman göçünü varoluşsal bir tehdit olarak ele alan Polonya’da, Ekim 2015 başkanlık ve parlamento seçimlerinde adaylar “Müslüman teröristlerin” Avrupa’ya akın ettiğine yönelik söylemlerle Müslümanların güvenlikleştirilmesine katkı sunmuşlardır. Hatta günümüz Polonya Devlet Başkanı Andrzej Duda’nın partisi olan Hukuk ve Adalet Partisi’nin genel başkanı ve eski başbakan Jaroslaw Kaczynski, Müslüman mültecilerin Avrupalılar için tehlikeli olabilecek parazitler taşıdığını iddia etmiştir. Polonya’ya yönelik bir başka vaka, 2019 yılında Terörizmi Önleme Merkezi tarafından hazırlanan bir eğitim metninde aşırılık

yanlısı tutumların Müslüman kültürünün doğasından kaynaklandığına dair ifadelerin yer almasıdır. Buna göre, Müslümanlar ev sahibi toplum üzerindeki farklılık ve üstünlük duyguları nedeniyle entegre olmayarak paralel toplumlar inşa ettikleri için güvenlik tehdidi oluşturmaktadır. Eğitim metninde ayrıca giderek artan İslam’a ihtida oranının Batı Avrupa’da karşılaşılan önemli bir sorun olduğu, Polonya’nın da yakında böyle bir sorunla karşı karşıya kalacağından endişe edildiği ifade edilmektedir (ENAR, 2021: 37-38, 45).

Bir başka Müslümansız İslamofobi yaşayan ülke olan Çekya’da, şiddet eylemlerinin arkasında köktendinci gruplardan ziyade İslam ideolojisinin olduğunu söyleyen Cumhurbaşkanı Milos Zeman, istila olarak gördüğü Avrupa’ya toplu Müslüman göçünü Müslüman Kardeşler’in organize ettiğini çünkü bu Sünni İslamcı örgütün savaş ilan edemeyeceği için göçmen krizi ile üstünlük kazanmaya çalıştığını ifade etmiştir (Dizdarevic, 2016: 125-127).

Fransa gibi Hz. Peygambere hakaret içeren karikatürlerin çizildiği, Kuran yakma hadiselerinin yaşandığı ve okullarda okutulan (gelen tepkiler sonrası kaldırılan) bir din dersi kitabında “her ne kadar her Müslüman terörist değilse de, her terörist Müslüman’dır” ifadelerinin yer aldığı (Canatan ve Hıdır, 2007: 7-8) Danimarka, Müslümanların güvenlik tehlikesi oluşturduğu düşüncesindeki bir başka Avrupa ülkesidir. Özellikle son yıllarda Müslüman tehlikesi konusunda siyasi yelpazedeki neredeyse tüm partilerin hem fikir olduğu ülkede, Avusturya Entegrasyon Bakanı Susanne Raab’ın siyasal İslam toplantılarına da katılan Göç ve Entegrasyon Bakanı Inger Stojberg, Müslüman azınlığın Ramazan ayında oruç tutmasını Danimarka toplumu için bir risk olarak değerlendirerek bu durumu çok daha ileri taşımıştır. Stojberg, Müslüman azınlığın gün boyunca içmekten ve yemek yemekten kaçınmasının modern Danimarka toplumunda pratik, güvenlik ve üretkenlik sorunlarına yol açacağını ifade etmiştir. Ayrıca düşük gelirli ve çoğunluğu Müslüman olan yerleşim bölgelerindeki yaşamı düzenlemek için “Getto Paketi” olarak bilenen yasal bir düzenlemeye giden Danimarka hükümeti, amacının paralel toplumun etkilerini azaltmak ve daha iyi entegrasyon sağlamak olduğu ifade etmiştir. Yine bu kapsamda Danimarka’da mevcut parlamento çoğunluğunun sürekli olarak Müslümanlar ve İslam hakkında şüphe oluşmasına katkıda bulunduğunu ifade eden Özcan ve Bangert’e göre, Danimarkalı politikacılar aynı anda gettolar ve paralel toplumlar gibi kelimeler

kullanarak ÷lkedeki Müslüman azınlığın hedef alınmasına katkıda bulunmaktadır (Özcan ve Bangert, 2019: 264).

Danimarka'ya benzer şekilde İsveç'te de, farklı kanatlarda bulunan siyasi partilerin Müslümanları bir güvenlik tehdidi olarak güvenlikleştirdiğı gör÷lmektedir. Ülkede gör÷len genel vaka Müslüman sivil toplum kuruluşlarının “aşırılıkçı” olarak keyfi ve orantısız bir şekilde teftiş ve denetime tabi tutulması ve Müslümanların siyasiler tarafından “İslamcı” olarak etiketlenmesidir. Poljarevic, Ardin ve Irving'e göre, bu durum İsveç'te İslam'ın ve Müslümanların sistem karşıtı ve anti demokratik güçleri temsil ettiğı ve ulusal güvenlik tehdidi olarak ele alınması gerektiğı yönündeki görüşün kamuoyu tarafından da kabul edilmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca İsveç'te daha önce aşırı sağ tarafından benimsenen görüşler giderek artan bir şekilde toplumun geneli, bazı siyasi gruplar ve güvenlik yetkilileri tarafından da benimsenmeye başlanmıştır (Poljarevic, Ardin ve Irving, 2022: 582,597). Bu durumu kanıtlar nitelikte bir örnek, aşırı sağcı Hristiyan Demokratlar'ın lideri Ebba Busch'un, Ekim 2022 seçimlerinin ikincisi olarak Ulf Kristersson'un liderliğindeki koalisyon hükümetinde Başbakan Yardımcısı olması ve Enerji, Ticaret ve Sanayi Bakanı olarak göreve getirilmesidir. Seçimdeki başarısından birkaç ay önce Busch, Nisan 2022'de, Ramazan ayında Danimarkalı siyasetçi Rasmus Paludan'ın İsveç'te Kuran yakma provokasyonunun ardından çıkan protestolarda 100 polisin yaralanmasına tepki göstererek, neden en az yüz yaralı İslamcının olmadığı ve bunlara karşı polisin neden gerçek mühimmat kullanılmadığını sorgulamış, ayrıca polisin tepkisini eleştirerek durumu kontrol etmek için daha fazla güç kullanmaları gerektiğini söylemiştir (The Local, 2022).

Avrupa'da yaşanan İslam'ı ve Müslümanları güvenlikleştirme hadisesi sadece yeni göçmenlere ya da Avrupa'da hali hazırda var olan Müslüman azınlığa karşı değil aynı zamanda Avrupa topraklarında Müslüman bir nüfusa sahip Bosna Hersek'e karşıda yürüt÷lmüştür. Bu yönde bir söylem, Hırvatistan Cumhurbaşkanı Kolinda Grabar-Kitarovic'ten gelmiş, Kitarovic eski İsrail Cumhurbaşkanı Reuven Rivlin ile yaptığı bir görüşmede, “Bosna-Hersek çok istikrarsız ve bazı açılardan İran ve terör örgütleriyle bağlantıları olan insanlar tarafından ele geçirildi. Ülke şu anda militan İslam tarafından kontrol ediliyor” demiştir. Bosna Hersek'i güvenlikleştiren bir başka isim olan Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ise, “bu bölge (Balkanlar) hakkında endişeleriniz varsa, ilk sorun ne Makedonya ne de Arnavutluk'tur, sorun Bosna-Hersek'tir.

Hırvatistan'ın hemen yanında tıkr tıkr çalışan ve cihatçıların geri dönüşü sorunuyla karşı karşıya olan saatli bomba Bosna-Hersek'' ifadelerini kullanmıştır (Karcic, 2020: 154-155).

Yukarıda da görüleceği üzere Avrupa gerek ulusal gerekse Birlik düzeyinde olsun İslam'ı ve Müslümanları göç, terör, siyasal İslam ya da paralel toplumlarla mücadele ettiğini öne sürerek güvenlikleştirmektedir. Pew araştırma merkezinin 2016 yılında 10 Avrupa ülkesinde¹² yaptığı bir araştırma Müslümanları güvelikleştirmeye yönelik atılan adımların toplum tabanında nasıl kabul gördüğünü kanıtlar niteliktedir. Buna göre, birçok Avrupalının düşüncesi mülteci krizi ve terör tehdidinin birbiriyle çok yakından ilişkili olduğu yönündedir. Genel ortalamanın yüzde 59'u gelen mültecilerin ülkelerindeki terörizm olasılığını artırdığına inanmaktadır. Diğer yandan Avrupalıların yüzde 50'si mültecilerin terörizmin yanı sıra Avrupa'ya ekonomik bir yük getireceği yönünde endişeli olduklarını dile getirmişlerdir. Özellikle Müslümanların kültürüne atıf yapan Avrupalılar, yüzde 58'lik oranla Müslümanların kendi dini farklılıklarını tercih ettiklerini ve bu nedenle Avrupa'ya entegre olmak istemediklerini düşünmektedir (Pew, 2016).

Siyasi söylemler, uygulanan politikalar ve yasal düzenlemelerin yanı sıra toplumsal tabandan elde edilen tüm bu veriler çerçevesinde, Avrupa'nın aslında göçten daha çok Müslüman göçünü tehdit olarak değerlendirdiği görülmektedir ki, 24 Şubat 2022'de başlayan Rusya-Ukrayna savaşı Avrupa için bu konuda bir samimiyet testi olmuştur. Savaşın hemen ardında Ukraynalılar için geçici koruma statüsü çıkaran AB, diğer göçmenlere (Suriye, Irak, Afganistan ve Afrika'dan gelenler) sunmadığı ya da aylar süren uzun bürokratik işlemler sonucunda sunduğu pek çok imkanı, 10 gün gibi kısa bir sürede Ukraynalıların hizmetine sunmuştur. İlk etapta Ukraynalılar için verilen imkanlar şu şekildedir: serbest ve ücretsiz seyahat, oturma izni, çalışma izni, eğitim ve sağlık hizmetleri, sosyal refah yardımı, barınma yardımı ve ücretsiz iletişim (Anadolu Ajansı, 2022). Rusya-Ukrayna savaşı aynı zamanda bazı ülkelerdeki aşırı sağın göçmen ya da mültecilerin Avrupa'da istihdama zarar verdiği ve refah olanaklarını sömürdüğü şeklindeki söylemlerini de geçersiz kılmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees – UNCHR)'nin Nisan

¹² Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda, İtalya, İspanya, İsveç, Macaristan, Polonya ve Yunanistan.

2023 itibariyle 5 milyonu aşan sayıda Ukraynalının bulunduğu ifade ettiği Avrupa’da (UNCHR, 2023), Covid-19 sürecinin ve Rusya-Ukrayna savaşının ekonomik etkileri de göz önüne alındığında, toplumsal tabanın ve aşırı sağın tepkisizliği, aslında göçmen ya da mültecilerin varlığının değil kimliğinin hedef alındığını göstermektedir. Diğer yandan Ukraynalıların beyaz olmaları nedeniyle Avrupa’da kabul gördükleri düşünülebilir ki, bu kısmen doğru olsa da Avrupa’da terör ve radikallik söylemleriyle güvenlikleştirilen, beyaz bir topluma sahip Bosna Hersek gerçeği söz konusudur. Ayrıca Avrupa’da, Avrupa kaynaklı terör vakalarının (analiz bölümünde ele alınacaktır) çok daha fazla olmasına rağmen Müslümanların öne çıkarılarak terörün İslam’dan kaynaklandığına dair genel bir kabul bulunmaktadır. Dolayısıyla İslamofobi’yi artık kültürel ırkçılık olarak ele alan çalışmalar da göz önüne alındığında, Avrupa’nın asıl tehdit olarak gördüğü ve güvenlikleştirdiği unsurun İslam ve ona inanan Müslümanlar olduğu görülmektedir.

Sonuç itibariyle Avrupa’da İslam’a ve Müslümanlara yönelik çeşitli söylem, politika ve yasal uygulamalar Cesari’nin ifadesiyle, İslam’a yönelik siyasi muamelenin artan güvenlikleştirilmesini göstermektedir. Güvenlikleştirme, bir siyasi topluluğun bekasını tehdit eden acil durumlara yönelik hukukun üstünlüğünün dışında kalan istisnai önlem ve usullerin meşrulaştırılmasını ifade eder. Dolayısıyla İslam’ı Avrupa siyasi ve laik normlarına yönelik varoluşsal bir tehdit olarak gören ve böylece onu denetlemek ve kontrol altına almak için olağanüstü önlemleri haklı çıkaran aktörleri içerir (Cesari, 2012: 432-433).

2.3. Güvenlik Dışlaştırma Yöntemi Olarak İyi/İhlımlı-Kötü/Radikal Müslüman Ayrımı

İhlımlı-radikal İslam ve buna bağlı olarak iyi-kötü Müslüman ayrımı Batı’nın 11 Eylül sonrası Müslümanları kategorize etmek için kullandığı önemli bir strateji olmuştur. Başlı başına Müslümanları güvenlikleştirmeye yarayan bu ayrım, aynı zamanda Müslümanların Batı’nın kurallarıyla belirlenen “iyi” kategorisine girmeleri durumunda güvenlik dışına çıkarılacakları mesajını vermektedir. İslamofobi’yi kültürel ırkçılık olarak ele alan Hıdır, hepsi aynı anlamda kullanılan bu tarz bir ikiliğe yönelik ifade edilen tasnifleri şu şekilde açıklamaktadır: gerçek din-politik din, iyi İslam-kötü İslam,

ılımlı İslam-radikal/siyasal İslam ve ayrıca Avrupa İslamı, Fransa İslamı, Avusturya İslamı vb. kullanımlar (Hıdır, 2022: 183).

Aslında 11 Eylül’ün en başından beri böyle bir ayrıma ihtiyaç duyan terörle savaş ittifakının siyasi liderleri Tony Blair ve George Bush, İslam’ın karantina altına alınması ve şeytanın “iyi Müslümanlarla” “kötü Müslümanlar” arasındaki bir iç savaşla İslam’dan kovulması düşüncesinde olmuşlardır (Mamdani, 2002: 776-778). 11 Eylül’ün Haçlı Seferi çıkışından hemen sonra “iyi Müslümanlar” ile “kötü Müslümanlar” arasında bir ayırım yapan Bush, terörden açıkça sorumlu olanları “kötü Müslümanlar” olarak belirlemiştir. Bush aynı zamanda, Amerikalılara “iyi Müslümanların” bu korkunç suçtan isimlerini ve vicdanlarını temizlemeye istekli olduklarına ve onlara karşı savaşta kuşkusuz destek vereceklerine yönelik bir söylem geliştirmiştir. Ancak bu, böyle bir söylemin ana mesajını gizleyememiştir: “iyi” olduğu kanıtlanmadıkça, her Müslüman’ın “kötü” olduğu varsayımı. Böylece bütün Müslümanlar, “kötü Müslümanlara” karşı bir savaşa katılarak kimliklerini kanıtlamakla yükümlü olmuştur (Mamdani, 2004: 15). ABD’ye benzer şekilde Avrupa’da, teröre karşı savaşın başlangıcından itibaren, terörle mücadelenin İslam’ı hedef almadığı, bunun yerine İslam’ın çarpıtılmış ya da sapkın bir versiyonunu hedef aldığına dair reddiye nedeniyle, “aşırılık yanlısı Müslüman” ayrı bir kimlik kategorisi, hükümet tarafından meşru bir sınıflandırma, kontrol ve sınırlama öznesi haline gelmiştir. ENAR’a göre, “aslında, teröre karşı savaşta, her Müslüman uykuda olan bir virüsle enfekte olmaktadır ve buna karşı bir aşı karnesi sunmalıdır; İçerdikleri Müslümanlık türünün güvenli olduğuna dair bir güvence”. Böyle bir ayırım ile devlet ve sosyal gözetimi etkinleştiren ve yetkilendiren “radikalleşme göstergelerinin” kullanımı meşrulaştırılmakta ve Müslümanlar, terörü sesli ve aktif olarak kınayarak “ılımlı” olduklarını göstermek zorunda kalmaktadır (ENAR, 2021: 22, 59).

ENAR, Müslümanların kamu görevlileri (devlet gözetimi), yurttaşlar (sosyal gözetim) veya diğer Müslümanlar (topluluk gözetimi) tarafından radikalleşme belirtileri veya terörizmi desteklediklerini gösteren faaliyetler açısından izlendiklerine veya izleniyor olabileceklerine dikkat çekmektedir. Ayrıca bu üç gözetim katmanının birbirine bağlı olduğunu ifade eden ENAR, John Fiske’e atıfla, gözetimin can alıcı noktasının neyin “normal” ve neyin “anormal” veya “tehlikeli” olduğunun “kodlanması” olduğunu ifade etmektedir. Müslümanlar için gözetim yoluyla kodlama, ılımlı ve aşırılık yanlısı

Müslüman anlayışını içermektedir (ENAR, 2021: 53). Foucault’a göre de, Batı’da 19. yüzyılın başından beri akıl hastanesi, hapishane, ıslahhane, gözetim altında eğitim kurumu ve bir bakıma hastaneler, genel olarak bütün bireysel denetim mercileri çifte bir tarz üzerinde iş görmektedir: İkili ayırım ve işaretleme (tehlikeli-zararsız; normal-anormal) tarzı; ve baskı altına alıcı ayırma, farklılaştırıcı dağıtım (kimdir, nerede olmalıdır, onu neyle belirlemeli, nasıl tanınmalı; onun üzerinde sürekli bir gözetim bireysel olarak nasıl uygulanmalı vb.) tarzı (Foucault, 2019: 294-295). Balcı ve Turan, Mamdani’ye atıfla bu ikiliğin Batı’nın İslam dünyasındaki toplumları disipline etmesini, kontrol altına almasını sağlayacak önemli bir anahtar olduğunu ifade etmektedir (Balcı ve Turan, 2017: 60). Nitekim ECRI, birçok Müslüman’ın kendisini Müslüman olarak daha az tanımlanabilir kılmak veya devlet ve kamuoyu şüphesini azaltmak, saldırılardan kaçınmak veya hukuki haklarını kullanmak için daha “ılımlı” görünmeye yönelik dini kimliklerini gizleme veya hafife alma baskısı hissettiğini ifade etmektedir (ECRI, 2022: 20).

ABD ve Avrupa’da radikalleşme sinyalleri olarak Müslümanların dış görünüş ve sıradan dini uygulamalarının hedef alındığını hatırlatır nitelikte ODIHR, Müslümanların ılımlı görünmek amacıyla şu davranışları sergilemekten kaçınabileceklerine işaret etmektedir: Konuşmalarda Müslüman olduklarını kabul etmek veya oruç tutmak ve namaz kılmak gibi İslami uygulamaları takip etmek; İslami kıyafetler giymek, sakal bırakmak, İslam’la ilgili bir nesne taşımak; Müslüman bir kuruluşa katılmak; Müslüman kimliğini gösteren bir isimle bir işe girmek veya bir eğitim kurumuna kaydolmak; Kamuya açık İslami bir etkinliğe katılmak; Arapça, Urduca veya Müslüman geçmişlerini ifşa edebilecek başka bir dil konuşmak (ODIHR, 2020: 23). Ancak Müslümanların iyi ya da ılımlı olması, yani güvenlik dışına çıkarılmaları bunlarla sınırlı değildir. Beydoun’a göre, ABD’de iyi Müslümanlar yalnızca vatanperverliklerini göstermekle kalmayıp aynı zamanda onları terör şüphelisi duruma düşmekten kurtaracak olan ve terörle mücadele tarafından talep edilen bir çağrı niteliği taşıyan teröristlerin ve “yerli radikallerin” tespitine katılım çağrısına kulak veren vatandaşlardan oluşmaktadır. Bu kapsamda CVE politikasına değinen Beydoun, CVE’nin, kendi projelerini destekleyen ve yürürlüğe koyduğu programlarda muhbir ve işbirlikçi olarak yer alanları iyi Müslümanlar ve iyi Amerikalılar şeklinde nitelendirdiğini, kendisini eleştirenleri ve genel olarak yapısal İslamofobi’yi

eleştirenleri, kötü Müslüman şeklinde nitelendirmekle yetinmeyip daha tehlikeli bir şekilde, olası bir CVE denetime maruz bıraktığını ifade etmektedir. Ayrıca inançlarını özgürce ifade ederek Müslüman kimliğini veya Müslümanlığını en üst düzeye çıkaran, asimile olmayı reddeden kimseler, devlet tarafından CVE şüphesine neden olan “kötü Müslüman” metaforlarından yalnızca birkaçı olan muhafazakar, aşırı veya yıkıcı gibi nitelendirmelere maruz kalmaktadır (Beydoun, 2021: 158, 180, 189).

Müslümanlara örnek olarak gösterilen ve artık güvenlik dışına çıkarılarak Batı’nın taltiflerine mazhar olmuş iyi Müslüman olmak en nihayetinde, ya Müslüman olduğunu iddia ederek İslam’ın bazı yönlerini inkar eden ya da tamamen İslam’ı terk etmiş kişilerde görülebilir. Örneğin, Lean 2011 yılında ABD Temsilciler Meclisi İç Güvenlik Konseyi Başkanı Peter King’in Amerikalı Müslümanların artan bir oranda “radikalleştiği” iddialarına dayanarak düzenlediği oturuma, kongre üyelerinin şüphelerinin meşruiyetini doğrulatmak, uzmanlık bilgisi vermek ve çeşitli anekdotlar anlatmak için davet ettiği misafirler arasında “iyi” bir Müslüman olan Zuhdi Jasser’e değinmektedir. Lean, King’in en önemli misafiri olan Jasser’in, açıkça ve ikna edici bir şekilde inancının bazı prensiplerini suçlayan, İslam’ın din ve devleti birleştirme eğiliminin, takipçileri tarafından sıklıkla benimsenen radikal ideolojilere karşı mücadele edilmesini zorlaştırdığını ilan eden “iyi” bir Müslüman olduğunu ifade etmektedir (Lean, 2019: 233-234). Daha sonra Amerikan hükümetince ödüllendirilerek çeşitli görevlere getirilen Jasser’in yanı sıra, 2007 yılında İngiliz Kraliçesi tarafından şövalye ilan edilen Şeytan Ayetleri’nin yazarı Salman Rüşdi ya da bir dönem Hollanda’da milletvekilliği yapıp daha sonra ABD’de hayatına devam eden Somali kökenli Ayaan Hirsi Ali gibi Hz. Peygamber’e hakaret eden isimlerle bu örnekler fazlasıyla çoğaltılabilir. Bu kapsamda Maria, İslam ve Orta Doğu konusunda yerli muhbirlerle olan özlemin; devleti ve medyayı Hamid Dabashi’nin “yeni nesil komprador entelektüeller” diye isimlendirdiği, yani zulüm haberlerine, özellikle de kadınlarla ilgili olanlara güvenilirlik ve gerçeklik kazandırdığını, böylece Amerika’nın bu devletleri özgürlüğüne kavuşturduğu sıradaki emperyalist tasarımlarını haklı gösterdiğini ifade etmektedir (Maria, 2020: 173). Cesari’ye göre ise, onlar aynı zamanda İslam’ı ve Müslümanları eleştirmek için Müslümanlar arasından sözcülerdir. Böylece azınlığın üyeleri olarak çoğunluğun yapması durumunda aşırı derecede sert sayılabilecek eleştirileri seslendirebilmektedirler (Cesari, 2020: 73). Pek çok Batılı ülkede İslam uzmanı olarak

karşımıza çıkan bu kişiler gibi olmayı reddeden ve asimilasyon politikalarına direnen Müslümanlar askeri, kültürel ya da siyasi bir tehdit oluşturdukları gerekçesiyle güvenlikleştirilmektedirler. ECRI'a göre, sosyo-politik katılım açısından, Müslüman toplulukların güvenlikleştirilmesi onların ifade özgürlüklerini, örgütlenme özgürlüklerini ve siyasi katılımlarını olumsuz etkilemiştir. Bu tür uygulamaların özellikle genç Müslümanların ve Müslüman sivil toplum aktörlerinin sosyo-politik katılımı üzerinde caydırıcı bir etkisi olmuştur. Dahası, haksız yere “şüpheli” olarak seçilenler, bu şekilde muamele görmenin beraberinde getirdiği travmayı yaşamak zorundadır; buna okul çağındaki Müslüman çocuklar da dahildir (ECRI, 2022: 21).

Güvenlikleştirilerek baskı altına alınan Müslümanların, disipline edilerek güvenlik dışına çıkarılması tam olarak İslam'ın da güvenlik dışına çıkarılması ile mümkün görünmektedir. Bu yönde bir çalışma olarak, Pentagon ve CIA destekli araştırma kuruluşu Rand Corporation'ın 2003 tarihli “Uygar Demokratik İslam: Partnerler, Kaynaklar ve Stratejiler” başlıklı raporu değerlendirilebilir. ABD'nin eski Irak Büyükelçisi Zalmay Khalilzad'ın Yahudi asıllı eşi Cheryl Barnard'ın hazırladığı bu raporda “Hadis Savaşları” isimli bir başlığa dikkat çeken Hıdır, bu başlık altında hadislerin ayıklanması gerektiği ve bunun nasıl yapılacağına dair bilgilerin yer aldığını ifade etmektedir. Ayrıca raporda, Kuran ve hadisler üzerinde şüpheler meydana getirecek çalışmaların yapılması, modernist, yeni Müslüman liderlerin meşhur edilmesi ve geleneksel Müslümanlara karşı kullanılması, sünnet ve hadislere itibar etmeyen tarikatların ve fikir akımlarının desteklenmesi tavsiye edilmiştir (Hıdır, 2022: 175). Rand Corporation'ın 2007 yılında “İlimli Müslüman Ağları İnşa Etmek” başlıklı bir rapor daha hazırladığını ifade eden Güner, Rand'ın Amerikan hükümetine önerdiği bazı maddelere değinmektedir ki, özellikle şu ikisi dikkat çekmektedir: 1. İlk aşamada, güvenilen çekirdek bir işbirlikçi grup üzerinde yoğunlaşmalı ve daha sonrasında da kapsamlı bir şekilde genişletilmeli. Bu kapsamda birlikte çalışılacak temel işbirlikçiler için şu gruplar hedef alınmalıdır: Liberal ve laik Müslüman akademisyenler ve aydınlar, genç ılımlı dini liderler, topluluk eylemcileri, kadın hakları konusunda kampanyalar yürüten kadın grupları, ılımlı gazeteci ve yazarlar vb.; 2. Bu ılımlı düşüncelerin Avrupa'daki Müslüman toplumlarından, Türkiye'den, Güneydoğu Asya'dan ve diğer açık toplumlardan bütün Ortadoğu'ya yayılması sağlanmalı (Güner, 2018: 134).

Buradaki temel yaklaşım, aslında tehdidin İslam'dan kaynaklandığı ve İslam'ın bir reformasyon sürecinden geçerek ılımlılaştırılması halinde ılımlı/iyi Müslümanların üretilebileceği anlayışıdır ki, bu da Müslümanların güvenlik dışına çıkarılacağı anlamı taşımaktadır. Bunu kanıtlar nitelikte bir örnek olarak Obama'nın İslam hakkındaki yorumları gösterilebilir. Goldberg, Obama'nın diğer dünya liderleriyle özel görüşmelerinde İslam'ın kendisini modernite ile uzlaştıran ve Hristiyanlığı değiştiren bazı reformlardan geçene kadar “İslamcı terörizme” kapsamlı bir çözüm olmayacağını savunduğunu ifade etmektedir. Ayrıca “İslam'ın bir bütün olarak, İslam'ın bu yorumuna (terörden bahsediyor) meydan okuması, onu izole etmesi ve İslam'ın barışçıl, modern bir toplumun parçası olarak nasıl işleyeceğine dair toplumları içinde hararetli bir tartışmaya girmesi gerekiyor” ifadelerin kullanan Obama, barışçıl ve hoşgörülü Müslümanların etiketlendiklerine dair endişelerine karşı duyarlı olmadığı taktirde onları bu tartışmaya katılmaya ikna edemeyeceğini söylemiştir (Goldberg, 2016). Bunun ABD'deki karşılığı olarak CVE politikasını başlatan ve “iyi” Müslümanlara aralarındaki “kötüleri” tespit etmeleri için CVE politikasına katılmaya çağıran Obama'ya benzer ifadeler 2016 başkanlık seçimlerinde Trump'a karşı yarışan Hillary Clinton'dan da gelmiştir. Clinton, tek başına “Müslüman” sözcüğünün terörizm imgelerini çağrıştırabileceği ve bu nedenle bu sözcüğü başka bir niteleyici ifadeyle kullanmamanın politik açıdan pahalıya patlayabileceği imasında bulunarak genellikle Müslümanlardan “terör düşmanı” veya “barış yanlısı” şeklinde söz etmiştir. Hatta başkanlık kampanyası sırasında, Amerikan ordusunda Müslüman kökenli bir yüzbaşı olarak görev yapan ve Irak'ta hayatını kaybeden Humayun Han'ı dile getiren Clinton, Han ailesi aracılığıyla Müslümanların nasıl olmaları gerektiği yönünde bir rol model sunmuştur (Beydoun, 2021: 41, 162-163).

Sorunun İslam'dan kaynaklandığı ve İslam'ın ancak ılımlaştırılarak güvenlik dışına çıkarılacağı anlayışı Avrupa için de temel bir yaklaşımdır. Bunun Avrupa'daki yansımaları genel olarak bir Avrupa İslam'ı ya da her devletin Fransa İslam'ı, Almanya İslam'ı vb. gibi kendi İslam'ını oluşturmalarıdır. Bu konuda kullanılan temel aktörler ise Müslüman bir geçmişe sahip sözde İslam uzmanlarıdır ve bu uzmanlar Avrupa'nın İslam'a ve Müslümanlara yönelik uyguladığı stratejilere katkı sağlayan “iyi” Müslümanlardır. Eliaçık, Avrupa'da “Avrupa İslamı” projesinin ilk olarak Suriye kökenli Siyaset Bilimci Bassam Tibi tarafından 1990'larda dile getirildiğini ve bu

projenin Avrupa ülkelerinde ulusal kimlik kazanarak Alman İslamı, Fransız İslamı veya aydınlanmacı İslam gibi isimlerle ortaya çıktığını ifade etmektedir. 2000'lere gelindiğinde ise, Avrupa İslamı projesi ve İslam düşmanlığı birbirini besleyen ve tamamlayan projeler olarak gündemde yer almaya başlamıştır. Bu kapsamda Avrupa İslamı projesinin de gündelik siyasi taktikleri aşan ve Müslümanları disipline etmeye ve nihayetinde bir Pagan İslamı oluşturmaya yönelik seküler bir toplumsal mühendislik projesi olduğu anlaşılmaktadır (Eliaçık, 2020). Benzer şekilde Bayraklı'ya göre de, Batı'da bazı kesimler uzun zamandır İslam'ın anti-modernliğine vurgu yaparak, İslam'a yönelik bir reformdan söz etmektedir. Buna rağmen Müslüman göçmenleri asimile edemeyen bazı Avrupalı devletler, bir "Avrupa İslamı" üretmeyi adeta devlet politikası haline getirmişlerdir. Bu kapsamda Almanya, Avusturya, Fransa ve Hollanda gibi devletler çeşitli enstrümanları ve devlet baskısını kullanarak, Avrupa İslamı projesini desteklemeye başlamışlardır. Bayraklı ayrıca, birçok ülkede İslam ilahiyatı bölümleri açıldığını ve "reformist" ve "iyi Müslümanlar" olarak nitelenen akademisyenlerin desteklendiğini ifade etmektedir. Diğer yandan İslam'ın tahrif edilmesi durumuna direnç gösteren akademisyenler, cemaatler ve sivil toplum kuruluşları "kötü Müslümanlar" olarak etiketlenerek dışlanmışlardır (Bayraklı, 2017).

Avrupa'da böyle bir yaklaşıma yönelik 11 Eylül sonrası ilk uygulama İngiltere'de görülmektedir. İngiltere'de hükümet sekreteri Sir Andrew Turnbull ile İçişleri Bakanlığı sekreteri John Gieve'in The Sunday Times'a sızan yazışmalarında, "Genç Müslümanlar ve Aşırılık Üzerine Taslak Rapor" başlıklı bir dosyada CONTEST'e ve bu kapsamda ılımlı İslam'a yönelik önemli ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Burada, "Hükümetin terörizm karşıtı stratejisinin, CONTEST'in, birinci direği 'Önleme'dir. Amaç, terörizmin altında yatan sebepleri çözerek terörizmi önlemek, 'ılımlı İslam'ı ve reformları desteklemek için hep beraber bölgesel ihtilafları çözmeye çalışmak ve terörizme olan desteği, ilgili toplumsal ve iktisadi konulara nüfuz ederek azaltmaktır" ifadeleri yer almaktadır (Meuleman, 2007: 298). Meuleman, yazışmada İngiliz hükümetinin Müslümanlara, özellikle de genç Müslümanlara yönelik "kalpleri ve zihinleri kazanma" ve bunu gerçekleştirecek doğru isimleri destekleme stratejisinden de bahsedildiğini ifade etmektedir. Bu isimler arasında Amr Halid, Hamza Yusuf, Suhaib Webb ve Tarık Ramazan'ın adı zikredilmektedir. Özellikle Tarık Ramazan dönemin Başbakanı Tony Blair tarafından İngiltere'deki İslam anlayışı ve İngiltere'nin İslam

algısını araştırmak üzere görevli bir çalışma grubunda görev almıştır. Meuleman’a göre bu, Müslüman gençlerin kalplerini ve zihinlerini kazanmanın yanında, Müslüman dünyaya kendini diğer Batılı ülkelerden daha sempatik gösterme çabasıdır (Meuleman, 2007: 301-302). Bahsi geçen isimlere daha yakından bakıldığında ise İngiliz hükümetinin 11 Eylül’ün hemen ardından kendi iyi Müslümanlarını çok iyi tespit ettiği görülmektedir¹³ ki, daha sonrasında da İşçi Partisi ya da Muhafazakar Parti hükümetleri kendi iyi Müslümanlarıyla açılmayı tercih etmişlerdir.

İngiltere’nin uyguladığı stratejiyi çok daha açıktan yürüten Fransa’da, yaklaşık otuz yıldır bir Fransız İslamı oluşturulmaya çalışıldığına dikkat çeken Faytre, bunun Macron’la birlikte hız kazandığını ifade etmektedir. Faytre’ye göre, Fransız İslamı vizyonu Macron’un İslam konusundaki yakın danışmanı Hakim El Karoui’nin meyvesidir ve bu “İslam uzmanının” “Fransız İslamı Mümkün” ve “İslam, Bir Fransız Dini” gibi konuyla ilgili birçok kitap ve rapor yayınladığını ifade etmektedir. Bu raporlardan biri olarak “İslamcılık Fabrikası” başlıklı bir rapor yayınlayan ve “İslamcılık”a daha iyi karşı koymak için Müslüman dini uygulamalarının devlet tarafından daha güçlü bir şekilde düzenlenmesi çağrısında bulunan Karoui’ye dönemin Fransa İçişleri Bakanı Gerard Collomb tarafından da övgülerde bulunulmuştur (Faytre, 2019: 342-344). Ekim 2020’de İslam’ın krizde olduğuna dair açıklamalarda bulunduğu konuşmasında Macron, bir Fransız İslamı’na yönelik şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bu cumhuriyetçi yeniden uyanışta uygulamaya niyetlendiğimiz stratejinin dördüncü odak noktası, Fransa’da bir tür “Aydınlanma İslamı” oluşturmaktır... Fransa’ya özgü bir İslam’dan söz edebiliriz... bu dinin, ortak ilgi alanlarında Cumhuriyet’in ortağı olacak şekilde ülkemizde yapılanmasına yardımcı olmalıyız.

¹³ Televanjelistlerin Müslüman versiyonu şeklindeki tele-vaiz Amr Halid’in, İslami konulara yaptığı yanlış yorumlar nedeniyle çok sayıda reddiye yazılmıştır. Kendini modern bir Müslüman olarak gösteren Halid, Mısır’da 2013 yılında gerçekleştirilen darbeye yönelik askeri müdahalenin askeri açıdan caiz olduğuna dair fetvalar vermiş ve darbeye direnen halka karşı Mısır ordusuna üstlerine ve yöneticilerine itaat etmeleri ve bozguncuların kökünü kazımaları gerektiğine yönelik çağrıda bulunmuştur (Kılınç, 2017). Bir diğer isim olan Hamza Yusuf’un, 11 Eylül sonrası Bush yönetiminin akıl danıştığı isimlerden biri olduğu görülmektedir (Kılınç, 2019). Ayrıca Trump’ın Dışişleri Bakanı Mike Pompeo’nun danışmanı olarak o dönem yaşanan George Floyd vakası sonrası gerçekleştirilen Black Lives Matter hareketine yönelik ABD’de ırkçılığın çok az görüldüğüne ve asıl sorunun Afroamerikalı aile yapısında bulunduğu dair beyaz üstünlükçi ifadeleri bulunmaktadır (Beydoun, 2021: 216-217). Kuran’da kadınlara yönelik adaletsizliklerin bulunduğu, İslami iktisat gibi yaklaşımlara gerek olmadığını düşünen ve eşcinselliğe yönelik Kuran’daki açık olarak ifade edilen ayetlere zıt düşen ifadeler kullanan Tarık Ramazan’ın ise Kuran hükümlerinin aslını değiştirecek şekilde yeni yorumlarla reforme edilmesi gerektiğine yönelik ifadelerde bulunduğu görülmektedir (Karaman, 2015).

Ve bu normaldir. Diğer dinler de benzer şekilde yapılandırılmıştır, öncelikle tarihleri nedeniyle ve bazen, diyebilirim ki, bu onların yapılarının bir parçası ve birlikte yaşamayı öğrendik, ama burada da açık görüşlü olmalıyız... Yani ülkemizde Aydınlanma değerlerine uygun bir İslam'ı inşa etmemize imkan verecek bir teşkilat inşa etmeye çalışacağız - umuyorum, inanıyorum. Cumhuriyetle barış içinde bir arada yaşayabilen, bütün ayrılık kurallarına riayet eden, bütün sesleri susturan bir İslam... (Elysee, 2020).”

Najib’e göre, Fransa’daki İslamofobi, öncelikle Fransız Müslümanlarının kendi kaderini tayin hakkını kaldırarak onları “İslamsız Müslümanlar” haline getirecek olan bir “Fransa İslamı” kurmaya çalışan devletin sonucudur. Fransız Müslümanlara asimilasyon dayatan bu anlatı, bir “Fransa İslamı” kurarak Fransa’da İslam’ı reddetmektir (Najib, 2022: 238, 249). Eliaçık’a göre, Fransa bir yandan ordusuyla AB’nin askeri gücü gibi Ortadoğu’da varlık göstermekte ve Ortadoğu’daki çıkar mücadelesini “İslamcı radikalizm ve terörle mücadele” yaklaşımıyla meşru bir zemine oturtmaktadır. Diğer yandan ise ülkedeki Müslüman grupları “Fransız İslamı” kimliğiyle ne Fransız ne de İslam kimliğine sahip mankurt bireyler olarak görünmez ve etkisiz kılmayı hedeflemektedir. İmamların Avrupa devletleri tarafından yetiştirilmesi, köken ülkeden imam gelişlerinin durdurulması, Avrupa İslamı konseptine uygun yeni teoloji fakülteleri ve İslam merkezlerinin ve LGBT ve kadın imamlara sahip cami benzeri ibadethanelerin açılması gibi bazı uygulamaların yürürlüğe konulmaya çalışması (Eliaçık, 2020) bunu açık şekilde göstermektedir.

Fransa gibi Almanya’nın da kendisine has bir “Alman İslamı” oluşturma düşüncesinde olduğu görülmektedir. Çakır ve Dalaman, “Alman İslamı” kavramını ilk kez 1992 yılında – yukarıda genel olarak Avrupa İslamı düşüncesini ilk ortaya atan kişi olarak ifade ettiğimiz – Suriyeli İslam bilimci Bassam Tibi tarafından dile getirildiğini ifade etmektedir. Tibi, Müslüman göçmenlerin, köktendinci kurum ve derneklerin etkisinde olduğunu ve bu yüzden Alman toplumuna uyumlarının olanaksızlaştığını savunarak, Almanya’nın yasalarına, toplum yapısına ve hayat şartlarına bağlı Müslüman örgütlerin oluşmasını ve bunların zamanla “Alman İslamı”nı geliştirmelerini önermiştir. Bu öneri, 2005’te Başbakan olan Angela Merkel’in, göreve başladıktan kısa bir süre sonra göçmen ve dini örgütleri bir araya getirdiği “Uyum Zirvesi” ve “İslam Zirvesi” adlı yıllık buluşmalarla yeni bir ivme kazanmıştır. 2010 yılında ise dönemin Cumhurbaşkanı

Christian Wulff'un "İslam Almanya'nın bir parçasıdır" açıklamasından sonra, özellikle muhafazakar partiler ve 2013 sonrasında Afd, İslam'ın reforme edilerek "Almanlaştırılmasını" talep etmiştir (Çakır ve Dalaman, 2020). Almanya'ya yönelik olarak Afd'nin Müslümanlara karşı İslamofobik ve ırkçı kampanyalarına değinen Tauscher, bu kampanyalar nedeniyle Alman kamuoyunun İslam'dan artık bir inanç olarak değil, bir ideoloji ve çoğunlukla Alman kültürü ve hatta "çoğunluğun iradesine" veya federal hükümete göre yeniden yapılandırılması gereken devlet için bir güvenlik riski olarak bahsettiğini ifade etmektedir. Tauscher'e göre, bu yeniden yapılandırmaya yönelik siyasal İslam, İslamcılık, hukukçu İslamcılık, Avrupa İslamı, Alman İslamı, eleştirel İslam, eleştirel Müslümanlık ve aydınlanmış İslam gibi kullanılan terimler İslam'ın yapı sökülüne örnek teşkil etmektedir (Tauscher, 2021: 379).

Ancak İslam'ın Almanya için bir güvenlik riski taşıdığı ve bu nedenle yeniden yapılandırılması gerektiği yaklaşımı sadece Afd ile sınırlı değildir. Almanya'da 2017'de "İslam Almanya'ya ait mi, değil mi?" tartışmasıyla göreve başlayan Birlik Partileri CDU/CSU ve sosyal demokrat SPD tarafından kurulan "Büyük Koalisyon" hükümetinin İçişleri Bakanı Horst Seehofer, "İslam Almanya'ya ait değildir. Almanya Hristiyanlık kültürüyle yoğrulmuştur" şeklinde açıklamalarda bulunarak "Alman İslamı" düşüncesini daha da pekiştirmiştir (Çakır ve Dalaman, 2020). Almanya'nın devlet düzeyinde bir "Almanya İslamı" hedeflediğini gösterir nitelikte Federal İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Markus Kerber, Doğu Almanya'da bir hafta süren aşırı sağcı çatışmaların ardından Eylül 2018'de Almanya'nın Müslüman toplumunun yabancı etkisi üzerindeki kontrolünü sıkılaştıracağını söylemiştir. Kerber bu konuda verdiği bir röportajda şu ifadeleri kullanmıştır:

"Yabancı güçlerin Alman Müslümanlara çok uzun süre dinlerini nasıl yaşayacaklarını dikte ettiğini gördük ve onların da burada bir evleri olduğu için şimdi özgüvenlerini güçlendirmelerine yönelik onlara daha fazla destek vereceğiz. Alman Müslümanlar için daha fazla tartışma formatı oluşturmak istiyoruz. Bakan ayrıca Alman Müslümanları bir Alman İslamı üzerine tartışma yürütmelerini aktif olarak teşvik edecek (OIC, 2019: 55)."

Nitekim Seehofer'in başkanlığında bir araya gelen İslam Zirvesi'nin dördüncüsü, "Alman İslamı" söyleminin içeriğiyle ilgili somut bir yapılanmanın oluşumuna sahne olmuştur. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde Almanya'nın "iyi" Müslümanları da "Alman

İslamı”na yönelik girişimlerin destekçisi olmuşlardır. Çakır ve Dalaman, bu görüşü savunan Yeşiller Partisi’nin eski Eş Başkanı Cem Özdemir, sosyolog Necla Kelek, “kadın imam” Seyran Ateş, psikolog Ahmad Mansur ve SPD’nin Federal Meclis eski milletvekili Lale Akgün’ün de aralarında bulunduğu bir grubun, “Seküler İslam Girişimi” adlı bir oluşumun çatısı altında bir araya geldiklerini ifade etmektedir. Girişimciler, “insan haklarına uyumlu bir İslam’ın gelişmesini” amaçladıklarını ifade etmişler ve Müslüman göçmenlerin geldikleri ülkelerin kurumlarından ve dini temsilciliklerinden bağımsız örgütlenmesini önerirken, dinin günlük hayatta oynadığı belirleyici rolün azaltılmasıyla İslam’ın sekülerleştirilmesini de hedefler arasında saymışlardır (Çakır ve Dalaman, 2020).

Almanya ve Fransa gibi İtalya’nın da kendi denetiminde bir “İtalya İslamı” oluşturmaya yönelik bazı düzenlemelere gittiği söylenebilir. 2017 yılının Ocak ayında İtalya İçişleri Bakanı Angelino Alfano, “Müslümanların ülkeye entegrasyonunu iyileştirmek” için “İtalyan İslamıyla İlişkiler Konseyi”nin kurulduğunu duyurmuştur. Alfano, Konseyin Müslüman üyelerinin, “kendisini ülkenin Hristiyan ve insani gelenekleriyle aynı hizaya getirecek bir İtalyan İslamı”na yönelik çalışacağını ifade etmiştir. Alfano ayrıca konseyin, Müslüman göçmenlerin İtalyan toplumuna daha fazla entegre olmasını sağlamak, aşırılığa engel olmak, imamları eğitmek ve yeni camilerin kurulmasına onay vermek gibi hedefleri olduğunu da söylemiştir. Alfano’nun açıklamalarından bir ay sonra ise “İtalyan İslamı için Ulusal Pakt” (tam resmi adıyla “İtalyan İslamı için Ulusal Pakt, açık ve entegre bir toplumun ifadesi, İtalyan hukuk sisteminin değer ve prensiplerine bağlı kalmak”), İçişleri Bakanı, İslamla İlişkiler Konseyi’nin koordinatörü ve İtalya’daki dokuz Müslüman teşkilat arasında imzalanmıştır (Faytre, 2018).

Avrupa İslamı kavramından esinlenerek kendi İslam’ını oluşturmaya çalışan bir başka Avrupa ülkesi Avusturya’dır. Keskin’e göre, “Avusturya İslamı” ülke içindeki Müslümanların “ehlileştirilmiş”, devlet otoritesine boyun eğmiş bir İslam anlayışı ile yaşamasını öngörmektedir. “Avusturya İslamı”na yönelik asıl çalışmaların 2015 İslam Yasası ile başladığını ve bunun bir tür siyasal mühendislik hamlesi olduğuna dikkat çeken Keskin, “Avusturya İslamı” için en önemli yerel aktörün Ednan Aslan olduğunu ifade etmektedir (Keskin, 2018). Hafez’e göre, bir İslam alimi gibi görünen bir kişi olarak Aslan, birçok İslamofobik aktörün onu İslam’a yönelik eleştirilerinin ırkçı

olmadığının kanıtı olarak göstermelerine olanak sağlamaktadır. “Tüm Müslüman örgütlerin bir İslam devleti kurma hedeflerini paylaştığını” ve “Avrupa dışındaki tüm İslam ilahiyat fakültelerinin DEAŞ teolojisini öğrettiğini” ifade eden Aslan (Hafez, 2016: 38-39), aynı zamanda “iyi” bir Müslüman olarak Avusturya hükümeti için Avusturya İslam haritasını hazırlayan kişidir. “Avusturya İslamı”nın da Aslan önderliğinde yürütüleceğini söyleyen Keskin, Avusturyalı filozof Konrad Paul Liessmann’ın bu konudaki ifadelerine atıfla, “Avusturya İslamı” adı altında dayatılan anlayış çerçevesinde başta hukuk, siyaset ve eğitim alanları olmak üzere İslam’ın görünür olmasının istenmediğini ifade etmektedir. Keskin ayrıca Liessmann’ın Müslümanların Avrupalı yaşam biçimine alternatif yaşam tarzlarını devam ettirmelerinin önüne geçebilmek için sınırlandırılmış yeni bir “İslam” çeşidine ihtiyaç olduğu yönünde bir söylemde bulunduğu dikkat çekmektedir (Keskin, 2018).

Aslında yukarıdaki devletlerle sınırlı olmayacak şekilde birçok Avrupalı devletin artık güvenlik dışına çıkardığı ve siyasi, sosyal vb. alanlarda ön plana çıkararak işbirliği yaptığı iyi Müslümanları bulunmaktadır. Esasen AB’de göç ve terör odaklı olarak Müslümanlara yönelik düzenlendiği faaliyetlerinde bu isimlerle çalışmaktadır. Bu duruma örnek oluşturacak nitelikte Bayraklı ve Hafez, Haziran 2017’de Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen “Avrupa Vatandaşlarının Aşırılığa Karşı Girişimi”nin (Aşırılığı Durdur) başlatıcıları arasında Seyran Ateş ve Efgani Dönmez gibi İslamofobik isimlerin yer aldığını ifade etmektedir. Girişim ayrıca Abdel-Hakim Ourghi, Ralph Ghabban, Saida Keller-Messahli ve Necla Kelek gibi isimlerce de desteklenmiştir. Avusturya menşeli bir gazete olan Falter, bu girişimin AB Komisyonu tarafından 20.000 Euro’dan fazla bir bütçeyle fonlanacağını ve Müslümanların dini faaliyetlerini kısıtlamak için kullanılabileceğini ortaya çıkarmıştır. Aşırılığı Durdur girişimi, “aşırılık yanlısı geçmişe sahip kişi ve kuruluşların eklenebileceği AB çapında ortak bir izleme listesinin başlatılması” ve ayrıca kuruluşlar ve işletmeler için bir “aşırılıktan uzak” sertifikasının getirilmesi çağrısında bulunmaktadır (Bayraklı ve Hafez, 2018: 24).

Batılı ülkelerin, güvenlik dışılaştırılarak tehdit unsuru olmaktan çıkarılacak bir İslam için sözde İslam uzmanlarının yanı sıra “ılımlı İslami grupları” da destekler nitelikte söylem ve politikalar geliştirdikleri görülmektedir. Bunun en bariz örneğini ise Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) oluşturmaktadır. Türkiye’de Milli Güvenlik Kurulunun

(MGK) 30 Ekim 2014, 29 Nisan 2015 ve 26 Mayıs 2016 tarihli toplantılarında alınan kararlarda sözde “hizmet hareketi” adlı, legal görünümlü illegal yapı, paralel bir devlet kurma amacıyla olan, devletin varlığına ve anayasal düzenine karşı ciddi tehdit oluşturan bir örgüt olarak kabul edilmiştir (Anadolu Ajansı, 2020). Mayıs 2016’daki MGK toplantısı ile terör örgütü ilan edilen FETÖ’nün 15 Temmuz 2016’da başarısız bir darbe girişiminde bulunması sonrası Batı’nın, demokratik yollarla seçilen bir hükümete karşı düzenlenen darbe girişimini de iyi-kötü Müslüman ikiliği şeklinde değerlendirdiği görülmektedir. Aslında 15 Temmuz’dan daha önce 2007 tarihli Rand raporunda Fethullah Gülen (FETÖ elebaşı) için ılımlı İslam’ın en önemli liderlerinden biri olarak tanıtıldığını vurgulayan Güner, söz konusu kuruluşun danışmanı ve CIA eski Asya Bölgesi istihbarat şefi olan Graham Fuller’in 1993 tarihli “İslamın Geleceği” adlı kitabında Gülen’i liberal, reformist İslamcı ve dinler arası diyalogda Türkiye’deki en güçlü aktivist olarak ele aldığını ifade etmektedir. Fuller aynı zamanda 1993 itibarıyla Türkiye’deki 236 okulu, yurtdışında 280 okulu, 200 dolayında dini vakfı ve 211 ticari şirketi ile Gülen’in, ABD’nin Orta Doğu politikası kapsamında etkili olabilecek liberal İslamcı bir hareketin lideri olduğu görüşündedir (Güner, 2018: 135). Nitekim Balcı ve Turan (2017: 59-60), darbe girişimi sonrası da fikirleri değişmeyen Fuller’in, girişimden on gün sonraki şu ifadelerine dikkat çekmektedir:

“Ciddi bir konudan bahsediyoruz: İslamiyet’in geleceğini hangi hareket temsil edecek? IŞİD? El-Kaide? Müslüman Kardeşler? İslamcı hareketlere yenilere eklense de, Hizmet’i (FETÖ’den bahsediyor) makul, ılımlı, toplumsal anlamda yapıcı ve açık görüşlü teşkilatlar listesinde üst sırada tutarım. Hizmet bir kültürdür, modernleşen ana İslam akımının merkezinde yer almaktadır.”

Fuller’e benzer şekilde “bu darbe, Türkiye’nin İslami bir diktatörlük olmaktan kurutulması için son şansıdır. Bu darbeye rol alanlar iyi adamlar” ifadelerini kullanan ve darbe girişiminin başarısız olmasının ardından “şayet darbe başarılı olsaydı, İslamcılar kaybedecek, biz kazanacaktık” ifadelerini kullanan Amerikan ordusunun istihbaratçı subaylarından emekli yarbay Ralph Peters (Ataman ve Shkurtı, 2016: 61), darbe girişimiyle ilgili Fox News’e, Balcı ve Turan (2017: 56-57)’in aktardığı, şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Cumartesi gecesinin başarısız darbesi, yönetimin İslamlaşmasını ve toplumsal düşüşü önlemek açısından Türkiye’nin son şansıydı... Ödülleri, zehirli bir İslami

rejimin Avrupa'nın kapısına dayanması olacak... Büyük bir ülke, gözlerimizin önünde İslamcı şahinlerce yıkılıp yok edilirken, başkanımız 'demokrasi'sini övebiliyor... Türk Silahlı Kuvvetleri, neredeyse yüzyıldır ülkenin laik anayasasının bekçiliğini yapmakta... Şimdi, yeni Osmanlıcı vizyonuyla Erdoğan, bu darbeyi ülkenin İslamlaşmasını hızlandırmanın ve Türkiye'yi İslam alemini kapsayan karanlığa sürüklemenin gerekçesi olarak kullanacak... Recep Tayyip Erdoğan düpedüz İslamcıdır ve Müslüman Kardeşler örgütüyle ilişkilidir... Ne ki IŞİD, el-Kaide ve Müslüman Kardeşler arasında bir amaç farkı değil, sadece adabımuaşeret açısından bir fark söz konusudur.”

Ataman ve Shkurtı'ye göre, ABD başlangıcından beri darbe girişimine karşı belirleyici bir tutum almak istemediği gibi, yaşananları meşru hükümeti devirme girişimi olarak da görmemiştir. Hatta ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ve Federica Mogherini, ortak bir basın açıklamasında Türkiye'ye hukukun üstünlüğü çağrısı yapmış ve NATO'nun konu hakkında bir bildirge ilan ettiğini açıklayarak Türkiye'ye gözdağı vermiştir. Diğer yandan Fransız Dışişleri Bakanı Jean-Marc Ayrault, Erdoğan'ın “otoriter” hale geldiği konusunda uyarıda bulunurken, CENTCOM Komutanı Joseph Votel, açıkça darbeci askerlerin tutuklanmasına karşı çıkmış ve tutuklanan darbeci subayların kendi müttefikleri ve muhatapları olduğunu, bundan sonra Türk silahlı kuvvetleri içinde muhatap bulmada endişe ettiklerini ifade etmiştir (Ataman ve Shkurtı, 2016: 62-64).

Yine Ataman ve Shkurtı, 2015 Paris saldırılarının ardından Batı dünyasının Fransa'da OHAL ilan edilmesine gösterdiği tepki ile Türkiye'nin FETÖ darbe girişimi sonrası ilan ettiği OHAL'e gösterdikleri tepkinin zıtlık gösterdiğini ifade etmektedir (Ataman ve Shkurtı, 2016: 63-64). Buradaki temel bakış açısı, yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere iyi-kötü Müslüman ikiliğinden kaynaklanmaktadır. Paris saldırılarını gerçekleştirenler “kötü Müslümanlar”dır. Türkiye'de ise darbeye maruz kalanlar “kötü”, darbeyi gerçekleştirenler “iyi Müslümanlar”dır. Ayrıca Avrupa'nın 2015 göç krizi ile Müslüman göçünü güvenlikleştirdiği hatırlanacak olursa, FETÖ mensuplarının bu güvenlikleştirmeden muaf tutulduğu, yani Batı için herhangi bir tehdit oluşturmayacak şekilde güvenlik dışına çıkarıldığı görülmektedir. Haziran 2022 verilerine göre, firari FETÖ'cü sayısı 28 bin 817'dir. Bunlardan 1015'i hakkında mahkemelerde verilmiş kararlar ve haklarında kesinleşmiş hükümler bulunmaktadır (Yenişafak, 2022). Bunlardan ne kadarının yurtdışından olduğu tam olarak bilinmese de, Avrupa'da göç

krizi ile göçmenlere yönelik artan geri itmeler ve sınır dışı etme işlemleri Türkiye’den kaçan FETÖ mensuplarına uygulanmamaktadır. Üstelik hali hazırda “iyi Müslümanlar” olarak örgüt elebaşı Fetullah Gülen başta olmak üzere örgütün üst düzey isimleri, İslamofobi’nin giderek yaygınlaştığı ABD ve çeşitli Avrupa ülkelerinde güvenlik dışına çıkarılan İslam’ı temsil ettikleri için rahat bir şekilde yaşayabilmektedir.

BÖLÜM III: BATI'DA İSLAMOFOBİ SORUNUNUN GÜVENLİKLEŞTİRME TEORİSİ BAĞLAMINDA ANALİZİ

Hatırlanacağı üzere Buzan ve Waever güvenlikleştirmeyi, “bir şeyi değerli bir referans nesnesine yönelik varoluşsal bir tehdit olarak ele alarak, bu tehditle başa çıkmak amacıyla acil ve istisnai önlemler çağrısına olanak sağlamak için bir siyasi topluluk içinde öznelarası bir anlayışın inşa edildiği söylemsel ve siyasi bir süreç” olarak tanımlamıştı. İslamofobi ise, önceki bölümlerde atıflar yaptığımız isimlerin açıklamalarından elde edilen bilgiler doğrultusunda şu şekilde tanımlanabilir: Batı'nın ırksallaştırılmış yönetimselliğinde ırksallaştırılan Müslümanların asimile edilmesi ya da en azından disipline edilmesi, öteki olarak “biz”in inşasına ve güçlü kalmasına olanak sağlaması ve siyasi yelpazenin neredeyse tüm kesiminde bulunan elitlerce iktidarı kazanma, koruma ve genişletme aracı olarak kullanılması amacıyla siyasal bir süreç içinde, İslam'dan kaynaklı olarak Müslümanların potansiyel terörist, aşırılık yanlısı, Batı'nın değerlerini, eşitlik, özgürlük gibi temel insan haklarını ya da kadın haklarını tehdit eden kimseler olarak bir günah keçisine dönüştürülmesi ve böylece Müslümanların siyasi, toplumsal, kültürel vb. pek çok alandan dışlanarak temel insan haklarından ve özgürlüklerinden mahrum bırakılması ile sonuçlanan kültürel bir ırkçılık, ya da daha açık bir şekilde Müslüman karşıtı ırkçılık. Bu haliyle İslamofobi, Batılı güvenlikleştirici aktörlerin İslam'ın ve Müslümanların Batı'nın askeri, siyasi ve toplumsal referans nesnelerine yönelik tehdit oluşturdukları gerekçesiyle, normal şartlarda herhangi bir Batılı vatandaşa uygulanması durumunda kabul edilemeyecek önlemleri haklı çıkaran söylemlerde bulunmasının, politikalar uygulamasının ve yasal düzenlemeler yapmasının toplumsal düzeyde onaylanması ya da tepkisiz kalınmasıyla sonuçlandığı bir güvenlikleştirme sürecidir. Yani İslamofobi sürekli devam eden bir süreç olarak İslam'ı ve Müslümanları güvenlikleştirmenin hem nedeni hem de sonucudur. Peki, bu nasıl mümkün hale gelmektedir? Yani Batılı güvenlikleştirici aktörler İslam'ı ve Müslümanları niçin ve nasıl güvenlikleştirmişler? Bunu ne zaman gerçekleştirmişler ve bu süreç hangi sonuçları meydana getirmiştir?

Öncelikle bu sürecin güvenlikleştirici aktörlerini, referans nesnelerini, izleyici, işlevsel aktörlerini ve kolaylaştırıcı koşullarını tespit etmek önemlidir. Kopenhag Okulu ve Paris Okulu'ndan hareketle İslamofobik güvenlikleştirmenin güvenlikleştirici aktörleri siyasi-

bürokratik elitler ve kurumlardan oluşan huzursuzluğun profesyonel yöneticilerinden oluşmaktadır. Bu çalışmada aktörlerin söylemlerinde, yazılı metinlerde ya da toplumsal olarak dile getirilen endişelerde ifade edilen referans nesneleri: ABD için Amerikan ulusu, Amerikan halkı, Yahudi-Hristiyan kültürü, ABD'nin fiziki olarak kendisi, Amerikan hukuku ve Amerikan demokrasisi yani devletin siyasi ideolojisidir. Avrupa'da ise, ulusal değerler (İngiliz, Fransız vb.), ulusal birlik, toplumsal homojenlik, laiklik, cumhuriyet değerleri, devletin siyasi ve fiziki bütünlüğü, Avrupa değerleri, demokratik değerler ve özgürlük, toplumsal bir arada yaşama, toplumsal kimlik, liberal demokrasi, Avrupa kültürü, Avrupa ve Batı çıkarları, iç siyasi düzen, liberal ve demokratik anayasa, modernite, Avrupa sistemi ve Hristiyan kimliğidir. İslamofobik güvenlikleştirme vakalarının izleyicileri ilgili devletlerin halklarından oluşmaktadır. ABD'de izleyici kitlesini Amerikan halkı, Avrupa'da ise hem AB hem de ulusal kimlikleriyle ifade edilen Avrupa halkı oluşturmaktadır. İşlevsel aktör, tek başına güvenlikleştirme adımı atma yetkisine sahip olmayan ancak var olan bir güvenlikleştirmeyi ya da adımını büyük ölçüde etkileyen aktördür. Bu çalışmada yer alan işlevsel aktörlerin başında, güvenlikleştirici aktörlere Batılı bir İslam için danışmanlık yapan ve Batılı kamuoyuna “iyi bir İslam ve Müslüman” profili çizen göçmen kökenli sözde İslam uzmanları ve siyasetçiler gelmektedir.

Kopenhag Okulu kolaylaştırıcı koşulları içsel ve dışsal olarak iki kategoride ele almaktadır. İçsel koşullar, dilbilimsel ve dilbilgisel edim kurallarına uyulması ya da edimin kabul edilmiş geleneksel prosedürlere göre yürütülmesidir. Dışsal koşullar ise, güvenlikleştirici aktörün toplumsal kabulü ve tehdidin tarihselliğidir. Hughes, buradan hareketle Kopenhag Okulu'nun kolaylaştırıcı koşullarına ek olarak iki koşul daha eklemiştir. Bu yönde üçüncü bir kolaylaştırıcı koşul, güvenlikleştirici aktörün kanıt olarak öne sürebileceği raporlara ya da görsel materyallere sahip olması, yani tehdidin kanıtlanmasıdır. Dördüncü kolaylaştırıcı koşul ise, izleyicinin sosyalleşmesi, yani izleyicinin kültürel bilinçdışının nasıl oluştuğudur (Hughes, 2007: 85-87). Koşullar konusunda bir başka eleştiriyi Balzacq getirmiştir. Balzacq, Kopenhag Okulu'nu içsel koşulların belirli bir grameri takip ederek, yani gerekli “mutluluk (başarı) koşullarının” yerine getirilmesi halinde güvenlikleştirme işleminin gerçekleşeceği yaklaşımını eleştirmektedir. Bu yönüyle güvenlikleştirme edimsöz olarak değil etkisöz olarak gerçekleştirilmelidir. Etkisellik, sadece belirli ifadeleri söyleyerek elde edilmez. Belirli

bir durumdaki bazı belirli ifadelerin neden olabileceği, kasıtlı veya kasıtsız, genellikle belirsiz, tüm etkileri içerir. Ayrıca güvenlikleştirme gibi herhangi bir öznelarası süreçte amaç, etki olarak diğerinden önemli bir yanıt istemektir. İzleyiciyi (örneğin halkı) ikna ederek bir etkisellik elde etmek için, konuşmacı dilini izleyicinin deneyimine göre ayarlamak zorundadır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Balzacq bu etkiselliği pragmatik/stratejik eylem olarak ele alır. Balzacq, bu stratejik/pragmatik eylem kapsamında izleyici-bağlam-aktör¹⁴'e bağlı üç koşul sıralamaktadır (Balzacq, 2005: 175-176, 184, 191-192). Bu çalışmada yer alan İslamofobik güvenlikleştirme vakalarının tespit edilen kolaylaştırıcı koşulları ise şunlardır: İslamofobi'nin tarihsel olarak İslam'ın ilk çıktığı yıllara kadar götürülebilmesi ve yaşanan olaylar nedeniyle tarihi bir temelinin bulunması; güvenlikleştirici aktörlerin devlet başkanları ve bakanlar olmak üzere halkın güvenini kazanmış önemli siyasi figürlerden ve güvenlik kurumlarından oluşması; halka yönelik ya da halkın gözü önünde meydana gelen 11 Eylül, 2004 Madrid, 2005 Londra, 2015 Paris gibi çeşitli terör saldırıları; aktörlerin toplumsal kimlik değişiminin bir göstergesi olarak kullandıkları cami/mescit gibi binaların ve sosyal hayatta Müslümanların artan görünürlüğü; Müslüman coğrafyadan özellikle Arap Baharı sonrası artan göç hareketi; aşağıda ele alınacağı üzere Batı'da yaşayan Müslüman sayısı hakkında gerçeği yansıtmayan sahte anket çalışmaları ve aşırı sağ kaynaklı terör saldırılarının düşük gösterilerek "İslami" saldırıların ön plana çıkarıldığı raporlar; tehdit altındaki referans nesnesi olarak genellikle izleyicinin, yani toplumun kendisinin gösterilmesi ya da laikliğe, ulusal değerlere ve "biz"e atıf yapılması; güvenlikleştirici aktörlerin özellikle terör saldırılarının hemen ardından halkın artan vatanseverlik duygularının da etkisiyle İslamofobik politika ve yasal düzenlemelerini bu dönemlerde uygulamaya koyması; güvenlikleştirici aktörlerin özellikle sıradan İslami uygulamaları radikalleşme belirtileri olarak göstermesi, kültürel açıdan Müslümanları öteki olarak gören halkın ve kamu personelinin bu belirtilerin tespitine davet edilmesi ya da zorunlu bırakılması; güvenlikleştirici aktörler tarafından İslami terör, göç ya da Müslüman göçü, şeriat, siyasal İslam, radikalleşmeye karşı

¹⁴ İzleyici: izleyicinin referans çerçevesi; güvenlikleştirme aktörünü konuyu bilen ve güvenilir olarak algılamasına bağlı olarak ikna edilmeye hazır olması; ve kamu görevlilerine resmi bir yetki verme veya reddetme kabiliyeti. Bağlam: güvenlikleştirici aktörün argümanlarının izleyicinin tepkisi üzerindeki bağlamsal etkilerle ilgilidir. İzleyiciyi etkileyen ilgili yönleri ve güvenlikleştirici aktörün cümlelerinin izleyici tarafından yorumlanma şekli üzerindeki acil durumun etkisi. Aktör: güvenlikleştirici aktörün, politik amaçlara yönelik hedef kitlenin desteğini kazanmak için belirli bir bağlamda uygun kelimeleri ve inandırıcı referans çerçevelerini kullanma kapasitesi.

savunmasız toplum, paralel toplum ve şiddet içeren ya da içermeyen aşırılık gibi kelimelerin kullanıldığı konuşmaların yapılmasıdır.

Güvenlikleştirici aktörlerin İslam'ı ve Müslümanları güvenlikleştirme sürecini, İslamofobi tanımlarına da yansıdığı üzere, üç amacı gerçekleştirmek için yürüttükleri görülmektedir: İktidar aracı olarak kullanmak, kültürel kimliği güçlendirmek ve Müslümanları disipline etmek.

ABD ve Avrupalı devletler İslam'ı ve Müslümanları teröre ve göçe yönelik söylem, politika ve yasalar aracılığıyla güvenlikleştirmişlerdir. İslamofobik güvenlikleştirmenin temel yaklaşımında terör ve göç bir bütün olarak ele alınmaktadır. ABD ve Avrupa'da ortak olan bu yaklaşıma göre, Müslümanlar dışarıdan gelen göçmenlerdir. İslam ise dışarıdan gelen bu göçmenlerin dinidir. Terör İslam'ın varoluşsal bir sorunudur ve dolayısıyla dışarıdan gelen Müslüman göçmenler terörist olma potansiyeline sahiptir. Buna bağlı olarak her an bir terör saldırısı gerçekleştirme potansiyeline sahip Müslümanların Batı'ya doğru göç hareketliliğinin artması, göçmen doğurganlık oranının fazla olması ve İslam'a ihtida eden Batılıların sayısının görece artışı, bununla birlikte Müslümanların inanç, kültür ve yaşam tarzlarıyla ülkedeki demografik yapıya, ulusal değerlere ve kültüre, liberal demokrasiye, ülke içindeki toplumsal bütünlüğe ve uzun vadede devlet rejimine tehdit oluşturmasıdır. Yani en nihayetinde, özellikle Avrupa için artık birçok Avrupalının inandığı bir komplo etrafında dönen “Büyük Yer Değiştirme” teorisinin gerçekleşmesidir. Bu gerekçelere bağlı olarak bu çalışmada yer alan İslamofobik güvenlikleştirme vakalarının genel işleyişi şu şekilde olmuştur: öncelikle yaşanan bir şiddet olayı, terör saldırısı ya da artan bir göç hareketinin ardından güvenlikleştirici aktörler doğrudan ya da dolaylı olarak İslam'ın ve Müslümanların tehdit oluşturduğu yönünde söylemlerde bulunmuş, bu söylemleri takiben ilgili hükümetler ya da AB İslamofobik bir politik strateji belirlemiş ve daha sonra yasal bir düzenlemeyle – bazıları zaten uygulanmakta olan ve – hukuki bir zemine oturtulan bu İslamofobik stratejiler gizli ya da açık olarak polis ve istihbarat başta olmak üzere ilgili kurumlarca uygulamaya alınmıştır.

Batılı güvenlikleştirici aktörlerin İslam'ı ve Müslümanları güvenlikleştirirken her şeyden önce bunu bir iktidar aracı olarak kullandıkları görülmektedir. Bu, ülke içindeki güç pozisyonlarını korumak için olduğu gibi, Müslüman coğrafya üzerindeki dış

politikanın meşrulaştırılması içinde geçerlidir. Çünkü Kaliber’in de ifade ettiği gibi, güvenlikleştirme, muktedirler tarafından “belirli ve kendi çıkarlarına hizmet eden amaçlar doğrultusunda” yürürlüğe konur. Bu haliyle güvenlikleştirme, güvenlikleştirici elitlerin süregiden iktidar ilişkileri içindeki ayrıcalıklı konumlarını sürdürmelerine olanak tanır (Kaliber, 2005: 39). Bu çalışmada da görüldüğü üzere özellikle ABD, Fransa ve İngiltere (Brexit dahil) başta olmak üzere pek çok Batılı ülkenin siyasi eliti için seçim süreçlerinde İslamofobik söylemde bulunmak toplumsal destek kazanmak adına önemli bir seçim stratejisi haline gelmiştir. Benzer şekilde güvenlik bürokrasisi de kontrol, gözetim ya da fişleme gibi polislik faaliyetleri kapsamında yetkilerinin artmasını “ayrılıkçı” ya da “aşırılıkçı” Müslümanlarla mücadele kapsamında mümkün hale getirmişlerdir. Diğer yandan Kaliber’e göre, dış politika vasıtasıyla tehlikenin sürekli dile getirilişi, bir devletin kimliği ya da varlığına yönelen bir tehdit değildir: bizatihi onun var olmasının bir koşuludur (Kaliber, 2005: 35). Bu yönüyle 11 Eylül sonrası ABD’nin Müslüman coğrafya üzerindeki müdahaleleri düşünüldüğünde dış politikanın İslamofobik güvenlikleştirmeye meşrulaştırılması ABD söz konusu olduğunda çok daha belirgindir. İslamofobik güvenlikleştirme sürecinde iç ve dış politikadaki iktidara yönelik bu araçsal yaklaşım ayrı süreçler olarak değil bir bütün olarak işlemektedir. Kopenhag Okulu özellikle askeri sektöre dikkat çekerken tehditlerin içeride, dışarıda ve her ikisi birlikte olabileceğini ifade etmektedir. Bu tür tehditlerin güvenlikleştirilmesi, gerçek bir saldırı korkusunu, yönetici elitlerin yerel ve uluslararası meşruiyetlerini pekiştirme arzusunu veya her ikisini yansıtabilmektedir. Ayrıca Bigo’nun iç ve dış güvenlik alanlarının artık birleştiği ifadesini hatırlayacak olursak İslamofobik güvenlikleştirme süreci de bir bütünsellik arz etmektedir.

Kopenhag Okulu için güvenlik çağrısı güç kullanımını meşrulaştırmanın bir anahtarıdır. Böylece sorun olarak görülen bir konu ile mücadelenin kolaylaşması söz konusudur. Ayrıca bunun gerçek bir varoluşsal tehdit olmasına gerek yoktur. Önemli olan tehditmiş gibi sunulmuş olmasıdır. Bu yönüyle Abrahamsen de bir şeyi güvenlik sorunu olarak tanımlamanın masum bir uygulama olmadığını ve belirli bir sorunla meşru ilişki biçimlerini değiştirdiğini ifade etmektedir (Abrahamsen, 2005: 68). Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi iç politikada İslam’ı ve Müslümanları tehditmiş gibi güvenlikleştirmeyi dış politikasını meşrulaştırmak için kullanan ABD’nin, iç politikadaki İslamofobik söylemleri Afganistan, Irak ve Suriye politikalarını meşrulaştırma süreciyle paralellik

arz etmektedir. Kydd ve Walter, ABD için terörizmle bağlantılı risklerin aslında oldukça düşük olduğuna dikkat çekmektedir. Öyle ki ortalama bir ABD vatandaşı için, bir terör saldırısının kurbanı olma olasılığı, yıldırım çarpmasıyla hemen hemen aynıdır. Amerikalılar için terör ölümcül bir sorun olmasına rağmen, bu alkolü araç kullanmaktan, sigara içmekten veya obeziteden daha riskli değildir (Kydd ve Walter, 2006: 65-66). Ancak Dünya Bankası 2021 verilerine göre yaklaşık 332 milyonluk nüfusunun (World Bank, 2021), pew 2017 verilerine göre ortalama yüzde 1.1'ini (3.45 milyon) Müslümanların oluşturduğu ABD'de (Pew, 2018), Amerikan vatandaşı ya da göçmen Müslümanlar ciddi bir tehdit olarak içerideki düşman ve potansiyel teröristler olarak siyasi ve bürokratik elitlerin söylemleri, Vatanseverlik Kanunu, NSEERS ve CVE aracılığıyla hedef alınmıştır. Bu süreçte Müslümanlara karşı bazı gizli faaliyetleri ortaya çıkan Amerikan hükümeti, Kopenhag Okulu'nun kamuoyunda yer almayan güvenlikleştirme faaliyetlerinin neden gizli yapıldığını meşrulaştırmak gerektiği yaklaşımına benzer şekilde, yaptığı fişleme ve gözetleme gibi gizli eylemleri Amerikan ulusunun güvenliğini öne sürerek meşrulaştırma yoluna gitmiştir. Bahse konu güvenlikleştirme süreci boyunca FBI ajan provokatörler kullanarak Müslümanları sahte terör organizasyonlarına dahil etmeye çalışmış ve Amerikan halkına “eğer terör İslam'dan kaynaklanıyor olmasaydı bu Müslümanlar terör saldırılarına katılmayı kabul etmezlerdi” görüntüsünü vermeye çalışmıştır. Ayrıca CIA, FBI ve yerel polis işbirliği ile Müslümanların yaşadığı bölgelere bilgi toplamak amacıyla ajanlar sızdırılmış, camiler dinlemeye alınmış, Müslüman öğrenciler de dahil olmak üzere pek çok kişi polis takibine alınmıştır. 2003'ten 2019 yılına kadar FBI, Terörist Tarama Veri Tabanı'na çoğunluğu Müslüman bir milyondan fazla kişiyi kaydederek izlemeye almıştır. Gümrük ve Sınır Koruma gibi diğer federal kurumlarda listeye eklenmesi gerektiğini düşündüğü kişileri FBI'a bildirmiştir. ABD mahkemeleri bunun yasal olmadığına karar verse de hükümet, terörle mücadelenin etkili olabilmesi için listenin gizli kalması gerektiğini savunmuştur (OIC, 2020: 26). Yine FBI, San Francisco'da 2004-2010 yılları arası Müslümanları bakış açıları ve dini faaliyetlerine göre fişlediğini gösteren 50 bin sayfadan fazla belgeyi mahkemeye teslim etmiştir. Ancak FBI bu belgelerin bazılarında bazı materyalleri silmiş ve bilgilerin “kanun yaptırımı amacıyla” derlendiği söyleyerek 47 binden fazla ek sayfayı saklamıştır. New York'ta ise CIA-NYPD işbirliği ile kurulan Demografi Birimi, Müslümanların yaşadığı, alışveriş yaptığı,

çalıştığı ve ibadet ettiği yerler hakkında veritabanları oluşturarak bir casusluk programı yürütmüştür (OIC, 2018: 39-40). Ayrıca CVE ile öğretmenlerden ve sağlık uzmanlarından, karşılaştıkları somurtkan, içine kapanık veya inançla ilgili olarak kimlik arayışında olan Amerikalı Müslüman gençleri hükümete bildirmeleri istenmiştir. Sonuç olarak, eğer tüm Müslümanlar potansiyel teröristse, o zaman ABD'nin "bizi" güvende tutması için "onlar" hakkında casusluk yapmasına izin verilmelidir (OIC, 2019: 39-40) ki, Amerikan halkının tüm bu söylem, gözetim ve polislik faaliyetlerine izleyici olarak cevabı daha önceki bölümlerde de görüldüğü üzere bu yönde olmuştur. Dolayısıyla içerideki tehditle bağlantılı olarak dışarıda El Kaide ve DEAŞ'ın radikal İslamcı uluslararası terörizmi ile meşru bir şekilde mücadele edilmiş ve bu kapsamda Afganistan, Irak ve Suriye başta olmak üzere pek çok ülkede bulunan Amerikan askeri varlığı meşru hale getirilmiştir. Maria'nın da ifade ettiği gibi, ABD'nin ülke içinde ve dışında yürüttüğü teröre karşı savaşı birbiriyle bağlantılıdır. Amerikan dış politikası, dahili ırksal gerilimleri kontrol altında tutmakla ve Müslümanların şüpheli vatandaşlar olarak ırksallaştırmaları da dahil çeşitli vasıtalarla emir altında olan toplulukları disipline etmekle bağlantılıdır. En nihayetinde emperyalist güç dışarıdaki hakimiyetini, ulus içindeki boyun eğdirilmişler üzerindeki hakimiyetini muhafaza ederek sağlar (Maria, 2020: 163).

Avrupa'da ise, özellikle 2015 göç krizi sonrası Müslüman göçü gerçek bir tehdit olarak algılanmıştır. Çünkü Weaver'in de ifade ettiği gibi askeri tehditlerin - diğer her şey eşit olduğunda - kısa mesafelerde uzun mesafelere göre daha kolay yol alması gibi, toplumsal sektörün de mekansal bir boyutu vardır. Yani kısa bir mesafeye göç etmek, uzun bir mesafeye göç etmekten daha kolaydır ve kültürel hareketlerin komşulara seyahat etmesi, uzak yerlere göç etmesinden daha kolaydır (Weaver, 2008: 591-592). Yine de Müslüman göçü Avrupalı siyasiler için önemli bir iktidar aracı olarak görülmüştür. Kaya, Avrupalı neo-liberal iktidarların, İslamofobi'yi siyasal bir ideoloji olarak kullanarak neye mal olursa olsun yalnızca vatandaşlarının oylarının ardından koştuklarını ve İslamofobi'nin yaratabileceği olumsuz toplumsal ve siyasal sonuçları pek önemsemediklerini ifade etmektedir. Özellikle göç aracılığıyla İslamofobi yönetim başarısızlıklarının üstünü örtmek için önemli bir taktik araç olarak kullanılmıştır (Kaya, 2022: 8-9,18). Çalışmada da görüldüğü üzere Avusturya, İtalya, İsveç ve Macaristan'daki aşırı sağ partiler iktidarlarını böyle bir güvenlikleştirme sürecine borçlu

olmuşlardır ve bu iktidarlar Orban'ın ifadelerine yansıdığı gibi göçü değil Müslüman göçünü güvenlikleştirmişlerdir. Diğer yandan Rusya-Ukrayna savaşı bu durumun sadece aşırı sağ ile sınırlı olmadığını göstermiştir. Balzacq'ın teröre ve göçe yönelik bir güvenlikleştirme aracı olarak ifade ettiği, 11 Eylül sonrası Müslüman göçmenler için çalıştırılan, Schengen Bilgi Sistemi'nin Ukraynalılar için çalıştırılmaması hangi göçmenin tehdit olarak işlendiği ve terörün hangi göçmenden geldiği yaklaşımını somutlaştırması açısından önemli bir örnek olmuştur. Hatta AB Komisyonu Aralık 2020 tarihli bildirisinde 13 Kasım 2015'teki Paris saldırılarını Suriye'den ülkeye gizlice giren yabancı terörist savaşçıların gerçekleştirdiğini vurgulayarak cihatçı gruplara karşı Europol, Frontex ve eu-Lisa'nın önemine dikkat çekmiş ve Schengen Bilgi Sistemi'nin güçlendirilmesine dair yeni yolların önerileceğini ifade etmiştir (European Commission, 2020: 12-13). Ayrıca Almanya'da Ukraynalı mültecilerin kalması için, Suriyeli ve Afgan mültecilerin devlete ait bir yerleşkeyi bir gecede boşaltmak zorunda bırakılması (Syeda ve Molkenbur, 2023: 6) hangi göçmenin tercih edildiğini göstermiştir.

Burada tehdit olarak gösterilen Müslüman göçü hakkında kolaylaştırıcı bir unsur, bazı uluslararası araştırmaların İslamofobik güvenlikleştirmeyi kolaylaştıracak şekilde Avrupa'da yaşayan Müslüman nüfus ve bunun artış hızına yönelik abartılı sonuçlar açıklamasıdır. Örneğin uluslararası bir araştırma, Fransa'daki Müslümanların yüzdesini yüzde 31 olarak tahmin ederken, gerçek oran yüzde 6'dır. Almanya'da gerçek olan yüzde 4'e karşılık yüzde 19 oranı verilmiştir. Böylece aşırı sağ ile sınırlı kalmayacak şekilde Batı'daki pek çok kişinin Müslüman ülkelerden gelen kitlesel göçle bağlantılı olduğunu düşündükleri hızlı kültürel değişime karşı endişesine bir katkı sunulmuştur (OIC, 2019: 23). Ancak bu endişe sadece abartılı nüfus araştırmalarıyla değil, Avrupa kaynaklı terör saldırılarının düşük gösterilerek "İslam" kaynaklı terörün öne çıkarılmasıyla da desteklenmiştir. Günümüzde dahi Avrupa'daki terör olaylarının büyük çoğunluğu etno-milliyetçi ve ayrılıkçı gruplarla ilgilidir. Bunlar (aşırı sağ ve aşırı sol) 2006 ile 2019 yılları arasında planlanan veya gerçekleştirilen tüm terör saldırılarının yüzde 70'ini oluşturmaktadır. Bu dönemde Europol 365 solcu ve anarşist saldırı, 125 İslamcı/Cihatçı saldırı ve 31 sağcı saldırı bildirmiştir. Son yıllarda artan aşırı sağ kaynaklı saldırıların diğer terör biçimleriyle yapısal bir benzerlik taşımasına rağmen, bu kadar düşük gösterilmesinin nedeni ise ilgili hükümetlerin (bu çalışmada Almanya örneği gibi) bunları ya nefret suçu olarak kaydetmesi ya da hiç kaydetmemesidir. Diğer

yandan bu süreç içerisinde El Kaide ve DEAŞ bağlantılı olarak ortalama 25 milyon Müslüman'ın yaşadığı Avrupa'da gözaltına alınan şüpheli oranı yüzde 0,02'dir. Gözaltı sonrası suçsuz olarak serbest bırakılanlar bu veriden çıkarıldığında, tutuklu oranı yüzde 0,009'dur (ENAR, 2021: 12, 15-16, 23).

“İslamcı terör” verilerinin düşük olmasına rağmen Müslüman tehdidinin bu kadar ön plana çıkmasının temel faktörü huzursuzluğu yöneten profesyoneller için İslamofobi'nin kullanışlı bir iktidar aracı olarak görülmesidir. Bigo'nun da ifade ettiği gibi, huzursuzluğu yöneten ve bazı “sırları” bilen profesyoneller, genellikle tek bir vakadan genelleme yaparlar ve böylece insanları bir tehdidin tahmin ettiklerinden daha yaygın olduğuna inanmaya teşvik ederler. Teknoloji ise depoladıkları verilere doğruluk garantisi sağlar (Bigo, 2002: 74-75). Bunun bir diğer boyutu ise hem Avrupa'da hem de ABD'de Müslümanların potansiyel teröristliğine yönelik uygulamaya konulan ve toplumu da bu sürece dahil eden “önleme” programlarıdır. Bu kapsamda ABD'de Obama'nın Müslümanlara doğrudan CVE'ye katılım çağrısı yapması; AB'nin 2005 ve 2008 Teröre Katılımla Mücadele Stratejisi'nde açık bir şekilde İslam ve Müslüman ifadelerine yer vermesi ve 2014'te sadece aşırılık ifadesini kullansa da Müslümanlar üzerinde uygulamaya devam etmesi; İngiltere'nin El Kaide ve DEAŞ'ı en önemli tehdit olarak görmesi ve teröre karşı savunmasız oldukları için Önleme'yle en çok Müslümanların hedef alındığını söylemesi; Benzer şekilde Almanya ve Hollanda'da hükümetlerin El Kaide ve DEAŞ'ı en büyük tehditler olarak göstererek buna karşı İslamcı Aşırılığı Önleme gibi tedbirlerle Müslümanları hedef alması, tehdidin somutlaştırılması açısından önemli örnekler olmuştur. Bu çalışma göstermiştir ki önleme programları hükümetler değişse dahi çalışmaya ve tehdidin Müslümanlar olduğunu işlemeye devam etmiştir. Bu nedenle Önleme programları Müslüman tehdidini işleyen, Balzacq'ın ifade ettiği gibi bir dispozitif, bir güvenlikleştirme aracına dönüşmüşlerdir. Bunların bazılarında aşırı sağın da hedef alındığı ifade edilse de kullanımlarının siyasi faktörlere bağlı olması bu araçların daima Müslümanları hedef alınmasına olanak sağlamıştır. Tehdit konusunda ne yapılmasını gerektiğini de somutlaştıran bu araçlar Müslümanları “kötü” ruhlardan arındırarak “iyi”leştiren faydalı araçlar olarak görülmektedir. Bu nedenle onların varlığını Müslümanlar dışında kimse sorgulamamaktadır.

Böylece aşırı sağ kaynaklı eylemlere ait verilerin düşük gösterilerek “İslamcı terörün” ön plana çıkarılması, bir güvenlikleştirme aracı olarak önleme programlarının etkisi, “İslamcı terörün” Batı için en büyük tehdit olduğuna yönelik artan söylem ve resmi hükümet açıklamaları, belirli aralıklarla yaşanan terör saldırıları ve sürekli hissedilen ya da hissettirilen göç tehlikesi, bir izleyici olarak Batı toplumunun bu tehlikeli insanlara (Müslümanlar) ve ideolojiye (İslam) karşı alınan tedbirleri onaylamasını sağlamıştır. Kopenhag Okulu için bir tehdit türü kalıcıysa veya tekrarlanıyorsa, yanıt ve aciliyet yaklaşımı kurumsallaşabilir. Burada güvenlikleştirme tesisi için drama ihtiyacı ortadan kalkar, çünkü bu konudan bahsedildiğinde tanımı gereği aciliyet alanında olduğu dolaylı olarak varsayılır. Dolayısıyla İslamofobi çalışmalarında son yıllarda Batı’da İslamofobi’nin kurumsallaştığına dair ifade edilen endişenin yanıtını da burada aramak gerekir. Artık Batı’da Clinton, Johnson ya da Macron gibi pek çok güvenlikleştirici aktörün de ifadelerine yansıdığı gibi İslam ya da Müslüman kelimeleri tek başına güvenlik ve aciliyet demek için yeterli görülmektedir.

Bu süreçte aşırılık yanlılarının ve toplumdan uzaklaşanların tespitine toplumun ya da güvenlik kurumları dışındaki kamu personelinin dahil edilmesiyle İslamofobik güvenlikleştirme yaklaşımının bir başka nedenine ulaşılmış olur ki, bu da kimliğin, yani “biz”in inşası ve güçlü kalmasıdır. Hatırlanacağı üzere Huysmans, güvenlik politikasının içerdeki kültürün devamını tehlikeye atan diğer kültürleri belirleyerek onlar ve bizim aramızdaki farklılaşmaya aracılık ettiğini ifade etmektedir. Buradan hareketle Roe, Huysmans’a atıfla bir düşmanın liberal devletin işlevsel olarak parçalanmış toplumunu birleştirdiğini öne sürmektedir (Roe, 2004: 283-284). Daha önce de ifade edildiği üzere Kopenhag Okulu, kimliğe yönelik tehditleri her zaman “biz”i tehdit eden bir şeyin inşa edilmesi sorunu olarak görür ve bu nedenle, çoğu zaman fiilen “biz”in inşasına veya yeniden üretilmesine katkıda bulunur. Böylece kimliğe yönelik tehditler kimliği istikrara kavuşturur. Kimliğin muhafazakar yapısı gereği zorlukları ve değişiklikleri kimliğe yönelik tehditler olarak resmetmek her zaman mümkündür. Bir dili, bir dizi davranış geleneğini veya bir etnik saflık anlayışını sürdürme ve yeniden üretme yeteneklerinin tümü, hayatta kalma terimleriyle ifade edilebilir. İslamofobik güvenlikleştirme söz konusu olduğunda bu kimlik tehlikesi, doğrudan aşırılık tehdidi ya da Müslüman istilasını ifade edilmektedir. Ancak aynı zamanda Hollanda, Almanya ve İngiltere örneklerinde görüldüğü üzere Müslüman

kuruluşların, genç Müslümanların aşırılık yanlısı gruplara katılmalarını engellemeye yönelik sosyalleşme ve topluma karışma girişimleri de şiddet içermeyen aşırılık kapsamında önemli bir kimlik tehdidi olarak algılanmaktadır. Bigo'nun da ifade ettiği gibi, özellikle huzursuzluğun profesyonel yöneticilerinin oluşturduğu tahakküm alanı, faillerin (bu çalışmada Müslümanların) sosyalleşmesine tepki vermektedir ve onlar sanki yeni bir durum onları şimdi farklı bir şekilde hareket etmeye zorluyormuş gibi davranırlar (Bigo, 2000: 323). Bu yaklaşım ABD ve Avrupa toplumuna Müslümanların dini uygulamalarının onları Batı'dan uzaklaştırdığına ve İslam'ın şiddeti en fazla teşvik eden din olduğuna yönelik endişesi/huzursuzluğu/güvensizliği şeklinde yansımış ve huzursuzluk yöneticilerinin kimlik inşasına yönelik girişimlerinin başarısının işareti olmuştur.

Huysmans'a göre göç, ulusal geleneği ve toplumsal homojenliği zayıflatan ana faktörlerden biri olarak tanımlanmaktadır. Ulusal topluluğun veya batı medeniyetinin bekası için bir iç ve dış tehlike olarak şeyleştirilir. Söylem, geçmişte homojen bir ulusal topluluğun veya Batı medeniyetinin var olduğuna ve bugün kültürel yabancılar olarak tanımlanan göçmenlerin dışlanmasıyla yeniden kurulabileceğine dair siyasi miti yeniden üretir (Huysmans, 2000: 757-758). Yukarıda da görüldüğü üzere göç tehlikesi aslında Müslüman göçmenlerden gelen bir tehlike olarak kabul edilmektedir. Özellikle Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Polonya başta üzere Avrupalı ülkeler Müslüman göçünü kültürel bir istila ya da doğrudan saldıramayan düşmanın Hristiyan kimliğini yok etmeye yönelik bir planı şeklinde güvenlikleştirmişlerdir. Avrupa'nın göç endişesi bir yana, ABD'de Trump dahi olası Suriyeli göçünü DEAŞ ya da gizli ve sinsi bir düşman şeklinde güvenlikleştirmiş ve bu Amerikan halkından önemli bir destek görmüştür. Batılı kimliğe yönelik Müslüman göçmen tehdidi yaklaşımının temelinde, Kopenhag Okulu'nun toplumsal güvenliğe tehdit oluşturan en yaygın sorunlar olarak dikey rekabet-yatay rekabet-göç-hastalık, afet, savaş vb. şeklinde ifade ettiği yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşım güvenlikleştirici aktörler tarafından gerçek bir tehdit olarak görülmüş ya da tehditmiş gibi gösterilmiştir. Weaver, kültür ve kimliğin tehlikede olduğuna yönelik en kolay şekilde ifade edilerek güvenlikleştirilen bu sorunların analitik olarak farklı olmasına rağmen, pratikte kolayca birleştirilebileceğini ifade etmektedir (Weaver, 2008: 585). İslamofobik bir güvenlikleştirmede bu tarz bir birleşim şu şekilde ifade edilebilir: Özellikle Avrupa'da 2015 göç krizi ile çok daha belirgin hale

gelen Müslüman göçmen tehlikesi öncelikle Batı'nın var olan "homojen" kimliğine yönelik bir tehdit oluşturmaya, daha sonra Avrupa'ya göç eden Müslümanların dini ve kültürel uygulamalarının zamanla Avrupa toplumunda bazı değişiklikler meydana getirmesi ve en nihayetinde Müslümanlarla karışan Avrupalıların kendilerini beyaz Hristiyanlar olarak görmeyi bırakarak asimile olmaları. Sonuç olarak Büyük Yer Değiştirme teorisi olarak ifade edilen ve büyük oranda Avrupa toplumunca da kabul gören bu tehlikeye yönelik Avrupalı hükümetler toplumu bir arada tutmak ve bu toplumun yönetimini kolaylaştırmak için Müslüman göçünü güvenlikleştirerek "biz"i güçlü tutmaya çalışmışlardır.

İslamofobik güvenlikleştirmenin bir başka amacı Müslümanları asimile etmek ya da disiplin altına almaktır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi pek çok araştırmacı İslamofobi'yi Müslümanlara karşı bir disiplin aracı olarak değerlendirmektedir. Çünkü tarihi olarak Batı'nın muhafazakar ya da seküler kimlik inşasının temel ötekisi İslam olmuştur. Batının kendi kimliğini ifade ederken ben kim değilim? Sorusunun cevabı İslam'dır. Buradan hareketle Batılı ülkelerde kimliğini koruyarak yaşayan Müslüman'ın Batı'nın kültürüne, liberal-demokrasisine ve ulusal değerlerine – "biz"e – bir tehdidi söz konusudur. Bundan kurtulmak için, yani bir güvenlik dışılaştırma için Müslümanların asimile ya da disipline edilmesi gerekir. Trump'ın Müslümanların asimile olmadıkları ve şeriat istedikleri ya da Kurz'un bir şeriat yasağı yönündeki ifadeleri gibi, bugün Fransa başta olmak üzere neredeyse tüm Batılı hükümetler Müslümanların asimile olmayışlarından duydukları rahatsızlığı paralel toplum, ayrılıkçı toplum ya da teröre karşı risk altındaki toplum gibi kelimelerle ifade etmektedir. Bu ise, anket çalışmalarının gösterdiği gibi toplumsal seviyeye, Müslümanların dini uygulamalarının onları Batı'dan ayırttığı düşüncesi olarak yansımaktadır.

Batılı hükümetlerin çözüm noktasında, Kopenhag Okulu'nun kültürel üretim makineleri olarak ifade ettiği unsurların kontrolünü sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. Kopenhag Okulu'na göre, devlete uygun ortak bir kültürü şekillendirmeye çalışan demokratik veya emperyal entegrasyon projeleri, kültürel yeniden üretim makinelerinin bazılarını veya tamamını (örneğin okullar, kiliseler, dil hakları vb.) kontrol etmeye çalışır. Daha baskıcı durumlarda, çoğunluk devleti eğitim, medya ve diğer sistemleri çoğunluk kültürünü tercih edecek şekilde yapılandırmak için kullandığından azınlıklar kültürlerini yeniden üretme yeteneklerini kaybedebilirler. Collins ise, Buzan'a atıfla

kimliğe tehdit oluşturan unsurların tarihi toprakların fethinden ve topluluk üyelerinin sınır dışı edilmesinden veya öldürülmesinden, toplumun kendi kimliğini ifade etmesini bastırmaya ve kendini yeniden üretme yeteneğine müdahale etmeye kadar uzandığını ifade etmektedir. Kimliğin bastırılması ise şu yasakları içermektedir: dilin kullanımı; kişilerin veya yerlerin isimleri; elbise veya kostüm; ve eğitim veya ibadet yerlerinin kapatılması. Bir kimliği bastırarak ve böylece onun kendini kopyalamasını veya yeniden üretmesini engelleyerek, kimlik bir nesilden diğerine etkili bir şekilde aktarılamaz (Collins, 2005: 569). Müslümanları disipline etmeye yönelik olarak kimliğin bastırılması faaliyetleri ise şunları içermektedir: Fransa ve Avusturya başta olmak üzere pek çok ülkede Müslümanlara ait özel okulların, cami ve derneklerin kapatılması ve yenilerinin açılmasına engel olunması; İngiltere’de Truva Atı meselesinde olduğu gibi Müslüman çoğunluklu bazı getto okullarının aşırılık yanlısı Müslümanlarca ele geçirildiğini iddia ederek kıyafet vb. bazı yasaklamaların getirilmesi; pek çok ülkedeki kamusal alanda başörtüsü ve peçe yasakları; Fransa ve İspanya başta olmak üzere diğer ülkelerde de görüldüğü gibi sakal bırakmak, namaz kılmak, helal yemek yemek vb. gibi sıradan Müslüman uygulamalarının aşırılık belirtileri olarak gösterilmesi; Trump’ın Müslüman yasağında ve Avrupa’da Müslüman göçmenlere yönelik sınırları kapatma ya da geri itme faaliyetlerinde olduğu gibi kültürel üretimi besleyecek yeni Müslümanların gelmesine yönelik önlemlerin alınması; ve Müslümanların meşe ülkeleri ile bağlantısının zayıflatılmasına yönelik imam, öğretmen yasakları gibi diğer faaliyetler. Bu durum ayrıca Vuori’nin güvenlikleştirme kontrol içindir yaklaşımını hatırlatmaktadır. Kontrol için güvenlikleştirmede isteğe bağlı olmayan güvenlikleştirici aktöre itaati amaçlayan doğrudan bir emir vardır ve İslamofobik güvenlikleştirme vakalarındaki Müslümanlara yönelik yasaklamalarda da bu görülmektedir.

Disiplin faaliyetlerinin bir diğer amacı Müslüman kimliğini gizleyen, arka plana atan ve en nihayetinde İslam’ın bazı kurallarına eleştirel yaklaşım sergileyen ya da İslam’dan tamamen uzaklaşan, Obama’nın ifadesiyle modernizmle barışan “iyi” Müslümanların ya da Macron’un aydınlanmış Müslümanlarının ortaya çıkması, yani Müslümanların güvenlik dışına çıkarılmasıdır. Bu yeni tip Müslüman’ın sürekli üretimi ise daha önceki bölümde de görüldüğü üzere İslam’ın güvenlik dışına çıkarılması ile, yani Fransa İslamı, Almanya İslamı gibi her ülkenin kendi değerleriyle şekillenmiş bir İslam ve kendi enstitülerinde yetişmiş “radikal olmayan barışçıl vaazlar” veren imamlar ya da

“İslam uzmanları” ile mümkün hale getirilmeye çalışılmaktadır. Üstelik bu sadece Batı’daki Müslümanlar için değil, dinler arası diyalog söylemiyle hareket eden FETÖ örneğinde görüldüğü gibi Batı dışındaki Müslümanlar için de geçerlidir. Nitekim Abrahamsen de, İngiltere’de Blair hükümetinin düşmanın kontrol edilebilmesi ve yönetilebilmesi için “uluslararası toplumun” değerlerini benimsemeyenlere yönelik temel strateji olarak din değiştirme ya da asimilasyon ve kaynaşma stratejilerini benimsediğini ifade etmektedir (Abrahamsen, 2005: 70).

Kaya, Fransa’nın cumhuriyetçi ve özgürlükçü bir yönetim modeli sunduğunu, Hollanda, İngiltere, Almanya, İsveç, Belçika gibi ülkelerin ise çokkültürlü şeklinde tanımlanabilecek bir anlayışla yönetildiğini ifade etmektedir. Ancak Fransız cumhuriyetçi modelin, oldukça dışlayıcı ve asimilasyonist özelliklere sahip olduğunu, çokkültürcü modelin de oldukça neo-kolonyal veya neo-milliyetçi bir karakteristik taşıdığını belirtir (Kaya, 2022: 14). Diğer yandan sundukları modeller ve “öteki”ne verdikleri tepkiler farklı gibi görünse de Foucault Batılı ülkelerin aslında aynı sistemin ürünü olduğunu ifade ederek Batı’da ortaçağdan günümüze var olan bir tahakküm iktidarından bahseder. Bu iktidar dinsel kökenli bir iktidardır, insanların varlığını ayrıntılarıyla ve doğumlarından ölümlerine kadar gelişimleri içinde üstlenmek isteyen ve bunu, onları belli bir biçimde davranmaya, dua etmeye zorlamak için yapan “pastoral iktidardır”. 18.yüzyıldan itibaren ortaya çıkan modern devletin, yaşanan ideolojik değişimler ne olursa olsun, devlet aygıtının laik çerçevesine pastoral teknikler yerleştirilmiş, çoğaltılmış ve yayılmıştır (Foucault, 2020: 205). Nitekim Macron da bir aydınlanma İslamı’ndan bahsettiği konuşmasında ülkedeki diğer dinlerin tarihi olarak Cumhuriyetin ortağı olacak şekilde yapılandırıldığını ifade etmektedir. Tam da bu nedenle Cumhuriyetle barış içinde yaşayabilecek aydınlanma değerleriyle inşa edilmiş bir İslam’a ihtiyaç duyar. Yine Foucault’a göre, bu devletin bireyi bilmezlikten geldiği söylene de aslında olan bunun tam tersidir. Bireyin hiçbir biçimde iktidardan, gözetimden, denetimden, uysallaştırmadan, ıslahtan, yola getirmeden kaçmaması için yerleştirilen ve geliştirilen teknikler bulunmaktadır. Bu teknikler ekonomik rasyonelleştirme ve siyasi istikrar dışında her bir insanın varlığını, modern toplumlarda iktidarın uygulanması için akla yatkın, hatta gerekli ve kaçınılmaz bir olay haline gelir (Foucault, 207-208). Bu durum bize Abrahamsen’in agresif liberal evrenselcilik olarak ifade ettiği şeyi hatırlatır. Abrahamsen’e göre, liberalizm, bireyi devletin pençelerinden

kurtarmaya çalışırken, aynı zamanda insanların bu özgürlüğü uygun nezaket ve akıl standartlarına göre kullanmalarını sağlamakla da ilgilenir. Başka bir deyişle, özgürce hareket edebilmek için öznenin önce şekillendirilmesi, yönlendirilmesi ve bu özgürlüğü sorumlu bir şekilde uygulayabilecek bir kalıba dökülmesi gerekir. Dolayısıyla, modern liberal toplumların özgür sakinlerinin, rızalarına dayanıyormuş gibi görünen devlet mekanizmaları aracılığıyla yönetilmelerini mümkün kılan şey, bu insanların büyük çoğunluğunun sorumlu özerklik eğilimleri ve değerleri konusunda zaten eğitilmiş olmalarıdır. Diğer bir deyişle güvenlik, en iyi şekilde, insanların doğru türden hak ve özgürlüklerden yararlanabilecekleri koşulların yaratılması ve genişletilmesi yoluyla sağlanır (Abrahamsen, 2005: 70). Dolayısıyla Obama, Johnson, Macron gibi isimlerin sorunun İslam'da olduğuna yönelik ifadelerine de yansıyan Batı'da yeni bir İslam'a ve iyi Müslümanlara olan ihtiyaç, Batılı liberal devletlerin tehlikeli Müslümanları güvenlikleştirerek disiplin altına almasını ve onları özgürlüklerini sorumlu bir şekilde uygulayabilecekleri yeni bir kalıba sokma, yani Müslümanları ehlileştirmeye yönelik İslamofobik girişimlerini haklı göstermektedir. Bu yönüyle, liberal Batılı hükümetler güvenlikleştirme yoluyla herhangi bir aşamada gerekli gördüğü takdirde, "orman yasasını kullanma" hakkını saklı tutmaktadır (Abrahamsen, 2005: 72). Yani liberal Batılı hükümetler kullandıkları orman yasalarıyla Vuori'nin güvenlikleştirmenin aynı zamanda caydırıcılık için olduğu yaklaşımını hatırlatır nitelikte Müslümanları ehlileştirmek amacıyla onları bazı eylemleri yapmaktan alıkoymaya çalışmakta ve buna istekli olmayanlara karşı bir uyarı vermektedir. Böyle bir yönetimsellik sistemi üzerine kurulu Batılı devletlerin Müslümanların kendi okul, ibadethane, dernek vb. yerler açmasına menşe ülkelerden imamlar ya da öğretmenler gelmesine Avusturya, Almanya ya da Fransa'da olduğu gibi tepki vermeleri şaşırtıcı değildir. Avrupalı olmayan bir İslam'ın sistemin dışında kalması ve kontrolünün zorlaşması söz konusudur. Sonuç ise ayrılıkçı ya da paralel toplumlar olarak Müslümanların güvenlikleştirilmesidir.

Bigo'ya göre, güvenlikleştirme ve liberalizm zıt değil, aynı süreçtir. Liberal yönetimde güvenlikçi söylemler ile insancıl söylemler arasındaki iç tartışmalar, güvenlikleştirmenin genel koşullarını gizlemektedir. Aslında insancıl söylem güvenlikleştirme sürecinin bir yan ürünüdür. Bigo, burada örnek olarak sığınmacı-yasadışı göçmen ayrımını gösterir. Yani insan haklarına ilişkin söylemler yasadışı göçmeni kınayarak ve sınır kontrollerini haklı çıkararak sığınmacıya yardım ederse,

güvenikleştirme sürecinin fiili bir parçası olur (Bigo, 2002: 79). Batı'nın liberal demokrasisine yönelik tehdit olarak görülen kötü Müslüman ile Batılı değerlerini içselleştirmiş modern ılımlı/iyi Müslüman arasındaki ayırım tam olarak bu şekilde işlemektedir. Bununla birlikte bu durumun bir hasım ve iç düşman ortaya çıkararak yönetimin yeniden meşrulaştırılmasına olanak sağladığını ifade eden Bigo, Foucault'a atıfla bu yönetimin aşırı bir yönetim tarzı, savaşa dayalı bir yönetim biçimi olduğuna dikkat çekmektedir. Burada herhangi bir değişikliği ve riski kasıtlı bir tehdide veya düşmana dönüştüren bir tehlike politikası, şüphe uyandıran bir politika üretilir. Bu nedenle Bigo'ya göre, güvenikleştirmenin ana tekniği, yapısal zorlukları ve dönüşümleri, herhangi bir şey yapmadan önce bile, basitçe kategorize ederek, önceki trendlerden risk profillerini tahmin ederek ve risk kategorisine ilişkin her bireyin potansiyel davranışı üzerine genelleme yaparak bunları belirli grupların suçlanmasına izin veren unsurlara dönüştürmektir. Bu kuşkuya dayalı güvenlik süreci, korkuları her zaman şeffaf olmayan ve yakalanması zor olan bir düşman üzerinde bir siyasi yönetim teknolojisi haline gelir. Kuşkuya dayalı bu güvenlik süreci, disiplinci teknolojilere eklenir ve güya sadece “ötekilere”, kötü vatandaşlara yönelik olduğu varsayılan kalıcı bir gözetlemenin meşruiyetini güçlendirir. Sosyal görünmezlikleri, bazı durumlarda biz ve onlar arasında ayırım yapmak için kriterler (ten rengi, dini uygulamalar, mutfak uygulamaları) icat etmek üzere yabancı düşmanlığı biçimleri aracılığıyla bir “görünürlük” stratejisine neden olur (Bigo, 2002: 80-81). Müslümanlar üzerine uygulanan bu yönetim teknolojisi tam olarak budur: Asimile olmayan Müslümanların dini ve kültürel farklılıklarının çok düşük de olsa potansiyel tehlikeliliğine yönelik gözetleme, denetim ve önleme faaliyetlerinde bulunmak, bu kapsamda bir Müslüman'ın işlediği bir suçu İslam'la ilişkilendirerek tüm Müslümanlar üzerinde genellemelerde bulunmak ve bunu İngiltere, Almanya, Hollanda gibi ülkelerin resmi hükümet yazılarına ve Raab, Gingirch, Trump, Macron gibi aktörlerin ifadelerine yansıyan, üniforması olmayan, gizli ve sinsi bir düşmanla ya da şiddet içermese dahi kimliğe yönelik önemli bir tehlike oluşturan ve Batı'yı ele geçirmeye çalışan siyasal İslam'la mücadele olarak yansıtmak. Sonuç itibarıyla Thomas Deltombe'ye atıfla “Neden Müslümanlar hep olay yerinde?” Sorusunu soran Hıdır'ın da ifade ettiği gibi, Müslümanların üzerine tutulan bir fenerle “işte buradalar!” denmekte (Hıdır, 2022: 138)

ve bu yaklaşım toplum içindeki tehlikeli ötekiler olarak Müslümanların sosyalleşmesine tepki vererek onlara daima bir görünürlük kazandırmaktadır.

Bigo'ya göre, postmodern toplumların yönetimsellik biçimi, küresel gözetimin herkesin omuzlarına yüklendiği bir “panoptikon” değildir. Gözetleme teknolojilerinin, profili nedeniyle kimin gözetim altında olması gerektiğini ve kimin gözetimden muaf olduğunu belirlediği bir “ban-optikon” biçimidir. Bu devlet biçimi, şüpheyi bir hükmetme tarzına dönüştürmektedir. Bu politik teknoloji, proaktif, öngörülü ve dönüşen tekniklere dayanmaktadır ve yalnızca riskli gruplara (bu çalışmada potansiyel terörist Müslümanlara) veya risk altındaki gruplara (bu çalışmada teröre karşı savunmasız Müslümanlara) odaklanan minimalist yönetimle kaotik bir geleceğe hakim olmayı amaçlar (Bigo, 2002: 81-82).

Bigo'nun ban-optikonu, Müslümanların kamusal alandan yasaklanmasına, yani Müslüman görünürlüğünün azaltılmasına yönelik yasal düzenlemelerin yanı sıra, huzursuzluk yöneticilerinin riskli ya da teröre karşı risk altındaki Müslümanlara yönelik profil oluşturma, camileri dinlemeye alma, Müslümanların yaşadıkları bölgelere ajanlar gönderme, kameralarla takip etme ve gözetleme gibi faaliyetleri için açıklanabilir olsa da, İslamofobik güvenlikleştirme bir yönüyle Foucault'un panoptikonunu yaşatmaya devam etmektedir. Yani İslamofobik güvenlikleştirmenin panoptikonu, öncelikle teröre karşı daha fazlasını yapmaları istenen Müslümanlardan Obama'nın çağrısında olduğu gibi “iyi” olduklarını kanıtlamaları için aralarındaki “kötüleri” tespit etmelerinin istenmesi; İngiltere’de Önleme’nin aşırılık belirtileri gösterenlerin bildirilmesini eğitim ve sağlık başta olmak üzere tüm kamu çalışanlarına yasal bir zorunluluk olarak getirmesi; İspanya, Avusturya, Hollanda, Fransa ve Almanya gibi ülkelerdeki eğitim, sağlık, çocuk esirgeme vb. kurumların personelinden aşırılık belirtileri gösterenlerin bildirilmesinin talep edilmesi ve bu personelin kendi ihmallerinden kaynaklı polisle bir sorun yaşama korkusuyla önleme programına katılım konusunda kendini mecbur hissetmesi; benzer şekilde ABD’de CVE’nin aynı sorumluluğu kamu personeline yüklemesi; ayrıca Fransa’da Macron’un “bekçi toplumu” ve İspanya’da “Radikalleşmeyi Durdur” platformu gibi toplumun aşırılık belirtileri gösterenleri bildirilmeleri için web sitesi, telefon hattı ve e-posta adreslerinin kurulması; ve Avusturya’da İslam Haritası’nın yayınlanarak Müslümanların toplumun gözetimine sunulduğu insan kameralarla (halk ve kamu personeli) takip edilmesidir. Yani önce

Müslümanların birbirlerini gözetim altında tutması, daha sonra tüm Müslümanları halkın ve kamu çalışanlarının gözetlemesi, polisin hem Müslümanları hem de diğer kamu çalışanlarını tespit konusundaki görevlerini yerine getirip getirmediğine dair gözetimi ve son olarak ilgili siyasi ya da bürokratik kurumlarca polisin görevini yerine getirip getirmediğinin gözlenmesi. Dolayısıyla İslamofobik güvenlikleştirmenin, 21. yüzyılda Batı’da ırksallaştırılan Müslümanlara yönelik bir siyasi teknoloji olarak panoptikonun ban-optikonla birleştiği yeni bir tür yönetimsellik biçimi ile yürütüldüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Üstelik bu yönetimsellik biçimi acil durum olarak gündeme alınan İslam ve Müslüman tehdidine yönelik olağanüstü önlemlerin sıradanlaşarak kurumsallaşmasına neden olmakta ve böylece hiç kimsenin bu durumu sorgulamadığı bir güvenlikleştirme sürecine dönüşmektedir. Yani Müslümanların yaşam tarzlarına dair sıradan olan neredeyse tüm uygulamaları bir kamu düzeni ihlali yaklaşımıyla söylemeden güvenlikleştiren, Huysmans ve Buonfino’nun ifadesiyle, tüm kurumsal yapıya güvensizlik yamaları halinde ören bir güvenlik pratiği şeklindeki yönetimsellik biçimi.

Batı’da İslam’ın ve Müslümanların güvenlikleştirilmesi sorununun bir diğer sorusu, bu güvenlikleştirmenin ne zaman gerçekleştirildiğidir. Balzacq’a göre, her güvenlikleştirme önceki etkili olaylar dizisi ile bunların güvenlikleştirme üzerindeki etkisi arasında meydana gelen tarihsel bir süreçtir; bu, güvenlikleştirme için güçlendirici veya caydırıcı sonuçlar taşıyan eşzamanlı eylemleri içerir. Bir güvenlik sorununun inşasını analiz etmek için, herhangi bir güvenlikleştirmenin yalnızca ilgilenilen belirli ikna parçaları değil, aynı zamanda bu retoriği deneyimlemekle ilgili tüm diğer başarılı ve başarısız girişimleri kapsadığı gerçeği dikkate alınmalıdır (Balzacq, 2005: 193). Buradan hareketle güvenlikleştirmenin bir süreklilik içinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayan Hughes, koşulların akışkan ve bulanık doğasını gözden kaçıracağı gerekçesiyle güvenlikleştirmenin “denendi”, “başarılı” ve “başarısız” gibi kategorilerle ele alınmaması gerektiğini ifade etmektedir (Hughes, 2007: 88,95). Bu çalışmada yer alan İslamofobik güvenlikleştirme vakaları ise 11 Eylül 2001 ile Aralık 2022’ye kadar olan dönemi kapsamaktadır. Ancak Batı’da İslam’ın ve Müslümanların güvenlikleştirilmesi yürürlükte olan yasalar, geliştirilen politikalar, söz edimleri ve polislik faaliyetleriyle tüm başarılı ve başarısız girişimlerin birbirlerini etkileyerek bir bütünsellik içinde yürütüldüğü ve halen devam etmekte olan bir süreçtir.

Peki bahse konu İslamofobik güvenlikleştirme vakaları hangi sonuçlarla meydana gelmektedir? Bu çalışmada yer alan güvenlikleştirme vakalarının en önemli sonucu, kültürel üretimi ve sonraki nesillere aktarılması engellenerek kimliği bastırılmaya çalışılan, yani disipline edilmeye çalışılan Müslümanlar arasından, özellikle de Batı'daki ikinci ve üçüncü nesil Müslümanlardan, ne Batılı olabilen ne de çeşitli yasaklamalar ve engellemeler nedeniyle İslam'ı kavrayabilen insanların çıkmasıdır ki, bu da aşırılık yanlısı grupların eleman devşirmek adına bu insanları öncelikli hedefleri haline getirmektedir. Jackson, Amerika'daki ikinci ve üçüncü nesil Müslümanları ırk kapsamında ele alırken, bu insanların çoğunun, geldikleri ülkenin kültüründe yaşanmış kendilerine derinden hissedilen farklı bir kimlik duygusu verecek tecrübeye dayalı oluştan yoksun olduklarını ifade etmektedir. Ebeveynleri açık bir duygusal uzaklık ve karmaşık olmayan ötekilik duygusuyla Amerikalılardan bahsedilirken, ikinci ve üçüncü nesil Müslümanlar hem Amerikalı olmakla hem de olamamakla boğuşmaktadır. Tüm bunların sonucu, şu veya bu şekilde amaca en uygun şekilde İslami radikallikle ifade edilen, Amerikan toplumuna karşı genellikle derin ve rahatsız edici bir yabancılaştırmadır (Jackson, 2020: 148-149). Benzer bir yaklaşım Avrupa için de geçerlidir. Kaya'ya göre, Avrupa'da çoğunluk toplumları tarafından Fransız, Belçika, İngiliz ve Hollandalı fark etmeksizin, kimlik ve tanınma hakları engellenen ve reddedilen göçmenler, “destek alabilecekleri başka dayanak noktaları ve referansları bulmak zorunda kalmışlardır” (Kaya, 2022: 12). Bu kapsamda DEAŞ gibi terör örgütleri bilhassa din bilgileri zayıf, suç ve şiddet geçmişi olan ikinci ve üçüncü kuşak Müslüman gençleri ve İslam dinini yeni seçmiş, karanlık geçmişe sahip, yapısal bazı sorunlar yaşayan gençleri kendi saflarına çekmeye çalışmıştır. Tüm bunların sonucu ise ortaya “home-grown teröristler” olarak ifade edilen insanların ortaya çıkmasıdır (Kaya, 2022: 14). Bu ise, Müslüman tehdidini önlemeye yönelik “önleme” programları dahil pek çok uygulamayı haklı çıkarırken, Müslümanlar “iyi”leştirilmediği sürece sayıları az olan bu arada kalmışların sürekli üretimine olanak sağlamakta ve “İslam'ın doğasından kaynaklı” Müslümanlara yönelik bir “kötü” genellemesini kolaylaştırmaktadır. Bunun en açık örneği ABD'de FBI'nın sahte terör saldırılarındaki tuzağa düşen kurbanların bu kategorideki Müslümanlar oluşmasıdır. Weaver'a göre, kimliğe yönelik bir güvenlikleştirme yaklaşımında öteki üretimi kimliği istikrara kavuşturursa da, bu aynı zamanda kişinin kimliğinin sorunlu karakterine işaret etmektedir. Yani bu daha fazla

güvensizlik üretileceği anlamına gelmektedir. Bu nedenle, kimliğin güvenliği söz konusu olduğunda ‘güvenliği savunma’ girişimleri kendi kendini yenilgiye uğratma, dolayısıyla kendi kendini yeniden üretme eğilimindedir (Waeber, 2003: 18). Benzer şekilde Bigo’ya göre de, güvenlik, sınırların, kimliklerin ve düzen anlayışının güvenlikleştirilmesi/güvenliksizleştirilmesi süreci olarak anlaşılmalıdır. Güvenlikleştirme, bu anlamda, güvensizliğe bir cevap değil, güvensizliği yönetme (ve yaratma) kapasitesidir. Güvenlikleştirme genişlediğinde, güvenliksizleştirme de genişler, metaforik olarak o, güvenlik alanının zarfıdır (Bigo, 2000: 323). Yani sistem Müslümanları kontrol ve disipline etmeye yönelik güvenlikleştirme faaliyetleriyle kendi “kötü” Müslümanlarını kendisi üretmektedir. Sistem İslamofobi ile Müslümanları güvenlikleştirmekte, bu güvenlikleştirmenin ortaya koyduğu disiplin uygulamaları arada kalmış nesillerden yeni tehditler üretmekte ve bu tehdide karşı duyulan güvensizlik İslamofobik tedbirlerle yeni bir güvenlikleştirme/güvenliksizleştirme sürecini başlatmaktadır. Dolayısıyla İslamofobi İslam güvenlik dışına çıkarılmadığı sürece daima devam eden bir güvenlikleştirme süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

Böyle bir sistem içinde Müslümanların nasıl değerlendirildiğini göstermek açısından, artık yasalardan taktikler olarak yararlanıldığını söyleyen Foucault (2019: 399-400)’un şu ifadeleri dikkat çekicidir:

“Suç çıkar veya tutukluların bütün insanların kalbine naksettiği potansiyel bir durum değil de, hemen hemen yalnızca belli bir sınıfa özgü olan bir olgudur; eskiden bütün toplumsal sınıflarda rastlanılan suçluların bugün hemen hemen hepsi toplumsal düzenin en arka sıralarındadır; katillerin, canilerin, hırsızların ve hainlerin onda dokuzu toplumsal taban dediğimiz yerden çıkmadırlar; suç topluma yabancı kılmaz, onun yerine toplum içinde bir yabancı gibi olduğunda, günahların bu durumla mücadele etmek isteyen cömert niyetlere engel çıkardığı, sefalet yüzünden yozlaşmış sınıfa mensup olduğundan ötürü suçlu olunmaktadır; bu koşullarda yasanın herkesin adına herkes için yapıldığına inanmak ikiyüzlülük veya saflık olacaktır; yasanın bazıları için yapıldığını ve başkalarına yönelik olduğunu kabul etmek daha temkinli olacaktır, yasa ilke olarak tüm yurttaşları bir şeylere zorlamakta, ama esas olarak en kalabalık ve en cahil sınıflara hitap etmektedir; siyasal veya medeni yasalarda olduğunun tersine, bunların uygulaması da herkesi ilgilendirmemektedir, mahkemelerde toplumun tümü bir üyesini

yargılamamakta, düzeni korumakla görevli bir toplumsal kategori, karışıklık çıkartmaya yönelik bir diğerine yaptırım uygulamaktadır.”

Müslümanların güvenlikleştirilmesine olanak sağlayan aynı sistem Müslümanlara yönelik şu şekilde işlemektedir: Terör ya da aşırılık tüm toplumların içinden çıkabilecek insanlığın ortak bir sorunu değil de her Müslüman terörist değilse de her terörist Müslüman’dır anlayışı uyarınca sadece Müslümanlara ait bir olgudur. Potansiyel teröristler ve aşırılık yanlıların büyük çoğunluğu Müslümanlar arasından çıkmaktadır. Aşırılık yanlısı “kötü” Müslümanların sosyalleşmesine tepki vererek onları toplumun dışına iten bir sistem içinde Müslümanların kendilerini “iyi”ye yönlendirecek yardım elini geri çevirmeleri nedeniyle bu “kötü” durumları devam etmektedir. Böyle bir sistemde terör, göç ve önleme yasalarının, kıyafet ya da dini sembol yasaklarının daha çok Müslümanları hedef aldığını söylemek yerinde olacaktır. Bu yasalar sözde tüm yurttaşları bir şeye zorlamakta, ancak esas olarak Müslümanlara hitap etmektedir ve aslında bunların uygulaması da herkesi ilgilendirmemektedir. Artık mahkemelerde toplumun tümü bir üyesini yargılamamakta, düzeni korumakla görevli bir toplumsal kategori, kimliğe, kültüre, kadın haklarına, özgürlük ve demokrasiye tehdit oluşturan bir diğerine yaptırım uygulamaktadır. Sonuç getto ya da banliyölerde oluşan “paralel toplulukların” sistemin pastoral tahakkümüne gösterdiği direnç yüzünden işsizlik, adaletsizlik ya da ırkçılık gibi sorunlara maruz bırakılarak suça karışan, topluma yabancılaşan bireylerin ortaya çıkarılmasıdır. Bu ise sorunun İslam’da olduğu genellemesini haklı çıkarmak için kullanılmakta ve çıkış yolu olarak sistem tarafından yapılandırılmış bir İslam’ı dayatmaktadır.

Son olarak dikkat çeken bir başka konu, başlı başına ayrı bir çalışma konusu olsa da, İslamofobik güvenlikleştirme vakalarının önemli bir mağduru olan Müslüman kadınların durumudur. Batılı ülkelerdeki Müslüman kadına yönelik çelişkili bir yaklaşım içeren bu durum, Hansen’in “sessizlik olarak güvenlik” ve “güvenliğin kapsamı” kavramları ile açıklanabilir görünmektedir. Hansen, tecavüze uğrayan Pakistanlı kadınların tecavüzü dile getirerek güvenlikleştirmeleri durumunda zina ile suçlanacaklarını ifade etmekte ve bunu “sessizlik olarak güvenlik” kavramıyla açıklamaktadır (Hansen, 2000: 294-295). Yani bir tehdidin dile getirilmesi başka bir tehditle sonuçlanmaktadır. Aslında bu durum Batılı ülkelerin Müslüman kadınlara yönelik çelişkili tutumunu hatırlatmaktadır. Günümüzde, Batı’da İslamofobik

güvenlikleştirme faaliyetlerinin ilk sıradaki mağdurları olan Müslüman kadınlar, bu faaliyetlerle birlikte toplumsal alanda sözlü taciz, nefret söylemi, tehdit ve fiziksel şiddeti içeren saldırılara maruz kalmaktadırlar. İslamofobik saldırıların mağduru Müslüman kadınlar ayrıca baskı altında, pasif ve akıl ve faillikten yoksun olarak tasvir edilmekte (ECRI, 2022: 11) ve Müslüman kadınların başörtüsü, burka vb. gibi kıyafetler giymesi İslam'ın erkekler aracılığıyla kadınlara bir baskısı olarak değerlendirilmektedir. Böyle bir değerlendirmeye karşı Müslüman kadınlar bunun dini bir emir olduğunu ve gönüllü olarak bu kıyafetleri giydiklerini beyan etmeleri durumunda Batı toplumunca aşırılık yanlısı suçlamalarıyla karşılaşmaktadır. Yani Müslüman kadın ya bu konuda herhangi bir söylemde bulunmayıp akıl ve faillikten yoksun olduğunu kabul edecek – bu aynı zamanda Batı'nın Müslüman kadını sözde özgürleştirmeye yönelik güvenlikleştirme adımlarının onayı anlamına gelir – ya da bunu reddederek potansiyel terörist suçlamalarıyla yüzleşecektir.

Diğer yandan Hansen, “güvenliğin kapsamı” kavramıyla cinsiyetin güvenlikleştirme teorisi içindeki yerini sorgulamaktadır. Kopenhag Okulu'nu cinsiyeti ayrı bir kategori olarak değerlendirmede için eleştiren Hansen, güvenlikleştirme teorisi içinde bunun ancak toplumsal güvenlik sektörü üzerinden açıklanabileceğini ifade etmektedir. Hansen'e göre, toplumsal cinsiyete dayalı güvenlik tehditleri, açıkça tanımlanmış cinsiyete dayalı bir referans nesnesinden ziyade, daha çok “ulusal” veya “dini” güvenlikten ayrılmazlıkları ile karakterize edilir. Örneğin Pakistan'daki namus cinayetleri, ulusal, devlet ve dini güvenlikle karşılıklı bağlantı ile karakterize edilen bir toplumsal cinsiyet güvensizliği vakasını göstermektedir. Hansen burada güvenliğin beden aracılığıyla ifade edilebileceğini iddia ederek, güvensizliğin beden aracılığıyla konuşulabilmesinin bedenin neden sapkın davranışı disipline etmek isteyenler için genellikle çok önemli bir hedef olduğu açık hale getirdiğini ifade etmektedir (Hansen, 2000: 299,302). Benzer bir yaklaşımla Batı'da yaşayan Müslüman kadının bedeni üzerinden nasıl güvenlikleştirildiğini göstermek mümkündür. Günümüzde Avrupa'da başörtüsü ya da peçe gibi kıyafetleri ya da kamu çalışanlarının “dini semboller” takmasını yasaklayan 15 Avrupa ülkesi bulunmaktadır. Buna ek olarak AB Adalet Divanı Mart 2017'de aldığı bir kararla şirketlerin personelin siyasi, felsefi veya dini bir işaret takmalarını yasaklayabileceğini açıklamıştır (OIC, 2020: 50). İslamofobi üzerine araştırma yapan pek çok rapor ise dini sembol yasaklarının orantısız bir şekilde

Müslüman kadınları hedef aldığını göstermektedir. Fransa bu duruma ayrıca havuzlarda ya da plajlarda tesettür mayo giyilmesi yasağı ile okul gezilerinde çocuklarına eşlik eden Müslüman annelere ve spor müsabakalarına katılan Müslüman kadın sporculara başörtüsü takma yasağını eklemiştir (OIC, 2022: 150). Batılı hükümetler Müslüman kadının kapalılığı üzerine getirdikleri yasaklamaların nedeni siyasal İslam, terör ya da aşırılığın demokrasi, laiklik ve Avrupa ya da cumhuriyet değerlerine yönelik oluşturduğu sözde tehdidine dayandırmaktadır. Yani Müslüman kadının kapalılığı, Kurz ya da Macron gibi isimlerin siyasal İslam'ın Avrupa için bir zehir olduğuna yönelik açıklamaları gibi Batı'nın ulusal, devlet ve dini güvenliğine tehdit oluşturan sapkın bir davranış olarak değerlendirilmekte ve Müslüman kadın İslamofobik güvenlikleştirme sürecinde bedeni üzerinden disipline edilmektedir.

SONUÇ

Bu tezin hazırlanma amacı Batı’da bir tehdit olarak İslam’ın ve Müslümanların niçin, nasıl, ne zaman ve hangi sonuçlarla güvenlikleştirildiklerini ortaya çıkarmaktır. Bunun için öncelikle güvenlikleştirme ve İslamofobi kavramları açıklanmaya çalışıldı. Daha sonra ABD ve Avrupalı ülkelerdeki İslamofobik güvenlikleştirme vakaları ele alınarak bu vakalar güvenlikleştirme teorisi çerçevesinde analiz edilmeye çalışıldı. Bu kapsamda aktörlerin söylem ve uygulamalarına odaklanıldı ve bunun sadece söz edimlerden ibaret olmadığı İslam’ın ve Müslümanların söylemeden de güvenlikleştirilebileceği vurgulandı.

Çalışmada öncelikle Batılı ülkelerin İslamofobik güvenlikleştirme sürecini niçin tercih ettiklerinin cevabı arandı ve bunun güvenlikleştirici aktörlerin huzursuzluğun profesyonel yöneticileri olarak iç ve dış politikadaki iktidarlarını sürdürmek ya da güçlendirmek; Batılı liberal-demokratik sistemin dağınık toplumlarını “biz” kimliği etrafında toplamak; ve entegre/asimile olmayan Müslümanların disiplinini sağlamak için tercih ettikleri görüldü. Güvenlikleştirici aktörlerin bunu nasıl gerçekleştirdiklerinin cevabı olarak bazı noktalarda ABD ve Avrupa’da farklı yaklaşımların sergilendiği ancak Batı genelinde benzer süreçlerin yürütüldüğüne dair bir tutarlılığın olduğu gözlemlendi. Tüm Batılı ülkeler için ortak olan genel çerçeve İslam’dan kaynaklı olduğu gerekçesiyle Müslümanların potansiyel teröristliğine odaklanması; artan göç hareketi ile birlikte terör ve göçün Müslümanlardan gelen bir tehdit olduğu anlayışıyla hareket edilmesi; bunu siyasi yelpazenin neredeyse tüm kesimlerinin seçim dönemlerinde oy toplamak için kullanışlı bir araca dönüştürmesi; tüm Batılı ülkelerin pastoral bir yönetimsellik anlayışı ile kurulu olan panoptik (Foucault) ve ban-optik (Bigo) sistemin üzerine şekillenen devlet yapılanmalarının bulunması ve bu kapsamda asimile olmayan Müslümanların disiplinine odaklanmaları; çözüm kapsamında bir güvenlik dışılaştırma yöntemi olarak her devletin kendine has bir İslam (Fransız İslamı, Almanya İslamı vb.) geliştirmeye çalışmalarıdır.

Diğer yandan her devletin kendi gerçekliklerinin ve ideolojik yaklaşımlarının bulunması nedeniyle Müslüman tehdidi ile mücadeleye yönelik bazı farklı yaklaşımlar sergilendi. Doksanlı yıllar itibarıyla Müslüman coğrafya üzerinde müdahaleleri ile ön plana çıkan ABD’nin 11 Eylül sonrası iç ve dış politikasını İslamofobik güvenlikleştirme adımları

ile meşrulaştırdığı görüldü. İçerdeki az sayıdaki Amerika vatandaşı ya da göçmen Müslüman terör kapsamında baskı altına alındı ve önleme, gözetleme, fişleme gibi polislik faaliyetlerinin hedefi oldu. Bu süreci daha sonra terörün içeri gelmemesi için Afganistan, Irak ve Suriye'ye yönelik dış politika adımları izledi. ABD ayrıca kültürel bir tehdit yaklaşımı sergiledi ancak bu süreci daha çok terör üzerinden yürüttü. Avrupa'da ise güvenlikleştirici aktörlerin bu süreci terör tehdidi ile siyasi ve kültürel bir mücadele olarak değerlendirdikleri görüldü. Bu kapsamda Fransa kökenleri eski sömürge ülkelere dayanan "İslamcı ayrılıkçılarla", İngiltere eski sömürge ülke menşeli "İslamcı aşırılıkçı" olabilecek potansiyel teröristlerle, aynı şekilde Almanya, Hollanda, Avusturya ya da İspanya gibi ülkeler Müslümanların potansiyel teröristliğiyle mücadele etti. Ayrıca Müslümanların sayılarının göç hareketi ile artacağı endişesi kimliğe, Avrupa değerlerine, demokrasiye, özgürlüğe ya da devlet rejimine yönelik bir tehdit olarak değerlendirildi. Özellikle Müslümansız İslamofobi yaşayan doğu Avrupalı ülkeler Müslüman göçüne odaklanarak daha çok söylem üzerinden bir güvenlikleştirme süreci yürüttü.

Güvenlikleştirici aktörler bu süreçte İslamcı terör, İslamcı ayrılıkçılık, İslamcı aşırılık, İslamcı hidra, siyasal İslam, Müslüman göçü, gizli ve sinsi bir düşman ya da işgal gibi kelimeler kullandı. Hatta bazı aktörler terörün İslam'dan kaynaklandığına yönelik doğrudan ifadelerde bulundu. Bu söylemleri terör, göç, aşırılığı önlemeye yönelik politika ve yasalar takip etti. Bu yasalar ya doğrudan İslamcı aşırılık vb. başlığı altında çıkarıldı ya da genel bir başlık kullanılarak içeriğinde İslamcı aşırılığın en büyük tehdit oluşturduğuna yönelik metinler yer aldı. Uygulama aşamasında camiler, özel Müslüman okulları ve derneklerin yanı sıra Müslümanlara ait kafe ve restoranlar dahi aşırılıkçı ya da ayrılıkçılığı beslediği gerekçesiyle kapatıldı. Müslümanların sakal bırakması, düzenli olarak namaz kılması, helal yemek yemesi gibi sıradan günlük pratikleri aşırılık belirtileri olarak gösterildi. Ayrıca Müslüman kadınların kapalılığı kültürel değerlere ve devlet sistemine aykırılık ya da aşırılık belirtisi olduğu gerekçesiyle hedef alındı ve Müslüman kadınların tüm faaliyetlerin yanı sıra bedenleri üzerinden de disipline edilmeye çalışıldığı gözlemlendi. Bu süreçte bir izleyici olarak güvenlikleştirme adımlarını onaylayacak olan Batı toplumunun Müslümanların dini uygulamalarının entegrasyonu engellediği düşüncesini paylaştıkları görüldü. Bu kapsamda Batı toplumunun yarısından daha fazlası atılan güvenlikleştirme adımlarını olumlu karşıladı. Yarısından daha azı ise

büyük oranda atılan adımlara sessiz kalarak bu sürecin devamlılığına olanak sağladı. Ayrıca güvenlik kurumları dışındaki eğitim, sağlık vb. gibi kamu kurumlarından aşırılık belirtileri gösterenlerin tespit edilmesinin istenmesi ve benzer şekilde toplumunda bu tespit sürecine davet edilmesi hem kimlik inşasını hem de Müslüman disiplini kolaylaştıran önemli bir unsur oldu. Diğer yandan polislik faaliyetleri ve artık bir güvenlikleştirme aracına dönüşen önleme programları Müslümanların herhangi bir söylemde bulunmadan da güvenlikleştirilebileceğini gösterdi.

Bu çalışmada yer alan İslamofobik güvenlikleştirme süreci 11 Eylül 2001-Aralık 2022 arası dönemde yer alan vakaları ele alsa da aslında bu sürecin tarihsel bir süreklilik içinde devam eden tüm başarılı ve başarısız güvenlikleştirme adımlarının birbirini etkileyerek günümüzde de devam bir süreç olduğu sonucuna varıldı. Bu sürecin meydana getirdiği en önemli sonuç Müslüman kimliği bastırılan ve aynı zamanda Batılı olması da engellenen Müslümanlar arasından, özellikle ikinci ve üçüncü nesillerden ne Batılı olabilen ne de İslam'ı tam kavrayabilen insanların ortaya çıkmasıdır. Bu insanlar aşırılık yanlısı grupların eleman devşirmek adına kolay bir hedefi haline gelmekte, bu ise Batılı elitler için Müslümanlara yönelik potansiyel terörist genellemesine meşruluk kazandırmaktadır. Bu çalışmada sistemin aslında kendi tehdidini kendisinin ürettiği ve böylece İslamofobi'nin İslam'ı ve Müslümanları güvenlikleştirmenin hem nedeni hem de sonucu olduğu tespit edilmiştir. İslamofobi Batı'da bir süreklilik içinde hali hazırda devam eden İslam'ı ve Müslümanları güvenlikleştirme sürecinin kendisidir.

KAYNAKÇA

- Abbas, T. (2020). İngiltere’de İslamofobi: 21. Yüzyılda Müslüman Karşıtı İrkçılığın Şekillenışı Konusunda Tarihte ve Günümüzde Siyaset ve Medya Tartışmaları. İ. Kalın ve J. Esposito (Ed.). ve İ. Eriş (Çev.). *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi* (3. Baskı, 105-119) içinde. İnsan Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2011).
- Abrahamsen, R. (2005). Blair’s Africa: The Politics of Securitization and Fear. *Alternatives*, 30(1), 55-80. <https://doi.org/10.1177/030437540503000103>
- Ahmad, Z. (2022). Germany. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2021* (263-288) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Akgül-Açıkmeşe, S. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni-Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 8(30), 43-73.
- Aktaş, M. (2014). Avrupa’da Yükselen İslamofobi Ve Medeniyetler Çatışması Tezi. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 13(1), 31-54. https://doi.org/10.1501/Avraras_00000000199
- Aktaş, M. (2018). AB Ülkelerinde İslamofobi Ve Terörizm. *Ombudsman Akademik*, 4(7), 127-155. <https://doi.org/10.32002/ombudsmanakademik.440222>
- Ali, A. (2020). Spain. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2019* (737-764) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Allen, C. (2018). The challenges facing Muslim communities and civic society. F. Elahi, & O. Khan (Eds.), *A 20th-anniversary report Islamophobia Still a challenge for us all* (51-54) içinde. Runnymede.
- Altomonte, D. (2021). Anti-Muslim Hatred in Italy: A Glocal Issue. *Insight Turkey*, 23(2), 23-37. <http://doi.org/10.25253/99.2021232.2>
- Anadolu Ajansı. (2018). *ABD Yüksek Mahkemedен Trump’ın seyahat yasağına onay*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-yuksek-mahkemedен-trumpin-seyahat-yasagina-onay/1188105> adresinden 20 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Anadolu Ajansı. (2020). *Yargıtay 16. Ceza Dairesinden FETÖ üyeliği kriterleri*. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yargitay-16-ceza-dairesinden-feto-uyelig-kriterleri/1758356> adresinden 22 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- Anadolu Ajansı. (2021). *France: 20 ex-generals warn Macron of chaos, civil war*. <https://www.aa.com.tr/en/europe/france-20-ex-generals-warn-macron-of-chaos-civil-war/2218775> adresinden 3 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- Anadolu Ajansı. (2022). *AB mülteci politikasında Ukraynalılara ayrıcalıklı davranıyor*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-multeci-politikasinda-ukraynalilara-ayricalikli-davraniyor/2529960> adresinden 2 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.

- Archer, T. (2009). Welcome to the Umma The British State and its Muslim Citizens Since 9/11. *Cooperation and Conflict*, 44(3), 329-347. <https://doi.org/10.1177/0010836709106219>
- Ataman, M. (2020). Batı'daki İslam ve Türk Algısı: Tıkanan Batı'da Yeniden Yükselen Irkçılık. S. Yiğit (Ed.), *İslamofobi ve Batı'da Yükselen Irkçılık* (2. Baskı, 65-70) içinde. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Ataman, M. ve Shkurti, G. (2016). Batının Darbe Sicili Ve 15 Temmuz Darbe Girişimine Tepkisi. *Adam Akademi*, 6(2), 51-73. <https://doi.org/10.31679/adamakademi.285019>
- Attalai, C. ve Moussi, D. (2021). France. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2020* (297-352) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Balcı, A. (2018). *Ortadoğu ve Postkolonyalizm* (1. Baskı). Pınar Yayınları
- Balcı, A., & Cicioğlu, F. (2019). Turkey in the discourse of European far right: the uses and abuses of Turkey's membership process for a counter-hegemony. *Journal of Contemporary European Studies*, 20(1): 100-113. <https://doi.org/10.1080/14782804.2019.1677574>
- Balcı, A. ve Turan, B. (2017). Eleştirinin Sefaleti: Batı'dan 15 Temmuz Darbe Girişimini Okumak. *Bilig, Güz*(83), 53-77.
- Balzacq, T. (2005). The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context. *European Journal of International Relations*, 11(2), 171-201. <https://doi.org/10.1177/1354066105052960>
- Balzacq, T. (2008). The Policy Tools of Securitization: Information Exchange, EU Foreign and Interior Policies. *Journal of Common Market Studies*, 46(1), 75-100. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2007.00768.x>
- Barın, H. (2016). *Tedirgin Nefret İslamofobi ve DAEŞ* (1. Baskı). Tezkire Yayıncılık.
- Bayraklı, E. (2017, 16 Kasım). *Avrupa İslam'ı Projesi*. Fikriyat. <https://www.fikriyat.com/yazarlar/enes-bayrakli/2017/11/16/avrupa-islmi-projesi>.
- Bayraklı, E., & Hafez, F. (2016). Introduction. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2015* (5-8) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Bayraklı, E., & Hafez, F. (2018). The State of Islamophobia in Europe. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2017* (7-27) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.

- Bayraklı, E., & Hafez, F. (2019). The State of Islamophobia in Europe. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2018* (7-58) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Bayraklı, E., & Hafez, F. (2020). The State of Islamophobia in Europe in 2019. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2019* (7-56) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Bayraklı, E., & Hafez, F. (2021). The State of Islamophobia in Europe in 2020. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2020* (7-28) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Baysal, B. ve Lüleci, Ç. (2015). Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11(22), 61-96.
- Bazian, H. (2015). Islamophobia and “The Three Evils of Society”. *Islamophobia Studies Journal*, 3(1), 158-166. <http://dx.doi.org/10.13169/islastudj.3.1.0158>
- Bazian, H. (2018). Islamophobia, “Clash of Civilizations”, and Forging a Post-Cold War Order!. *Religions Journal*, 9(9), 1-13. <https://doi.org/10.3390/rel9090282>
- BBC. (2020). *Nice: Eight guilty over the deadly Bastille Day lorry attack*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-63954860> adresinden 29 Mayıs 2023 tarihinde alınmıştır.
- Beydoun, K. A. (2021). *Amerika’da İslamofobi* (2. Baskı). (M., Erguvan, Çev.). Gav Perspektif Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2019, 1. Baskı).
- Bigo, D. (2000). When Two Become One: Internal and external securitisations in Europe. M. Kelstrupand, & M. Williams (Eds.), *International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, Security and Community* (1. Baskı, 171-204) içinde. Routledge.
- Bigo, D. (2002). Security and Immigration: Toward a Critique of the Governmentality of Unease. *Alternatives*, 27(1), 63-92. <https://doi.org/10.1177/03043754020270S105>
- Blin, A. (2016). Terörizm Karşısında ABD. G. Chaliand ve A. Blin (Ed.). ve B. Tanatar (Çev.). *Terörizmin Tarihi Antikçağdan İŞİD’e*. (1. Baskı, 498-525) içinde. Nora Kitap. (Orijinal eserin yayın tarihi 2015).
- Boswell, C. (2007). Migration Control in Europe After 9/11: Explaining the Absence of Securitization. *Journal of Common Market Studies*, 45(3), 589-610. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2007.00722.x>
- Britannica. (2022). *Salman Rushdie*. <https://www.britannica.com/biography/Christopher-Hitchens> adresinden 4 Aralık 2022 tarihinde alınmıştır.

- Buzan, B. (2015). *İnsanlar, Devletler ve Korku* (2. Baskı). (E. Çıtak, Çev.). Röle Akademik Yayıncılık (Orijinal eserin basım tarihi 2007).
- Buzan, B., & Waever, O. (2003). *Regions and Powers The Structure of International Security* (1. Baskı). Cambridge University Press.
- Buzan, B., & Waever, O. (2009). Macrosecuritisation and Security Constellations: Reconsidering Scale in Securitisation Theory. *Review of International Studies*, 35(2), 253-276. <https://doi.org/10.1017/S0260210509008511>
- Buzan, B., Waever, O., & Wilde, J. (1998). *Security: a New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Canatan, K. (2007). İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Bir Yaklaşım. K. Canatan ve Ö. Hıdır (Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm* (1. Baskı, 19-62) içinde. Eskiyei Yayınları.
- Canatan, K. (2020). İslamofobi'nin Tarihsel ve Güncel Görünümleri. S. Yiğit (Ed.), *İslamofobi ve Batı'da Yükselen İrkçilik* (2. Baskı, 17-22) içinde. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Canatan, K. ve Hıdır, Ö. (2007). Önsöz. K. Canatan ve Ö. Hıdır (Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm* (1. Baskı, 7-15) içinde. Eskiyei Yayınları.
- Cesari, J. (2009). The Securitisation of Islam in Europe. *Challenge: Liberty & Security*, Research Paper No: 15.
- Cesari, J. (2012). Securitization of Islam in Europe. *Die Welt des Islams*, 52(3/4), 430-449.
- Cesari, J. (2020). Batı'da İslamofobi: Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri Arasında Bir Mukayese. İ. Kalın ve J. Esposito (Ed.). ve İ. Eriş (Çev.). *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi* (3. Baskı, 59-84) içinde. İnsan Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2011).
- CNN. (2016a). *Donald Trump: 'I think Islam hates us'*. <https://edition.cnn.com/2016/03/09/politics/donald-trump-islam-hates-us/> adresinden 19 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- CNN. (2016b). *Full Rush Transcript: Donald Trump, CNN Milwaukee Republican Presidential Town Hall*. <https://cnnpressroom.blogs.cnn.com/2016/03/29/full-rush-transcript-donald-trump-cnn-milwaukee-republican-presidential-town-hall/> adresinden 19 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Cohen, B., & Tufail, W. (2018). Prevent and the normalization of Islamophobia. F. Elahi, & O. Khan (Ed.), *A 20th-anniversary report Islamophobia Still a challenge for us all* (41-45) içinde. Runnymede.
- Cole, J. (2020). İslamofobi ve Amerikan Dış Politika Söylemi: Bush Yılları ve Sonrası. İ. Kalın ve J. Esposito (Ed.). ve İ. Eriş (Çev.). *Bir Korku ve Nefret Söylemi*

Olarak İslamofobi (3. Baskı, 179-196) içinde. İnsan Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2011).

Collins, A. (2005). Securitization, Frankenstein's Monster and Malaysian education. *The Pacific Review*, 18(4), 567-588. <https://doi.org/10.1080/09512740500339034>

Çakır, A. ve Dalaman, C. (2020, 13 Ekim). *Fransa ve Almanya "Avrupa İslamı'nı" Tartışıyor*. Voice of America Türkçe. <https://www.voaturkce.com/a/fransa-ve-almanya-avr%C4%B1pa-islam%C4%B1n%C4%B1-tartisiyor/5619682.html>.

Damhuis, K. (2019, July 24). "The biggest problem in the Netherlands": Understanding the Party for Freedom's politicization of Islam. Brookings. <https://www.brookings.edu/research/the-biggest-problem-in-the-netherlands-understanding-the-party-for-freedoms-politicization-of-islam/>.

Dedeler, S. (2020). Yüzyılın Şafağından İlk Çeyreğine Doğru 'İslamofobi'den 'İslam Düşmanlığı'na. S. Yiğit (Ed.), *İslamofobi ve Batı'da Yükselen Irkçılık* (2. Baskı, 57-64) içinde. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Dizdarevic, S. M. (2016). Czech Republic. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2015* (115-130) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.

Elahi, F., & Khan, O. (2018). Introduction: What is Islamophobia?. F. Elahi, & O. Khan (Eds.), *A 20th-anniversary report Islamophobia Still a challenge for us all* (5-12) içinde. Runnymede.

Elişik, Z. (2020, 1 Kasım). *Avrupa'nın Müslüman Sorunu*. Kriter Dergi, 5(51). <https://kriterdergi.com/dis-politika/avrupanin-musulman-sorunu>.

Elysee. (2020). *Fight against separatism – the Republic in action: speech by Emmanuel Macron, President of the Republic, on the fight against separatism*. <https://www.elysee.fr/front/pdf/elysee-module-16114-en.pdf>.

Erandaç, B. (2020, 10 Kasım). *Berlin Duvarı 31 Yıl Önce Yıkıldı, Dünya Nereye Yürüdü?*. <https://www.sde.org.tr/bulent-erandac/genel/berlin-duvari-31-yil-once-yikildi-dunya-nereye-yurudu-kose-yazisi-20010>.

Erlor, Ö. (2004). *Dış Politika Aracı Olarak Psikolojik Savaşın Tarihsel Evrimi ve Uygulamada Gösterdiği Farklılıklar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Esteves, O. (2016). France. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2015* (155-178) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.

European Commission against Racism and Intolerance. (2022). *ECRI General Policy Recommendation No. 5 (revised) on preventing and combating anti-Muslim racism and discrimination*. <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-5-revised-on-preventing-and-comb/1680a5ae44>.

- European Commission. (2020). *Communication From The Commission To The European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0795>.
- European Network Against Racism. (2021). *Suspicion, Discrimination And Surveillance: The impact of counter-terrorism law and policy on racialised groups at risk of racism in Europe*. https://www.enar-eu.org/wp-content/uploads/suspicion_discrimination_surveillance_report_2021.pdf.
- Faytre, L. (2018, 13 Ekim). *İtalya İslam'a Bir Güvenlik Sorunu Olarak Yaklaşıyor*. Ö. Çolakoğlu, (Çev.). Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. <https://www.setav.org/italya-islama-bir-guvenlik-sorunu-olarak-yaklasiyor/>.
- Faytre, L. (2019). France. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2018* (319-368) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Faytre, L. (2020). France. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2019* (281-326) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Foucault, M. (2019). *Hapishanenin Doğuşu* (8. Baskı). (M. A. Kılıçbay, Çev.). İmge Kitabevi. (Orijinal eserin yayın tarihi 2013).
- Foucault, M. (2020). *Entelektüelin Siyasi İşlevi* (5. Baskı). (I. Ergüden, O. Akınhay ve F. Keskin, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 1994).
- Gardell, M., & Muftic, M. (2018). Sweden. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2017* (617-646) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Goldberg, J. (2016, April). *The Obama Doctrine: The U.S. president talks through his hardest decisions about America's role in the world*. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>.
- Government of the Netherlands. (2014). *The Netherlands comprehensive action programme to combat jihadism Overview of measures and actions*. <https://data.unhcr.org/en/documents/download/44369>.
- Government of the Netherlands. (2023). *Counterterrorism and national security*. <https://www.government.nl/topics/counterterrorism-and-national-security/counterterrorism>.
- Güner, S. (2018). *Küresel Siyasette Psikolojik Savaş* (3. Baskı). İşaret Yayınları.
- Gürbüz, E. A. (2021). Amerika Birleşik Devletleri'nin YPG'ye Desteğinin Uluslararası Sorumluluk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17(40). <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrj.1029877>

- Gürsoy, Y. (2019). *Brexit Türkiye-Birleşik Krallık-Ab İlişkilerinde Siyasi Ve Ekonomik Riskler Ve Fırsatlar*. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu. <https://www.deik.org.tr/contents-fileaction-19390>.
- Hafez, F. (2016a). Comparing Anti-Semitism and Islamophobia: The State of the Field. *Islamophobia Studies Journal*, 3(2), 16-34.
- Hafez, F. (2016b). Austria. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2015* (21-48) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Hafez, F. (2018). Austria. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2017* (49-84) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Hafez, F. (2019). Austria. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2018* (87-126) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Hafez, F. (2021). Austria. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2020* (81-122) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Hafez, F. (2022). Austria. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2021* (75-102) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Hansen, L. (2000). The Little Mermaid's Silent Security Dilemma and the Absence of Gender in the Copenhagen School. *Millennium: Journal of International Studies*, 29(2), 285-306. <https://doi.org/10.1177/03058298000290020501>
- Herranz, A. C. (2016). Spain. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2015* (465-490) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Hıdır, Ö. (2019). "Kültürel Irkçılık" Olarak İslamofobi-İslam Karşıtlığı. H. Aydın, M. Eken ve M. D. Dereli (Ed.), *Medya ve İslamofobi* (1. Baskı, 15-34) içinde. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Hıdır, Ö. (2022). *İslamofobi 2.0 Yeni Nesil İslamofobi ile Yeni Nesil Mücadele* (1. Baskı). İnsan Yayınları.
- Hughes, B. (2007). Securitizing Iraq: The Bush Administration's Social Construction of Security. *Routledge*, 19(2), 83-102. <https://doi.org/10.1080/14781150701358946>
- Huysmans, J. (1998). Revisiting Copenhagen: Or, On the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe. *European Journal of International Relations*, 4(4), 479-505. <https://doi.org/10.1177/1354066198004004004>
- Huysmans, J. (2000). The European Union and the Securitization of Migration. *Journal of Common Market Studies*, 38(5), 751-777. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00263>
- Huysmans, J., & Buonfino, A. (2008). Politics of Exception and Unease: Immigration, Asylum and Terrorism in Parliamentary Debates in the UK. *Political Studies*, 56(4), 766-788. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2008.00721.x>

- Jackson, S. A. (2020). Müslümanlar, İslam(lar), Irk ve Amerikan İslamofobisi. İ. Kalın ve J. Esposito (Ed.). ve İ. Eriş (Çev.). *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi* (3. Baskı, 141-156) içinde. İnsan Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2011).
- Kalın, İ. (2020). İslamofobi ve Çokkültürlülüğün Sınırları. İ. Kalın ve J. Esposito (Ed.). ve İ. Eriş (Çev.). *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi* (3. Baskı, 37-58) içinde. İnsan Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2011).
- Kalın, İ. ve Esposito, J. (2020). Giriş. İ. Kalın ve J. Esposito (Ed.). ve İ. Eriş (Çev.). *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi* (3. Baskı, 17-33) içinde. İnsan Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2011).
- Kaliber, A. (2005). Türkiye’de Güvenikleştirilmiş Bir Alan Olarak Dış Politikayı Yeniden Düşünmek: Kıbrıs Örneği. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2(7), 31-60.
- Kallis, A. (2018). United Kingdom. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2017* (671-706) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Kallis, A. (2019). United Kingdom. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2018* (795-828) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Kallis, A. (2021). United Kingdom. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2020* (845-884) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Karaman, H. (2015, 21 Ağustos). *Tarık Ramazan*. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettin-karaman/tarik-ramazan-2018795>
- Karcic, H. (2020). Bosnia and Herzegovina. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2019* (141-160) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Karslı, N. (2013). İslamofobi’nin Psikolojik Olarak İncelenmesi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13(1), 75-100.
- Kaya, A. (2022). Avrupa’da Bir Yönetlilik Biçimi Olarak İslamofobizm. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 30(1), 1-23. <https://doi.org/10.29228/mjes.427>
- Keskin, K. (2018, 15 Ekim). Bir sosyal mühendislik projesi olarak ‘Avusturya İslamı’. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/bir-sosyal-muhendislik-projesi-olarak-avusturya-islami/1282102>.
- Keskin, K. (2020, 13 Temmuz). *Odak: Avusturya’da PKK Gösterileri*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. <https://www.setav.org/odak-avusturyada-pkk-gosterileri/>.

- Kılınç, T. (2017, 6 Eylül). *Tele-Vaiz*. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/taha-kilinc/tele-vaiz-2039990>
- Kılınç, T. (2019, 12 Ocak). *Hamza Yusuf'un yürüyüşü*. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/taha-kilinc/hamza-yusufun-yuruyusu-2048868>
- Kumar, D. (2016). *İslamofobi İmparatorluğun Siyaseti* (1. Baskı). (I. Alatl, Çev.). Pınar Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2012).
- Kydd, A. H., & Walter, B. F. (2006). The Strategies of Terrorism. *International Security*, 31(1), 49-80. <https://doi.org/10.1162/isec.2006.31.1.49>
- Lean, N. (2019). *İslamofobi Endüstrisi* (3. Baskı). (İ. Yılmaz, Çev.). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2012).
- Lind, W. S., Schmitt, J. F., & Wilson, G. I. (1994). Fourth Generation Warfare: Another Look. *Marine Corps Gazette*, 34-37.
- Louati, Y. (2017). France. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2016* (183-212) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Louati, Y. (2018). France. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2017* (215-246) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Mamdani, M. (2002). Good Muslim, Bad Muslim: A Political Perspective on Culture and Terrorism. *American Anthropologist*, 4(3), 766-775. <https://doi.org/10.1525/aa.2002.104.3.766>
- Mamdani, M. (2004). *Good Muslim Bad Muslim: America, the Cold War, and the Roots of Terror*. Pantheon Books.
- Mecklenburg, M. H., & Anthony, I. (2020). *Preventing Violent Extremism in Germany: Coherence and Cooperation in a Decentralized System*. Sipri, August.
- Meralı, A. (2016). United Kingdom. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2015* (549-578) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Meralı, A. (2017). United Kingdom. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2016* (583-610) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Meuleman, J. (2007). İngiltere'de İslamofobi. K. Canatan ve Ö. Hıdır (Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm* (1. Baskı, 283-308) içinde. Eskiyei Yayınları.
- Miş, N. (2012). *Güvenlikleştirme Teorisi Ve Türkiye'de Güvenlikleştirme Siyaseti 1923-2003* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi.

- Mustafa, I. (2021, August 9). *Why is Germany demonising political Islam?*. Middle East Eye. <https://www.middleeasteye.net/opinion/germany-political-islam-demonising-why>.
- Najib, K. (2022). France. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2021* (235-262) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Nimer, M. (2020). İslamofobi ve Amerikan Karşıtlığı: Önlemler, Dinamikler ve Sonuçlar. İ. Kalın ve J. Esposito (Ed.). ve İ. Eriş (Çev.). *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi* (3. Baskı, 121-140) içinde. İnsan Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2011).
- Okumuş, E. (2007). ABD’de İslamofobi ve Anti-İslamizm: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası. K. Canatan ve Ö. Hıdır (Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm* (1. Baskı, 235-258) içinde. Eskiye Yayınları.
- Organisation of Islamic Cooperation. (2019). *Twelfth OIC Report On Islamophobia June 2018 – February 2019*. https://www.oic-oci.org/upload/islamophobia/2019/12th_islamophobia_annual_report_2019_en.pdf.
- Organisation of Islamic Cooperation. (2020). *Thirteen OIC Observatory Report On Islamophobia*. https://www.oic-oci.org/upload/islamophobia/2021/The_13th_Islamophobia_Annual_Report_English.pdf.
- Organisation of Islamic Cooperation. (2022). *Fourteenth OIC Report On Islamophobia December 2020 – January 2022*. https://www.oic-oci.org/upload/islamophobia/2022/14th_Annual_Report_on_Islamophobia_March_2022.pdf.
- Organization for Security and Co-operation in Europe Office for Democratic Institutions and Human Rights. (2020). *Fact-Finding Meeting: Hate-Motivated Incidents Targeting Migrants, Refugees and Asylum-Seekers in the OSCE Region*. <https://www.osce.org/files/f/documents/f/b/235741.pdf>.
- Özcan, S., & Bangert, Z. (2019). Denmark. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2018* (251-282) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Pasha, M. K. (2007). Human Security and Exceptionalism(s): Securitization, Neo-liberalism and Islam. G. Shani, M. Sato, & M. K. Pasha (Eds.), *Protecting Human Security in a Post 9/11 World* (1. Baskı, 177-192) içinde. Palgrave Macmillan.
- Perspektif. (2020). *Avusturya, “Anti-Terör Yasa Paketi”nde Değişikliğe Gitti*. <https://perspektif.eu/2020/12/16/avusturya-anti-teror-yasa-paketinde-degisiklige-gitti/> adresinden 8 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.

- Pew Research Center. (2009). *Modest Rise in Concern About Islamic Extremism*. <https://www.pewresearch.org/politics/2009/11/18/modest-rise-in-concern-about-islamic-extremism/> adresinden 13 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
- Pew Research Center. (2011). *Religion in the News: Islam Was No. 1 Topic in 2010*. <https://www.pewresearch.org/religion/2011/02/24/religion-in-the-news-islam-was-no-1-topic-in-2010/> adresinden 13 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
- Pew Research Center. (2014). *Bipartisan Support for Obama's Military Campaign Against ISIS*. <https://www.pewresearch.org/politics/2014/09/15/bipartisan-support-for-obamas-military-campaign-against-isis/> adresinden 13 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
- Pew Research Center. (2015). *Views of Government's Handling of Terrorism Fall to Post-9/11 Low*. <https://www.pewresearch.org/politics/2015/12/15/views-of-governments-handling-of-terrorism-fall-to-post-911-low/> adresinden 13 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
- Pew Research Center. (2016). *Europeans Fear Wave of Refugees Will Mean More Terrorism, Fewer Jobs*. <https://www.pewresearch.org/global/2016/07/11/europeans-fear-wave-of-refugees-will-mean-more-terrorism-fewer-jobs/> adresinden 10 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- Pew Research Center. (2018). *New estimates show U.S. Muslim population continues to grow*. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2018/01/03/new-estimates-show-u-s-muslim-population-continues-to-grow/> adresinden 5 Mayıs 2023 tarihinde alınmıştır.
- Pew Research Center. (2021a). *Two Decades Later, the Enduring Legacy of 9/11*. <https://www.pewresearch.org/politics/2021/09/02/two-decades-later-the-enduring-legacy-of-9-11/> adresinden 27 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Pew Research Center. (2021b). *Muslims are a growing presence in U.S., but still face negative views from the public*. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2021/09/01/muslims-are-a-growing-presence-in-u-s-but-still-face-negative-views-from-the-public/> adresinden 2 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
- Poljarevic, E., Ardin, A., & Irving, M. (2022). Sweden. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2021* (573-598) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Reuters. (2020). *Wary of 'separatism', Macron unveils curbs on foreign imams, teachers*. <https://www.reuters.com/article/uk-france-politics-macron-idINKBN20C2FZ> adresinden 16 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
- Roe, P. (2004). *Securitization and Minority Rights: Conditions of Desecuritization*. *Security Dialogue*, 35(3): 279-294. <https://doi.org/10.1177/0967010604047527>.

- Runnymede Trust. (1997). *Islamophobia: A Challenge for us all*. https://assets.website-files.com/61488f992b58e687f1108c7c/617bfd6cf1456219c2c4bc5c_islamophobia.pdf.
- Safi, L. (2007). *Islamophobia: A Call to Confronting a Creeping Disease*. http://aninsight.org/2007/03/islamophobia-call-to-confronting_28.html.
- Said, B. T., & Fouad, H. (2018). *Countering Islamist Radicalisation in Germany: A Guide to Germany's Growing Prevention Infrastructure*. International Centre for Counter-Terrorism, The Hague 9. <http://dx.doi.org/10.19165/2018.2.07>
- Sayyid, S. (2014). A Measure of Islamophobia. *Islamophobia Studies Journal*, 2(1), 10-25. <https://doi.org/10.13169/ISLASTUDJ.2.1.0010>
- Syeda, S., & Molkenbur, T. (2023). *Democracy and Human Rights Mainstream And Far Right Islamophobia A UK-Germany comparison*. Friedrich-Ebert-Stiftung, January.
- Tauscher, S. (2021). Germany. E. Bayraklı, & F. Hafez (Eds.), *European Islamophobia Report 2020* (353-392) içinde. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- The Center for Human Rights and Global Justice, & The Asian American Legal Defense and Education Fund. (2011). *Under the Radar: Muslims Deported, Detained, and Denied on Unsubstantiated Terrorism Allegations*. <https://chrgj.org/wp-content/uploads/2016/09/undertheradar.pdf>.
- The Center for Human Rights and Global Justice, & The International Human Rights Clinic. (2011). *Targeted and Entrapped: Manufacturing the "Homegrown Threat" in the United States*. <https://chrgj.org/wp-content/uploads/2016/09/targetedandentrapped.pdf>.
- The Local. (2022). *EXPLAINED: Why has Ebba Busch faced criticism over her Easter riots comments?*. <https://www.thelocal.se/20220425/explained-why-has-ebba-busch-faces-criticism-following-comments-on-easter-riots> adresinden 9 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- The United Nations Refugee Agency. (2023). *Operational Data Portal Ukraine Refugee Situation*. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> adresinden 10 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- The Washington Post. (2017). *'I think Islam hates us': A timeline of Trump's comments about Islam and Muslims*. <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2017/05/20/i-think-islam-hates-us-a-timeline-of-trumps-comments-about-islam-and-muslims/> adresinden 19 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- The World Bank. (2021). *Population, total - United States*. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=US> adresinden 5 Mayıs 2023 tarihinde alınmıştır.

- United Kingdom Government. (2020). *Channel Duty Guidance: Protecting people vulnerable to being drawn into terrorism*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/964567/6.6271_HO_HMG_Channel_Duty_Guidance_v14_Web.pdf.
- Vuori, J. A. (2008). Illocutionary Logic and Strands of Securitization: Applying the Theory of Securitization to the Study of Non-Democratic Political Orders. *European Journal of International Relations*, 14(1), 65–99. <https://doi.org/10.1177/1354066107087767>
- Waeber, O. (1995). Securitisation and Desecuritisation. R. D. Lipschutz (Ed.), *On Security* (1. Baskı, 46-86) içinde. Columbia University Press.
- Waeber, O. (2003). *Securitisation: Taking stock of a research programme in Security Studies*. <https://docplayer.net/62037981-Securitisation-taking-stock-of-a-research-programme-in-security-studies.html>.
- Waeber, O. (2008). The Changing Agenda of Societal Security. H. G. Brauch, U. O. Spring, C. Mesjasz, J. Grin, P. Dunay, N. C. Behera, B. Chourou, P. Kameri-Mbote, & P. H. Liotta (Eds.), *Globalization and Environmental Challenges: Reconceptualizing Security in the 21st Century* (581-593) içinde. Springer.
- Welten, L., & Abbas, T. (2022). *Islamophobia and Securitisation: The Dutch Case*. Palgrave Macmillan.
- WesternDefenseStudiesInstitute. (2009). Dr. Bruce Tefft. <https://wdsi.wordpress.com/dr-bruce-tefft-dr-wafa-sultan-others-speak-on-islamic-terror/> adresinden 26 Mayıs 2023 tarihinde alınmıştır.
- Worldnetdaily. (2004). *Congressman: Muslims 'enemy amongst us'*. <https://www.wnd.com/2004/02/23257/> adresinden 5 Aralık 2022 tarihinde alınmıştır.
- Yeni Şafak. (2022). *Firarda 28 bin FETÖ'cü var: Yurt dışına kaçtılar*. <https://www.yenisafak.com/gundem/firarda-28-bin-fetocu-var-yurt-disina-kactilar-3836370> adresinden 22 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- Zebiri, K. (2020). Çağdaş İngiliz İslamofobisinde Oryantalist Temalar. İ. Kalın ve J. Esposito (Ed.). ve İ. Eriş (Çev.). *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi* (3. Baskı, 231-250) içinde. İnsan Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2011).

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Oğuz Han ALPER	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Makale ve Bildiriler	
1. Alper, O. H. ve Turan, Y. (2023). Güvenikleştirme ve İslamofobi: Fransa'nın 'Müslüman Tehdidi' ile Mücadelesi (2015-2022). <i>Journal of Social Sciences and Humanities</i>, 7(1).	